

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

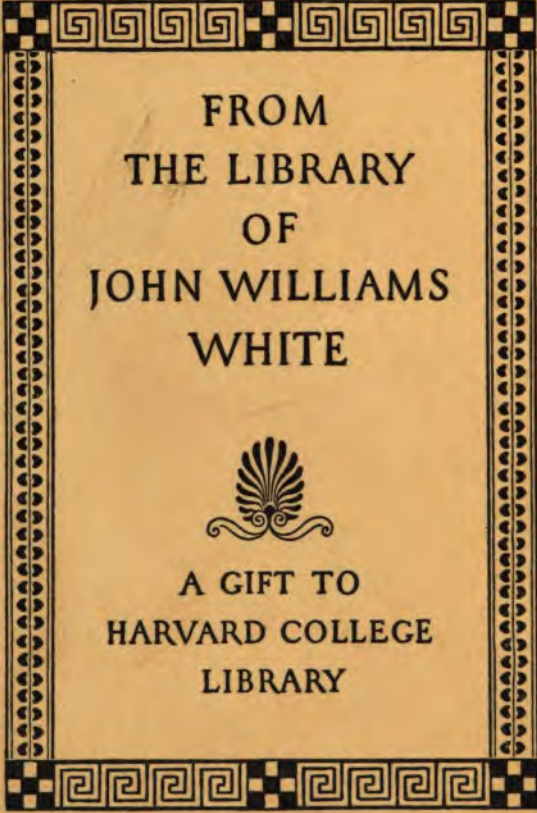
- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

G 2
110
332.9

Ga 110.332.9

FROM
THE LIBRARY
OF
JOHN WILLIAMS
WHITE

A GIFT TO
HARVARD COLLEGE
LIBRARY

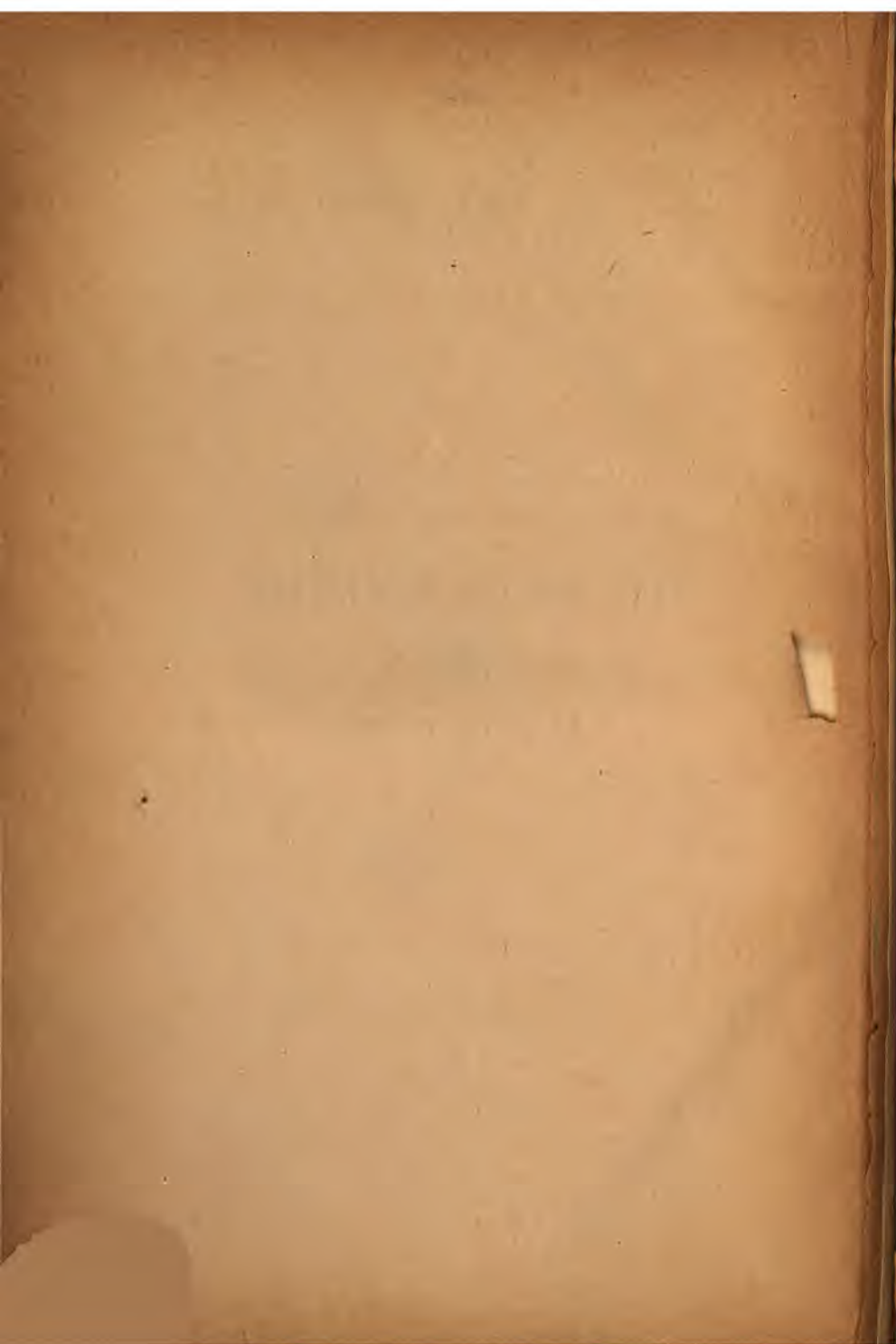

1810

DE ACHARNIËRS

BLIJSPEL VAN

ARISTOPHANES.

1810

BLIJSPELEN VAN ARISTOPHANES

MET INLEIDING EN AANTEEKENINGEN VOORZIEN

DOOR

Dr. J. VAN LEEUWEN Jr.

EERSTE STUK.
DE ACHARNIËRS.

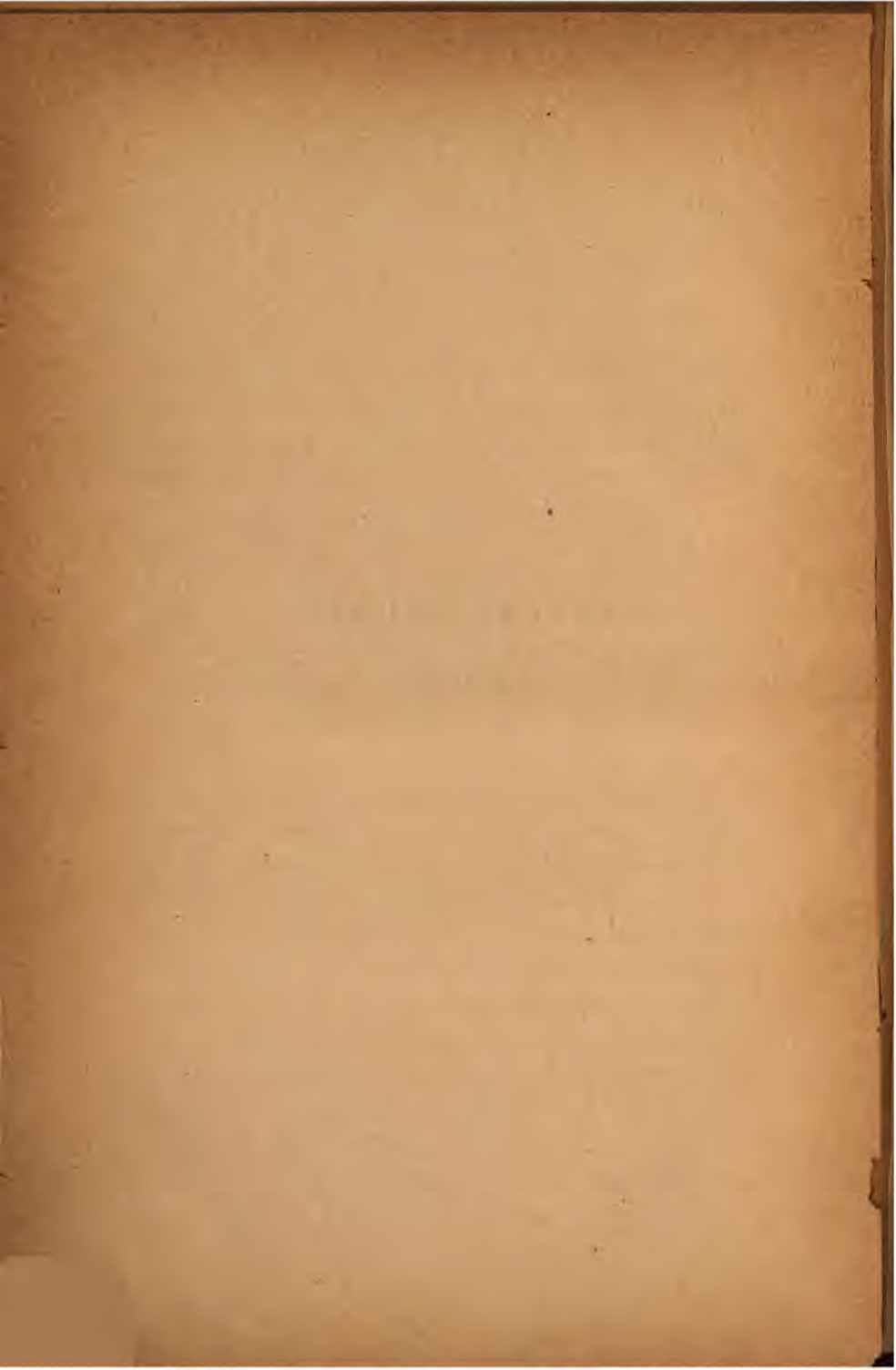
LEIDEN. — E. J. BRILL.
1885.

Ga110.332.9

HARVARD COLLEGE LIBRARY
AUGUST 1, 1919
FROM THE LIBRARY OF
JOHN WILLIAMS WHITE ✓

COBETO

SACRUM.

Tot het bewerken van deze uitgave vond ik aanleiding in het plan, door de firma E. J. Brill opgevat, om een reeks van schooluitgaven der klassieken met verklarende noten bijéén te brengen. Intusschen heb ik niet uitsluitend op de behoeften van gymnasiasten het oog gehad. Een inderdaad beknopten en toch nuttigen commentaar op Aristophanes te leveren acht ik niet wel doenlijk, daar tal van politieke, historische, letterkundige bijzonderheden opheldering vereischen, die niet met een enkel woord kan worden gegeven, terwijl ook op grammatikaal gebied vrij wat valt op te merken. Daar dus de aantekeningen in elk geval het bestek eener eigenlijke schooluitgave dreigden te overschrijden, heb ik gemeend wèl te doen door er tevens een en ander in op te nemen dat eerst bij aankomende of meergevorderde literatoren op belangstelling kan rekenen. Om die reden heb ik ook het stuk in zijn geheel gegeven, ofschoon sommige passages bij de gemeenschappelijke lektuur wel doorgaans zullen worden overgeslagen.

Overigens heb ik niet slechts uittreksels der meeningen van anderen geleverd, maar vaak mijn eigen weg gezocht; het zij mij vergund als voorbeelden op de aantekeningen bij vs. 6, 524, 572, 593, 653 te wijzen. Aan mijn vriend Dr. J. J. Hartman dank ik verscheidene nuttige wenken en de aanwijzing van een paar interessante plaatsen.

De tusschen den tekst ingevoegde aanduidingen betreffende persoonswissel en tooneelschikking, waarbij ik meer dan eens, bijv. vs. 330, van de gewone opvatting ben afgeweken, zullen naar ik vertrouw niet onwelkom zijn. Natuurlijk maken zij slechts op waarschijnlijkheid aanspraak; ik meen echter dat zij inderdaad kunnen bijdragen tot recht begrip van hetgeen er geschiedt. Men zie bijv. het boven vs. 594 gedrukte. De onlangs door Zielinski (Gliederung der altattischen Komödie p. 54—63) met groot zelfvertrouwen voorgedragen stelling, dat vs. 594—619 slechts vulsel is en in de plaats is gedrongen van een verloren geraakten wedstrijd in anapaestische tetrameters tusschen Lamachos en Dikaiopolis, schijnt mij niet slechts onjuist maar ook onnoodig, daar de samenhang niets te wenschen overlaat, mits men tusschen de regels in leze hoe Dikaiopolis eerst in knielende houding deemoed veinst en daarna eensklaps opspringt, zijn maskerade-pak afwerpt en den ont-hutsten Lamachos doet terugdeinzen.

Gelijk uit den titel blijkt, stel ik mij voor, nog eenige stukken van Aristophanes, op dezelfde wijze bewerkt, in het licht te zenden, en houd mij inmiddels voor aan- en opmerkingen aanbevolen.

LEIDEN, September 1885.

v. L.

INLEIDING.

I.

Zes jaren had de krijg reeds gewoed, de lang voorspelde krijg op leven en dood, die bestemd scheen de beste krachten van Hellas te verteren, en die van den aanvang af gevoerd was met een verbittering, als ware de ondergang van een der beide partijen de eenig denkbare oplossing der veete. 't Was dan ook meer dan een verschil van staatkundige inzichten, wat hier met het zwaard in de hand moest worden beslecht; meer dan een samenbotsing van tegenstrijdige handelsbelangen of eerzuchtsdroomen. Dit alles werkte mede, ongetwijfeld, het gaf de aanleiding en deed het vuur ontbranden; maar wat de aanvankelijk onbeduidende vlam aanblijs tot een laaien brand waarin de beschaving van eeuwen dreigde te worden vernietigd; wat haar een onuitputtelijken voorraad van brandstoffen toevoerde, het was de rasenhaat, en, daarmede verbonden, de worsteling tusschen verleden en toekomst, tusschen vrijheid en gezag, tusschen het streven naar onbelemmerde ontwikkeling en den eisch tot onderwerping aan de inzettingen der vaderen.

Vandaar dan ook het zonderlinge schouwspel dat deze strijd om het bestaan aanbiedt. Niet twee volken, geen twee legers of vlooten staan hier tegenover elkaar, neen evenveel staten als er in den oorlog betrokken zijn, evenveel tweegevechten worden er geleverd; in elke stad, 't zij groot of klein, op elk eiland van den archipel, in Sicilië en Epirus zoowel als aan de Thracische en Klein-Aziatische kusten, werken dezelfde twee geestesstroomingen tegen elkander in, die in het staatsbestuur van Sparta

en dat van Athene haar krachtigste vertegenwoordigers vinden, maar die inderdaad zoowel in Lakèdaimon als in Attika zich beide op onmiskenbare wijze uiten. En dat er meer op het spel stond dan een tijdelijk belang, gewichtig slechts voor de regeeringen der beide kampende partijen, blijkt wel het best hieruit, dat nieuwere geschiedschrijvers zich, bij het teekenen van personen en toestanden uit den peloponnesischen oorlog, plegen te laten leiden door hun eigen overtuiging op staatkundig en godsdienstig gebied, en dat een onpartijdige beoordeeling der tijdgenooten van Perikles en Alkibiades nog heden even bezwaarlijk is als eertijds voor de in het woeden der partijschappen opgegroeide Atheners zelve.

Neen, veel bezwaarlijker. Immers wij kunnen slechts oordeelen volgens de mededeelingen van anderen ontvangen, en loopen dientengevolge groot gevaar door eenzijdige berichtgevers te worden van 't spoor geleid. De geschiedenis van den dag te boek stellen was in die lang vervlogen dagen geen beroep, zooals tegenwoordig; geen gelegenheid voor onbemiddelden om zich een bestaan te verzekeren, maar een voorname uitspanning van vermogenden, een edel tijdverdrijf voor de zonen der aanzienlijken, als zij zich van krijgsbedrijf of staatszorgen wenschten te verpoozen. En zij schreven niet voor allen, allerminst voor het volk, maar bij hunne schilderingen dachten zij in de eerste plaats aan een uitgelezen gezelschap van geestverwanten, mannen van smaak en ontwikkeling, die, evenals zij zelve, in de scholen der rhetoren geleerd hadden zeggingskracht en kernachtige stijlwendingen te waardeeren; die gevoel bezaten voor een fijne, pittige, welsprekende schildering, opgesierd met al de middelen die het nog pas geschapen Attische proza aanbood, desnoods onder opoffering van enkele, wellicht niet onbelangrijke, omstandigheden en feiten, die den beoogden indruk zouden hebben verzwakt, en bovendien immers bekend mochten worden geacht in den beschaafden kring, voor wien het beschreven blad bestemd was en buiten welken de nog in zijne kindsheid verkeerende boekhandel het schaars of niet zou verspreiden.

Zoo komt het, dat onze zegslieden nagenoeg uitsluitend behooren tot de partij die in Athene sinds jaren het onderspit had gedolven, en die er dus, met zeer verklaarbare zelfverblindings,

onwillekeurig toe moest geraken, van een omwenteling in aristokratischen geest niet alleen hernieuwde machtsverheffing voor zichzelf maar ook de redding van den staat te hopen. Ook de grootste onder hen allen, Thukydidēs, kon zich aan die algemeen menschelijke invloeden niet onttrekken, hoe ernstig hij ook gestreefd moge hebben naar nauwkeurige kennis en onpartijdige beschrijving van personen en feiten. Ook hij heeft krachtig gehaat en krachtig liefgehad, en blind moet diegeen wezen die niet op elke bladzijde van zijn werk de genegenheid des schrijvers voor de behoudende partij, waartoe hij door afkomst en geloof behoorde, ziet doorschemeren tusschen de regels.

Van een tweede bron voor onze kennis van de Atheensche democratie geldt het hierboven opgemerkte in nog veel hooger mate, namelijk van de kunstwerken der Comici, in de eerste plaats dus van de komedie's van Aristophanes, — slechts weinige helaas! — die in haar geheel tot ons zijn gekomen. Ook Aristophanes was een kind van zijn tijd, en door zijn dichterlijken aanleg meer dan anderen voor indrukken vatbaar, meer dan koele staatslieden of ernstige wijsgeeren voorbeschikt om door zijn gevoel verder te worden medegesleept dan het verstand kon billijken. Voor de denkbeelden van Perikles miste hij het rechte besef. In Kleon, dien Gambetta der oudheid, zag hij niet den volksleider die wist wat hij wilde en zich door geen verlokking¹⁾ of bedreiging van zijn weg liet afbrengen, maar in de eerste plaats trof hem zijn gebrek aan fijne manieren; en de machtige welsprekendheid, die de menigte elektriseerde en medesleepte, wakte bij hem hoogstens een glimlach van geringschatting, wanneer de redenaar zijn stem niet genoeg beheerschte of zich bij zijn driftige gebaren weinig bekommerde om de wetten der schoonheidsleer. Dat de oorlog, dien hij om zich heen zag woe-den, een onvermijdelijk gevolg was van Athene's ontwikkeling,

1) Dat Kleon niet voor omkoopning toegankelijk was en de plaatsen van Aristophanes waar het tegendeel staat (Ridd. 438, 882, 932) als scherts zijn op te vatten, heeft Müller Strübing (Aristoph. u. die hist. Kritik pag. 359—378) bewezen.

beseftte hij niet, of 't liet hem koud; hij had slechts oogen voor de tooneelen van weedom die hij dagelijks moest aanschouwen. De bloem van Athene's burgerij zag hij wegmaaien door de sikkels van den worgengel, die daar in de hoofdstad was* verschenen om een godsgericht te houden onder de saamgepakte menigte, en elk offer dat de pest vergde was in zijn oog een nieuwe beschuldiging tegen hen die den krijg gewild hadden. Attika's landouwen zag hij verwoest en voor vele jaren met onvruchtbaarheid geslagen, en 't was hem of in elken bijslag der boomenvellende Peloponnesiërs de vermaning weerklonk: «staakt den strijd, wordt weder broeders». Hij was nog jong ¹⁾, en dichter geboren; voor zijn levendige fantasie ontrolde zich vaak een liefelijk tafereel der toekomst, wanneer de lanssen tot steunsels in den wijngaard zouden dienen en de zwaarden tot sikkels zouden worden versmeed ²⁾;

1) Het eenige wat omtrent zijn leeftijd vaststaat is, dat hij reeds in 427 en nog in 388 stukken heeft laten opvoeren, dus veertig jaar lang. Wolk. 530 zegt hij van zichzelf dat hij vóór de opvoering der Ridders (in 424) geen tooneelstukken op zijn eigen naam had kunnen geven (*παρβένος γὰρ ἔτι ἢ κοῦκ ἐξήν πῶ μοι τεκτεῖν*). Dit wordt veelal zóó opgevat, dat hij er vroeger te jong voor was. Hoe oud hij dan in het jaar 424 zijn zou, blijft echter onzeker, want van een wettelijke bepaling omtrent den leeftijd der tooneeldichters is niets bekend; Aischylos, Sophokles, Euripides begonnen hun dichterloopbaan vóór hun dertigste jaar; Eupolis was zeventien jaar oud toen zijn eerste stuk werd gespeeld, Menander ook, Antiphanes twintig, en Aristophanes zelf acht het Ridd. 512—516 noodig zich te verontschuldigen „dat hij niet reeds lang een koor op zijn eigen naam heeft gevraagd”, en geeft als reden niet zijn jeugd maar zijn onervarenheid op (ook 542). Daar hij intusschen ook later, toen noch zijn leeftijd noch zijn gebrek aan ervaring meer een beletsel kon wezen, herhaaldelijk stukken op naam van anderen heeft laten opvoeren, is het waarschijnlijk dat hij eigenlijk door een ander bezwaar, wat hij zelf niet noemen wil, daartoe werd gebracht. Onwillekeurig denkt men dan aan de mededeeling dat hij beschuldigd is geworden geen Atheensch burger te zijn, en dat hij op Aigina bezittingen had; zie Ach. 652 volg. en het daarbij aangeteekende. — Slechts van zeer enkele stukken weten wij zeker dat Aristophanes ze zelf liet opvoeren, namelijk van de Ridders en wellicht ook van den tweeden Plutos (in het jaar 388). Van de overige wordt óf het tegendeel verzekerd óf in de korte uittreksels, die wij van de opvoeringsoorkonden bezitten, over dit punt gezwezen.

2) Vred. 1200, 1263.

en hij zou geen dichter, geen idealist zijn geweest, als hij aan de verwezenlijking van zijn droombeelden had gewanhoopt. Maar dan ook met alle kracht die in hem was diegenen bestreden, die het veranderen van dat beeld in werkelijkheid voorshands onmogelijk maakten. Gebrandmerkt als verraders degenen die krijg predikten tot den einde; den geesel der satyre gezwaaid tegen die geduchte tegenstanders, voor wie niets van hetgeen de vaderen hadden verordineerd meer heilig en bindend scheen te wezen. Zorgvuldig bespied waar hun wapenrusting wellicht een voege openliet, en daarheen de pijlen van spot en ironie afgezonden met nooit missende hand. En als zij overstelpt door grievende wonden machteloos ternederlagen, of zich voor een wijle hadden teruggetrokken van de kampplaats, dan aan de groote menigte, die zich straks nog vergaapte aan hun klinkende woorden, haar eigen beeld getoond als in een tooverspiegel, het vale sombere beeld van het worstelend en lijdend Athene, en daarnevens een ander beeld, gekleurd met de liefelijke tinten van het morgenrood dat een beteren dag voerspelt, een beeld van nieuwe vrede rust en vredelust, van herboren welvaart en hersteld geluk, wanneer de heuvelen van Attika weder zullen prijken met welig groen, en de dorpen opnieuw weerklinken zullen van oogstlied en feestgezang.

Dat van schilderijen, uit dergelijke zienswijze en gemoedstoestand geboren, alles eer kan worden verwacht dan objectieve waarheid, is zóó duidelijk, dat men zich verbazen moet hoe zooveel dit over het hoofd hebben gezien, en de uit- of invallen van den Comicus als even zoovele feiten in het geschiedverhaal van den peloponnesischen oorlog hebben ingelijfd. Die miskennis van satyre en humor in 't algemeen en de Attische komedie in 't bijzonder dagteekent reeds uit de dagen der Alexandrijnsche geleerdheid, en heeft ook later tot de zonderlingste vergissingen aanleiding gegeven. Zoo is bijvoorbeeld het verhaal dat in de Acharniërs door Dikaiopolis wordt opgedischt omtrent de oorzaken van den krijg ¹⁾, ofschoon tastbaar ongerijmd, ofschoon in een verband voorkomende waar een mededeeling van ware feiten

1) Zie 524—529, en het daar aangeteekende.

geheel misplaatst zou zijn, toch door lateren zonder blikken of blozen als de werkelijke aanleiding tot den kamp tusschen Sparta en Athene opgegeven ¹⁾. En als de dichter, ten einde zonder aanstoot zijn eigen lof te kunnen verkondigen, zich opzettelijk aan de potsierlijkste overdrijving schuldig maakt; — als hij aan het publiek mededeelt dat de koning van Perzië reeds heeft onderzocht welke der beide strijdende partijen door den komedieschrijver Aristophanes het vinnigst wordt gekapitteld, daar de weifelende krijgskans zich ongetwijfeld naar die zijde zal neigen ²⁾, — dan behoeft hij wel bij het publiek waarvoor hij werkt geen misverstand te vreezen, maar heeft daarbij niet gerekend op de stompzinnigheid van latere lezers; immers in het „leven van Aristophanes” vinden wij deze aardigheid als een nuchter historisch feit terug ³⁾.

Maar al kan van onpartijdigheid bij Aristophanes zelfs geen sprake zijn; al zou het ongerijmd wezen, zijn tooneelstukken als een geschiedbron in de gewone beteekenis van het woord te beschouwen; al is integendeel een mededeeling van die zijde doorgaans als een bewijs te beschouwen dat het verhaalde feit zich zoo niet heeft toegedragen, dat de aan de kaak gestelde persoon zoo niet heeft gehandeld of gesproken, — toch bezitten wij voor de kennis van zijn tijd geen kostelijker dokumenten, mits verstandig gebruikt, dan diezelfde komedie's, fonkelend van luim en vernuft. Daarover toch ligt een waas uitgespreid van frisch-

1) Bijv. Schol. Vred. 502: αἰτίαν εἶχον οἱ Μεγαρεῖς ἀρχηγὸν γενέσθαι τοῦ πολέμου διὰ τὴν ἀρπαγὴν τῶν πορνῶν Ἀσπασίας enz.

2) Zie 649.

3) οὕτω γέγονεν ἡ φήμη τοῦ ποιητοῦ ἔνδοξος, ὡς καὶ παρὰ Πέρσας διήκειν, καὶ τὸν βασιλέα Περσῶν πυνθάνεσθαι παρ' ὁποτέρους εἴη ὁ καιμφοδοσίος.

Evenzoo is de inhoud der Thesmophoriazusai in het „leven van Euripides” overgegaan als één der *on-dits* betreffende den beroemden tragicus: λέγουσι δὲ καὶ ὅτι αἱ γυναῖκες διὰ τοὺς φόβους, οὓς ἐποίησε εἰς αὐτὰς διὰ τῶν ποιημάτων, τοῖς θεσμοφορίοις ἐπέστησαν αὐτῷ βουλόμεναι ἀνελεῖν, ἐφείσαντο δ' αὐτοῦ πρῶτον μὲν διὰ τὰς Μούσας, ἔπειτα δὲ βεβαιωσαμένου μηκέτι αὐτὰς κακῶς εἶρεῖν. „En daar schijnt wel wat van aan te zijn,” voegt de geleerde levensschrijver er bij, „althans in de Melanippe zegt hij dat de vrouwen beter zijn „dan de mannen”.

heid, van leven, dat aan deftige historierollen vreemd pleegt te zijn; zij treffen den lezer gelijk zij eertijds den hoorder troffen, want zij zijn berekend alleen voor het heden, zonder te vragen naar het oordeel van den nazaat, tot wien de geschiedvorscher zich bij voorkeur pleegt te richten. Zij werken onmiddellijk als het gesproken woord, en kunnen nog heden den lezer medeslepen en aan zijn omgeving ontvoeren, tot hij zich verplaatst waant te midden van het Parijs der oudheid.

II.

De *Acharniërs* zijn opgevoerd op het Lenaia-feest (19—25 Gamelion) van het derde jaar der 88ste Olympiade ¹⁾, dat wil zeggen in het begin van Februari 425 v. C.

Twee jaren te voren had de dichter een eerste proeve van zijn talent aan 't publiek aangeboden, en niet zonder goed gevolg; immers zijn tooneelstuk de *Δαίταλῆς* (Kermisgasten), waarin hij de moderne opvoeding had belachelijk gemaakt, verwierf den tweeden prijs. Het volgende jaar reeds waagde hij zich aan een politiek stuk, de *Βαβυλώνιοι*, dat op de groote Dionysia (Maart 426) werd opgevoerd en insgelijks den tweeden prijs behaalde, maar den dichter onaangenaamheden berokkende, zoo 't schijnt tengevolge van een aanklacht wegens laster, door Kleon tegen hem ingediend ²⁾. Thans, in het zesde jaar van den oorlog, heeft hij een meer onschuldig onderwerp gekozen, dat bezwaarlijk tot rechtsingang tegen de vertooners zal kunnen aanleiding geven: *de zegeningen des vredes*. Hij maakt ons getuigen van feestelijke optochten en liederen, goede sier en uitbundige scherts. »O hoe daartoe weder te geraken!» moet de watertandende toeschouwer zich zuchtend afvragen, wien jubelzangen en

1) Zie 266, 890, 504.

2) Uit 377 volg. en 502 volg. schijnt dit met zekerheid te blijken. Zie ook vs. 6 en Weesp. 1284 volg.

zorgelooze vreemde vreemd zijn geworden, en die in lang geen andere hazen en palingen gezien heeft dan daar voor zijn oogen op het tooneel worden geroosterd. En het antwoord klinkt hem tegen: dat is dood eenvoudig: doet als de verstandige Dikaio-polis; sluit ook gij vrede met die veel belasterde Lakedaimoniërs, die niets liever wenschen dan — natuurlijk tegen eenige offeringen uwerzijds — de goede verstandhouding tusschen Sparta en Athene hersteld te zien. Sluit vrede, dan vliegen ook u, gelijk den braven boer daar op het tooneel, de vogels als gebraden in den mond; naar den drommel met alle volksmenners en onrustkweekers; laten zij gaan vechten in 't barbarenland, als zij zoo verlangend zijn bloed te zien; de oorlogsgod behoort bij de woeste Thraciërs tehuis, maar in Attika zij Bakchos als voorheen onze schutspatroom, hij wiens feest, het feest van den jongen schuimenden most, wij heden naar der vaadren wijze vieren met gezang en jukkernij.

En de dichter had zich niet misrekend aangaande den indruk dien zijn werk maken zou. Deze fantastische schildering, gekruid door al de buitensporigheden van een weelderig vernuft, dat in jeugdigen overmoed naar geen waarschijnlijkheid of betamelijkheid vraagt, en door een gullen aanstekelijken lach ook den ernstigsten rechter ontwapent, sleepte het opgetogen publiek mede; de eerste prijs werd door de Acharniërs behaald: een zegepraal te grooter, omdat de beide mededingers Kratinos en Eupolis waren, beide sterren van de eerste grootte aan den dichterhemel dier dagen. Van dien dag af was Aristophanes een beroemd man.

Strikt genomen was de overwinning niet aan hem-zelf toegekend. Immers, evenals de beide vorige stukken, had hij ook dit niet op zijn eigen naam gegeven. Kallistratos, een onbekende grootheid ¹⁾, had er het vaderschap over aanvaard en speelde er de hoofdrol in. Deze was dus ook natuurlijk degeen wien Kleon vervolgde naar aanleiding der Babyloniërs, en die bekroond werd voor de Acharniërs. Intusschen, al weten wij niet welke

1) Hij schijnt echter niet alleen akteur maar ook auteur geweest te zijn; althans Aristophanes duidt hem Wesp. 1018 als ποιητής aan.

redenen Aristophanes tot die letterkundige fictie noopten ¹⁾, zoo-veel mogen wij zeker achten, dat niemand daardoor op een dwaal-spoor werd gebracht, en dat, al werd de klimopkrans ook door de kunstrechtters op de slapen van den goeden Kallistratos gedrukt, iedere toehoorder in gedachten daarmede het voorhoofd van den genialen dichter-zelf omvlochten zag.

Vrede is het niet geworden tengevolge van de opvoering der Acharniërs, en evenmin is Kleon er door gestooten geworden van zijn voetstuk; eer zal een kinderhand het stoomwiel tot staan brengen door in te grijpen in de spaken, dan een ronde dichtervloek den gang der geschiedenis zal vermogen te stuiten. Maar zoo er waarheid is in de spreuk, dat welsprekendheid een gave is des harten en niet des verstands, dan zal zeker de wonderbare bekoring waarmee deze tastbaar onmogelijke, ongerijmde, kwalijk samenhangende, met zichzelf telkens in tegenspraak gerakende fabel, — deze niet zelden duistere en zeer dikwijls verregaand stuitende zeggingswijze op ons moderne lezers werkt, in de eerste plaats wel daaraan zijn toe te schrijven, dat achter al die grillig dooréénwarrende beelden de gloed van een eerlijke overtuiging doorschemert; dat wij steeds, ook waar ernst en eerbaarheid met voeten getreden worden, het kloppen gewaar worden van een fijngevoelig menschenhart, en dat wij aan den klank van den lach kunnen hooren hoe daar een traan parelde in het oog van den onverbeterlijken spotter ²⁾. Niet hier op aarde is het deel der

1) Zie aanteekening op bladz. 4.

2) Voortreffelijk is de scherts van Aristophanes gekarakteriseerd door Müller Strübing Aristoph. p. 114: „Dat alles is slechts dan te verontschuldigen, slechts „dan te verdragen, — maar dan ook meer dan dat, dan zelfs vermakelijk — „wanneer het voortspruit uit naieve uitgelatenheid, uit onbevangen overschui- „menden levenslust; — wanneer dichter en toehoorders rondartelen op den- „zelfden bodem van onschuldige ja schaamteloze natuurlijkheid, in een lusthof „waar nog geen vjgebladeren groeien; slechts dan wanneer het luchthartige spel „des vernufts noch tot zedelijke noch tot wulpsche overwegingen den tijd laat; „wanneer de vrolijke humor, evenals hij zegevierend de klove overbrugt die „mensen en vogels, mensen en goden vaneenscheidt, zoo ook de enge „perken van betamelijkheid en fatsoen, waarbinnen het arme menschenleven „zich schroomvallig pleegt te beschutten, voor een pooze met lachende ver-

dichters; het kan slechts liggen in een hoopvol schemerende verre toekomst, waar alle scherpe lijnen en tegenstellingen der werkelijkheid in een zacht waas versmelten en worden afgerond; daarom zijn pogingen hunnerzijds, om verandering te brengen in het heden, met den vloek der onvruchtbaarheid geslagen. Hun rest slechts te klagen of te toornen, te weenen of te lachen. Maar op hun rijk-besnaard speeltuig wordt elke kreet des harten tot een welluidenden klank; hun machteloze gramschap tegen de domme werkelijkheid geeft hun nieuwe krachten, hun vruchteloze strijd tegen het bestaande schenkt nieuwe vlucht aan hun dichtvermogen, en het schoonst zijn die gewrochten die met hun hartebloed zijn geschreven. Aristophanes heeft zichzelf gegeven in zijn werken; en daarom zal ook dit tooneelstuk lezers blijven vinden en medesleepen zoolang smaak en gevoel nog niet zijn uitgestorven.

III.

Wie te Athene van den stadswal of de Akropolis zijn blikken noordwaarts richtte, zag, op den achtergrond van het aan afwisselende groepen rijke panorama, dat zich voor zijn oog ontrolde, de kruin van den Parnes, de natuurlijke grens van Attika. Ook van uit het Atheensch theater was die — ongeveer vier uur gaans verwijderde — bergrug zichtbaar, welks hoogste, oostelijke

„metelheid omvèrrukt, en ons, al is het ook maar voor een oogwenk en uit de verte, een blik laat slaan in die wereld „waar vergund is wat behaagt“.

„Dan echter, als dit alles in overmoedigen luim, met kunstenaars-liefde en „zonder nevenbedoelingen, louter en uitsluitend „voor de grap“ behandeld „wordt, dan zal ook de hedendaagsche lezer, indien hij ten minste geen prent-sche pedant is, aangegrepen en meegesleept door de stemming des dichters, „zonder erg en zonder veel nadenken, al lachende met hem medegaan door dik „en dun; want op het lachen komt het aan; wie dat niet kan, moet Aristophanes maar niet lezen“.

kam, daar waar zij de tetrapolis-vlakte van het overige deel van Attika afscheidt, den naam van Phelleus draagt.

Tusschen die bergen en de stad lag, besproeid door den Kephisos, een der vruchtbaarste vlakten van Attika; en in het midden daarvan, op twee uur ¹⁾ afstands van Athene, het vlek Acharnai, de sleutel tot het binnenste des lands. Daar toch liepen de drie hoofdwegen samen, die van uit het buitenland voerden, namelijk de van den Isthmos komende handelsweg over Eleusis en de twee wegen uit Boiotië door de passen van Dekeleia en Phyle. Beide laatstgenoemde stadjes waren van uit Athene nog schemerachtig zichtbaar aan den horizon ²⁾, beide bestemd om in de geschiedenis van den Peloponnesischen krijg een groote vermaardheid te krijgen. Tusschen beide in, insgelijks aan den voet van den Parnes, was Leipsydrión gelegen, waar de Alkmaioniden hun ondergang hadden gevonden in den strijd tegen den tyran Hippias ³⁾.

Geen wonder dan ook, dat wij Acharnai herhaaldelijk vermeld zien als basis voor krijgsondernemingen. Toen de dertig in 403 tegen Thrasybulos uittrokken, sloegen zij er hun kamp op ⁴⁾; en toen de Peloponnesiërs voor de eerste maal Attika's velden kwamen vernielen, in 431, vatte hun aanvoerder, koning Archidamos van Sparta, te Acharnai post, en strekte vandaar zijn plundertochten uit over den geheelen omtrek ⁵⁾.

Op de Atheensche wallen kon men duidelijk het vijandelijk legerkamp aanschouwen ⁶⁾, en met de oogen den arbeid volgen der Peloponnesiërs, die zich verbaasden over de straffeloosheid waarmede zij hun verwoestingswerk mochten uitoefenen, tot schier onder den rook der stad, en, daardoor aangemoedigd, het volgend jaar hun taak hervatten en over een grooter terrein uitstrekten, veertig dagen lang ⁷⁾. In 428 verschenen zij ten derden male ⁸⁾. Bij den vierden inval in 427 onder Kleomenes

1) Zestig stadiën, Thuk. II 21.

2) Van Dekeleia wordt het door Thuk. VII 19 bepaaldelijk gezegd; het spreekt trouwens vanzelf.

3) Herod. V 62.

4) Diodor. XIV 32.

5) Thuk. II 19—23.

6) Thuk. II 21.

7) Thuk. II 57.

8) Thuk. III 1.

bleef niets meer overeind; wat tot dusverre aan 't verderf ont-snapt of sedert weder opgeschoten was, werd nu met waarlijk duivelsche zorgvuldigheid uitgerooid, als wilde de aanvoerder bewijzen dat nieuwe bezems schoon vegen ¹⁾. Het volgende jaar deden herhaalde aardbevingen hen gelukkig terugkeeren toen zij reeds weder voor de Isthmos-passen stonden (April 426) ²⁾.

Wie beseft niet hoe de kleine grondbezitters te moede moesten wezen, die, in Athene opgesloten met hun gezin en tilbare have, van beweging en bezigheid verstoken, zich in hun hoedanigheid van muurwachters gedwongen zagen tot de rol van lijdelijke toeschouwers bij het verwoestingswerk; die den arbeid hunner voorzaten, het loon van hun eigen noeste vlijt, met bijlen en brandraketten voor hun oogen zagen vernietigen. Immers de bewoners van Attika waren landlieden in merg en been ³⁾; hun geheele hart hing aan dien grond, waaruit zij niet alleen hun onderhoud trokken, maar waaruit zij immers zelve eenmaal waren voortgekomen. De gouden cicade, waarmede de speld in hun hoofdhaar versierd was, strekte hun tot zichtbare herinnering aan hun oorsprong uit Attika's bodem ⁴⁾, en hun welvaart bestond juist in

1) Thuk. III 26. — Dekeleia bleef volgens Herod. IX 73 gespaard.

2) Thuk. III 87 en 89. Deze aardschokken, waarop vs. 510 wordt gezinspeeld, waren de voorboden van een geweldige uitbarsting der Aitna, die niet lang na de uitvoering der Acharniërs heeft plaats gegrepen, Thuk. III 116; ongetwijfeld zijn dus ook gedurende den winter wel schuddingen gevoeld.

3) Terecht zegt de slaaf in het begin der Ridder's (40) van zijn meester Demos: νῦν γάρ ἐστι δεσπότης ἄγροικος ὀργήν (ὀργή ouderwetsch voor *neiging*). En fr. 344 worden de zegeningen des vredes aldus opgesomd: ὦ μῶρε μῶρε, ταῦτα πάντ' ἐν τῆδ' ἔνι, | οἰκεῖν μὲν ἐν ἀγρῷ τοῦτον ἐν τῆ γῆδι | ἀπαλλαγέντα τῶν κατ' ἀγορὰν πραγμάτων, | κεντημένον ζευγάριον οἰκεῖον βοοῖν, | ἔπειτ' ἀκούειν προβατίων βληχωμένων, | τρυγὰς τε φωνῆν ἐς λεκάνην ἄθουμένης, | ὕψω δὲ χρῆσθαι σπινιδίοις τε καὶ κίχλαις, | καὶ μὴ περιμένειν ἐξ ἀγορᾶς ἰχθύδια | τριταῖα πολυτίμητα βεβασιτισμένα | ὑπ' ἰχθυοπάλου χειρὶ παρανομωτάτη. Kenschetsend is ook Philemon 71. Zie verder Thuk. II 14—17, Plut. Themist. 19.

4) Ridd. 1331, Wolk. 984, Thuk. I 6. De cicade, die in de kindsheid der natuurkunde geacht werd uit het stof der aarde geboren te worden en van dauw te leven, was een passend zinnebeeld voor hen die zich, in tegenstelling met de van elders gekomen Doriërs, als autochthonen beschouwden.

de voortbrengselen van dien niet weligen maar toch voor liefdevolle zorg geenszins ondankbaren bodem. Mocht de korenbouw al beperkt zijn tot wat gerst ¹⁾, hoogstens voor eigen gebruik toe-reikend, en de wijnoogst geen produkt opleveren dat zich kon meten met de fijne soorten op den vulkanischen bodem der eilanden geteeld ²⁾, olijven en vijgen daarentegen wiessen er rijkelijk op. Mochten de eik- en beukenwouden van den Parnes al geen bruikbaar scheepstimmerhout opleveren ³⁾, zij schonken toch een bestaan aan talrijke houthakkers en kolenbranders, die met hun hontskolen op ezels ⁴⁾, of, indien hun vermogen die weelde niet toeliet, op den rug geladen ⁵⁾, dagelijks de hoofdstad van brandstof kwamen voorzien ⁶⁾. Zij leefden te midden hunner hulpbronnen, onuitputtelijk zoolang de milde natuur bij haar arbeid werd vrijgelaten of geleid, — maar voor lange jaren, wellicht voor altijd vernietigd, zoodra 's vijands vuur en staal hun aanplantingen kwam verstoren.

Zoo was in Acharnai een krachtig en welvarend boerenras opgegroeid, een ras met knoken van ijzer en spieren van staal; een ras van onvermoeide hardloopers en onverwonnen worstelaars ⁷⁾; een ras van opgeruimde bergbewoners, onder wier heiligdommen

1) Den gerstbouw in Acharnai vermeldt Athen. VI 285 c, vgl. 284 f. Het bezit van „land in Acharnai” noemt Lucianus Ikaromenipp. 18 een voorrecht.

2) De attische wijn is slechts *petit vin*; beroemd daarentegen is de Attische azijn, bepaaldelijk die uit den demos Sphettos (oostelijk v. d. Hymettos; vgl. Ar. Plut. 720). Dat ook de Acharniërs hun eigen azijn maakten blijkt, voor zoover het niet vanzelf spreekt — immers welke wijnwecker doet dat niet? — uit Acharn. 35.

3) Het scheepstimmerhout moet in Attika steeds uit het buitenland worden aangevoerd; zie bijv. Thuk. IV 108, Demosth. 17 p. 219.

4) De Acharnische ezels genoten een soort spreekwoordelijke vermaardheid (Hesych. i. v.).

5) Acharn. 213.

6) Een ezelvracht brandhout gold in de dagen van Demosthenes (42 p. 1041) twee drachmen.

7) Tot hen behoorde die Timodemos die kort na den Perzischen oorlog te Nemea zegevierde, — een tijdgenoot dus van den koryphaïos uit ons stuk (vs. 215), — en in wiens geslacht het overwinnen bij wedspelen als een aangeboren gave was, Pindar. Nem. 2.

niet minder dan twee plaatselijke »variateiten» van den wijngod voorkomen, namelijk Dionysos de *Zanger* (*μελπόμενος*) en Dionysos de *Klimopgod* (*κισσός*), »omdat te Acharnai de eerste klimop was ontloken»¹⁾.

Bij het begin van den krijg stelden zij een belangrijk contingent tot het door Perikles opgeroepen leger²⁾, en onder de van heinde en verre binnen Athene saangestroomde landsbevolking was het eigenaardig type der Acharnische kolenbranders zóó talrijk vertegenwoordigd en zóó in 't oog vallend, dat een redenaar, als hij in later dagen vermanend spreekt over de rampen aan een oorlog verbonden, uitroept: »mogen wij nooit weder de kolenbranders uit het gebergte met vrouw en kind, met pak en »zak naar Athene zien komen om daar van onkruid te leven»³⁾. — Volgens de berichten van reizigers is nog tegenwoordig de kolenbranderij (waarvan Pollux VII 109 en 110 de verschillende bedrijfs-uitdrukkingen heeft bijeengezameld, grootendeels aan ons stuk ontleend) in die streken in vollen gang.

De dichter kon dus, om het boeren-heimwee te belichamen, geen geschikter persoonlijkheid hebben uitgezocht dan een dier rappe bergbewoners, die thans, tot lediggang gedoemd, met de verveling op 't gelaat rondsletterden door de straten van stad en haven, of op post stonden te droomen aan de bastions van den ringmuur⁴⁾; elk met een protest tegen den krijgstoestand in

1) Pausan. I 31.

2) *Drieduizend*, zegt de text van Thukydides (II 20), een ongerijmd cijfer, omdat dit bijna een vierdedeel van het geheele veldleger zou zijn, en een bevolking van minstens 50,000 zielen zou onderstellen; wellicht is met Müller-Strübing *driehonderd* te lezen (T in plaats van Γ). — In de Lysistrata zijn het ook de Acharnische vrouwen waarop bij de samenzweering in de eerste plaats is gerekend (Lys. 62).

3) Op 478.

4) Volgens Thukydides werden er, behalve het veldleger van 13000 hoplieten, nog 16000 man landstorm (jonger dan 20 of ouder dan 50 jaar) gebezigd ter verdediging van de forten in Attika en de stadswallen (*αἱ ἐν ταῖς φρουραῖς* en *αἱ παρ' ἑπαλξιν*, II 13, zie ook VII 28). Tot de laatste behoort Dikaio-polis blijkens 72. Hij is namelijk de vijftig voorbij, daar hij als *γέρων* (397) of *πρέσβυς* (1228) wordt toegesproken en een volwassen dochter heeft (244).

duidelijke trekken geschreven op de stugge, verbleekte tronie, elk met een nauw weerhouden kreet om vrede op de nijdig saamgeperste lippen; een kreet dien zelfs de welsprekendheid van Perikles niet steeds had vermogen te smoren ¹⁾, — een kreet die slechts dan voorgoed verstomde als de sinds 427 opnieuw uitgebarsten pest ²⁾, die haar offers bij voorkeur onder de slecht gehuisveste ³⁾ en slecht gevoede ⁴⁾ aankomelingen koos ⁵⁾, den aan zijn omgeving ontrukten dorpeling tot zwijgen bracht.

Doch ook de tegenovergestelde richting, de krijgspartij, moet haar woordvoerder hebben op het tooneel. Daartoe kiest de dichter Lamachos. Waarom juist hem? Als antwoord kan men op hem toepassen wat Herodotos zegt aangaande den Troizeniër Leon, die in 480 de twijfelachtige eer genoot door de Perzen aan de goden der zee te worden geofferd wegens zijn schoonheid, »maar denkelijk» voegt de verhaler er goedmoedig aan toe, »denkelijk» heeft hij het ook wel voor een goed deel aan zijn naam te »danken gehad» ⁶⁾. — De naam Lamachos is als geknipt voor den verpersoonlijkten lakonenhater en oorlogsvriend ⁷⁾. Zoo er

1) Thuk. II 21 *οἱ Ἀχαρνῆς οἰόμενοι παρὰ σφίσιν αὐτοῖς οὐκ ἐλαχίστην μοῖραν εἶναι Ἀθηναίων, ὡς αὐτῶν ἢ γῆ ἐπέμεντο, ἐνήγον τὴν ἕξοδον* (tegen de plunderende troepen van Archidamos in 481) *μάλιστα*. — Cap. 59 *μετὰ τὴν δευτέραν ἐσβολὴν τῶν Πελοποννησίων οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς ἢ τε γῆ αὐτῶν ἐπέτριμτο τὸ δεύτερον καὶ ἢ νόσος ἐπέκειτο ἅμα καὶ ὁ πόλεμος, ἡλλοίωντο τὰς γνώμας καὶ τὸν μὲν Περικλέα ἐν αἰτίᾳ εἶχον* enz. Daarom werd Perikles dan ook beboet (cap. 65).

2) Thuk. III 87. Deze tweede uitbarsting der ziekte duurde minstens een jaar, ongeveer van Nov. 427 tot December 426, en was dus nu pas weder aan 't afnemen.

3) »In barakken en kippenhokken en vlieringkamertjes» volgens Ar. Ridd. 792 volg.

4) Vijgen zijn thans een versnapering der rijken geworden (Wesp. 291); de olijven zijn zoo duur dat men de lampolie bij druppels meet (Wolk. 57, Wesp. 249, Plato Com. 190). Vergelijk de verzuchtingen van Dikaiopolis 84—86.

5) Thuk. II 52.

6) Herod. VII 180 *τάχα ἂν τι καὶ τοῦ οὐνόματος ἐπαύροιο*.

7) Zoo wordt ook Vred. 304 van den dag des vredes gezegd: *ἡμέρα γὰρ ἐξέλαμψεν ἡδε μισολάμαχος*, en houdt Lamachos 473 het tevoorschijn-trekken van het beeld der vredesgodin tegen: *ὦ Λάμαχ', ἀδικεῖς ἐμποδῶν καθήμενος*. | οὐδὲν δεόμεθ', ὄνθρωπε, τῆς σῆς μορμόνος. Zie ook Vred. 1298.

niemand in Athene geweest was die »Vechtersbaas» heette, die dichter had er een moeten verzinnen; thans was er door de gunst der muzen inderdaad zulk een man, en niet maar de eerste de beste, neen iemand die zijn naam eer aandeed, een krijgsman met hart en ziel, die leefde van zijn zwaard ¹⁾, en die reeds gelegenheid moet hebben gehad als lochaag, wellicht ook als taxiarch ²⁾, zijn moed en bekwaamheid in het veld te bewijzen, althans een jaar later zien wij hem als strateeg ³⁾, wat hij tijdens de opvoering der Acharniërs nog niet was (blijkens 1073). De gewichtige rol die hij in het eerste, voorspoedige tijdperk van de groote Sicilische expeditie heeft gespeeld, is welbekend, alsook zijn heldendood voor Syrakuse ⁴⁾.

De overige personen, die in ons blijspel optreden, vereischen evenmin als de naief-eenvoudige intrigue een uitvoerige bespreking; zij worden het best uit de lezing gekend. Liever dan bij elk hunner even stil te staan, of een dor geraamte van het stuk te geven, dat slechts de zwakheden (of, zoo men wil, de dichtertelijke vrijheden) der samenstelling zou in 't licht kunnen stellen, willen wij ons tot slot kortelijk afvragen hoe de politieke en krijgs-toestand was tijdens de opvoering der Acharniërs.

IV.

Tot dusverre was de oorlog met ongeveer gelijke kansen gevoerd. Waren de Attische akkers verdorven, de kusten van de

1) Lamachos was zóó arm dat hij als strateeg zich schoenen en krijgsrok op kosten der oorlogskas moest aanschaffen, volgens de (historische?) overlevering bij Plut. Moral. p. 822 en Nik. 15; zie ook Alk. 21. In ons stuk laat hij zich naar den armendokter brengen om verbonden te worden.

2) Op 572.

3) Thuk. IV 75.

4) Thesm. 841 en Kikv. 1039 wordt zijn nagedachtenis door den dichter geëerd als die van een held waarop de staat trotsch behoort te wezen.

Peloponnesos hadden niet minder te lijden gehad. Terwijl de Lakoniërs in 430 de oostkust van den Saronischen zeeboezem met hun landleger verheerden, deden de landingstroepen der vloot van Perikles aan de westzijde van die golf alles in vlammen opgaan ¹⁾. En de ongelukkige Megariërs, wier gebied reeds eenwenlang een twistappel was voor hunne overmachtige naburen, moesten de wraakzucht der Atheners met volle kracht ondervinden ²⁾.

In het verre noorden had Perikles bij den aanvang van den krijg zich een bondgenoot verzekerd in Sitalkes, den machtigen vorst der Odrysiërs, die door zijn huwelijk met een vrouw uit het Ionische Abdéra in den kring van de politieke verwickelingen der Grieksche staten was getrokken, en zich door zijn zwager Nymphodoros liet leiden. Reeds één jaar later had hij gelegenheid zijn goede gezindheid jegens de Atheners te bewijzen. Een gezantschap namelijk uit Lakedaimon, dat naar Perzië trok, nam den weg door zijn land, deels in de hoop de vriendschap of onzijdigheid van den Thrakischen vorst te kunnen koopen, deels om den door Atheensche schepen versperden weg ter zee te vermijden. De ongelukkige afgezanten werden op verzoek van het aan het hof van Sitalkes aanwezige Atheensche gezantschap in hechtenis genomen en aan hunne vijanden uitgeleverd; deze zonden hen naar Athene, waar zij ter dood werden gebracht, als weerwraak voor de moorden door de Lakedaimoniërs gepleegd op Atheensche kooplieden. De zoon van Sitalkes, de jeugdige Sadoskos, wien het Atheensche burgerrecht was verleend geworden, nam een werkzaam aandeel aan deze daad ³⁾.

1) Thuk. II 56. Vgl. ook Vred. 626 volg. Over 't geheel waren de Atheners intusschen voorspoediger dan hun tegenpartij. Potidaia was ingenomen, Aigina door Attische kolonisten bezet, Megara geblokkeerd, Lesbos onderworpen, en op Korkyra had de democratische partij haar zege gevierd in stroomen bloeds. Tegenover dit alles stond alleen de val van het heldhaftige Plataia.

2) In het psephisma betreffende de Megariërs, dat een der hoofdaanleidingen van den krijg was, stond (Plut. Perikl. 30) *τοὺς δὲ στρατηγούς, ἕταν ὀμύωσι τὸν πατρικὸν ἕρκον, ἐπομύναται ἕτι καὶ δις ἀνὰ πᾶν ἔτος ἐς τὴν Μεγαρικὴν ἐμβαλοῦσι*. Blijkens Thuk. II 31 en IV 66 vonden die invallen werkelijk geregeld plaats tot het jaar 424 toe. Vgl. Ach. 761—763.

3) Thuk. II 67, Herod. VII 137.

Of Sitalkes de aanvankelijk toegezegde ruitery en peltasten ¹⁾ ooit gezonden heeft, blijkt niet; maar wel zien wij hem in 429 den krijg ondernemen tegen Perdikkas, den sluwen koning van Makedonië, die hinderpaal voor de uitbreiding van den Atheenschen invloed in Chalkidiké. Een reusachtig leger werd door den Trakischen vorst op de been gebracht, uit de talrijke wilde stammen van het Rhodöpe- en Haimos-gebergte; uit de Triballiërs en Geten van de schier onbekende Istros-vlakte; uit de vrije, door hoop op buit aangelokte Paioniërs aan de bronnen van Strymon en Axios, — honderdvijftigduizend man te zamen, voor een derde deel ruitery ²⁾. Geheel Hellas ontroerde voor de voorbereidselen van den barbarendorst, voor die steeds aanzwellende lawine van wilden uit het land dat gerekend werd den krijgsgod tot bijzonderen schutspatroom te hebben ³⁾, het land van kustroof en vuistrecht en woeste drinkgelagen. Doch de onderneming liep op weinig of niets uit, daar de Atheners den grootendeels op hun aanstoken ondernomen tocht niet steunden met hun vloot, maar zich bepaalden tot het zenden van nieuwe gezanten en een generaal zonder troepen (Hagnon). Volgens Thukydidēs was dit het gevolg van een meer dan naief misverstand ⁴⁾, vermoedelijk echter waren zij zelve bevreesd geworden voor hun nieuwen bondgenoot, en wilden niet medewerken om hem tot oppermachtig gebieders van Noord-Griekenland te maken: — de leerlingen deinsden terug voor den geest dien de kortelings gestorven meester Perikles had opgeroepen ⁵⁾.

In hoeverre de goede verhouding tusschen het Odrysische hof aan den Hebros en de Atheensche democratie door dit »misver-

1) Thuk. II 29.

2) Thuk. II 95—98.

3) Herod. V 7; Soph. Antig. 970; Eur. Hek. 1091.

4) Thuk. II 101: »de Atheners dachten dat Sitalkes zich aan de afspraak wel niet houden zou». Zulk een kinderachtige vergissing was in Athene niet wel mogelijk, daar immers geheel Hellas volgens Thukydidēs sidderde voor de krijgstoerusting van de Odrysiërs, terwijl de Atheners beter dan iemand anders op de hoogte konden worden gehouden door hunne gezanten. — Van een andere, bijna even zonderlinge vergissing, die tot de nederlaag bij Delion aanleiding gaf, wordt Thuk. IV 89 melding gemaakt.

5) Dit is de meening van Müller Strübing en anderen.

stand" heeft geleden, kunnen wij niet beslissen; dat er geen open breuk is gevolgd blijkt uit ons stuk.

Nog geen twee jaar na de opvoering der Acharniërs nam de heerlijkheid van Sitalkes en Sadokos een plotseling einde. Weinig dagen na de nederlaag der Atheners bij Delion, in November 424, sneuvelde Sitalkes op een tocht tegen de Triballiërs, en werd opgevolgd door zijn neef *Seuthes* ¹⁾; van Sadokos, den aangewezen troonopvolger, vernemen wij niets meer; misschien ligt dus achter de korte mededeeling van Thukydides een bloedige hof-intrigue verscholen. Met *Seuthes*, die de zuster van *Perdikkas* tot vrouw had gekregen, kwam de Dorische invloed op den Odrysischen troon, en gelijktijdig verscheen *Brasidas* in de Thrakische kuststreek, om de macht der Atheners aldaar te fnuiken. Het Thrakische rijk, dat Griekenland een oogenblik had doen beven, verviel weder tot onbeduidendheid, en loste zich weldra op in twistende en elkander beroovende stammen; zoo leeren wij het kennen uit het VIIe boek van *Xenophon's Anabasis* ²⁾. Doch als in ons stuk een troep hongergelijders ten tooneele wordt gebracht, en vol spot van dat gespuis wordt verzekerd: »dat zijn nu de *Odomantiërs*, de dapperste stam van *Thrakië*; zij staan gereed geheel *Boiotië* te verheeren", — dan hooren wij duidelijk in dien scherts den nagalm van de angst, vijf jaar te voren door die woeste, met sabel en werpspies en klein schild (*μάχαιρα, πέλτη, ἀκόντιον*) gewapende barbaren gewekt ³⁾, en de vrees dat het mislukte krijgsplan te geleger tijd mocht worden hervat.

1) Thuk. IV 101.

2) Zie bepaaldelijk *Anab. VII 2 § 32*.

3) Vgl. *Lys. 563* *Θρᾷκες πέλτην σείων κἀκόντιον, ὡσπερ δὲ Τηρούς*. De *Odomantiërs* wonen blijkens *Herod. VII 112* en *Thuk. II 101* aan den linkeroever van den *Strymon*, dicht bij *Drabeskos*, waar veertig jaar geleden een leger van vele duizende Atheensche burgers in den strijd tegen de Thrakische stammen was vernietigd geworden (*Thuk. I 100, IV 102*). Zij behooren tot de vrije *Thrakiërs*; van hun westelijke stamgenooten in het *Rhodope-gebergte*, de *Θρᾷκες μαχαιροφόροι*, verzekert *Thukydides* uitdrukkelijk dat zij de strijdbaarste manschappen waren van geheel *Thrakië* (*II 96* en *98*). Met 1300 dier bloedgierige *μαχαιροφόροι*, voor een drachme daags in soldij genomen, deed in 413 de Atheensche strateeg *Ditrephe*s een plundertocht in *Boiotië*, waarbij de stad *Mykalessos* letterlijk werd uitgemord (*Thuk. VII 27, 29, 30*). Zie ook *Thuk. V 6*.

Was dus in het noorden de toestand sints geruimen tijd vrijwel onveranderd gebleven, in het westen hadden gedurende den afgeloopen zomer en herfst gewichtige krijgsgesbeurtenissen plaats gegrepen. Een eskader van dertig schepen onder Demosthenes en Prokles ¹⁾ was langs de Peloponnesos naar Leukas gestevend, en vandaar uit had Demosthenes zich in de bergen van Aitolië gewaagd, doch was bij Aigion geheel verslagen geworden, hoofdzakelijk tengevolge van zijne onbekendheid met het klovenrijke en dicht begroeide terrein; Prokles met 120 hopliten behoorden onder de gesneuvelden. Nog vóór den winter echter wist Demosthenes te Naupaktos een nieuwe macht te verzamelen, grootendeels uit Akarnanische hulpbenden bestaande, en hiermede bracht hij aan een Peloponnesisch leger, dat gemeenschappelijk met de Ambrakiërs een tocht tegen Argos Amphiloehikon had ondernomen, in de nabijheid dier stad (bij Olpai) een volkomen nederlaag toe, weldra door een tweeden veldslag gevolgd, waarin de aanrukkende reserve-troepen der Ambrakiërs verrast en vernietigd werden. Zoo was de ongelukkig begonnen tocht met een glansrijke zegepraal geëindigd, en Demosthenes kon de Atheensche tempels sieren met driehonderd panopliën, hem als persoonlijk aandeel bij de verdeling van den krijgsbuit toegekend.

Dat Lamachos zich op dezen tocht als lochaag had onderscheiden, is een waarschijnlijke gissing van Müller Strübing, die terecht ²⁾ wijst op de groote rol die de *λόφοι* en *λόχοι* (*berg-ruggen* en *hinderlagen*) èn bij het onheil in Aitolië èn bij de dubbele overwinning in Akarnanië hadden gespeeld ³⁾. Neemt men dit vermoeden over, dan begrijpt men waarom Lamachos 575 wordt toegesproken als *ἥρωας τῶν λόφων καὶ τῶν λόχων* (wat tevens kan beteekenen: held der *helmbossen* en *compagnieën*), en waarom hij 601 gerekend wordt onder de *op de vlucht gegane jongetjes* (*διαδεδρακότες*).

Omstreeks de opvoering der Acharniërs werd besloten naar

1) Thuk. III 91 volg.

2) Aristoph. pag. 500 volg.

3) Thuk. III 98 § 1, 107 § 3, 112 § 6.

Sicilië, waar sinds anderhalf jaar een Atheensch eskader onder Laches de steden Leontinoi en Kamarina tegen Syrakuse ondersteunde ¹⁾, een nieuwe vloot van veertig schepen te zenden, ten einde den krijg met kracht door te zetten. Ter vervanging van Laches, wien men van omkoopbaarheid verdacht, werd Pythodoros nog gedurende den winter derwaarts gezonden ²⁾, om tegen de lente door de rest der schepen onder Sophokles en Eurymedon te worden gevolgd, nadat deze eerst op Korkyra de aristokraten, die zich in de bergen van dat eiland hadden genesteld ³⁾, zouden hebben ten onder gebracht ⁴⁾. Als de dichter 604 Dikaiopolis van de Chaoniërs laat spreken, wordt op die Korkyreische troebelen gezinspeeld, terwijl de vermelding van Kamarina en Gela 606 insgelijks in het medegedeelde haar verklaring vindt; vermoedelijk is ook Chares 604 spottende naamverdraaiing voor Laches. Hoe de tocht van Eurymedon en Sophokles tot de bezetting van Pylos leidde, is bekend genoeg; doch dit valt buiten den kring van feiten die wij hier in 't licht hebben te stellen.

Nog dient volledigheidshalve te worden aangestipt, dat Nikias in den afgelopen zomer met zestig schepen het Dorisch gezinde Melos getuchtigd, en daarna een landing had gedaan in het gebied van Tanagra, ondersteund door het Atheensche veldleger, dat dit jaar door geen inval der Peloponnesiërs in zijne bewegingen werd belemmerd. De Tanagraeërs en de ter hulp gesnelde Thebanen leden een nederlaag, doch zoo 't schijnt van weinig beteekenis ⁵⁾.

In hoeverre eindelijk Aristophanes op onlangs voorgevallen feiten doelt als hij een uit Susa teruggekeerd gezantschap ten tooneele voert, is ons volkomen onbekend ⁶⁾. Met zekerheid blijkt intusschen uit de parodieerende voorstelling van den comicus, dat er inderdaad van uit Athene (evenals van uit Sparta, vs. 647) pogingen werden of waren aangewend om een verbond aan te

1) Thuk. III 86. Zie ook op 636.

2) Thuk. III 116, Arist. Wesp. 836, 895 volg.

3) Thuk. III 85. 4) Thuk. IV 46—48.

5) Thuk. III 91.

6) Onwaarschijnlijke gissingen bij Müller Str. pag. 703—706.

gaan met het Perzische hof, waar de dood van den afgeleefden Artaxerxes elk oogenblik was te voorzien, — hij stierf in den loop van dit jaar, — en het sein dreigde te zullen geven tot paleis-intrigues en tot ernstige woelingen in Klein-Azië. Het volgende najaar werd inderdaad een Perzische afgezant, evenals Pseudartabas, naar Athene gevoerd, namelijk Artaphrenes, die eigenlijk naar Sparta was gezonden, maar onderweg door de Atheners opgevangen en voor hun belangen gewonnen werd ¹⁾. De beide namen hebben zooveel overeenkomst dat men zich genoopt gevoelt aan samenhang te denken ²⁾.

1) Thuk. IV 50.

2) Een hoogst opmerkelijke overeenkomst met het tooneel, waarin Pseudartabas optreedt, heeft de volgende anekdote bij Polyainos III 59: Ἴφικράτης, ἐν ἀπορίᾳ χρημάτων τῶν στρατιωτῶν θορυβούντων καὶ κοινὴν ἐκκλησίαν αἰτουμένων, ἄνδρας ἐμπείρους τῆς Περσίδος γλώττης στολᾶς Περσικᾶς ἐνδύσας προσέταξε πληθούσης τῆς ἐκκλησίας ἐπιφανῆναι, καὶ παρελθόντας ἀγγέλλειν βαρβαριστί: «πλησίον οἱ τὰ χρήματα κομίζοντες· ἡμεῖς δὲ προπέμφθημεν τοῦτο σημαίνοντες». ταῦτα μνησάντων οἱ στρατιῶται διέλυσαν τὴν ἐκκλησίαν. — Indien deze list terecht aan Iphikrates wordt toegeschreven, dan is zij natuurlijk jonger dan Aristophanes. (Hartman).

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΟΥΣ
ΑΧΑΡΝΗΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΩΠΑ.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ΚΗΡΤΞ (vs. 43, 1000, 1071).

ΑΜΦΙΘΕΟΣ.

ΠΡΕΣΒΕΙΣ Ἀθηναίων παρὰ βασιλέως ἕκοντες.

ΨΕΤΔΑΡΤΑΒΑΣ.

ΘΕΩΡΟΣ.

ΧΟΡΟΣ ΑΧΑΡΝΕΩΝ.

ΘΥΓΑΤΗΡ Δικαιοπόλιδος.

ΘΕΡΑΠΩΝ (θυρωρός) Εὐριπίδου.

ΕΤΡΙΠΙΔΗΣ.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

ΚΟΡΑ, θυγατέρα τοῦ Μεγαρέως.

ΣΤΚΟΦΑΝΤΗΣ ἄ.

ΒΟΙΩΤΟΣ.

ΝΙΚΑΡΧΟΣ, συκοφάντης β'.

ΘΕΡΑΠΩΝ Λαμάχου (vs. 959, 1174).

ΓΕΩΡΓΟΣ.

ΠΑΡΑΝΤΜΦΟΣ.

ΑΓΓΕΛΟΣ (vs. 1085).

Zwijgende personen: Prytanen. Burgers. Twee Eunuchen. Een bende Odomantiërs. Slaven en slavinnen. Vrouw van Dikaiopolis. Thebaansche muzikanten. Een bruidvoerster. Twee betairen.

De eerste tooneelspeler Kallistratos heeft de rol van Dikaiopolis te vervullen.

De tweede die van Gezant, Theoros, Euripides, Lamachos, Megariër, Boiotiër, Landman.

De derde die van Amphitheos, Dochter, beide Sykophanten, Dienaar van Euripides en Lamachos, Paranymphe en Bode.

Voor de overschietende bijrollen van den Heraut, Pseudartabas en de beide Meisjes zijn nog twee extra-spelers noodig.

Het stuk speelt deels op de Pnyx te Athene, deels te Acharnai voor de landhoeve van Dikaiopolis, deels voor het huis van Euripides in Athene. Namelijk:

de prologos (vs. 1—203) op de Pnyx te Athene;

het overige van het stuk te Acharnai;

doch een tusschenbedrijf (vs. 393—480) voor het huis van Euripides te Athene.

Gedurende den gang van het stuk schijnt er een aanmerkelijke tijd te verloopen. Immers terwijl vs. 237 volgg. de landelijke Dionysia gevierd worden, hetgeen in de maand Poseideon plaats vond, wordt vs. 504 — trouwens in een à part tusschen akteur en publiek — melding gemaakt van de Lenaia, d. w. z. het feest waarop de komedie werkelijk is opgevoerd, in de maand Gamelion; en tegen het eind van het stuk worden de Anthesteria gevierd, en zijn wij dus weder een maand verder, namelijk op den 12^{den} van de naar dat feest benoemde maand Anthesterion.

De bedoeling van den dichter kan intusschen niet zijn, dat wij inderdaad het derde bedrijf één, en het laatste twee maanden later stellen dan het begin; dit zou door niets in de samenstelling van het stuk gemotiveerd, en met de vaste gewoonte der Grieksche tooneeldichters volkomen in strijd wezen. Men moet dus of aannemen dat de toehoorder geacht wordt gedurende de opvoering den kalender vergeten te zijn, of — waartoe wel meer

aanleidingen zijn ¹⁾ — dat ook in de Acharniërs, evenals in de Wolken en andere stukken van Aristophanes, twee bewerkingen door één tot ons zijn gekomen.

1) Twee inleidingen op het phallikon (vgl. vs. 242 en 243 met 253 en 259), twee klachten over Kleon (377 en 502), twee Lamachos-scènes, waarvan de eerste zich noode in het verband voegt en vs. 963 vergeten schijnt; twee scènes met kooplieden, beide door tusshenkomst van een sykophant gestoord; twee (zoutelooze) scènes met vrede-begeerige medeburgers; twee onverenigbare verwondingen van Lamachos in het bode-verhaal. Hierbij komen nog verscheiden verzen die tweemaal gelezen worden (177 en 203; 201 volg. en 250, 269; 384 en 436; 623—625 en 720—722), of in dubbele redaktie schijnen overgeleverd te zijn (95 en 96; 326 en 327; 402 en 408; 574 en 1181; 578 en 558, 598; 656 en 658; 905 en 908; 995 en 997), en is inzonderheid de herhaling van sommige aardigheden (808 en 853; 826 en 917) een verdacht teeken. Eindelijk zij op het chronologisch bezwaar gewezen, dat in de aantekening op vs. 1077 is besproken, en op de tegenstrijdige plaats-aanduidingen die in vs. 267 en vs. 729, 900, 1087 worden gevonden.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

ἐκκλησία ἐφέστηκεν Ἀθήνησιν ἐν τῷ Φανερῷ, καθ' ἣν πολεμοποιοῦντας τοὺς ῥήτορας καὶ προφανῶς τὸν δῆμον ἐξαπατῶντας Δικαιοπόλις τις τῶν αὐτουργῶν ἐξελέγχων παρεισάγεται. τοῦτου δὲ διὰ τινος, Ἀμφιθέου καλουμένου, σπειταμένου κατ' ἰδίαν τοῖς Λάκωσιν, Ἀχαρτικοὶ γέροντες πεπυσμένοι τὸ πρᾶγμα προσέρχονται διώκοντες ἐν χοροῦ σχήματι· καὶ μετὰ ταῦτα θύοντα τὸν Δικαιοπόλιν ὀρῶντες, ὡς ἐσπεισμένοι τοῖς πολεμιοτάτοις καταλεύσειν ὀρῶσιν. ὁ δὲ ὑποσχόμενος ὑπὲρ ἐπιξήνου τὴν κεφαλὴν ἔχων ἀπολογήσεσθαι, ἐφ' ᾧτ', ἂν μὴ πείσῃ τὰ δίκαια λέγων, τὸν τράχηλον ἀποκοπήσεσθαι, ἐλθὼν ὡς Εὐριπίδην αἰτεῖ πτωχικὴν στολὴν. καὶ στολισθεὶς τοῖς Τηλέφου βῆκώμασι παρῳδεῖ τὸν ἐκείνου λόγον, οὐκ ἀχαρίτως καθαπτόμενος Περικλέους περὶ τοῦ μεγαρικοῦ ψηφίσματος. παροξυνθέντων δὲ τινῶν ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τῷ δοκεῖν συνηγορεῖν τοῖς πολεμίοις, εἶτα ἐπιφερομένων, ἐνισταμένων δὲ ἑτέρων ὡς τὰ δίκαια αὐτοῦ εἰρηνότος, ἐπιφανεῖς Λάμαχος θορυβεῖν πειρᾶται. εἶτα γενομένου διεγκυσμοῦ κατελεγχθεὶς ¹⁾ ὁ χορὸς ἀπολύει τὸν Δικαιοπόλιν καὶ πρὸς τοὺς θεατὰς διαλέγεται περὶ τῆς τοῦ ποιητοῦ ἀρετῆς καὶ ἄλλων τινῶν. τοῦ δὲ Δικαιοπόλιδος ἄγοντος καθ' ἑαυτὸν εἰρήνην τὸ μὲν πρῶτον Μεγαρικός τις παῖδια ἑαυτοῦ διεσκευασμένα εἰς χοιρίδια φέρων ἐν σάκκῳ πράσιμα παραγίνεται· μετὰ τοῦτον ἐκ Βοιωτῶν ἕτερος ἐγγέλει τε καὶ παντοδαπῶν ὀνύθων γόνον ἀνατιθέμενος εἰς τὴν ἀγοράν. οἷς ἐπιφανέντων τινῶν συκοφαντῶν συλλαβῶν τινα ἐξ αὐτῶν ὁ Δικαιοπόλις καὶ βάλλων εἰς σάκκον, τοῦτον τῷ Βοιωτῷ ἀντίφορτον ἐξάγειν

1) Vulg. κατενεχθεὶς. Corr. Blaydes.

ἐκ τῶν Ἀθηναίων παραδίδωσι, καὶ προσιόντων ¹⁾ αὐτῷ πλείονων καὶ δεομένων μεταδοῦναι τῶν σπονδῶν, καθυπερηφανεῖ. παροικοῦντος δὲ αὐτῷ Λαμάρχου, καὶ ἐνεστηκυίας τῆς τῶν Χοῶν ἑορτῆς, τοῦτον μὲν ἄγγελος παρὰ τῶν στρατηγῶν ἦκων κελεύει ἐξελθόντα μετὰ τῶν ὄπλων τὰς εἰςβολὰς τηρεῖν· τὸν δὲ Δικαιοπολιν παρὰ τοῦ Διονύσου τοῦ ἱερέως τις καλῶν ἐπὶ δεῖπνον ἔρχεται. καὶ μετ' ὀλίγον ὁ μὲν τραυματίας καὶ κακῶς ἀπαλλάττων ἐπανήκει, ὁ δὲ Δικαιοπολις δεδειπνηκῶς καὶ μεθ' ἐταίρας ἀναλύων.

τὸ δὲ δράμα τῶν εὖ σφόδρα πεπονημένων, καὶ ἐκ παντὸς τρόπου τὴν εἰρήνην προκαλοῦμενον.

ἐδιδάχθη ἐπὶ Εὐθύνου ²⁾ ἄρχοντος ἐν Ληναίοις διὰ Καλλιστράτου· καὶ πρῶτος ἦν. δεύτερος Κρατῖνος Χειμαζομένοις· οὐ σώζονται. τρίτος Εὐπολις Νουμηνίαις.

1) Vulg. προσαγόντων.

2) Vulg. Εὐθυμένους. Vid. Dindorf. Schol. Aristoph. III p. 415.

DE ACHARNIËRS.

PROLOGOS.

(vs. 1—203).

(Het tooneel stelt de Pnyx voor. Het is omstreeks den middag. Op een der steenen zitplaatsen op den voorgrond is Dikaïopolis gezeten.)

EERSTE TOONEEL.

Dikaïopolis alleen.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὄσα δὴ δέδηγμαί τὴν ἐμαυτοῦ καρδίαν.
ἦσθην γε βαιᾶ, πάνυ δὲ βαιᾶ τέτταρα
ἅ δ' ὠδυνήθην, ψαμμακοσιογάργαρα.
Φέρ' ἴδω, τί ἦσθην ἄξιον χαιρηδόνος;
ἐγῶδ' ἐφ' ᾧ γε τὸ κέαρ ἠύφρανθην ἰδὼν,
τοῖς πέντε τάλάντοις οἷς Κλέων ἐξήμεσεν.

5

1. δακεῖν τὴν καρδίαν ook Wesp. 374; τὸν θυμὸν δακεῖν Wolk. 1369; zie ook Ridd. 1010, Kikv. 43. — Homer. E 493 δάκε δὲ φρένας Ἐκτορα μῦθος, en θ 185 θυμοδακῆς γὰρ μῦθος.

2. βαιᾶ] klein, ook Wolk. 1013. Dichterlijk woord, bij Aischylos en Sophokles veel, bij Euripides niet in gebruik. Homer. steeds ἦβαιός (wellicht ἦ βαιός te schrijven; B 380 enz.). — τέτταρα is bedorven.

3. ψαμμακοσιογάργαρα] verbinding van het komische ψαμμακόσιοι (gevormd als διακόσιοι enz.) en γάργαρα menigta. Enpol. 286 ἀριθμεῖν θεατὰς ψαμμακοσίους (ook bij Alexis herhaal-

delijk); Aristomenes 1 ἔνδον γὰρ ἡμῖν ἐστὶν ἀνδρῶν γάργαρα. Alkaios com. 19 (parodie op Eur. Or. 866) ὄρω δ' ἀνωθεν γάργαρα' ἀνθρώπων κύκλω. Vergelijk καρκαίρειν Hom. T 157, bij de comici γαργαίρειν, Aristoph. fr. 327, Kratinos 290 ἀνδρῶν ἀρίστων πᾶσα γαργαίρει πόλις.

4. τί ἦσθην] Het hisat na τί is in de comedie (niet in de tragedie) geoorloofd, vgl. 555, 959 enz.

— χαιρηδόνος] dichterlijk voor χαρά. Bij Ar. alleen hier.

6. οἷς] voor ἄ, vgl. Thesm. 835 ἐν τε ταῖς ἄλλαις ἑορταῖς αἴσιν ἡμεῖς ἴγομεν. — ἐξήμεσεν] uitspreken = geroofd

NB. De drie tragici en Aristophanes zijn naar de *Poetae Scenici* van Dindorf 1869 geciteerd, de overige comici naar de *Fragmenta Comicorum* van Koch, I. 1880, II. 1884.

ταῦθ' ὡς ἐγανώθην, καὶ Φιλῶ τοὺς ἰππέας
 διὰ τοῦτο τοῦργον· ἄξιον γὰρ Ἑλλάδι.
 ἀλλ' ὠδυνήθην ἕτερον αὐτῶν τραγωδικόν,
 ὅτε δὴ ἐκεχρήνη προσδοκῶν τὸν Αἰσχύλον,
 ὁ δ' ἀνεῖπεν· „εἴσαγ', ὦ Θεόγυι, τὸν χορόν.”
 πῶς τοῦτ' ἔσεισέ μου δοκεῖς τὴν καρδίαν;
 ἀλλ' ἕτερον ἦσθην, ἠνίκ' ἐπὶ Μόσχῳ ποτὲ
 Δεξιθέος· εἰσῆλθ' ἄσόμενος βοιώτιον.

10

goed teruggeven, ook Ridd. 1148. Voor Kleon vgl. 377 en 502. Waarop hier eigenlijk gedoeld wordt is onbekend; volg. schol. *παρὰ τῶν νησιωτῶν ἔλαβε πέντε τάλαντα ὁ Κλέων, ἵνα πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους κουφίσαι αὐτοὺς τῆς εἰσφορᾶς. αἰσθόμενοι δὲ οἱ ἰππεῖς ἀντέλεγον καὶ ἀπήτησαν αὐτόν. μέμνηται Θεόπομπος*. Zooveel schijnt mij echter zeker, dat het hier bedoelde tooneel voorkwam in een of andere onlangs opgevoerde komedie, waarin Kleon werd belachelijk gemaakt; immers ook bij de volgende redenen tot vreugd of ergernis is niet van staatkundige gebeurtenissen maar van openbare vermakelijkheden sprake. Voor deze opvatting pleit *ἰδὼν vs. 5 en αὐ vs. 9*. Reeds Greg. Corinth. (in Rhet. Gr. Walz. VII 1345) vat de plaats zoo op: *χαίρειν οὖν ἔφη ὅτι ὁ Κλέων εἰσήχθη ἀπαιτούμενος παρὰ τῶν στρατιωτῶν πέντε τάλαντα* (lees *τὰ παρὰ τῶν νησιωτῶν πέντε τ.*, zie schol. hierboven), d. w. z. *in het hier bedoelde stuk werd Kleon door de ridders gedwongen de vijf talenten terug te geven waarmee de eilandbewoners hem voor hun belangen hadden gewonnen*. Daar het verder onwaarschijnlijk is dat A. een tooneelstuk van een anderen dichter zal prijzen, en uit de tegenstelling *τῆτες vs. 15* schijnt te volgen dat hier op een vertoonting van het vorig jaar wordt gezinspeeld, zoo vermoed ik dat de vijf talenten-scène in de *Babylonioi* voorkwam, en de oorzaak was van Kleons klacht wegens laster. — Vijf talenten voor een *zware som* ook Wolk. 758, 774, Vred. 171.

8. *ἄξιον γὰρ Ἑλλάδι* Uit de Telephos van Euripides (fr. 718). De persoon met wiens waardigheid iets al of niet strookt komt in den dativus (commodi), ook vs. 205, Ridd. 616, Wolk. 475, Vog. 548; de waarde in den genitivus (pretii); beide verbonden bijv. Vred. 918, Plut. 877.

9. *τραγωδικόν*] *tragisch* in dubbel zin.

10. Aischylos is reeds dertig jaar dood; *Ἀθηναῖοι δὲ τοσοῦτον ἠγάπησαν Αἰσχύλον, ὡς ψηφίσασθαί μετὰ θάνατον αὐτοῦ, τὸν βουλούμενον ἀναδιδέσκειν τὰ Αἰσχύλου χέρον λαμβάνειν* (leven van Aisch.), *sanctus eo modo multi coronati* volgens Quintilianus X 1 § 66. Terecht roept hij dus in de onderwereld (Arist. Kikv. 868) uit: „mijn werken zijn niet met mij gestorven” Hij had ze trouwens „opgedragen aan den tijd” (Athen. VII 347 e), als aan een billijker scheidsrechter dan partijdige tijdgenooten.

11. *ὅ]* nl. *de κήρυξ*. Over den slechten tragicus Theognis vgl. 140.

— *εἰσάγειν ορνοερεν, εἰσιέναι* (vs. 14) *optreden*.

12. *τὴν καρδίαν*] *hart* voor *maag*, ook Thuk. II 49. Evenzoo in hedendaagsche volksuitdrukkingen: *mijn hart draait er van om, mal au coeur, ecoeurant*, enz.

14. *βοιώτιον*] nl. *νόμον*. Sophokles fr. 858 *ὅταν τις ἕδῃ τὸν βοιώτιον νόμον*. Overigens wordt een woordspeling gemaakt met de beide eigennamen *Μόσχος* en *βοιώτιος*: na het kalf een rund. — Moschos en Dexitheos zijn van elders onbekend.

- 15 τῆτες δ' ἀπέθανον καὶ διστράφην ἰδὼν,
ὄτε δὴ παρέκυψε Χαῖρις ἐπὶ τὸν ὄρθιον.
ἀλλ' οὐδεπώποτ' ἐξ ὅτου ἐγὼ ῥύπτομαι
οὕτως ἐδήχθην ὑπὸ κοινίας τὰς ὀφρῦς
ὡς νῦν, ὅπότ' οὖσις κυρίας ἐκκλησίας
- 20 ἔωθινῆς ἔρημος ἢ πνύξ αὐτῇ,
οἱ δ' ἐν ἀγορᾷ λαλοῦσι κᾶνω καὶ κᾶτω
τὸ σχοινίον Φεύγουσι τὸ μεμιλτωμένον.
οὐδ' οἱ πρυτάνεις ἤκουσιν, ἀλλ' ἄωριαν
ἤκοντες, εἶτα δ' ὥσπιούνται πῶς δοκεῖς
- 25 ἑλθόντες ἀλλήλοισι περὶ πρῶτον ξύλον,

16. Chairis fluitspeler. Vog. 858
ξυναυλεῖται δὲ Χαῖρις ὡδᾶ. | — παύσαι
σὺ φουσῶν. Ἡράκλεις τούτῳ τί ἦν; |
τούτῳ μὰ Δί' ἐγὼ πολλὰ δὴ καὶ δεῖν'
ἰδὼν | οὐπω κόρακ' εἶδον ἐμπεφορβεω-
μένον. Deze „gemuilbande raaf” (over
wien men ook Acharn. 866 en Vred.
951 vergelijken kan) beproefde zijn ge-
luk ook in het eitherspel, maar was
daarin al niet voorspoediger, blijkens
het oordeel bij Pherekrates fr. 6: Φέρ'
ἴδω, κιδαρῶδες τίς κάκιστος ἐγένετο; |
— ὁ Πεισίου Μέλης. — μετὰ δὲ Μέλῃτα
τίς; | — ἔχ' ἀτρέμ', ἐγὼ δὲ, Χαῖρις. Di-
kaiopolis heeft zich dan ook doodver-
veeld, toen deze prulmuzikant „παρέ-
κυψεν ἐπὶ τὸν ὄρθιον.” De νόμος ὄρθιος
(Ridd. 1279) werd op de either be-
geleid en is uit het verhaal van Arion
(Herod. I 24) bekend. Overigens be-
teekent ὄρθιος letterlijk *steil*: woord-
speling met κύπτειν *bukken*.

18. ὑπὸ κοινίας τὰς ὀφρῦς] in plaats
van ὑπὸ λύπης τὴν καρδίαν of zoo iets;
de aanhef van den zin, waarin ἐξ ὅτου
ἐγὼ ῥύπτομαι voor ζῶ staat, geeft
aanleiding tot deze zonderlinge wen-
ding. — κοινία *loog*, *zeep*, ook Lys. 470,
Kikv. 712.

19. κυρίας ἐκκλησία] *geregelde*,
vaste vergadering. — dus lang van
tevoren bekend. — gelijk er in elke pry-
tanie vier gehouden werden, derhalve
veertig 'sjaars. Buitengewone volks-
vergaderingen heeten σύγκλητοι.

21. De markt is op de voormiddag-

uren het drukst bezocht; van daar
ἀγορὰ πλήθουσα (Xenophon) of ἀγορῆς
πληθώρα (Herod. VII 223) = de tijd
kort voor twaalfen.

22. Van de agora leidde een straat
naar de πνυx. Kort voordat een volks-
vergadering geopend zou worden, wer-
den de overige toegangen der agora
door de politie afgezet, en de op de
markt verzamelde menigte door eenige
politiedienaars, die een gemeenied tonw
vashielden, in de richting van de πνυx
opgedreven. Dit avontuurlijk middel om
de belangstelling in staatszaken bij de
burgerij te verlevendigen wordt ook
Ekkles. 378 vermeld.

23. πρυτάνεις] de commissie van da-
gelijksch bestuur. Uit de 500 raads-
leden nam beurtelings elk der tien
phylai de gewone bezigheden waar ge-
durende $\frac{1}{10}$ deel van het jaar (prytaneia
genaamd), en was daartoe dagelijks
vergaderd in den Tholos; dit ambts-
lokaal lag, evenals het Buleterion
(de groote raadzaal) aan de markt.

— ἄωριαν] *te laat*; teg. ἐν ὥρᾳ ἤκειν
intijds tegenwoordig zijn Wesp. 242, 689,
Vred. 122, Ekk. 395. — Vgl. 393.

24. ὥσπιούνται] *dringen* ook 42 en
844, Lys. 330, Plut. 330.

25. περὶ πρῶτον ξύλον] *op de voorste
rij*, zie Wesp. 90. Hier van steenen
zitplaatsen (Ridd. 783). — Constructie
gelijk Teleklid. I τῶν δὲ πλακούντων
ὥσπιζομένων περὶ τὴν γνάθον ἢ ἀλα-
λητός, Alex. 41 ἐνταῦθα περὶ τὴν

ἄθροισμα καταρρέοντες· εἰρήνη δ' ὅπως
 ἔσται προτιμῶσ' οὐδέν. ὦ πόλις πόλις.
 ἐγὼ δ' αἰεὶ πρῶτιστος εἰς ἐκκλησίαν
 νοστῶν κάθημαι· κᾶτ' ἐπειδὴν ὦ μόνος,
 στένω, κέχηνα, σκορδινῶμαι, πέρομαι, 30
 ἀπορῶ, γράφω, παρατίλλομαι, λογιζομαι,
 ἀποβλέπων ἐς τὸν ἀγρὸν, εἰρήνης ἐρῶν,
 στυγῶν μὲν ἄστου, τὸν δ' ἐμὸν δῆμον ποδῶν,
 ὃς οὐδεπώποτ' εἶπεν· „ἀνθρακας πρῶν,”
 οὐκ ὄξος, οὐκ ἔλαιον, οὐδ' ἥδει „πρῶν,” 35
 ἀλλ' αὐτὸς ἔφερε πάντα χῶ πρῶν ἀπῆν.
 νῦν οὖν ἀτεχνῶς ἤκω παρεσκευασμένος
 βοᾶν, ὑποκρούειν, λοιδορεῖν τοὺς ῥήτορας,
 εἰάν τις ἄλλο πλὴν περὶ εἰρήνης λέγῃ.

(De Prytanen komen op de Pnyx. Gerichtsdienaars, volk. De achtergrond vult zich).

ἀλλ' οἱ πρυτάνεις γὰρ οὗτοί μ' ἐσσημβρινοί. 40
 οὐκ ἠγόρευον; τοῦτ' ἐκεῖν' οὐγὰρ ἔλεγον·
 ἐς τὴν προεδρίαν πᾶς ἀνὴρ ὡστίζεται.

ἔσχατὴν δεῖ κερκίδα | ὑμᾶς καθιζούσας
θεωρεῖν ὡς ξένους.

30. σκορδινῶμαι] zich uitrekken, ook Wesp. 642, Kikv. 922.

33. στυγῶν μὲν ἄστου] parodie; στυγεῖν behoort tot den tragediestijl (vgl. 472, evenzoo στυγερός 1191, 1207; in een lied staat στυγεῖν Thesmoth. 1144).

34. Mijne demos zeide nooit tot mij „koop” en wist niet van „koop”, d. w. z. zoolang ik daar woonde hoorde ik nooit (van mijn huisgenooten) het verzoek om dit of dat te koopen, omdat mijn eigen grond al het noodige opleverde voor dagelijksch gebruik. Zie Inleiding bl. 12, 3.

36. πρῶν] Letterlijk *er kwam geen zaag* (of *zager*, Wesp. 694) *bij te ras*; hier echter wordt πρῶν gebezigd als kon het beteekenen een „πρῶν” roeper, vgl. *κατερίζειν* Wesp. 652 (*lievetoesderens*), *καππρίζειν* Wesp. 609, *καρδαμίζειν* Thesm. 617 enz. Een dergelijke woordspeling staat Vred. 453 ἡμῖν δ'

ἀγαθὰ γένοιτ'· ἢ παιδῶν, ἢ. | —
ἔφελε τὸ πατεῖν, ἀλλ' ἢ μόνον
λέγε. Over het kwantiteitsverschil der
iota (πρῶν—πρῶν) op 726.

38. ὑποκρούειν] in de rede vallen, zie Ekkles. 256, 588, 596.

41. οὐκ ἠγόρευον;] *zai ik 't niet?*; ook Plut. 102, fragm. 284. Het veronderde *ἀγορεύειν* is in deze vaste uitdrukking en in *τίς ἀγορεύειν βούλεται* (45, Thesm. 379, Ekk. 130) behouden gebleven. Evenzoo *ἔπος* in *ὡς ἔπος εἶπεν*, *θέλω* in *ἦν θεός θέλω* (Vred. 1187, Plut. 347, 405, 1188; zie ook Vred. 939, Kikv. 533), *λαῶν* in *λαῶν καὶ ἕμεινον εἶναι*, *σὺν* in *σὺν θεῶ, σὺν τοῖς θεοῖς*, *λεῶν* in *ἀκούετε λεῶ* (vs. 1000), *οὔτι* in *οὔτι χαίρων* (vs. 563) enz.

— *τοῦτ' ἐκεῖν' οὐγὰρ ἔλεγον*] *daar hebt gij 't nu*; Lys. 240, Vred. 64; *τοῦτ' ἐκεῖνο* ook 820, Vred. 239, Vog 354, Kikv. 1341. Zie voorts Wolk. 1052, Vred. 516, Kikv. 318, Amphis 9; *ἄδ' ἐκείνος* Ridd. 1331, Wolk. 1167.

TWEEDE TOONEEL.

Dikaiopolis, Heraut, Amphitheos.

ΚΗΡΤΞ.

πάριτ' ἐς τὸ πρόσθεν,
 πάριθ', ὡς ἂν ἐντὸς ἤτε τοῦ καθάρματος.

ΑΜΦΙΘΕΟΣ

(Komt ijlings aangeloopen, en suelt naar het spreekgestoelte).

45 ἤδη τις εἶπε;

ΚΗΡΤΞ.

τις ἀγορεύειν βούλεται;

ΑΜΦΙΘΕΟΣ.

ἐγώ.

ΚΗΡΤΞ.

τις ὦν;

ΑΜΦΙΘΕΟΣ.

'Αμφίθεος.

ΚΗΡΤΞ.

οὐκ ἄνθρωπος;

ΑΜΦΙΘΕΟΣ.

οὐ,

ἀλλ' ἀθάνατος. ὁ γὰρ 'Αμφίθεος Διήμητρος ἦν

44. De vergadering wordt vooraf gereinigd door het omdragen van een pas geslacht speenvarken, welks bloed wordt rondgesprenkeld; de daarmede belaste dienaar heet *περιστῆταρχος*. Bij de vergadering-spelende vrouwen dient bij gebrek aan beter een kat als offerdier: Ekkl. 128 ὁ *περιστῆταρχος*, *περιφέρειν χρῆν τὴν γαλήν*.

45. Amphitheos, spotnaam voor Hermogenes, den zoon van Hippo-nikos en broeder van Kallias, wier geslacht van Triptolemos, den lieveling van Demeter, heette af te stammen (Xen. Hell. VI 3 § 6). Deze Hermogenes beweerde van de goden mededeelingen omtrent de toekomst te ontvangen door middel van voortekens en droomgezichten (Xen. Symp. 3 § 14 en 4 § 48), maar was niettemin een arme tobbert (Plat. Kratyl. 384 c, Xen. Mem. II 10). Zijn familie is voorts met La-

kedaimon bijzonder bevriend, daar de leden van dat geslacht van oudsher *πρόξενοι* van Sparta en dus als 't ware *εἰρηνοποιοί* waren (Kallias bij Xen. Hell. II.). Eindelijk mag Hermogenes de geestelijke zoon van Sokrates heeten, en kan dus de moeder van Sokrates, Phainareté, zijne grootmoeder worden genoemd, wier beroep van *μαῖα* (vroedvrouw), waarop Sokrates zoo gaarne placht te zinspelen (Plat. Theait. 148 e, Ar. Wolk. 137), haar bovendien als voorbeschikt heeft om den „uit Hermes (Maia's zoon) geborene" onder hare afstammelingen te tellen. (Müll. Strübing, Arist. p. 697).

Deze „ziener en vredestichter van Gods genade" komt nu op het laatste oogenblik aansnellen, door een ingeving bezield.

47. Daar de eerste syllabe van *ἀθάνατος* ook bij de comici (als bij Hom.

καὶ Τριπτολέμου· τούτου δὲ Κελεὸς γίνεταί·
 γαμῆ δὲ Κελεὸς Φαιναρέτην τήθην ἐμήν,
 ἔξ ἧς Λυκίνοσ ἐγένετ'· ἐκ τούτου δ' ἐγὼ
 ἀθάνατός εἰμ'· ἐμοὶ δ' ἐπέτρεψαν οἱ θεοὶ
 σπονδὰς ποιῆσαι πρὸς Λακεδαιμονίους μόνω.
 ἀλλ' ἀθάνατος ὦν, ἄνδρες, ἐφ' ὅδ' οὐκ ἔχω·
 οὐ γὰρ διδάσιν οἱ πρυτάνεις.

50

ΚΗΡΤΞ.

οἱ τοξόται.

ΑΜΦΙΘΕΟΣ.

ὦ Τριπτόλεμε καὶ Κελεῖ, περίψεσθέ με;

55

(Wordt door de wacht van het spreekgestoelte verwijderd).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἄνδρες πρυτάνεις, ἀδικεῖτε τὴν ἐκκλησίαν,
 τὸν ἀνδρ' ἀπάγοντες, ὅστις ἡμῖν ἤθελε
 σπονδὰς ποιῆσαι καὶ κρεμάσαι τὰς ἀσπίδας.

ΚΗΡΤΞ.

κάθησο σῖγα.

en de trag.) lang is (zie 53), zondigt de maat van dit vers tegen den regel dat niet meer dan twee lettergrepen achtereen van ictus beroofd mogen zijn (— ∟ ∟ ∟ ∟ ∟ ∟ ∟). Waarschijnlijk moet voor Ἀμφίθεος een andere eigennaam gelezen worden.

52. σπονδὰς ποιῆσαι] evenals διαλλάξαι, een vrede tot stand brengen als bemiddelaar (58, 131, Vred. 212); σπονδὰς ποιήσασθαι, evenals διαλλαγῆναι, vrede sluiten als partij (268, Vog. 1599, Lys. 154, 951, 1006, Thesm. 1161).

54. Dat een spreker op handtastelijke wijze tot de orde wordt geroepen door de wacht, is een zeer gewoon verschijnsel in de volksvergadering. Plato Protag. 319 c: ἦταν συλλεγώμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν... ἐὰν... τις... ἐπιχειρῆ αὐτοῖς συμβουλεύειν ἢν ἐκεῖνοι μὴ δύνανται δημιουργῶν εἶναι, κἄν πάνυ καλὸς ἦ καὶ πλοῦσιος καὶ τῶν γενναίων, οὐδὲν τι μᾶλλον ἀποδέχονται, ἀλλὰ καταγελάσει καὶ θορυβοῦσιν, ἕως ἄν ἢ αὐτὸς ἀποστῆ [δ' ἐπιχειρῶν λέγειν]

καταθορυβηθεῖς ἢ οἱ τοξόται αὐτὸν ἀφελκύσωσιν [ἢ ἐξάρωνται] κελευόντων τῶν πρυτάνεων. — Zie ook Ridd. 665 κἄθ' εἰλικον αὐτὸν οἱ πρυτάνεις χοῖ τοξόται, Ekkles. 258 ἢ σ' οἱ τοξόται ἕλκωσιν, en ibid. 148.

De τοξόται, aanvankelijk 300, later 600, thans 1200 in getal (Aischin. 2, 174), eertijds op de markt, nu op den Areopagos gekasernerd, vormen de stads-politie. Zij zijn slaven en meerendeels van barbaarschen oorsprong, gelijk wel blijkt uit den naam Σκύθαι, waaronder zij dikwijls worden aangeduid. Vandaar klinkt de benaming τοξότης bij de Atheners als een belediging; zie 704, 707, 711, Soph. Ai. 1120, Eur. raz. Herakl. 159.

In de Thesmophoriazousai speelt een Σκύθης een groote rol; vgl. ook Lysistr. 433, 451.

58. κρεμάσαι τὰς ἀσπίδας] op 279.

59. μὰ τὸν Ἀπόλλω ἐγὼ μὲν οὐ] evenzoo 101, Ridd. 14, 1041, Wolk. 732, Vred. 16, Vog. 263, 439. Zeer dikwijls ook μὰ Δί' ἐγὼ μὲν οὐ.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

60 *μὰ τὸν Ἀπόλλω ἐγὼ μὲν οὐ,
ἦν μὴ περὶ εἰρήνης γε πρυτανεύσῃτέ μοι.*

ΚΗΡΤΞ.

οἱ πρέσβεις οἱ παρὰ βασιλέως.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

*ποίου βασιλέως; ἄχθομαι ἐγὼ πρέσβεσι
καὶ τοῖς ταῷσι τοῖς τ' ἀλαζονεύμασιν.*

ΚΗΡΤΞ.

σίγα.

(De Gezant, met talrijk, prachtig gekleed, gevolg. Rechts op).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

βαβαιὰξ, ὠκβάτανα, τοῦ σχήματος.

62. *ποίου*] evenzoo 109, 157, 761, Ridd. 32, 162, Wolk. 367, 1337, Vog. 1233, 1346, Lys. 730, 922, 1178, Thesmoph. 30, 874, Kikv. 529, Plut. 1046. Soms met het lidwoord er voor, zie 418, 963, Wolk. 1233, 1270.

63. *τοῖς ταῷσι*] De pauw, uit Indië afkomstig, is eerst in de 5e eeuw bij de Grieken bekend geworden. Aanvankelijk slechts op Samos als heilige vogel in den tempel van Hera gekweekt en vereerd, werd zij in den tijd van Perikles — waarschijnlijk na afloop van den Samischen oorlog in 440 — naar Athene overgebracht en daar als een wonder aangestaard. Een van Perikles' vrienden, Pyrilampes, kweekte de prachtige dieren in zijn volière, en volgens een stadspraatje (Plut. Perikl. 13) placht Perikles vrouweharten te veroveren door het geschenk van een der vogels uit die fokkerij — inderdaad een vorstelijke gave, daar het paar langen tijd op [tien]duizend drachmen werd geschat (Antiphon bij Ael. Nat. An. V 21). De zoon van Pyrilampes, de „schoone” Demos (Wesp. 98) zette de winstgevende kweekerij zijns vaders voort, en liet eens per maand zijne vogels door de belangstellende menigte bezichtigen (Antiphon bij Athenaeus 397 c, d) Schier een eeuw lang bleef de pauw een tegen buitensporige prij-

zen betaalde zeldzaamheid; bij Alexis 123 zegt iemand: „al wou ik mijn geld aan hazemelk en pauwen besteden, dan zou ik nog mijn schatten niet kunnen opmaken.” Later echter werden zij „zoo alledaagsch als kwartels” (Antiphanes 205, Athen. 654 e).

Dat het perzische gezantschap levende pauwen bij zich zou hebben, of kleederen zou dragen met pauweveeren of afbeeldingen van pauwen versierd, is niet aan te nemen, teminder daar de pauw geen perzische vogel is. Veeler is *ταῷ* hier = *pronkers, bluffers*; Strattis 27 *πολλῶν φλυάρων καὶ ταῶν ἀντάξια*. Vermoedelijk wordt echter op Pyrilampes gezinspeeld; althans deze is gezant in Perzië geweest (Plat. Charm. 158 a), en zijn zoon Demos kreeg later een gouden beker van den grooten koning ten geschenke (Lysias 19, 25).

De *ἦ* in het midden van *ταῷς* (Tryphon bij Athen. 397 e) vervangt een gutturaal-klank; indisch *sikkil*, waarvan de Phoeniciërs *tukki* maakten (1 Kon. 10, 22).

64. *τοῦ σχήματος*] genitivus van ergernis of verbazing (steeds met het lidwoord). Ook 67, 87, 770, Ridd. 144, 350, Wolk. 153, 364, 818, Wesp. 161, Vred. 238, Vog. 61, 223, 1131, Eklk. 787, Plut. 389 enz.

DERDE TOONEEL.

Dikaiopolis, Heraut, Gezant.

ΠΡΕΣΒΤΣ.

ἐπέμψαθ' ἡμᾶς ὡς βασιλέα τὸν μέγαν,
μισθὸν φέροντας δύο δραχμὰς τῆς ἡμέρας,
ἐπ' Εὐθυμένους ἄρχοντος.

65

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

οἴμοι τῶν δραχμῶν.

ΠΡΕΣΒΤΣ.

καὶ δῆτ' ἐτροχόμεσθα παρὰ Καῦστριον
πεδίον ὄδοιπλανοῦντες ἐσκηνημένοι,
ἐφ' ἄρμαμαξῶν μαλθακῶς κατακείμενοι,
ἀπολλύμενοι.

70

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

σφόδρα τᾶρ' ἐσφζόμεν ἐγὼ
παρὰ τὴν ἑπαλξιν ἐν Φορυτῶ κατακείμενος.

ΠΡΕΣΒΤΣ.

Ξενιζόμενοι δὲ πρὸς βίαν ἐπίνομεν
ἐξ ὑαλίνων ἐκπωμάτων καὶ χρυσίδων
ἄκρατον οἶνον ἠδύν.

75

67. Euthymenes was twaalf jaar geleden archont (Ol. 85, 4 = 437/6). Gelijk alles in dit verhaal, is ook de tijdsduur van het gezantschap belachelijk overdreven; een bijzondere politieke toespeling moet men in de vermelding van dit jaar niet zoeken.

68. De groote heirweg van Ephesos tot Susa wordt door Herodotos V 52 nitvoerig beschreven. Zijn mededeelingen omtrent deze ὁδὸς βασιλῆν begint hij aldus: σταθμοὶ τε πανταχῆ εἰσι βασιλῆσι καὶ καταλύσεις κάλλισται, διὰ οἰκομένης τε ἢ ὁδὸς ἕπασα καὶ ἀσφαλῆος. De rustplaatsen aan 't einde van elken dagmarsch (ongeveer vijf uur gaans), waar rijkelijk het noodige voorhanden was voor menschen en dieren, zijn uit Xenophon's Anabasis welbekend.

In de vlakte van den Kaystros, d. w. z. de streek tusschen Ephesos en Sardes, kon het terrein wel allerminst eenzaam of lastig heeten;

terwijl ook bij den aanvang der reis van afmatting nog geen sprake kon zijn. (Men verwarre deze vlakte niet met het Xenoph. Anab. I 2 § 11 genoemde Καῦστρου πεδίον, een stad in Phrygië).

70. Vgl. Theopompos Com. 64 ἐπίνομεν μετὰ ταῦτα... | κατακείμενοι μαλακώτατ', ἐπὶ τρικλινίῃ | Τελαμῶνος οἰμῶζοντες ἀλλήλοις μέλη.

72. ἑπαλξιν] Inl. bladz. 14, 4.

— Φορυτῶ] stroo, ook 927. Vgl. Vred.

347 πολλὰ γὰρ ἀνεσχόμεν πρᾶγματὰ τε καὶ σ τ ι β ἄ δ α ς. Chionides I πολ-
λοῦς ἐγῶδα καὶ κατὰ σὲ νεανίας |
φρουροῦντας ἀτεχνῶς κἂν σάμακι
κοιμαιμένους (σάμαξ stroowisch)

75. ᾧ Κραναὶ πόλις]. De oudste benaming der bewoners van Attika zou Κραναοὶ geweest zijn (Herod. VIII 44, Aisch. Eumen. 1011). Bij Aristophanes worden zij ook Vog. 123 en Lys. 480 zoo genoemd.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὦ Κρανὰ πόλις,
 ἄρ' αἰσθάνει τὸν κατάγγελων τῶν πρέσβειων;
 ΠΡΕΣΒΥΣ.

οἱ βάρβαροι γὰρ ἄνδρας ἡγοῦνται μόνους
 τοὺς πλεῖστα δυναμένους Φαγεῖν τε καὶ πιεῖν.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἡμεῖς δὲ λαικαστάς τε καὶ καταπύγονας.
 ΠΡΕΣΒΥΣ.

80 ἔτει τετάρτῳ δ' ἐς βασιλέως ἤλθομεν·
 ἀλλ' εἰς ἀπόπατον ὄχετο, στρατιὰν λαβὼν,
 κάχεζεν ὀκτὼ μῆνας ἐπὶ χρυσῶν ὀρῶν.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

πόσου δὲ τὸν πρῶκτὸν χρόνου ξυνήγαγεν;
 ΠΡΕΣΒΥΣ.

85 τῇ πανσελήνῳ· κἄτ' ἀπήλθεν οἴκαδε·
 εἴτ' ἐξένιξε, παρετίθει θ' ἡμῖν ὄλους
 ἐκ κριβάνου βοῦς.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

καὶ τίς εἶδε πώποτε
 βοῦς κριβανίτας; τῶν ἀλαζονευμάτων.

79. λαικαστής] = πόρος, καταπύ-
 γων. Femin. λαικάστρια 529 en 537,
 Pherekrates 149; verbum λαιμάζειν
 Ridd. 167, Thesomph. 57.

80. De reis placht inderdaad in drie
 maanden in plaats van drie jaren
 gedaan te worden. Herod. V 53 ἐκ Σαρδίων
 στάδια ἔστι ἐς τὰ βασιλῆα τὰ Με-
 μόνια καλεόμενα (de overoude Ko-
 ningsburch te Susa) πεντακόσια καὶ
 τρισχίλια καὶ μύρια. . . πενήκοντα
 δὲ καὶ ἑκατὸν στάδια ἐπ' ἡμέρῃ ἑκάστη
 διεξιοῦσι ἀνασιμποῦνται ἡμέραι ἀπαρτὴ
 ἐνεήκοντα. — Bij Lysias 30, 2 wordt
 van den ὑπογραμματεὺς Nikomachos
 verhaald dat hij ἀντὶ τεττάρων μηνῶν
 ἐξέτη τὴν ἀρχὴν ἐποιήσατο.

86. Herod. I 133; op hun verjaar-
 dag οἱ εὐδαίμονες αὐτῶν βοῦν καὶ ἵππων
 καὶ κάμηλον καὶ ὄνον προτιθέαται
 ὄλους ὀπτοῦς ἐν καμνοῖσι, οἱ δὲ πέ-
 νητες τὰ λεπτὰ τῶν προβάτων (bij
 Antiphanes 172 in anapaestische di-
 metri overgebracht).

In het κριβανον (tjzoren pot, Wesp.
 1153) placht men broodjes te bak-
 ken (1123, Plut. 765, fr. 178). Een
 βοῦς κριβανίτης klook dus den Athe-
 ners als onzinnige overdrijving, evenals
 een βοῦς ἀπηνδρακισμένος, die Kikv.
 506 vermeld wordt, terwijl toch gewoon-
 lijk geen runderen maar vischjes
 (Ach. 670) boven het kolenvuur ge-
 roosterd werden en vandaar den naam
 droegen van ἐπανδρακίδες.

Als spreekwoord gebruikte men μη-
 δικὴ τράπεζα (persioid apparatus Hor.
 Od. I 38, 1) ἐπὶ τῶν πολυτελῶν καὶ
 ἀβρῶν (Diogenian. VI 37). Overigens
 wordt hier en in de volgk. verzen
 ongetwijfeld de door Herodotos ge-
 geven beschrijving van Perzische zeden
 en gebruiken gearodieerd (vgl. op
 524). Een curieuse menu van de per-
 zische koningstafel is te vinden bij
 Polyainos IV 3, 32.

87. τῶν ἀλαζονευμάτων] op 84.

ΠΡΕΣΒΥΣ.

καὶ ναὶ μὰ Δ' ὄρνιν τριπλάσιον Κλεωνύμου
παρέθηκεν ἡμῖν· ὄνομα δ' ἦν αὐτῷ Φέναξ.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ταῦτ' ἄρ' ἐφενάκιζες σὺ, δύο δραχμὰς Φέρων.

ΠΡΕΣΒΥΣ.

καὶ νῦν ἄγοντες ἤκομεν Ψευδαρτάβαν,
τὸν βασιλέως ὀφθαλμόν.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἐκκόψειέ γε

κόραξ πατάξας τὸν γε σὸν τοῦ πρέσβεως.

ΚΗΡΤΞ.

ὁ βασιλέως ὀφθαλμός.

88. Kleonymos, een hoofdzakelijk uit Aristophanes bekende demokraat (Ridd. 958), wordt Wesp. 592 aangeduid als ὁ μέγας οὗτος κολακώνυμος ἀσπιδαποβλής, in welke schimpscheut de drie eigenschappen, die Aristophanes in hem pleegt te bespotten, zijn logheid, lafheid en laagheid, zijn saamgevat. Vog. 1473 volgg. wordt hij allegorisch geschilderd als een zonderling exotisch gewas: ἔστι γὰρ δένδρον πεφυκὸς ἔκτοπὸν τι, καρδίας ἀπωτέρω, Κλεώνυμος, | χρήσιμον μὲν οὐδὲν, ἔλλως δὲ δειλὸν καὶ μέγα. | τοῦτο τοῦ μὲν ἦρος ἀεὶ βλαστάνει καὶ συκοφαντεῖ, | τοῦ δὲ χειμῶνος πάλιν τὰς ἀσπίδας φυλλορροεῖ. Zie verder Ach. 844, Ridd. 1294, 1372, Wolk. 353, 400, 674—680, Wesp. 19—27, 822, Vred. 446, 678—678, 1295—1301, Vog. 289.

89. De vogel phenax (toespeling op den beroemden vogel van het oosten, den phoenix) behoort in het vaderland van den κομπολάκνυθος (589) en den ἱππαλεκτρύων (Vred. 1177, Vog. 800, Kikv. 932, 937) te huis. — φέναξ δαδῆγορ Ridd. 634, Kikv. 909, φενάκιζεν Vred. 1087, Kikv. 921, Plut. 271, 280, φενάκιμοί Ridd. 633.

90. ταῦτ' ἄρα niet obiect bij φενάκιζεν, maar adverbiale uitdrukking: daarom dus, daarvan dus komt het; Ridd. 125, Wolk. 319, 335, 353, 394,

525, Vred. 414, 617 enz. Slechts bij uitzondering staat διὰ er voor: διὰ ταῦτ' ἄρα Vog. 486 (P).

— ἐφενάκιζες] het imperfectum na ἄρα staat met een praesens gelijk; bijv. Ridd. 382, Wesp. 664, 1299, Vred. 832, Vog. 19, Ekkl. 764. Zie ook op 767.

92. τὸν βασιλέως ὀφθαλμόν] Herod. I 114 διέταξε... τὸν δὲ κού τινα αὐτῶν ὀφθαλμὸν βασιλέως εἶναι. Xen. Kyrop. VIII 2 § 10 τοὺς βασιλέως καλουμένους ὀφθαλμούς καὶ τὰ βασιλέως ὄντα. Aischyl. Pers. 980 τὸν σὸν πιστὸν πάντ' ὀφθαλμόν. Uit het laatste voorbeeld blijkt dat er geen sprake is van een familiäre of komische betiteling. Het komische ligt alleen daarin dat Aristophanes de oostersche beeldspraak zichtbaar laat voorstellen door een masker dat grootendeels door een reuzen-oog wordt ingenomen, een gelaat dat louter oog is.

93. Vog. 1610 εἰδὼν δὲ τοὺς ὄρνις ἔχγητε ζυμμάχους, | ἔταν δμνύη τις τὸν κόρακα καὶ τὸν Δία, | ὁ κόραξ, παρελθὼν τοῦπιορκοῦντος λάβρα, | προσπτόμενος ἐκκόψει τὸν ὀφθαλμὸν βένων. De verwensching ἐς κόρακας kent ieder. Thesm. 868 ontvangt Mnesilochos-Helena op zijne weemoedige klacht «τί οὐν ἔτι ζῶ;» ten antwoord «τῶν κοράκων πονηρία;» omdat de kraaien geen oortje waard zijn.

(Pseudartabas, zot uitgedost, met twee Eunuchen. Rechts op).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἄναξ Ἡράκλεις.

95 πρὸς τῶν θεῶν ἄνθρωπε, ναύφαρκτον βλέπεις,
ἢ περὶ ἄκραν κάμπτων νεώσοικον σκοπεῖς;
ἄσκαμ' ἔχεις που περὶ τὸν ὀφθαλμὸν κάτω.

VIERDE TOONEEL.

Dikaiopolis, Heraut, Gezant, Pseudartabas, later Amphitheos.

ΠΡΕΣΒΤΣ.

ἄγε δὴ σὺ, βασιλεὺς ἄττα σ' ἀπέπεμψεν Φράσον
λέξοντ' Ἀθηναίοισιν, ὦ Ψευδαρτάβα.

ΨΕΥΔΑΡΤΑΒΑΣ.

100 ἰαρταμῶν ἔξαρχας ἀπισόναι σάτρα.

ΠΡΕΣΒΤΣ.

ξυνίετ' ὃ λέγει;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

μὰ τὸν Ἀπόλλω ἐγὼ μὲν οὐ.

ΠΡΕΣΒΤΣ.

πέμψειν βασιλέα Φησὶν ὑμῖν χρυσίον.

λέγε δὴ σὺ μεῖζον καὶ σαφῶς τὸ χρυσίον.

ΨΕΥΔΑΡΤΑΒΑΣ.

οὐ λῆψι χρῆσο, χαυνόπρωκτ' Ἴαοναῦ.

95. ναύφαρκτον βλέπεις] moet een uitroep zijn: *gij hebt een maritiem voorkomen!* De zin wordt intusschen door πρὸς θεῶν ingeleid, wat slechts aan een vraag of een bevel kan worden voorgevoegd. De text is dus bedorven; vs. 95—97 zijn niet wel te begrijpen, wellicht zijn twee redakties hier doorengemengd.

Met βλέπειν er uitzien als of naar worden allerlei accusativi van substantiva of onzijdige adiectiva verbonden in de taal der comici: συμβροφάγον (254), ἄστραπάς (566), νῆπυ (Ridd. 681), κάρδαμα (Wesp. 455), σκύτη (Wesp. 643, Eupol. 282), τιμῶν (Wesp. 847), κλέπτον (Wesp. 900), ὀπόν (Vred. 1184), πυρρίχην (Vog. 1169), αἰκίαν (Vog. 1671), ὄριμύ (Kikv. 562), ὀρίγανον

(Kikv. 602), ὑπότριμμα (Ekkles. 292), Ἄρη (Plut. 328), μανικόν τι καὶ τραγωδικόν (Plut. 424). — ναύφαρκτος dichterlijk adiectivum; bij Ar. ook Ridd. 567.

100. Aristophanes laat barbaren of klinkklaren onzin spreken, zooals hier en Vog. 1615, of Grieksch met ongerijmde woorduitgangen: vs. 104, Vog. 1678, Thesm. 1082 volgq. — Wie de klanken zonder betekenis van vs. 100 nit het Perzisch tracht te verklaren (Ribbeek p. 201 volgq.) wil cum ratione insanire; merkwaardig is vooral de uitlegging daar ter plaatse van χαυνόπρωκτε gegeven: „πρωκτ' = prokta beroemd.”

101. μὰ enz.] zie 59.

104. Slotwoorden van een brief van

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

οἶμοι κακοδαίμων, ὡς σαφῶς.

ΠΡΕΣΒΤΣ.

τί οὖν λέγει;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὅ τι; χαυνοπράκτους τοὺς Ἰάονας λέγει,
εἰ προσδοκῶσι χρυσίον ἐκ τῶν βαρβάρων.

ΠΡΕΣΒΤΣ.

οὐκ, ἀλλ' ἀχάνας ὅδε γε χρυσίου λέγει.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ποίας ἀχάνας; σὺ μὲν ἀλαζῶν εἶ μέγας.
ἀλλ' ἄπιθ'· ἐγὼ δὲ βασιανῶ τούτου μόνος.

110

(Dreigend, met opgeheven stok, tot Pseudartabas:)

ἄγε δὴ σὺ Φράσον ἐμοὶ σαφῶς, πρὸς τουτουί,
ἵνα μὴ σε βιάσω βάμμα σαρδιανικόν·

βασιλεύς δὲ μέγας ἡμῖν ἀποπέμψει χρυσίον;

(Pseud. schudt van neen.)

ἄλλως ἄρ' ἐξαπατώμεθ' ὑπὸ τῶν πρέσβων;

(Pseud. schudt van ja.)

ἑλληνικόν γ' ἐπένευσεν, ἄνδρες, οὕτωςι,
κοῦκ ἔσθ' ὅπως οὐκ ἔστιν ἐνθένδ' αὐτόθεν.

115

den grooten koning bij Aischines 8, 238 ἐγὼ ὑμῖν χρυσίον οὐ δάσω· μὴ με αἰτέῖτε, οὐ γὰρ λήψεσθε. — Voor χαυνοπράκτ' zie op 635.

107. Vgl. Xen. Hell. I 6 § 7: Καλλικρατίδας εἶπεν ἀθλιωτάτους εἶναι τοὺς Ἕλληνας ὅτι βαρβάρους κολακεύουσιν ἕνεκα ἀργυρίου.

108. ἀχάνη perzische maat, van elders niet bekend; volgens Aristoteles in de schol. zou zij 45 medimnoi hebben bevat. Over den goud-rijkdom aan het perzische hof vergelijkte men Herod. V 49: (te Susa) βασιλεύς τε μέγας δίαταν ποιέεται καὶ τῶν χρημάτων οἱ θησαυροὶ ἐνθαῦτα εἰσί. ἐλόντες δὲ ταύτην τὴν πόλιν θαρσέοντες ἤδη τῷ Διὶ πλοῦτον πέρι ἐρίζετε (toespeling op Hom. δ 74).

109. ποίας] zie 62.

110. Thesm. 626 ἄπελθ'· ἐγὼ γὰρ βασιανῶ ταύτην καλώ.

111. πρὸς τουτουί] bij mijn stok hier.

112. βάμμα σαρδιανικόν] in gelijken zin ξαίνειν ἐς φοινικίδα 320. Vgl. Vred. 1172 volgq.: θεοῖσιν ἐχθρὸν ταξίαρχον προσβλέπων, | τρεῖς λόφους ἔχοντα καὶ φοινικίδ' ὄξειαν πάνυ, | ἦν ἐκεῖνός φησιν εἶναι βάμμα σαρδιανικόν, | ἦν δὲ που δὴ μάχεσθ' ἔχοντα τὴν φοινικίδα, | τνικαῦτ' αὐτὸς βέβαπται βάμμα κυζικηνικόν, | κῆτα φεύγει πρώτος, ὡσπερ ξουθὸς ἵπταλεκτρῶν | τοὺς λόφους σείων· ἐγὼ δ' ἔστηκα λινοπτόμενος. Sardische purpergewaden worden ook vermeld Wesp. 1139, en bij Plato com. 208: κῆτ' ἐν κλίμαις ἐλεφαντόποσιν καὶ στρώμασι πορφυροβάπτοις | κὰν φοινικίσι σαρδιανικῶσιν κοιμησόμενοι κατακείμενται.

116. κοῦκ ἔσθ' ὅπως οὐκ ἔστιν] Vog. 52 κοῦκ ἔσθ' ὅπως οὐκ ἔστιν ἐνταῦθ' ἕνεκα. Zie ook Wolk. 1307, Wesp. 260, Vred. 188, Thesm. 847, Kikv. 640, Plut. 871.

καὶ τοῖν μὲν εὐνούχοιν τὸν ἕτερον τουτοῖ
 ἐγῶδ' ὅς ἐστι, Κλεισθένης ὁ Σιβυρτίου.
 ὦ θερμόβουλον πρακτὸν ἐξυρημένε·
 120 τοιόνδε δ', ὦ πίθηκε, τὸν πάγων' ἔχων
 εὐνούχος ἡμῖν ἤλθες ἐσκευασμένος;
 ὀδὶ δὲ τίς ποτ' ἐστίν; οὐ δῆπου Στράτων;

ΚΗΡΤΕ.

σίγα, κάβιζε.

125 τὸν βασιλέως ὀφθαλμὸν ἢ βουλή καλεῖ
 ἐς τὸ πρυτανεῖον.

(Gezant met Pseudartabas en geleide rechts af.)

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ταῦτα δῆτ' οὐκ ἀγχόνη;

κᾶπειτ' ἐγὼ δῆτ' ἐνθαδὶ στραγγεύομαι;
 τοὺς δὲ ξενίζειν οὐδέποτε γ' ἴσχει θύρα.
 ἀλλ' ἐργάσομαι τι δεινὸν ἔργον καὶ μέγα.
 ἀλλ' Ἀμφίθεός μοι ποῦ ἐστίν;

ΑΜΦΙΘΕΟΣ.

οὔτοσι πάρα.

118. Kleisthenes en zijn vriend Straton zijn een paar jeugdige, verwijfde modegekken, *παῖδες ἀγένοιοι* (fr. 361). Ook Ridd. 1374 worden zij gezamenlijk bespot wegens hun gladde gezichten. Thesmoph. 235 houdt Euripides aan Mnesilochos, wien hij gladgeschoren heeft, een spiegel voor met de vraag *ὄρξες σεαυτόν*; waarop Mnesilochos antwoordt: *οὐ μὰ Δί' ἀλλὰ Κλεισθένη*. In het vervolg van dat stuk treedt Kleisthenes zelf op, als vrouw verkleed (571), en spreekt de overige vrouwen aldus aan (574): *φίλοι γυναικες, ξυγγενεῖς τοῦμοῦ τρόπου*, | *ὅτι μὲν φίλος εἰμ' ὑμῖν ἐπίδηλος ταῖς γνάθοις* (zie ook 582 volg.). Wolk. 355 zegt Sokrates dat de Wolken zich in de gedaante van vrouwen aan het publiek vertoonen omdat zij zoeven Kleisthenes hebben gezien (zie voorts Vog. 831, Lys. 1092, Kikv. 48, 57, 422, Kratinos 195). Het is dus slechts een grap, wanneer Dikaiopolis aan dezen opvallend haarloozen persoon vraagt,

hoe hij het wagen durft zich met zulk een sappeersbaard voor eunuch uit te geven. De persoon die Kleisthenes voorstelt heeft inderdaad een gezicht even glad als dat van den werkelijke Kleisthenes.

119. Parodie op de door Euripides (fr. 852) gebezigde uitdrukking *ὦ θερμόβουλον σπλάγγχον*. Voor *θερμός* in den zin van *fel*, vermetel vgl. Wesp. 918, Thesmoph. 735, Plut. 415, Amphiphis 33 enz.

120. Parodie op een spotvers van Archilochos (fr. 89): *τοιήνδε δ', ὦ πίθηκε, τὴν πυγὴν ἔχων*.

125. Ridd. 167 *ἐν πρυτανείῳ λαϊκάσει*, als toppunt van zaligheid. Zie verder Ridd. 535, 709, 766, 1404.

— *ἀγχόνη*] evenzoo Aischines 2, 38 *τοῦτο δ' ἔρ' ἦν ἀγχόνη [καὶ λύπη] τοῦτω*. Eur. Bakch. 246 *ταῦτ' οὐχὶ δεινῆς ἀγχόνης ἐπάξια*;

126. *στραγγεύομαι*] *dralen*, ook Wolk. 131; verwant aan het homerische *στρεύεσθαι* (O 512, μ 351).

127. Dit vers is onvertaalbaar; de

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἔμοι σὺ ταυτασί λαβῶν ὀκτῶ δραχμὰς
σπονδὰς ποιήσον πρὸς Λακεδαιμονίους μόνῳ
καὶ τοῖσι παιδίοισι καὶ τῇ πλάτιδι·
ὕμεις δὲ πρεσβεύεσθε καὶ κεχῆνετε.

180

(Amphitheos links af).

ΚΗΡΤΞ.

προσίτω Θέωρος ὁ παρὰ Σιτάλκους.

VIJFDE TOONEEL.

Dikaiopolis, Heraut, Theoros.

ΘΕΩΡΟΣ.

ὀδί.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἕτερος ἀλαζῶν οὗτος ἐσκηρύττεται.

185

ΘΕΩΡΟΣ.

χρόνον μὲν οὐκ ἔμειν' ἂν ἐν Θράκῃ πολὺν —

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

μὰ Δί' οὐκ ἂν, εἰ μισθὸν γε μὴ ἔφερες πολὺν.

ΘΕΩΡΟΣ.

εἰ μὴ κατένιψε χιόνι τὴν Θράκην ὄλην,
καὶ τοὺς ποταμοὺς ἔπηξ' —

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὕπ' αὐτὸν τὸν χρόνον,

ὄτ' ἐνθαδὶ Θεογνίς ἡγωνίζετο.

140

zin is echter duidelijk: „t is daar maar
viesche spring in"; vgl. Eurpol. fr. 265.

130. ταυτασί... δραχμὰς] Na οὐτοσί
wordt het lidwoord door Ar. niet zel-
den weggelaten; men kan dan het pro-
nomen door *siedaar* vertalen. Zie 187,
585, 960, 1049, Ridd. 1177, 1181,
Wesp. 262, 1182, Kikv. 170, (Ekkles.
70), Plut. 227. Hetzelfde geldt van
ὀδί 908, Lys. 1072, Ekkl. 27, ὀδε
336, 810, 985, Ridd. 1166. In 418 en
454 is het ontbreken van het lidwoord
uit nabootsing van den tragischen stijl
te verklaren.

132. πλάτις (= ἄλοχος, ἄκοιτις)
παρὰ τὸ πελάζειν (aor. pass. πλαθήναι

Aisch. Prometh. 897) τῷ ἀνδρὶ κατὰ
τὴν κοίτην (schol.). Het masc. ὁ πε-
λάτης Soph. Phil. 677.

134. Theoros, een volgeling van
Kleon (Wesp. 1220, 1236), wordt Wolk.
400 een meinedige genoemd gelijk Kleo-
nymos, wien een wrekende bliksemstraal
behoorde te treffen (zie ook Wesp. 418);
Wesp. 42 en 600 heet hij een laag-
hartige vleier.

— Over Sitalkes zie Inleiding
bladz. 17—19.

140. De tragedie-voorstelling, (ver-
leden jaar?) door Theognis gegeven,
waarbij Dikaiopolis zich zoo jammerlijk
verveeld had (11), heeft haar verstij-

ΘΕΩΡΟΣ.

- τοῦτον μετὰ Σιτάλκους ἔπινον τὸν χρόνον·
καὶ δῆτα Φιλαθήναιος ἦν ὑπερφυῶς,
ὕμῶν τ' ἔραστὴς ὡς ἀληθῶς, ὥστε καὶ
ἐν τοῖσι τοίχοις ἔγραφε· „Ἀθηναῖοι καλοί.”
- 146 ὁ δ' υἱὸς, ὃν Ἀθηναῖον ἐπεποιήμεθα,
ἦρα Φαγεῖν ἀλλᾶντας ἐξ Ἀπατουρίων,
καὶ τὸν πατέρ' ἤνεβόλει βοηθεῖν τῇ πάτρᾳ·
ὁ δ' ἄμωσε σπένδων βοηθήσειν, ἔχων
στρατιᾶν τσαυτήν ὥστ' Ἀθηναίους ἐρεῖν·
- 150 „ὅσον τὸ χρῆμα παρνόπων προσέρχεται.”

venden invloed tot zelfs in 't verre noorden doen gevoelen; vgl. Thesm. 170 ὁ δ' αὖ θεόγνις ψυχρὸς ὢν ψυχρῶς ποιεῖ. Zoo wordt ook Vog. 935 tot een *frigidus proeta* gezegd: ἔχε τὴν σπολάδα πάντως δέ μοι βιγῶν δοκεῖς daar staker, daar hebt gij een mantel: ye lijkt wel bevroren. Over den zoon van Aristophanes, Araros, wordt later door Alexis 179 evenzoo geoordeeld: καὶ γὰρ βούλομαι | ὑδατός σε γεύσασαι· χρῆμα δ' ἐστὶ μοι μέγα | φρέατος ἔνδον, ψυχρότερον Ἀραρότος.

143. Vgl. Ridd. 732 en 1341 ὦ δῆμ', ἔραστὴς εἰμι σός.

144. De gewoonte om op deuren en muren den naam van de(n) geliefde te schrijven wordt ook Wesp. 99 herdacht, waar de verstokte liefhebber van rechtsprenken beschreven wordt: καὶ νῦν Δί' ἦν ἴδη γέ που γεγραμμένον | υἱὸν Πυριλάμπους ἐν θύρᾳ Δῆμον καλὸν, | ἴδων παρέγραψε πλησίον «κημὸς καλός.» Dergelijke opschriften komen niet zelden op vazen voor; bijv. C. I. Gr. 541 ΠΗΠΕΟΣ | ΚΑΛΟΣ | ΑΡΙΣΤΟ | ΜΕΔΕΙ | ΔΟΚΕΙ. Lucian. *diab. mer.* 4, 3; ἡύρε... ἐπιγεγραμμένον εἰσιόντων ἐπὶ τὰ δεξιὰ πρὸς τῷ Διπύλῳ «Μέλιττα φιλεῖ Ἑρμότιμον», καὶ μικρὸν αὐτίς ὑποκάτω «ὁ ναύκληρος Ἑρμότιμος φιλεῖ Μέλιτταν.» Zie ook Plut. *Moral.* 990 e.

145. ὁ δ' υἱὸς] Sadokos, *Inl.* bl. 17, 3.

146. De vermelding der Apaturia vindt hoofdzakelijk haar verklaring in

den naam van dat feest, die aan ἀπατᾶν niet slechts herinnerde maar daarmede ook samenhang volgens de legende: πόλεμος ἦν Ἀθηναίσις πρὸς Βοιωτοὺς περὶ Κελαινῶν, ὃ ἦν χαρῖον ἐν μεθορίσις. Ἐάνθος δὲ Βοιωτὸς παρεκλήσατο τὸν Ἀθηναίων βασιλέα Θυμοίτην· οὗ δεξαμένου δὲ, Μέλανθος ἐπιδημῶν, Μεσσήνιος τὸ γένος ἀπὸ Περικλυμένου τοῦ Νηλέως, ὑπέστη ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ. μονομαχοῦντων δὲ, ἐφάνη τῷ Μελάνθῳ τις ὑπισθεν τοῦ Ἐάνθου, τραγῆν, τουτέστιν αἰγίδα μέλαιναν, ἐνημμένους. ἔφη οὖν ἀδικεῖν αὐτὸν δευτέρου ἦκοντα. ὁ δὲ ἐπεστράφη. ὁ δὲ παίσας ἀποκτείνει αὐτὸν (schol.). Deze volks-etymologie is intusschen onjuist. De Apaturia, welker naam van σα- (ἄμα) en πατήρ is gevormd, dus = ὀμοπατόρια, zijn het oud-ionische hoofdfeest der phratriën in de maand Pyanepsion. Dat het daarbij aan vrolijke maaltijden niet ontbrak, blijkt reeds uit den naam van den eersten der drie dagen waaruit het bestond: 1 δορπία, 2 ἀνάρρυσσις, 3 κουρεῶτις; zie voorts Thesm. 558. Op den zenden dag — en dat is een tweede aanleiding voor Ar. om Sadokos, den nieuwbakken burger, met dit feest in verband te brengen — werd de aangifte gedaan van de in den loop des jaars geboren wettige kinderen.

150. ὅσον τὸ χρῆμα] wat een...!, door een gen. gevolgd ook Ridd. 1219, Wolk. 2, Kikv. 1278, en zonder geni-

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

κάκιστ' ἀπολοιμην, εἴ τι τούτων πειθομαι
ὄν εἶπας ἐνταυθι σὺ, πλὴν τῶν παρνόπων.

ΘΕΩΡΟΣ.

καὶ νῦν ὅπερ μαχμιώτατον Θρακῶν ἔθνος
ἐπεμψεν ὑμῖν.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τοῦτο μὲν γ' ἤδη σαφές.

ΚΗΡΤΞ.

οἱ Θραῖκες ἴτε δεῦρ', οὓς Θέωρος ἤγαγεν.

156

(Een zwerm Thraakiërs in nationale kleeding en bewapening, maar gekarikaturiseerd).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τούτῃ τί ἐστι τὸ κακόν;

ΘΕΩΡΟΣ.

Ὀδομάντων στρατός.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ποίων Ὀδομάντων; εἰπέ μοι, τούτῃ τί ἦν;
τίς τῶν Ὀδομάντων τὸ πέος ἀποτεθρίακεν;

ΘΕΩΡΟΣ.

τούτοις ἐάν τις δύο δραχμὰς μισθὸν διδῶ,

tivus Vred. 1192; evenzoo ὡς καλὸν τὸ χρέμα Lys. 83, fr. 57. Ook zonder uitroep: τί χρέμα πάσχεις Wolk. 816, τί χρέμα πέπονθεν Wesp. 266, κλέπτου τὸ χρέμα τάνδρος Wesp. 933, μιάρου τὸ χρέμα Vred. 38, λιπαρὸν τὸ χρέμα τῆς πόλεως Vog. 826, ἀσκητικὸν τὸ χρέμα Lys. 1085, μέγα χρέμα τῆς ἐμπίδος Lys. 1081, μέγα χρέμα γιγάντων Teleklides 1. (Vgl. verder vs 837). Ook bij Herodotos is de omschrijving door χρέμα niet zeldzaam (I 36 ὄς χρέμα μέγα, III 109, 180, IV 81, VI 43, VII 188). Zelfs Sophokles zegt van den Kalydonischen ever (fr. 357) σὺς μέγιστον χρέμ' ἐπ' Οἰνέως γύαις | ἀνήκε Λητούς παῖς ἐκηβόλος θεά. — πάρνοπες een soort sprinkhanen; Vog. 185 ὥστ' ἄρξεντ' ἀνθρώπων μὲν ὅσπερ παρνόπων, zie ook Wesp. 1311, Vog. 588. Volg. de schol. hetzelfde dier dat ook ἀττάλαβος genoemd wordt (Aristot. Hist. Anim. V 29 en 30).

156. τούτῃ τί ἐστι τὸ κακόν] *wat's dat voor een zoodje?* — Evenzoo Wesp. 1186, Vred. 181, Vog. 1086, 1207, (1213, Theam. 1080, 1085), zie ook infra 767. De Odomantiërs (Inl. bl. 19, 3) worden zoo vies mogelijk voorgesteld. In een lang fragment van Hermippos (63) uit de Phormophoroi, een stuk dat in dezen tijd is opgevoerd (denkelijk op de groote Dionysia van dit jaar of het volgende), regeert Dionysos op de wijde zee, en voert allerlei lang ontbeerde of schaarsch geworden genietingen aan; onder andere (vs. 7) καὶ παρὰ Σιτάλλου ψώραν Λακεδαιμονίους.

157. ποίων] zie 62.

— τί ἦν] op 767.

158. θρίον *vijgeblad*, veel tot inwikkelen gebezigd (op 1101). Vandaar ἐντεθρίασθαι (-ἀσθαι?) *ingepakt zijn* Lys. 663, en hier ἀποθριάζειν *ontblooten*.

159. δύο δραχμὰς] Een soldij van

160 καταπελάσσονται τὴν Βοιωτίαν ὄλην.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τοισδὶ δύο δραχμὰς τοῖς ἀπεψαλημένοις;
ὕποστένοι μὲντᾶν ὁ θρανίτης λεῶς,
ὁ σωσίπολις.

(De Thraکیῆrs plunderen zijn knarzak).

ὅμοι τάλας, ἀπόλλυμαι,
ὕπὸ τῶν Ὀδομάντων τὰ σκόροδα πορθούμενος.
165 οὐ καταβαλεῖτε τὰ σκόροδ';

ΘΕΩΡΟΣ.

ὦ μοχθηρὲ σὺ,
οὐ μὴ πρόσκει τούτοισιν ἔσκοροδισμένοις;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ταυτὶ περιεῖδες' οἱ πρυτάνεις πάσχοντά με
ἐν τῇ πατρίδι καὶ ταῦθ' ὑπ' ἀνδρῶν βαρβάρων;
ἀλλ' ἀπαγορεύω μὴ ποιεῖν ἐκκλησίαν
170 τοῖς Θραξί περὶ μισθοῦ· λέγω δ' ὑμῖν ὅτι
διοσημία ἐστὶ καὶ βάνις βέβληκέ με.

ΚΗΡΤΞ.

τοὺς Θραῖκας ἀπιέναι, παρεῖναι δ' εἰς ἔννην·
οἱ γὰρ πρυτάνεις λύουσι τὴν ἐκκλησίαν.

(Allen af, uitgezonderd Dikaiopolis).

twee drachmen daags zou het dubbele zijn van hetgeen zij redelijkerwijze konden vorderen. Zie *Inl. bl. 19, 3* en op 572.

162. ὁ θρανίτης λεῶς] *purs pro toto*, het scheepsvolk. Van de drie schuins boven elkaar geplaatste afdeelingen der roeiers op de triëren draagt de bovenste, die het zwaarste werk heeft te verrichten en zoo noodig als landings-troepen dienst moet doen, den naam van θρανίται; de tweede afdeeling heet ζυγῖται, de derde θαλαμῖται; vgl. *Kikv. 1074*.

164. Δικ heeft een bos knoflook bij zich, even tevoren ter markt gekocht voor zijn gezin. Dat zijn geheele voorraad voor eigen gebruik tijdens de vergadering (vgl. *EkkI. 306*) bestemd zou

zijn geweest, is onaannemelijk wegens 174.

166. ἔσκοροδισμένοις] met toespeling op de gewoonte om kemphanen met knoflook te voederen, waardoor zij krijgslustiger werden, naar men meende: Xen. *Symp. 4, 9* ἔνιοι τοὺς ἀλεκτρυόνας σκοροδίσαντες συμβάλλουσι, *Ridd. 494* ἦ' ἔμεινον ὦ τῶν ἔσκοροδισμένους μάχη. Vandaar overdrachtelijk *Ridd. 946* ἔσκοροδισάς με σὶ ἔχεις μετ' ἀσπρηχίδα; in gelijke beteekenis *infra 526* ὀδύναις πεφυσιγγωμένοι.

172. εἰς ἔννην] ouderwetsche uitdrukking voor *εἰς τρίτην, overmorgen* (Hesych. *Harpokr. Schol.*) *Hesiod. Erg. 410* μὴ δ' ἀναβάλλεσθαι ἔς τ' αὔριον ἔς τ' ἔννηφι. *EkkI. 796* θάρρει, καταθήσεις, κἄν ἔννης ἔλθῃς.

ZESDE TOONEEL.

Dikaiopolis, Amphitheos, buiten adem links opkomende, met drie wijnkruiken.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὄμοι τάλας, μυττωτὸν ὄσον ἀπώλεσα.
ἀλλ' ἐκ Λακεδαιμόνος γὰρ Ἀμφίθεος ὀδί.
χαῖρ', Ἀμφίθεε.

175

ΑΜΦΙΘΕΟΣ.

μήπω γε πρὶν ἂν ἐστῶ τρέχων·
δεῖ γὰρ με Φεύγοντ' ἐκφυγεῖν Ἀχαρνέας.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τί δ' ἔστιν;

ΑΜΦΙΘΕΟΣ.

ἐγὼ μὲν δεῦρ' σοι σπονδὰς Φέρων
ἔσπευδον· οἱ δ' ὄσφροντο πρεσβῦται τινες

174. *μυττωτὸν*] „Wat had ik van die knofook een massa μυττωτός knopen maken.” Zoo heet een mengsel van knofook, kaas enz.; Ridd. 771 κατακνησθῆναι ἐν μυττωτῷ μετὰ τυροῦ, zie verder op 761. — Evenzoo zegt Kikv. 184 Dionysos, wien wordt aangeraden van een toren te springen: „dank je wel; dan ἀπολέσαιμ' ἐν ἐγκεφάλου θρίω δύο,” d. w. z. hersens genoeg voor twee hoofdkazen (zie op 1101).

176. *μήπω γε*] als je bliest nog niet, daar heb ik nog geen tijd voor (vgl. 832). Evenals hier, staat *μήπω γε* elliptisch Ridd. 960, 1100, Wolk. 196, 267. Voor het gebruik van *γε* in afgekorte zinnen zie 827.

— *τρέχων*] ongeveer = *ἀνύσας* (τι) 571, maar niet, zooals dit, uitsluitend bij imperativi. Zie 828 *συκοφαντήσεις τρέχων*, Wolk. 780 *ἀπαγχαίμην*, 1164 *κάλεσον*, Vred. 259 *ὄσεις*, Kikv. 198 *περίδρῃξει*, Plut. 1103 *ἐκκάλει τρέχων*, Vog. 991 *χρησιμολογήσεις ἐκτρέχων*. Vertaal dus: laat mij eerst eens gauw gaan stilst a a n.

177. *φεύγοντ' ἐκφυγεῖν*] Hom. ε 81. βέλτερον δὲ φεύγων προφύγη κακῶν ἢ

φαλῶν. Herod. V 95 αὐτὸς μὲν φεύγων ἐκφεύγει. Eur. Phoin. 1216 ἦν μή γε φεύγων ἐκφύγη πρὸς αἰθέρα. Plato Hipp. mai. 292 a ἔαν μή ἐκφύγω φεύγων αὐτόν. Zie ook Wolk. 167, Wesp. 579. Men kan deze, voor ons taalgevoel zonderlinge, tautologie verklaren uit de in het Grieksch (vooral het oudere) zoo vèr strekkende gewoonte van reduplicceeren, waarbij niet zelden de geheele stam herhaald wordt (*παμφαίνω*, *μαρμαίρω*, *καρκαίρω* enz.), om de uitdrukking te versterken, vaak ook in den vorm van een obiect van den inhoud (*νοσεῖν νόσον* enz.); zie 298 en 303. — Overigens sluit dit vers, dat nagenoeg letterlijk vs. 203 wederkeert, zich niet goed aan bij hetgeen onmiddellijk voorafgaat.

178. Het woord *σπονδαί* leent zich bijzonder tot de woordspeling die aan het gansche nu volgende tooneel ten grondslag ligt. Letterlijk beteekent het *plongoffer*, d. w. z. de (onvermengde) wijn die bij het sluiten van een verdrag door de beide partijen wordt vergoten; zie de leerzame plaats bij Homeros Γ 295 volg.: *Φοῖνον δ' ἐκ κρητῆρος ἀφυσσάμενοι δεπάσσει | ἔκχεον*,

- 180 Ἀχαρνικοί, στιπτοὶ γέροντες, πρίνινοι,
ἀτεράμονες, μαραθωνομάχαι, σφενδάμνινοι·
ἔπειτ' ἀνέκραγον πάντες· „ὦ μιαρῶτατε,
σπονδὰς Φέρεις, τῶν ἀμπέλων τετμημένων;”
κὰς τοὺς τρίβωνας ξυνελέγοντο τῶν λίθων.
- 185 ἐγὼ δ' ἔΦευγον· οἱ δ' ἐδίωκον κὰβδῶν.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

οἱ δ' οὖν βοῶντων· ἀλλὰ τὰς σπονδὰς Φέρεις;

ΑΜΦΙΘΕΟΣ.

ἐγωγέ Φημι, τρία γε ταυτὶ γεύματα,
αὐταὶ μὲν εἰσι πεντέτεϊς, γεῦσαι λαβδῶν.

ἦδ' ἠύχοντο θεοῖσ' αἰγιγενέτησι. | ὦδε
δὲ τις ἴειπεσκεν Ἀχαιῶν τε Τρώων
τε· | Ζεῦ κούδιστε μέγιστε καὶ ἀθά-
νατοι θεοὶ ἄλλοι. | ὀπότεροι πρότεροι
ὑπὲρ ἄρκια πιμήνειαν. | ὦδὲ σφ' ἐγκέ-
φαλος χαμάδις βέοι ὡς ὕδρ' Ἰόνος.
Vandaar echter wordt *σπονδαί*, *σπέν-
δεσθαι* ook van *het verdrag zelf* ge-
bezigd. Amphitheos nu brengt drie
proefjes-*σπονδαί* (vertaling is onmogelijk)
ter keuze mede, één van vijf jaar,
één van tien, één van dertig jaar,
zichtbaar voorgesteld door drie krui-
ken; evenzoo wordt van de vredesgodin
Vrede 665 gezegd: ἐλθοῦσά φησιν αὐ-
τομάτη μετὰ τὴν Πύλω | σπονδῶν
φέρουσα τῆ πόλει κίστην πλέαν |
ἀποχειροτονήθηναι τρίς ἐν τῆκκλησίᾳ
(κίστη Ach. 1086). Dat de waarde
van wijn, evenals die van verdragen,
stijgt met het aantal jaren, maakt de
woordspeling des te pantiger. Niet als
een kruik maar als een schoone
jonge vrouw worden de *σπονδαί*
τριακοντούτιδες voorgesteld Ridd. 1388
(evenals elders bij Ar. *Εἰρήνη*, *Ἰσμήνη*,
Θεωρία, *Βασιλεία*).—Voor dertig jaar
was ook bij den vrede van Perikles in
445 het verdrag tusschen Lakedaimon
en Athene aangegaan. Voor vijfzig
jaar werd in 421 de vrede van Nikias
en daarna het bondgenootschap tusschen
beide staten gesloten, voor honderd
jaar het verbond tusschen Athene en
Argos in 420. Een dertigjarig ver-
drag bestond ook tusschen Sparta en

Argos sints 450 (Thuk. V 14), en een
nieuw verdrag voor vijfzig jaar werd
tusschen die beide staten aangegaan in
418 (Thuk. V 79).

180. πρίνινοι] letterlijk van *steeneik-
hout*, vandaar *heftig*, *sel*, wegens het
knetteren van dit hout onder het branden;
Kikv. 859 σὺ δ' εὐθὺς ὡσπερ
πρίνος ἐμπρησθεὶς βοᾷς σὺ μακρὰ
δολιχὴν ἕνα ἔσθ' ὡς κναιπρὸν εἰκο-
βλοκ. In gelijken zin als hier, staat
πρίνινοσ Wesp. 877 τὰ λίαν στρυφνὸν
καὶ πρίνινον ἦθος, en πρίνώδης Wesp.
383 ἀμνοῦμέν σοι τὸν πρίνώδη θυμὸν
ἄπαντ' ἐκκαλέσαντες.

181. ἀτεράμονες] *onbruikbaar*; Wesp.
730 μηδ' ἀτενὴς ἔργον ἀτεράμων τ' ἀνὴρ.
— *μαραθωνομάχαι*] zie 697 volg.,
Ridd. 781, 1334, Wolk. 986, Wesp.
711, en vooral de aardige beschrijving
der „σφήκες Ἀττικοί” in het epirrhema
der Wesp. 1071—1090.

— σφενδάμνινοι] van *shorn-hout*. Krati-
nos 301 τράπεζαι τρισκελεῖς σφεν-
δάμνιναι.

182. Nagenoeg gelijkkluidend Ridd.
670 οἱ δ' ἐξ ἑνὸς στόματος ἄπαντες
ἀνέκραγον· | συὶ περὶ σπονδῶν;

183. Vred. 308 noemt het koor de
Vredesgodin τὴν θεῶν πατρῶν μεγίστην
καὶ φιλαμπελωτάτην. Zie ook Vred.
628 volg. en infra 512.

184. τῶν λίθων] evenzoo 805, Vred.
772, 962, 1102, 1136. Zie ook op
350

187. ταυτὶ] zie 130.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

αἰβοῖ.

ΑΜΦΙΘΕΟΣ.

τί ἔστιν;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

οὐκ ἀρέσκουσιν μ', ὅτι

ἄζουσι πίττης καὶ παρασκευῆς νεῶν.

190

ΑΜΦΙΘΕΟΣ.

σὺ δ' ἀλλὰ τασθὶ τὰς δεκτέεις γεῦσαι λαβῶν.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἄξύτατον αὐται πρόσβειων ἐς τὰς πόλεις

ἄζουσι χῶσπερ διατριβῆς τῶν ξυμμάχων.

ΑΜΦΙΘΕΟΣ.

ἀλλ' αὐταὶ τοὶ σοὶ τριακοντούτιδες

κατὰ γῆν τε καὶ θάλατταν.

195

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὦ Διονύσια,

αὐται μὲν ἄζουσ' ἀμβροσίας καὶ νέκταρος,

καὶ μὴ ἐπιτηρεῖν σιτὶ' ἡμερῶν τριῶν,

κὰν τῷ στόματι λέγουσι· „βαῖν' ὅποι ἐθέλεις.”

189. οὐκ ἀρέσκουσιν μ'] Dit μ' is als een geëlideerd μοι te beschouwen, evenzoo Ridd. 359, Wesp. 776, 1339, Thesm. 406, Plut. 353, μ' δίχεται Vog. 86, Ear. Med. 57, Iph. Aul. 491; ἀρέσκειν regeert bij Ar. evenzeer als bij andere schrijvers den dativus: Ridd. 1311, Wesp. 818, Vred. 1143, Ekkles. 710. Uitzondering alleen Kikv. 103 σὲ δὲ ταῦτ' ἀρέσκει (lees σοὶ τ. ἀ.?). Men vergelijke de elisie van ὄμοι (590, 1117, Ridd. 998 enz.); ook de krasis van τοὶ is een verwant verschijnsel. In het epos wordt μοι, σοι, τοι, φοι dikwijls geëlideerd.

190. ἄζουσι πίττης] ze smaakt naar de kure; tevens met toespeling op teer en pik als scheepbenoedigdheden.

191. σὺ δ' ἀλλὰ] dan ten minste, ook 1033, Wolk. 1364, 1869, Vred. 660, Lys. 904, Antiphanes 163. Evenzoo ἀλλὰ νῦν nu tenminste Vog. 1598, Thesm. 288, en ἀλλὰ-alléon Thesm. 424, 449.

198. διατριβῆς τῶν ξ.] een orlouden der bondgenooten. Een vrede voor zoo korten tijd zou op onze bondgenooten, die nu tot onze hulp gereed staan, den indruk maken alsof wij hen aan de praat wilden houden.

197. In de oproeping tot een onderneming werd geregeld bevolen ἔχοντας ἕκειν σιτὶ' ἡμερῶν τριῶν" (Vred. 312), *leeftocht voor drie dagen*; zie bijv. Thukyd. I 48, Eubulos 20. Zoo heeft ook Wesp. 248 Kleon aan de jury-leden opgedragen ἐν ὄρα ἕκειν ἔχοντας ἡμερῶν ὀργῆν τριῶν πονηράν. Overigens moet de tekst hier gelezen hebben, daar de infinitivus ἐπιτηρεῖν in de lucht zweeft en de beteekenis van dat verbum niet met den samenhang strookt. Daarom is de door Reiske voorgestelde omzetting van 197 en 198 onvoldoende en dus minder waarschijnlijk.

198. ἐν τῷ στόματι λέγουσι] evenzoo bij Homeros ἐν ὀφθαλμοῖσιν δρᾶσθαι (A 587 enz.), *οἰασί πάντες ἄκουον* (M 442).

200

ταύτας δέχομαι καὶ σπένδομαι κάκπιόμαι,
χαίρειν κελεύων πολλὰ τοῦς Ἀχαρνέας
ἐγὼ δὲ πολέμου καὶ κακῶν ἀπαλλαγείς
ἄξω τὰ κατ' ἀγροῦς εἰσιῶν Διονύσια.

ΑΜΦΙΘΕΟΣ.

ἐγὼ δὲ Φεύξομαι γε τοῦς Ἀχαρνέας.

(Dikaiopolis gaat zijn huis binnen, Amphitheos ijlings rechts af.)

Het tooneel verandert, en verbeeldt den straatweg voor de hofstede van Dikaiopolis in Acharnai. Nevens die woning het huis van Lamachos.

PARODOS VAN HET KOOR.

(vs. 204—240).

(Zang).

ZEVENDE TOONEEL.

(Het Koor, bestaande uit vierentwintig grijsaards, komt in heftige opschudding de orchestra rechts binnen; zij dragen steenen in hun gewaden bij zich).

Strophe.

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ.

205

τῆδε πᾶς ἔπου, δίακε, καὶ τὸν ἄνδρα πυνθάνου
τῶν ὀδοιπῶρων ἀπάντων· τῆ πόλει γὰρ ἄξιον

— ἐθέλεις] Onjuist is de schrijfwijze θέλεις. De ouderwetsche vorm θέλω is wèl bij de tragici in gebruik, maar niet bij Aristophanes; de ε kan echter, na een klinker, door aphairesis worden onderdrukt gelijk hier; evenzoo 318, 355, Wolk. 801, Wesp. 493, 521, Lys. 473, Kikv. 1442, 1468, Ekkl. 1017. Over de vaste formule ἢν θεὸς θέλω op 41. In parodie van den tragedie-stijl staat θέλω Ach. 426, Vog. 407 en 929, Thesmoph. 412 en 908. Ridd. 713, waar deze regel wordt overtreden, ἐγὼ δ' ἐκείνου καταγελῶ γ' ὅσον θέλω, is wellicht te lezen ἐγὼ δ' ὅσον ἐθέλω γ' ἐκείνου καταγελῶ. (Lys. 1216 is stellig corrupt).

201. Daar ἐγὼ δὲ geen zin geeft,

en Dikaiopolis niet naarbinnen maar naar het land moet gaan om de landelijke Dionysia te gaan vieren (267), terwijl eindelijk de herhaling τοῦς Ἀχαρνέας 200 en 203 alleen dan geen stijlfout is, als die beide verzen onmiddellijk op elkaar volgen, schijnen 201 en 202 overblijfsels te zijn van een andere redactie (zij keeren 250 en 269 nagenoeg letterlijk weder). Overigens heeft ook 203 een verdachte overeenkomst met 177.

204. πᾶς] bij een imperativus ook Vred. 301 δεῦρο πᾶς χάριε προθύμως, Vog. 1186 χάριε δεῦρο πᾶς ὑπὸνέτης, Wesp. 422 ἀλλὰ πᾶς ἐπίστρεφε. Zie ook 238 volg., Vog. 1190, 1196.

205. ἄξιον] met dat. ook 8.

ξυλλαβεῖν τὸν ἄνδρα τοῦτον. ἀλλὰ μοι μὴνύσατε,
εἰ τις οἶδ' ὅποι τέτραπται γῆς ὁ τὰς σπονδὰς Φέρων.

EEN KOORLID.

ἐκπέφευγ', οἷχεται Φροῦδος. οἴμοι τάλας τῶν ἐτῶν τῶν ἐμῶν. 210
οὐκ ἂν ἐπ' ἐμῆς γε νεότητος, ὅτ' ἐγὼ Φέρων ἀνθράκων Φορτίον
ἠκολούθουν Φαῦλλῳ τρέχων, ὧδε Φαύλως ἂν ὁ 215
σπονδοφόρος οὗτος ὑπ' ἐμοῦ τότε διωκόμενος
ἐξέφυγεν οὐδ' ἂν ἐλαφρῶς ἂν ἀπεπλίξατο.

Antistrophe.

ΚΟΡΤΦΑΙΟΣ.

νῦν δ', ἐπεὶδὴ στερρὸν ἤδη τοῦμόν ἀντικινήμιον
καὶ παλαιῶ Λακρατείδῃ τὸ σκέλος βαρύνεται, 220

206. μὴνύσατε] tot het publiek gericht; zie Vred. 20 ὑμῶν δέ γ' εἰ τις οἶδ' ἐμοὶ κατειπάτω.

211. Stramme koorleden, die elkander troosten door herinneringen uit hun jeugd, ook Wesp. 231 en 1060. Zie voort Plut. 257 volg.

215. Φαύλως] *σοοταατ*, zie Ridd. 404, 509, 1293, Wesp. 656, 1012, Vog. 961, Lys. 566, Theam. 710, Ekkl. 666.

— Phayllos uit Kroton, ἀνὴρ τριῶν πεντιονίης (nl. tweemaal πεντάβλου en eens στάδιου Paus. X 9, 1), hielp als bevelhebber over eene triere de zege bij Salamis bevechten (Herod. VIII 47). Te Delphoi stond zijn beeld als wijgeschenk. Deze held uit het tijdvak der marathon-kampers gold voor een ongevenaarden springer en looper. Zoo verhaalt Philokleon Wesp. 1206 als een sterk stuk uit zijn jeugd: ὅτε τὸν δραμάα Φαύλλον ἂν βούπαις ἔτι | εἶλον διώκων... λοιδορίας ψήφοιν δυοῖν (woordspeling met de dubbele betekenis van εἰλεῖν en διώκειν, evenals Ach. 699—701). De scholia deelen dit epigram op hem mede: πέντ' ἐπὶ πεντήκοντα πόδας πήδησε Φαύλλος, | δίσκουσεν δ' ἑκατὸν πέντ' ἀπολειπομένων. Genoemde cijfers kunnen echter niet ernstig gemeend, althans niet historisch juist zijn: een sprong van vijftienvijftig voet behoort tot het gebied der legende — of der komedie. Een

andere tijdgenoot der koorleden, de Plataeër Euchidas, zou (volgens Plutarchos Aristid. 20) na den slag bij Plataia duizend stadiën op één dag hebben afgelegd! Overigens vergelijkte men met onze plaats het epigram ter eere van een δλυμπιονίκης bij Aristot. Rhetor. I 7, 82: πρόσθε μὲν ἀμφ' ὕμοισιν ἔχων τραχυσίαν ἱσιλλαν | ἰχθύς ἐξ Ἄργου εἰς Τηγέαν ἔφερον.

220. De scholia vertellen van een archont Lakratides uit den perzischen oorlog, in wiens ambtsjaar het zóó koud was dat sedert alles wat stram of verkleumd was Λακρατίδου werd genoemd. Dit sprookje ziet er uit als barre onzin, en heeft in ieder geval met de plaats van Aristophanes niets te maken. De spreker noemt eenvoudig den naam van een zijner makers, en de vraag is alleen hoe die makker geheeten heeft. De vorm der hss. Λακρατείδῃ zondigt tegen het metrum, de door Bentley voorgestelde wijziging Λακρατείδῃ tegen de etymologie, daar een patronymicum op -είδης een naam op -κλής of -εύς onderstelt, en van λαον κράτος slechts Λακράτης kan komen. Denkelijk heeft Arist. hier, evenals 609 en 612, aan de leden van het koor namen toegedicht in overeenstemming met hun beroep; ik gis dus dat de zichtige oud-athleet Λακρίδης heet (van λάρκος 833), maar zie geen kans het

οἴχεται. διακτέος δέ· μὴ γὰρ ἐγχαῖνοι ποτὲ
μῆδέ περ γέροντας ὄντας ἐκφυγῶν Ἀχαρνέας.

EEN KOORLID.

- 225 ὅστις, ὃ Ζεῦ πάτερ καὶ θεοὶ, τοῖσιν ἐχθροῖσιν ἐσπείσατο,
οἷσι παρ' ἐμοῦ πόλεμος ἐχθοδοπὸς αὐξεται τῶν ἐμῶν χωρίων·
230 κοῦκ ἀνήσω πρὶν ἂν σχοῖνος αὐτοῖσιν ἀντεμπαγῶ
ὀξὺς, ὀδυνηρὸς, ~ ~ ἐπίκωπος, ἵνα
μήποτε πατῶσιν ἔτι τὰς ἐμὰς ἀμπέλους.

ΚΟΡΤΦΑΙΟΣ.

- 235 ἀλλὰ δεῖ ζητεῖν τὸν ἄνδρα καὶ βλέπειν Βαλλήναδε
καὶ διώκειν γῆν πρὸ γῆς, ἕως ἂν εὐρεθῇ ποτε·
ὡς ἐγὼ βάλλων ἐκείνου οὐκ ἂν ἐμπλήμην λιθοῖς.

(ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ

achter de schermen).

εὐΦιμεῖτε, εὐΦιμεῖτε.

ΚΟΡΤΦΑΙΟΣ.

- 240 σῖγα πᾶς. ἠκούσατ', ἄνδρες, ἄρα τῆς εὐΦιμίας;
οὗτος αὐτός ἐστιν ὃν ζητοῦμεν. ἀλλὰ δεῦρο πᾶς
ἐκποδῶν· θύσων γὰρ ἄνῆρ, ὡς ἔοικ', ἐξέφρχεται.

vers op overtuigende wijze te herstellen.

221. ἐγχανεῖν *uitlachen* ook Ridd. 1313, Wolk. 1436, Wesp. 721, 1007, Lysistr. 271.

231. Uit de maat der tegenstrophe blijkt dat hier een woord is uitgevalen, wellicht ἀνιαρὸς (Blaydes).

234. Βαλλήναδε] deze naam is alleen gekozen met toespeling op βάλ-
λειν, maar klinkt tevens als verspre-
king voor Παλλήναδε, naar den kant
van den demos Pallene. Evenzoo noemt
Dik. zich 406 een Χωλιθῆς met toes-
peling op den demos Χολλεῖται, en

worden Ridd. 79 en Ekkl. 362 de
kwasi-benamingen Κλωπίται en Ἀχρα-
δοῦσιος vermeld in plaats van Κρωπίται
en Ἀχερδοῦσιος, met zinspeling op
κλέπτειν en ἀχράς. (Dat in Pallene
eertijds Peisistratos door de volkspartij
was verslagen geworden, gelijk de scho-
lia herinneren, doet dus hier niets ter
zake).

237. εὐΦιμεῖτε] *favete linguis*; ook
Vred. 434, Wesp. 868 εὐΦιμία μὲν
πρῶτά νυν ὑπαρχέτω, Vog. 959 en
Thesm. 295 εὐΦιμία ἔστω, Ridd. 1316,
Wolk. 263, Vred. 96 εὐΦιμείν χροί, enz.
238. πᾶς] op 204.

EERSTE EPEISODION.

(vs. 241—625).

ACHTSTE TOONEEL.

(Dikaiopolis treedt, met een offervat (*χύτρα*) in de handen, zijn woning uit, aan het hoofd van een feestelijken optocht, gevormd door zijn vrouw, zijn dochter, en slaven. Het koor houdt zich ter zijde in de orchestra).

Dikaiopolis, Dochter van Dikaiopolis.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

εὐΦημεῖτε, εὐΦημεῖτε.

προῖτω ἐς τὸ πρόσθεν ὀλίγον ἢ κανηφόρος·

ὁ Ξανθίας τὸν Φαλλὸν ὄρθον στησάτω.

κατάθου τὸ κανοῦν, ὦ θύγατερ, ἴν' ἀπαρξώμεθα.

ΘΥΓΑΤΗΡ.

ὦ μήτερ, ἀνάδος δεῦρο τὴν ἐτνήρυσιν,

ἴν' ἔτνος καταχέω τούλατῆρος τουτουί.

245

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

καὶ μὴν καλὸν γ' ἔστ'. — ὦ Διόνυσε δέσποτα,

κεχαρισμένως σοι τήνδε τὴν πομπὴν ἐμὲ

πέμψαντα καὶ θύσαντα μετὰ τῶν οἰκετῶν

ἀγαγεῖν τυχηρῶς τὰ κατ' ἀγροὺς Διονύσια,

στρατιᾶς ἀπαλλαγέντα· τὰς σπονδὰς δέ μοι

καλῶς ξυνευγκεῖν τὰς τριακοντούτιδας.

250

ἀγ', ὦ θύγατερ, ὅπως τὸ κανοῦν καλῆ καλῶς

243. Φαλλὸν] ξύλον ἐπίμηκες, ἔχον ἐν τῷ ἄκρῳ σκύτινον αἰδοῖον ἐξηρημένον (schol.).

245. ἐτνήρυσιν] *drij-schepper*, van ἔτνος (Ridd. 1171, Vog. 78, Lys. 1060, Kikn. 62, 506, Ekkl. 845) en ἀρύσειν (Wolk. 272), waarvan ook ἀρύταινα (Ridd. 1091), ἀρύβαλλος (Ridd. 1094), ἀρύστιχος (Wesp. 855); evenzoo gevormd zijn *ζωμήρυσις jus-schepper*, οἰνήρυσις (1067) *wijn-schepper*.

246. ἐλατήρ een *koek*, ook Ridd. 1182.

251. στρατιὰ bij Arist. niet slechts *leger* (Ach. 81, 149, Vred. 747, Lys.

1141) maar ook *veldtocht* zooals hier (voorts 1143, Ridd. 587, Wesp. 854, 557, Lys. 100, 592, Thesm. 828, 1169), dus = *στρατεία*, wat bij hem niet voorkomt. Volgens schol. Thesm. 828 gebruikte ook Eupolis *στρατιὰ* in beide beteekenissen. Inagelijks *στρατιὰς* = *στρατείας* op een inscriptie van 330 v. C., C. I. A. II 176.

253. ἀγ' ὅπως] met fut. ook Ridd. 1011, Wolk. 489, Ekkl. 82, 149. Zonder ἀγς Ach. 955, Wolk. 257, Vog. 1494. — καλῆ καλῶς] evenzoo Vred. 1830, Ekkl. 730; Ridd. 189 *κακὰ κακῶς*, Wolk. 554 *κακὸς κακῶς*.

- 255 οἷσις, βλέπουσα θυμβροφάγον. ὡς μακάριος
 ὅστις σ' ὀπύσει, κάκποιήσεται γαλλᾶς
 σοῦ μηδὲν ἤττους βδεῖν, ἐπειδὴν ἄρθρος ἤ.
 πρόβαινε, κὰν τῶχλω φυλάττεσθαι σφῶδρα
 μή τις λαθῶν σου περιτράγη τὰ χρυσία.
- 260 ὦ Ξανθία, σφῶν δ' ἐστὶν ἄρθρος ἐκτέος
 ὁ Φαλλῶς ἐξόπισθε τῆς κανηφόρου·
 ἐγὼ δ' ἀκολουθῶν ἄσομαι τὸ Φαλλικόν·
 σὺ δ', ὦ γύναι, θεῶ μ' ἀπὸ τοῦ τέγουσ. πρόβα.
- (Zang).
- 266 Φαλλῆς, ἑταῖρε Βακχίου, ξύγκωμε, νυκτοπεριπλάνητε,
 μοιχῆ, παιδεραστά,
 ἔκτω σ' ἔτει προσεῖπον ἐς τὸν δῆμον ἑλλῶν ἄσμενος,

254. θυμβροφάγον] ἀγροικῶν καὶ
 ἔλευθέρων (schol.). Vgl. op 95.

256. De wensch „moge mijn dochter
 een goed huwelijk doen" is hier, evenals
 Thesm. 289, op komisch-ruwe wijze uit-
 gedrukt. De vergelijking met een kat
 of wezel ook Plut. 693; voor ἐκποιή-
 σεται γαλλᾶς vergelijk men Vred. 708
 ἐν τοῖς ἀγροῖς ταύτη (nl. τῆ Ὀπάρῃ)
 ξυνοικῶν ἐκποιοῦ σαυτῷ βότρως.

258. περιτράγη] afsknabbelen Wesp.
 672; overdrachtelijk, gelijk hier, ook
 Wesp. 596. Vgl. παρεσθῆναι Ridd. 1026.

— τὰ χρυσία] gouden halssieraden.
 Vog. 670 ὅσον δ' ἔχει τὸν χρυσὸν,
 ὡσπερ παρθένος. Hom. B 872 ὅς καὶ
 χρυσὸν ἔχων πόλεμόνδ' ἔνεν ἤυτε κόρυ.
 Eur. Hek. 154 φοινισσομένη αἵματι
 παρθένον ἐκ χρυσοφόρου δεῖρῃς νασμῷ
 μελαναυγῆ. Zie ook Thesm. 894.

261. De phallika zijn van dori-
 schen oorsprong, evenals de komedie
 zelve, die uit dergelijke grappen ont-
 staan is (Aristot. Poët. 4). Aan de uit-
 gelaten, door dans begeleide, scherts-
 liederen, die bij optochten, hoofd-
 zakelijk bij feestvieringen ter eere van
 Bakchos, werden gezongen, werden
 langzamerhand kunstlooze, geïmpro-
 viseerde voorstellingen in gesprek-
 vorm verbonden; bijv. ἐμιμῆτό τις ἐν

εὐτελεῖ τῇ λέξει κλέπτοντάς τινὰς
 ὀπάρων enz. De vertooners heetten in
 Lakonië δεικηλεκταί, in Thebe ἑθελον-
 ταί, elders αὐτοκαβδάλοι (wat even-
 zeer improvisator's schijnt te be-
 teekenen), in Sikyon droegen zij den
 naam van φαλλοφόροι. Van een
 dergelijken phallischen optocht geeft
 Athenaios, aan wien ook het voor-
 gaande ontleend is, de volgende be-
 schrijving (XIV p. 622): „ongemas-
 „kerd, maar met dichte kransen van
 „klimpop en vioolen op het hoofd, en
 „met pelsen om, komen de feestvier-
 „den het theater binnen, onder het
 „zingen der regels: σοὶ Βάκχε τάνδε
 „μοῦσαν ἀγλαΐζομεν, | ἀπλοῦν βυθμὸν
 „χέοντες αἰδῶν μέλει, | καινὰν, ἀπαρ-
 „θένευτον, οὐ τι ταῖς πάρος | κεχημέ-
 „ναν ἠδαΐσιν, ἀλλ' ἀκίρατον | κατάρ-
 „χομεν τὸν ὕμνον. Daarna komen zij
 „op de toeschouwers af en beginnen hen
 „te bespotten." Van de landelijke Dio-
 nysia vormen de phallos-optochten het
 „godsdienstige" gedeelte, echter nauw
 verbonden met teugellooze scherts.

266. Vgl. Vred. 556 (koor van land-
 lieden, nadat de Vrede is terugge-
 vonden) ὦ ποθεινῇ τοῖς δικαίοις καὶ
 γεωργοῖς ἡμέρα, | ἄσμενός σ' ἰδὼν προσ-
 εῖπεν βούλομαι τὰς ἀμπέλους, | τὰς

σπονδὰς ποιησάμενος ἑμαυτῷ, πραγμάτων τε καὶ
μαχῶν καὶ Λαμάρχων ἀπαλλαγείς.
πολλῷ γὰρ ἔσθ' ἥδιον, ὧ Φαλλῆς Φαλλῆς, 271
κλέπτουσαν εὐρόνθ' ὠρικὴν ὕληφθρον,
τὴν Στρυμοδώρου Θραῖτταν ἐκ τοῦ Φελλέως,
μέσῃ λαβόντ', ἄραντα, καταβαλόντα καταγυγαρτίσαι.
Φαλλῆς Φαλλῆς, 276
ἐὰν μεθ' ἡμῶν ξυμπίης, ἐκ κραιπάλης
ἔωθεν εἰρήνης ῥοφήσει τρύβλιον·
ἢ δ' ἀσπίς ἐν τῷ Φεψάλλῳ κρεμήσεται.

τε συκᾶς, ἃς ἐγὼ ἐφύττεον ὄν νεώτερος, | ἀσπάζασθαι θυμὸς ἡμῖν ἔστι πολλοστῷ χρόνῳ. Zie ook Vred. 596 volgg. en infra 995 volgg.

269. Nagenoeg gelijkkluidend wordt Vred. 292 gezegd: νῦν ἔστιν ἡμῖν ἄνδρες "Ελληνες καλὸν, | ἀπαλλαγείσι πραγμάτων τε καὶ μαχῶν | ἐξελεύσασθαι τὴν πᾶσιν Εἰρήνην φίλην. Voor πράγματα in den zin van last (πράγματα ἔχειν, παρέχειν, πραγμάτων ἀπαλλαγῆναι) zie verder 757, Vred. 191, 352, 1297, 1345, Vog. 128, 931, Plut. 20, 102, 652 enz.

270. μαχῶν καὶ Λαμάρχων] vgl. ἐν Γέλα καὶ Καταγέλα 606, en Inl. bl. 15, 7.

271. πολλῷ γὰρ ἔσθ' ἥδιον] zie de schildering van een gezelligen voorjaarsavond Vred. 1140 volgg.

272. Uit de op 261 aangehaalde plaats van Athenaios zien wij dat betrapte en gestrafte oofddieven een geliefkoosd onderwerp voor de volkskomedie waren. (Vgl. ook Wesp. 449).

— ὠρικὴν] bloeiend, ook Plut. 963, fr. 40; gebruikelijker is ὠραῖος.

273. Strymodoros een boeren-naam, zonder bijbedoeling gekozen; ook Wesp. 233, Lys. 259.

— De Phelleus (ook Wolk. 71 vermeld) is het oostelijk deel van den Parnes (Inl. bl. 11). Oorspronkelijk is het geen eigenaam, maar beteekent *schrale hoogweide*; τὰ πετρώδη καὶ αἰγίσβωτα χωρία φελλέας ἐκάλουν (Harpokr.

i. v.; ongeveer hetzelfde bij Steph. Byz., Suidas, Schol. Ar. Vgl. Leake Demen pag. 7, 17; Ruhnken. ad Timaeum p. 269).

275. γύγαρτα druivoerippen Vred. 634. Met de toepassing, die hier van een term uit den wijnbouw gemaakt wordt, vergelijkte men Vred. 1338 τρυγῆσομεν αὐτήν.

277. Kikv. 297 roept Dionysos in doodsangst tot zijn — in het theater aanwezigen — priester: ἱερῷ, διαφύλαξόν μ', ἵν' ὦ σοι ξυμπότης.

— ἐκ κραιπάλης] na ius to hebben uitgesproken, evenzoo Wesp. 1258, Alexis 9; vandaar κραιπαλῶν haarrijn hebben, Plut. 298, Alexis 286 ἐχθὲς ὑπέπινες, εἴτα νυνὶ κραιπαλῆς. Een feeststoet wordt Kikv. 217 κραιπαλάκιμος genoemd.

278. Vgl. Ridd. 904 ἐγὼ γὰρ φημί σοι παρέξειν, | ὧ Δῆμε, μὴδὲν δρῶντι μισθοῦ τρύβλιον ῥοφήσαι.

279. Evenzoo 58 σπονδὰς ποιῆσαι καὶ κρεμάσαι τὰς ἀσπίδας. Zie ook 539 en Vred. 336, 438, 662. — φεψάλλος *vonk* 667, Wesp. 227, vandaar hier collectief gebezigd, dus ἐν τῷ φεψάλλῳ in den rook, in den schoorsteen. Vog. 435 wordt werkelijk een „wapenrusting” in den schoorsteen gehangen; Jese is daar dan ook volkomen op haar plaats, want zij bestaat uit een braadspit en een pan. Als bewaarplaats voor gereedschappen is de schoorsteen, waar het hout droog blijft en geen gevaar loopt door insecten te

NEGENDE TOONEEL.

(Het koor ijlt op Dikaiopolis toe en werpt hem met steenen. Allen vluchten naar binnen behalve Dikaiopolis).

Koor, Dikaiopolis.

ΧΟΡΟΣ.

280

οὗτος αὐτός ἐστιν, οὗτος.
βάλλε βάλλε βάλλε βάλλε,
παῖε πᾶς τὸν μιάρων.
οὐ βαλεῖς, οὐ βαλεῖς;

Strophe (vs. 284—301).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

Ἡράκλεις, τουτὶ τί ἐστι; τὴν χύτραν συντρίψετε.

worden aangetast, algemeen bekend uit Hesiod. Erg. 45 αἰψά κε πηδάλιον μὲν ὑπὲρ καπνοῦ καταθεῖο, en 629 πηδάλιον δ' εὐπεργὲς ὑπὲρ καπνοῦ κρεμάσασθαι, gearodiceerd door Ar. Vog. 711 καὶ πηδάλιον τότε ναυκλήρω φράζει κρεμάσαντι: καθεύδειν. Doch fraai gepolijste wapenen zijn in den rook, waar zij spoedig genoeg zouden aanslaan, niet op hun plaats; daarom moet Telemachos Od. τ 7, als verklaring waarom hij de wapenen uit de zaal heeft verwijderd, tot de minnaars zeggen: ἐκ καπνοῦ κατέθηκ', ἐπεὶ οὐκέτι τοῖσι γέγοινοι | οἷά ποτε Τροίηνδε κίων κατέλειπεν Ὀδυσσεύς, | ἀλλὰ κατήκισται, ἕσσον πυρὸς ἵκετ' αὐτμή. Wie dus op zijn glanzend schild, zijn fonkelende speer trotsch was, bedekte ze veeleer met een wollen of lederen foudraal (σάγμα, ἔλυτρον, zie 574 en 1120), dan ze onbeschermd in den roetwalm te hangen. Zoo krijgt dus 279 ongeveer de betekenis: mijn schild gun ik aan den oud-roest, en het zou verkeerd zijn daaruit de gevolgtrekking te maken, dat de Grieken hun schilden plachten te rooken als hammen of bokkings. In gelijken zin zong het koor in de Erechtheus van Euripides

(fr. 370) κείθω δόρυ μοι μίτον ἀμφιπλέκειν ἀράχλαις (Plut. Nik. 9).

281. In de Rhesos van Euripides roepen de koorleden, die de moordenaars van Rhesos komen zoeken 675 βάλλε βάλλε βάλλε βάλλε, βεῖνε βεῖνε· τίς ὅδ' ἀνὴρ; en 685 παῖε παῖε παῖε πᾶς. Dat de dichter van de Rhesos de plaats van Aristophanes zou hebben nagebootst (Ribbeck) is meer dan onwaarschijnlijk; eer zou ik het omgekeerde gelooven. Vermoedelijk echter is de overeenkomst slechts toevallig. — Volkomen dezelfde vraag doet zich voor bij Vog. 213, vergeleken met Eur. Helen. 1111.

284. Een χύτρα (pot met groenten, meest peulvruchten) behoort onder de eenvoudigste offers, en pleegt vooral te dienen bij de inwijding van beelden of altaren. Plut. 1197 τὰς χύτρας αἷς τὸν θεὸν | ἰδρυσόμεθα λαβοῦσ' ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φέρε. Vred. 923 ταύτην (het beeld der Vredesgodin) χύτρας ἰδρυσέον, waarop het koor uitroept: χύτραισιν, ὡς περ μεμφομένον Ἐρμιδίων; — en dan wordt besloten liever een schaap te offeren. Een χύτρα en een κανοῦν hebben ook de beide aanstaande stedenstichters bij zich Vog. 43: κανοῦν

ΧΟΡΟΣ.

σὲ μὲν οὖν καταλεύσομεν, ὦ μιὰρὰ κεφαλῆ. 285

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἀντὶ ποίας αἰτίας, ὦ χαρνέων γεραίτατοι;

ΧΟΡΟΣ.

τοῦτ' ἐρωτᾷς; ἀναίσχυντος εἶ καὶ βδελυρὸς,
ὦ προδότη τῆς πατρίδος, ὅστις ἡμῶν μόνος 290
σπεισάμενος εἶτα δύνασαι πρὸς ἑμ' ἔτι βλέπειν.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἀντὶ δ' ὧν ἐσπεισάμενη ἀκούσατ'· ἀλλ' ἀκούσατε.

ΧΟΡΟΣ.

σοῦ γ' ἀκούσωμεν; ἀπολεῖ· κατὰ σε χῶσομεν τοῖς λίθοις. 295

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

μηδαμῶς, πρὶν ἂν γ' ἀκούσῃτ'· ἀλλ' ἀνάσχεσθ', ὦ γαθοί.

ΧΟΡΟΣ.

οὐκ ἀνασχῆσομαι· μηδὲ λέγε μοι σὺ λόγον·
ὡς μεμίσηκά σε Κλέωνος ἔτι μᾶλλον, ὃν ἐ- 300
γὼ τεμῶ τοῖσιν ἵππεῦσι καττύματα.

ΚΟΡΤΦΑΙΟΣ.

σοῦ δ' ἐγὼ λόγους λέγοντος οὐκ ἀκούσομαι μακροῦς,
ὅστις ἐσπείσω Λάκωσιν, ἀλλὰ τιμωρήσομαι.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὦ γαθοί, τοὺς μὲν Λάκωνας ἐκποδῶν ἐάσατε, 305
τῶν δ' ἐμῶν σπονδῶν ἀκούσατ' εἰ καλῶς ἐσπεισάμενη.

ΚΟΡΤΦΑΙΟΣ.

πῶς δ' ἔτ' ἂν καλῶς, Λάκωσιν εἴπερ ἐσπείσω γ' ἄπαξ

δ' ἔχοντε καὶ χύτραν καὶ μυρρίνας |
πλανώμεθα enz.

285. μιὰρὰ κεφαλῆ] Demosth. 21 pag. 552: καὶ ταῦτα ἔλεγεν ἢ μιὰρὰ καὶ ἀναιδῆς αὐτῆ κεφαλῆ. Reeds Homeros: φίλη κεφαλῆ (© 281).

292. Vgl. Wesp. 415: ὦ γαθοί, τὸ πρᾶγμ' ἀκούσατ', ἀλλὰ μὴ κενράγετε.

298. λέγειν λόγους πραπίδες maken, evenzoo 303, Wesp. 1320; Eur. Med. 322 μὴ λόγους λέγε. | ὡς ταῦτ' ἔραρε. — Zie op 177.

301. De dichter deelt hier mede, dat hij bezig is aan een stuk tegen Kleon gericht, nl. de Ridder, die hij een

jaar na de Acharniers op zijn eigen naam heeft laten opvoeren. — καττύματα schoenzolen (Wesp. 1160), met toespeling op het bedrijf van Kleon als lederhandelaar, waaraan Aristophanes tal van spottende opmerkingen en schimpischeuten heeft ontleend. Evenzoo zegt de Paphlagonische slaaf (Kleon) Ridd. 768: „als ik u niet liefheb o Demos, dan ἀπολοῖμην καὶ διαπριβεῖν κατατιμειβῖν τε λέπαθνα.” Het werkwoord καττύειν lappen wordt (overdrachtelijk) Ridd. 314 gebruikt.

307. πῶς δ' ἔτ' ἂν] evenzoo Vog. 829 πῶς οὖν ἔτ' ἂν γένοιτ' ἂν εὐτακτος

οἷσιν οὔτε βωμὸς οὔτε πίστις οὔθ' ἕρκος μένει;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

οἶδ' ἐγὼ καὶ τοὺς Λάκωνας, οἷς ἄγαν ἐγκείμεθα,
οὐχ ἀπάντων ὄντας ἡμῖν αἰτίους τῶν πραγμάτων.

310

ΚΟΡΤΦΑΙΟΣ.

οὐχ ἀπάντων, ὧ πανοῦργε; ταῦτα δὴ τολμᾶς λέγειν
ἐμφανῶς ἤδη πρὸς ἡμᾶς; εἴτ' ἐγὼ σοῦ Φείσομαι;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

οὐχ ἀπάντων, οὐχ ἀπάντων· ἀλλ' ἐγὼ λέγων ὁδὶ
[πόλλ'] ἂν ἀποφῆναιμ' ἐκείνους ἔσθ' ἃ κἀδικουμένους.

ΚΟΡΤΦΑΙΟΣ.

τοῦτο τοῦπος δεινὸν ἤδη καὶ παραξικάρδιον,
εἰ σὺ τολμήσεις ὑπὲρ τῶν πολεμίων ἡμῖν λέγειν.

315

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

κἂν γε μὴ λέγω δίκαια, μηδὲ τῷ πλήθει δοκῶ,
ὑπὲρ ἐπιξήνου ἐβελήσω τὴν κεφαλὴν ἔχων λέγειν.

πόλις | ἴπου enz., als nabootsing van Eur. Hiket. 447 πῶς οὐκ ἔτ' ἂν γένοιτ' ἂν ἰσχυρὰ πόλις | ἴταν enz.

308. τρία ἐγκλήματα παραβασίας προσέθηκεν αὐτοῖς· αἱ γὰρ συνθήκαι διὰ τριῶν τελοῦνται, λόγων, ἔργων, χειρῶν. λόγων μὲν, οἷον δι' ἕρκου. ἔργων δὲ, διὰ τῶν ἐν βωμοῖς θυσιῶν. χειρῶν δὲ, ἐπειδὴ αἱ πίστεις διὰ τῶν δεξιῶν γίγνονται, καὶ "Ομηρος (B 341) «καὶ δεξιὰ ἦσ' ἐπέπιμμεν» (schol.). Terecht citeert het scholion verder Eur. Androm. 445 (opgevoerd omstreeks het begin van den krijg) waar aan de gramschap over Sparta's wreedheid en trouweloosheid een dichtertelijke uitdrukking wordt gegeven: ὦ πᾶσιν ἀνθρώποισιν ἔχθιστοι βροτῶν, | Σπάρτης ἔνοικοι, δόλια βουλευτήρια, | ψευδῶν ἄνακτες, μηχανορῆφοι κικῶν, | ἐλικτὰ κούδεν ὑγιᾶς, ἀλλὰ πᾶν περίεξ | φρονούντες, ἀδικίᾳς εὐτυχεῖτ' ἂν' Ἐλλάδα. Zie ook Lys. 628 (koor van lakonenhaters): ἀνδράσιν Λακωνικοῖς, | οἷσι πιστὸν οὐδὲν, εἰ μὴ περ λύκω κεχηνότι. — De Peloponnesiërs hadden zich vooral gehaat en veracht gemaakt door hun wreedheid jegens Attische kooplieden, die zij zonder genade vermoord-

den als zij hen in handen kregen (Thuk. II 67), en door hun trouweloosheid jegens de Heloten (Thuk. I 128), waarvan zij een jaar na de opvoering der Acharniërs weder een stuitend blijik gaven (Thuk. IV 80, Plut. Lykurg. 28). Terecht zegt Plutarchos Ages. 37: Δακεδαίμονιοι οὔτε μανθάνουσι οὐτ' ἐπίστανται δίκαιον ἕλλο πλὴν ᾧ τὴν Σπάρτην αὐξέει νομίζουσι. — Zie overigens op 510.

314. Dit vers is onzin; waarschijnlijk schuilt de fout in πόλλ'; ik vermoed dat daarvoor βῆστ' is te lezen.

315. ἤδη] dat is nu toch om tweelaarsch te worden. Dit gebruik van ἤδη komt vooral bij Herodotos veel voor, II 148, VIII 105, 106 enz.

318. In de Telephos van Euripides (fr. 706) sprak een der helden (Telephos zelf? of Menelaos?): Ἀγάμεμνον, οὐδ' εἰ πέλεκυν ἐν χερσὶν ἔχων | μέλλοι τις ἐς τράχηλον ἐμβαλεῖν ἔμῳν, | σιγήσομαι δίκαιά γ' ἀντειπεῖν ἔχων. — ἐβελήσω] op 198.

— De dactylus τὴν κεφαλὴν is een fout tegen het metrum; verschillende veranderingen zijn voorgesteld: τὴν δέρην Brunck, τὸν λάρυγγ' Elmsley,

ΚΟΡΤΦΑΙΟΣ.

εἶπέ μοι, τί Φειδόμεσθα τῶν λίθων, ᾧ δημόται,
μὴ οὐ καταξάινειν τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐς Φοινικίδα; 320

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

οἶον αὖ μέλας τις ὑμῖν θυμάλωψ ἐπέζεσεν.
οὐκ ἀκούσεσθ', οὐκ ἀκούσεσθ' ἔτεδν, ὦ χαρμηλίδαι;

ΚΟΡΤΦΑΙΟΣ.

οὐκ ἀκουσόμεσθα δῆτα.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

δεινά τᾶρα πείσομαι.

ΚΟΡΤΦΑΙΟΣ.

ὡς τεθνήξων ἴσθι νυνί.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

μηδαμῶς, ὦ χαρμηκοί.

ΚΟΡΤΦΑΙΟΣ.

ἐξολοίμην, ἦν ἀκούσω.

325

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

δῆξομαι ἄρ' ὑμᾶς ἐγώ·

ἀνταποκτενῶ γὰρ ὑμῶν τῶν Φίλων τοὺς Φιλτάτους·
ὡς ἔχω γ' ὑμῶν ὀμήρους, οὓς ἀποσφάξω λαβῶν.

(Snel het huis binnen).

τὴν σφαγὴν Geel, τήνδ' ἔχων ἐγὼ λέγειν
Dindorf, πᾶνθ' ὅσ' ἂν λέγω λέγειν
Meineke, enz. — geen is overtuigend.

319. εἶπέ μοι] tot meerderen ook 328,
801, Wesp. 403, Vred. 383, Vog. 366.

320. μὴ οὐ] Men zegt φειδομαι μὴ ...,
en οὐ φειδομαι μὴ οὐ ..., bijv. Soph.
Ai. 727 ὡς οὐκ ἀρκέσαι | τὸ μὴ οὐ
πέτροισι πᾶς καταξάνθεις θανεῖν. Hier,
waar het hoofdverbum geen negatie
voor zich heeft, is toch μὴ οὐ gebe-
zigd, omdat τί φειδόμεσθα = μὴ φει-
δώμεθα is. Zoo ook na τί μέλλομεν
Eur. Med. 1242, na τί ἐμποδῶν Xen.
Anab. III 1 § 13.

— ξάινειν ἐς Φοινικίδα] zie 112. Vred.
303 τᾶξων ἀπαλλαγέντες καὶ κακῶν
φοινικιῶν.

321. ἐπέζεσεν] Eur. Hekab. 583
δεινόν τι πῆμα Πριαμίδαις ἐπέζεσεν.

322. ἔτεδν] werkelijk, eigenlijk, steeds
in vragen; zie 609, Ridd. 32, 733,
1246, 1392, Wolk. 35, 98, 320, 1502,

Wesp. 8, 184, 336, Vog. 393, Ekkl. 376.

323. δεινά τᾶρα πείσομαι] dan den
ik verloren, ook Kikv. 253 Zie verder
Vog. 1225, Lys. 1093, Ekkl. 650.

327. Volkomen dezelfde wending
neemt de handeling Thesm. 690 volg.
Ook daar weet degeen, wiens leven
belaagd wordt door het koor, zich van
een „gijzelaar” meester te maken, na-
melijk een zak wijns, evenals hier een
mand vol kolen. Dit is parodie op
tragedie-tooneelen, bepaaldelijk op een
scène uit de Telephos van Euripides.
Telephos, die als bedelaar vermomd
in de legerplaats der Grieken is door-
gedrongen, rukt den kleinen Orestes
uit de wieg, en dreigt hem te dooden,
indien zijne wond niet, overeenkomstig
de orakelspreuk, genezen wordt door
hem die haar toebracht, nl. Achilles;
deze verstrekt hem dan wat roest, af-
geschraapt van zijne wonder-lans de
Pelias, en de daaruit bereide zelf her-

ΚΟΡΤΦΑΙΟΣ.

- εἰπέ μοι, τί τοῦτ' ἀπειλεῖ [τοῦπος, ἄνδρες δημόται,
 τοῖς Ἀχαρνικοῖσιν ἡμῖν]; μῶν ἔχει του παιδίου
 330 τῶν παρόντων ἔνδον εἶρξας; ἢ ἐπὶ τῷ θρασύνεται;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

(naar buiten komende met een gevulde kolenmand en een uitgetogen zwaard.)

βάλλετ', εἰ βούλεσθ'· ἐγὼ γὰρ τουτονὶ διαΦέρω.
 εἴσομαι δ' ὑμῶν τάχ' ὅστις ἀνθρώκων τι κήδεται.

ΚΟΡΤΦΑΙΟΣ.

ὡς ἀπωλόμεσθ'. ὁ λάρκος δημότης ὅδ' ἔστ' ἐμός.
 ἀλλὰ μὴ δράσης ὁ μέλλεις· μηδαμῶς, ᾧ μηδαμῶς.

Antistrophe (vs. 335—346).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

- 335 ὡς ἀποκτενῶ, κέκραχθ'· ἐγὼ γὰρ οὐκ ἀκούσομαι.

ΧΟΡΟΣ.

ἀπολεῖς ἄρ' ὀμήλικα τόνδε Φιλανθρακέα;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

οὐδ' ἐμοῦ λέγοντος ὑμεῖς ἀρτίως ἤκουσατε.

ΧΟΡΟΣ.

ἀλλὰ νῦν <πᾶν> λέγ', εἴ σοι δοκεῖ, τόν τε Λακε-
 δαιμόνιον αὐτὸν ὅτι τῷ τρόπῳ σουστὶ Φίλος·

- 340 ὡς τὸδε τὸ λαρκίδιον οὐ προδώσω ποτέ.

geeft aan Telephos de gezondheid. Vermoedelijk zijn de tragisch gekleurde verzen Thesm. 693 volgg. letterlijk aan deze scène ontleend: ἀλλ' ἐνθάδ' ἐπὶ τῶν μηρίων | πληγὴν μαχαίρα τῆδε φοινίας φλέβας | καθαιματώσει βωμόν. In de Orestes van Euripides, die intusschen van later dagteekening is dan de Acharniërs, komt een soortgelijke wending voor: Orestes en Pylades maken zich daar van Helena en Hermione meester, en dreigen haar te vermoorden zoo hun geen lijfsbehoud wordt gewaarborgd (Or. 1296 volgg.). (In de scholia staat bij vergissing, dat Acharn. 327 een parodie op de Telephos van Aischylos zou wezen).

328. εἰπέ μοι] zie 319.

335. ὡς] hangt af van een verzwe-

gen geloof maar gerust, reken er maar op; evenzoo Wolk. 209, Lys. 32, 499. Vgl. de elliptische uitdrukking οὐ μὴ gevolgd door subiunct. aor.: *gij behoeft niet te vreezen* (te denken) *dat*.

Van dit vers af tot 346 zijn de rollen eensklaps omgedraaid: — Dikaiopolis dreigend, schier onverbiddelijk; het koor smeekend. Ook metrisch zijn deze verzen de tegenstelling van 284—301.

336. τόνδε] zie 130.

338. *Zeg nu mijnentwege alles wat gij wilt, ja zelfs dat de Lakedaïmonier uw boezemriend is* Het woord πᾶν is door mij ingevoegd, overigens heb ik den tekst van deze verzen, waarop allerlei proeven zijn genomen, onveranderd gelaten; τῷ τρόπῳ kan echter niet juist zijn.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τοὺς λίθους νῦν μοι χαμαῖζε πρῶτον ἐξεράσατε.

ΧΟΡΟΣ.

οὐτοί σοι χαμαί, καὶ σὺ κατὰθου πάλιν τὸ ξίφος.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἀλλ' ὅπως μὴ ἐν τοῖς τρίβωσιν ἐγκάθηνται τοὺ λίθοι.

ΧΟΡΟΣ.

ἐκτέσεισται χαμαῖζ'. οὐχ ὄρξς σειόμενον;

ἀλλὰ μὴ μοι πρόφασιν, ἀλλὰ κατὰθου τὸ βέλος·

ὡς ὅδε γε σειστὸς ἅμα τῇ στροφῇ γίγνεται.

345

(Dikaiopolis zet de mand neer en legt zijn zwaard af.)

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἐμέλλετ' ἄρα πάντως ἀνήσειν τῆς βοῆς,

ὀλίγου τ' ἀπέθανον ἄνθρακες Παρνήθιοι,

καὶ ταῦτα διὰ τὴν ἀτοπίαν τῶν δημοτῶν.

ὑπὸ τοῦ δέους δὲ τῆς μαρίλης μοι συχνὴν

ὁ λάρκος ἐνετίλησεν ὥσπερ σηπία.

δεινὸν γὰρ οὕτως ὀμφακίαν πεφυκέναι

τὸν θυμὸν ἀνδρῶν ὥστε βάλλειν καὶ βοῶν

350

341. ἐξεράσατε] Wesp. 993 φέρ' ἐξεράσω. — πᾶς ἔρ' ἠγωνίσμεθα; Laat ik nu de stembus leegstorten. — Wat is de uitslag der stemming?

346. ὅδε] nl. ὁ τρίβων.

347. Ik wist wel dat gij eindelijk eens lot zwijgen zoudt komen. De aanhef ἔμελλον ἔρα (ἔρα), door een inf. fut. gevolgd, is als 't ware een zucht van tevredenheid, dat men eindelijk zijn doel heeft bereikt. Wolk. 1301 ἔμελλον σ' ἔρα κινήσειν ἐγώ, Wesp. 460 ἔρ' ἐμέλλομέν ποθ' ὑμᾶς ἀποσοβήσειν τῷ χρόνῳ, Kikv. 268 ἔμελλον ἔρα παύσειν ποθ' ὑμᾶς τοῦ κῶαξ.

— πάντως] in elk geval, ongetwijfeld, veel met een futurum verbonden; Wesp. 603 ἔμπλησο λέγων· πάντως γὰρ τοι παύσει ποτέ. Zie verder Ach. 956, Ridd. 232, 799, Wolk. 1352, Kikv. 263, Ekkl. 704.

— ἀνήσειν τῆς βοῆς] vgl. Vred. 318 εἰ μὴ τῆς βοῆς ἀνήσειτε.

350. ὑπὸ τοῦ δέους] ook 581, Ridd.

231, Vred. 993, Vog. 87, Ekkl. 1062, Plut. 693.

— συχνὴν τῆς μαρίλης] genitivus partitivus; evenzoo Wesp. 199 πολλοὺς τῶν λίθων, Vred. 167 πολλὴν τῆς γῆς, 225 ὄρους τῶν λίθων, 1196 πολλὰ τῶν λαγῶων, Plut. 694 πολλὴν τῆς ἀβάρης, 1051 ὄσας τῶν φυτῶων. Ook zonder regeerd adiectivum komt deze genitivus dikwijls voor, zie 184.

351. De kolenmand zweet roet van benauwdheid, evenals een inktvisch, een aan de kusten der middell. zee niet zeldzaam en als voedsel (1040) hoog geschat weekdier, dat naar zijn vermogen, om in angst het water om zich heen donker te kleuren (Antiphanes 26) in Boiotië ὀπιθότιλα heet (zie op 871). — ἐντιλῶν τινι gelijk κατατιλῶν τινος (Vog. 1054, 1117, Kikv. 366, Ekkles. 330).

352. ὀμφακίαν] ωταν, epitheton van w i j n, gevormd als ἀνθοσμίας (Kikv. 1150, Plut. 807), κωνίας (Wesp. 151),

355 ἔθέλειν τ' ἀκοῦσαι μηδὲν ἴσον ἴσῳ φέρον,
 ἐμοῦ ἐθέλοντος ὑπὲρ ἐπιξήνου λέγειν
 ὑπὲρ Λακεδαιμονίων ἀπανθ' ὅσ' ἂν λέγω·
 καίτοι Φιλῶ γε τὴν ἐμὴν ψυχὴν ἐγώ.

Strophe (vs. 359—365).

ΧΟΡΟΣ.

360 τί οὖν οὐ λέγεις ἐπιξήνον ἐξενεγκὼν θύραζ'
 ὃ τι ποτ', ᾧ σχέτλιε, τὸ μέγα τοῦτ' ἔχεις;
 πάνυ γὰρ ἐμέ γε πόθος ὃ τι φρονεῖς ἔχει.

ΚΟΡΤΦΑΙΟΣ.

365 ἄλλ' ἤπερ αὐτὸς τὴν δίκην διωρίσω,
 θεῖς δεῦρο τοῦπιξήνον ἐγχείρει λέγειν.

(Dikaiopolis gaat zijn huis binnen; terstond daarna terug met een bakblok, dat hij op den voorgrond plaatst).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἰδοῦ θέασαι, τὸ μὲν ἐπιξήνον τοδὶ,
 ὃ δ' ἀνὴρ ὃ λέξων οὗτοσί τυννουτοσί.
 ἀμέλει μὰ τὸν Δι' οὐκ ἐνασπιδάσομαι,

σαπρίας enz.; zie ook Vred. 712. —
 Vgl. Wesp. 1082 ἐμαχόμεσθ' αὐτοῖσι,
 θυμὸν δξίνην πεπωκότες.

354. ἴσον ἴσῳ φέρον] hier gebezigd
 in den zin van een *vrijmoedig over en
 weder bespreken der zaak*. Eigenlijk een
 kenmerk van goede wijnsorten, die
 zoo vol van smaak zijn dat zij, half om
 half met water aangelengd, toch een
 krachtig mengsel leveren; vgl. Plut.
 1132, Kratinos 184, Archippos 2, Strat-
 tis 22, Alexis 58, 230, 244, Aristophon
 14. Gemeenlijk werd nog meer dan de
 helft water in het mengvat gedaan;
 75% Kratinos 183, 80% zelfs Alexis
 226, Anaxilas 23; de gewone men-
 ging is 3 water op 2 wijn; zie Ridd.
 1187 ἔχε καὶ πλεῖν κεντραμένον τρία
 καὶ δύο, waarop de oude Demos
 verrukt uitroept: ὡς ἡδὺς ᾧ Ζεῦ, καὶ
 τὰ τρία φέρων καλῶς. Zulk een wijn
 heet πολυφόρος; en in nabootsing daar-
 van spreekt Plut. 853 een wanhopige
 sykophant van zijn δαίμων πολυφόρος.
 355. ἐθέλοντος] op 198.

— ὑπὲρ ἐπιξήνου λέγειν ὑπὲρ Λακ.]
 niet fraai uitgedrukt; de voor de hand
 liggende verandering *περὶ Λακ.* (door
 Meineke opgenomen, zie ook de var.
 lect. op 712) is echter niet waar-
 schijnlijk: Dikaiopolis spreekt voor,
 niet over de Lakedaïmoniërs.

359. Het dochmische metrum
 behoort eigenlijk in de tragedie
 tehuis; bij Ar. komt het zeldzaam voor,
 nl. Ach. 358—363 = 385—390, 489
 —491, 494—496, 566—571, en Vog.
 427—430, 1188—1194, 1262—1268;
 voorts als parodie op tragedie-stijl Wolk.
 1163 volg., Wesp. 730 = 744, Plut.
 637, 639 volg., en nog enkele malen
 een dochmische dimeter tusschen an-
 dere maten in.

360. Vgl. Iys. 96 λέγε δῆτα τὸ
 σπουδαῖον ὃ τι τοῦτ' ἐστὶ σοί.

366. ἰδοῦ θέασαι] evenzoo Wesp. 1170
 ἰδοῦ θεῶ τὸ σχῆμα.

367. τυννουτοσί] *tantillus*, Ridd.
 1220, Wolk. 392, 878, Thesm. 745,
 Kikv. 139.

λέξω δ' ὑπὲρ Λακεδαιμονίων ἃ μοι δοκεῖ.

(Het volgende tot zichzelf:)

καίτοι δέδοικα πολλά· τούς τε γὰρ τρόπους
 τοὺς τῶν ἀγροίκων οἶδα χαίροντας σφόδρα.
 ἐάν τις αὐτοὺς εὐλογῇ καὶ τὴν πόλιν
 ἀνὴρ ἀλαζῶν καὶ δίκαια κᾶδिका·
 κἀνταῦθα λανθάνουσ' ἀπεμπολώμενοι·
 τῶν τ' αὖ γερόντων οἶδα τὰς ψυχὰς ὅτι
 οὐδὲν βλέπουσιν ἄλλο πλὴν ψήφῳ δακεῖν.
 αὐτός τ' ἑμαυτὸν ὑπὸ Κλέωνος ἄπαθον
 ἐπίσταμαι διὰ τὴν πέρσι κωμωδίαν.
 ἐσελκύσας γὰρ μ' ἐς τὸ βουλευτήριον
 διέβαλλε καὶ ψευδῇ κατεγλώττιζέ μου
 κᾶκυκλοβόρει κᾶπλυνεν, ὥστ' ὀλίγου πάνυ

370

376

380

374. ἀπεμπολώμενοι] *verkochte* = *verraden*; Vred. 633 τὸν τρόπον πωλούμενος τὸν αὐτὸν οὐκ ἐμάνθανεν. Ook zeer gebruikelijk in den stijl der tragici; bijv. Soph. Ant. 1086 ἐξημπολήμασι κἀκπεφόρτισμασι πάλαι en 1063 ὡς μὴ ἐμπολήσαν ἴσθι τὴν ἔμην φρένα. Zie ook Aisch. Choëph. 132, 915.

377. In dit en de volgende verzen, tot 382, spreekt de acteur Kallistratos, buiten het stuk om, in zijn eigen persoon tot het publiek. Over de feiten waarop hier bedoeld wordt vergelijkte men 502 volg. en Inl. bl. 7, 2. Volgens de scholia bespotten Aristophanes in de *Babylonioi* τὰς κληρωτὰς καὶ χειροτονητὰς ἀρχὰς καὶ Κλέωνα, en Kleon, hiefover verontwaardigd, ἐγράψατο αὐτὸν ἀδικίας εἰς τοὺς πολίτας, ὡς εἰς ὕβριν τοῦ δήμου τοῦτο πεποιμητός. Vgl. *Xen. Rep. Ath. 2, 18 κωμωδεῖν καὶ κακῶς λέγειν τὸν δῆμον οὐκ ἔωσιν. Daar deze aanklacht tegen Kallistratos (den verantwoordelijken persoon) tamelijk vaag was, zoodat er geen bepaalde wet op kon worden toegepast, viel zij onder de jurisdictie van den raad en niet van de een of andere rechtbank.

381. De *Κυκλοβόρος* is een bergstroom in Attika. Met deze in het voorjaar onstuimig voortjagende beek vergelijkt Aristophanes Kleon's welsprekendheid

gaarne. Ridd. 137 wordt hij geschilderd als ἄρπαξ, κεκράκτης, Κυκλοβόρου φωνὴν ἔχων, en Wesp. 1034 (= Vred. 757) wordt van hem gezegd φωνὴν εἶχεν χαράδρας βλεβροντετοκίας. Zoo ook fr. 539 ἤμην δ' ἐγὼ τὸν Κυκλοβόρον κατέϊνα. Van een *woordenstroom* wordt *χαράδρα* ook *Pherekrates* 51 gezegd: κᾶν μὲν σιωπῶ τεύρεται καὶ πύγεται, | καὶ φησι «τί σιωπᾶς;» ἐάν δέ γ' ἀποκριθῶ (? *Kock ἀποδικῶ*), | «οἶμοι τάλας;» φησὶν «χαράδρα κατελήλυθεν.» En in de *Pytine* van *Kratinos* (fr. 186) riep iemand vol bewondering over den woordenrijkdom des dichters: ἄναξ «*Απολλών, τῶν ἐπῶν τῶν βουμάτων. | καναχοῦσι πηγαί, δωδεκάκρονον τὸ στόμα, | Ἴλιός ἐν τῇ φάρυγι· τί ἂν εἴποιμ' ἔτι; | εἰ μὴ γὰρ ἐπιβύσει τις αὐτοῦ τὸ στόμα | ἅπαντα ταῦτα κατακλύσει ποιήμασιν.* Vgl. ook *Kikv.* 1005.

— ἔπλυνεν] hier overdrachtelijk, *de ooren wasschen, het jak uitvegen*; fr. 21 οὐκ αἰσχυνοῦμαι τὸν τάρχον τουτονί | πλύνας ἅπασιν ὕσα σύννοϊδ' αὐτοῦ κακά, *Diokles* 2 πλυνεῖ τε τὰ κακὰ τῶν κακῶν ἡμᾶς, *Menander* (fr. *Com.* IV p. 254) τὸν πατέρα καὶ σὲ τοὺς τε σοὺς ἐγὼ πλυνῶ, *Demosthen.* 39 p. 997 ἀλλήλους δὲ πλυνοῦμεν, καὶ ὁ τῷ λόγῳ κρατήσας ἄρξει. Evenzoo πλυνὲν ποιεῖν *Plut.* 1061.

ἀπωλόμην μολυνοπραγμονούμενος.

(Tot het koor:)

νῦν οὖν με πρῶτον πρὶν λέγειν ἔασατε
ἐνσκευάσασθαί μ' οἶον ἀθλιώτατον.

Antistrophe (vs. 385—392).

ΧΟΡΟΣ.

- 385 τί ταῦτα στρέφει τεχνάζεις τε καὶ πορίζεις τριβάς;
λαβὲ δ' ἐμοῦ γ' ἕνεκα παρ' Ἱερωνύμου
390 σκοτοδάστυπυκνότριχά τιν' Ἄϊδος κυνῆν.

ΚΟΡΤΦΑΙΟΣ.

ἀλλ' ἐξάνοιγε μηχανὰς τὰς Σισύφου,
ὡς σκῆψιν ἀγῶν οὗτος οὐχὶ δέξεται.

(Dikaiopolis gaat naar den achtergrond van het tooneel.)

Het tooneel verandert gedurende de beide volgende versregels, en stelt op den achtergrond de woning van Euripides te Athene voor.

382. μολυνοπραγμονούμενος] zie Vred. 753 διαβλὸς βυρσῶν ὀσμῆς δεινῆς κἀπειλῆς βορβοροθύμους.

384. Het woordje μ' geeft geen zin, en het geheele vers keert 436 weder. Wellicht is dus de meening van Valckenaer (ad Eur. Hipp. 1029), dat het op de eerste plaats gedelgd moet worden, juist; in dat geval blijft echter na 383 een lacune van een of meer regels. De stijl herinnert aan de tragedie; denklijk kwam het vers dus in de Telephos van Euripides voor; οἶον bij den superlativus wordt door de comici niet gebruikt.

389. Hieronymos, volgens de scholia (op deze plaats en Wolk. 349) een gezwollen dithyrambe- en tragediedichter, wordt ook Wolk. 349 wegens zijn al te genialen haartooi bespot: „als de Wolken zoo'n langharigen rui- gen kerel zien als den zoon van Xenophantos, dan nemen zij om hem te „bespotten de gedaante van Kentauren „aan.” Voorts wordt hij (of een naamgenoot) Ekl. 201 vermeld als een domoor. Over de Hades-kap, die den drager onzichtbaar maakt, zie men Hom. E 844: αὐτὰρ Ἀθήνη | ἴδεν Ἀφιδος κύνην, μή μιν ἴδοι ὄβριμος Ἄρης.

Met deze op het hoofd werd Perseus afgebeeld in den strijd tegen de Gorgonen (Hes. Scut. 227), en Hermes droeg haar in de gigantomachia volgens Apollodor. I 6, 2. Het *sesquipedale verbum* σκοτοδάστυπυκνότριχ is toespeling op den hoogdravenden stijl van Hieronymos, gelijk ook de vorm Ἄϊδος aan de taal van het dagelijksch leven vreemd is; vermoedelijk had dus Hieronymos zelf de Ἄϊδος κυνῆ (met een of ander brommend epitheton) bezongen. Vgl. Wolk. 332 σφραγιδονυχαρ- γοκαμήτας — ook een woord tot bespottling der dithyrambe-dichters gevormd.

391. Sisyphos, reeds door Homeros (Z 153) κέρδιστος ἀνδρῶν genoemd, de sluwe bedrieger die den Dood zelf wist te misleiden, geldt als de type van doortrapte list, evenals onder het volgende heldengeslacht Odysseus, die volgens de vinding van later dichters de natuurlijke zoon van Sisyphos zou zijn (zie bijv. Soph. Philokt. 624 volg.).

392. σκῆψιν] voorgewende verhandeling; bijbehorend verbum σκῆπτομαι Ekl. 1027, Plut. 904.

TIENDE TOONEEL.

Dikaiopolis, Deurwachter.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὦρα ἐστὶν ἄρα μοι καρτερὰν ψυχὴν λαβεῖν,
καὶ μοι βαδιστέ' ἐστὶν ὡς Εὐριπίδην.
παῖ παῖ.

395

ΘΤΡΩΡΟΣ.

τίς οὗτος;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἔνδον ἐστ' Εὐριπίδης;

ΘΤΡΩΡΟΣ.

οὐκ ἔνδον ἔνδον τ' ἐστὶν, εἰ γνώμην ἔχεις.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

πῶς ἔνδον, εἴτ' οὐκ ἔνδον;

ΘΤΡΩΡΟΣ.

ὀρθῶς, ᾧ γέρον.

ὁ νοῦς μὲν ἔξω ξυλλέγων ἐπέλλια
οὐκ ἔνδον, αὐτὸς δ' ἔνδον ἀναβάδην ποιεῖ

393. ὦρα ἐστὶν] *het is tijd*; fr. 78
ὦρα βαδίζειν μούστι πρὸς τὸν δεσπό-
την, Vog. 639 καὶ μὴν μὰ Δί' οὐχὶ
νυστάζειν γ' ἔτι | ὦρα ἐστὶν ἡμῖν οὐδὲ
μελλονικῶν, Wesp. 346 ἀλλ' ἐκ τού-
των ὦρα τινά σοι ζητεῖν καινὴν ἐπί-
νοϊαν. Zie verder Wesp. 648, Vog. 714,
Thesm. 1189, 1227, Ekkl. 30, 285, 352,
1163 en op 23.

394. βαδιστέα] evenzoo 480 ἐμπο-
ρευτέα, Plut. 1085 συνεκποτέ' ἐστὶ
σοι καὶ τὴν τρύγα, Wolk. 727 οὐ
μαλθακιστέ' ἀλλὰ περικαλυπτέα, Lys.
122 ἀφεκτέα, 411 πλευστέα, 460 ἡττη-
τέα, Kikv. 1180 ἀκουστέα.

395. De deurwachter van Euripides draagt, stellig tegen de bedoeling van den dichter, in de hss. den naam van K e p h i s o p h o n. Deze laatste, de jeugdige toneelspeler en — zoo 't heette — de medewerker van Euripides (Kikv. 944, 1408, 1452, fr. 231 b), was natuurlijk niet belast met de nederige taak van *θυρωρός*, en zou geen *δοῦλος* (401) genoemd kunnen worden. — Juist de

allerlaagst geplaatste persoon uit het huishouden van den tragicus wordt hier sprekende ingevoegd, om het ongerijmd-deftige van zijn woordenkeus des te sterker te doen uitkomen. Evenzoo vindt Thesm. 39 volgg. de dichter A g a t h o n zijn evenbeeld in zijn dienaar.

396. Parodie op Eur. Alkest. 521, waar Admetos op de vraag naar het welzijn van zijne echtgenootte ontwikkend ten antwoord geeft: ἔστιν τε κοῦκέτ' ἔστιν, ἀλγύνει δέ με. Vgl. ook Plat. Com. 166 ἀτὰρ οὐ λαχὼν ὅμως ἔλαχες, ἦν νοῦν ἔχης.

398. Merkwaardig goed stemt met dit vers Eurip. Ion 251 overeen: *δίκοι δὲ τὸν νοῦν ἔσχον ἐνθάδ' οὐσά περ*. Zie ook Ridd. 1119 *ὁ νοῦς δέ σου παρὼν ἀποδημεῖ*. — De *ἐπέλλια* van Euripides worden ook Vred. 532 en Kikv. 942 bespot, evenals zijn *ῥημάτια* infra 444.

399. ἀναβάδην] *met zijn beenen in de lucht*, evenals 410 en Plut. 1123; met

τραγωδίαν.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὦ τρισμακάρι' Εὐριπίδη,
 ὅθ' ὁ δοῦλος οὕτωςι σοφῶς ὑποκρίνεται.
 ἐκκάλεσον αὐτόν.

ΘΤΡΩΡΟΣ.

ἄλλ' ἀδύνατον.

.(Gaat naar binnen en werpt de deur achter zich dicht).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

οὐ γὰρ ἂν ἀπέλθοιμ', ἀλλὰ κόψω τὴν θύραν.
 (Klopt luide).

ELFDE TOONEEL.

Dikaiopolis, Euripides.

Εὐριπίδης! — Εὐριπίδιον!

(ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ

achter de schermen).

ἄλλ' οὐ σχολή.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

Ὑπάκουσον, εἴπερ πάποτ' ἀνθρώπων τινί.
 Δικαιοπόλις καλῶ σ' ὁ Χωλίδης ἐγώ.

de nevenbeteekenis op zijn gemak, zonder inspanning.

401. Kiv. 949 zegt Euripides van zichzelf: ἄλλ' ἔλεγεν ἡ γυνή τέ μοι χῶ δ οὔλος οὐδὲν ἤττον | χῶ δεσπότης χῶ παρθένος χῶ γραῦς ἂν, onder de bijvoeging: δημοκρατικὸν γὰρ αὐτ' ἔδρων. — Zie voorts op 450.

402. ἄλλ' ὕμῳ] dezelfde elliptische uitdrukking vindt men 956, Lys. 144, Ear. Hek. 843.

404. Evenzoo Wolk. 80 Φειδιππίδη, Φειδιππίδιον. — τί ὃ πάτερ; en Wolk. 222 ὦ Σώκρατες, | ὦ Σωκρατίδιον. — τί με καλεῖς, ὦ Φήμερε;

406. Dikaiopolis de Acharniër meldt zich aan als Χωλίδης, Breke-βесеn, ten einde bij Euripides, die

voor χωλοὶ een bijzonder gevoelig hart bezit, te lichter gehoor te verkrijgen. Overigens is de naam gekozen met het oog op een werkelijk bestaanden demos, de Χολλεῖδαι; waar die demos gelegen mag hebben (Leake Demos pag. 50) doet hier niets ter zake. Dat men verkeerd doet, ὁ Χολλεῖδης te schrijven (de hss. geven Χολλίδης), blijkt uit 234 en de beide aldaar aangehaalde plaatsen (Ridd. 79, Ekkles. 362). Niet de afleiding van χωλός, βάλλειν, κλέπτειν, ἀχράς laat de dichter aan het vernuft van den toehoorder over, maar de toepassing der verzonden namen op inderdaad gebruikelijke demotika. Daarom is ook Ridd. 55 (met C. F. Hermann) ἐν πυέλῳ te schrijven in plaats van ἐν Πύλῳ.

(ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ.)

ἀλλ' ἐκκυκλήσομαι καταβαίνειν δ' οὐ σχολή.

(De bovenverdieping van het huis wordt geopend; een rustbank, waarop Euripides achteloos ligt uitgestrekt, wordt door een slaaf naar buiten gerold. Hij is omgeven van boeken en allerlei oude plunje, en is zelf armelĳk gekleed).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

Εὐριπίδη.

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ.

τί λέλακας;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἀναβάδην ποιεῖς,

ἔξδὸν καταβάδην; οὐκ ἐτὸς χωλοὺς ποιεῖς.

ἄτὰρ τί τὰ ῥάκι; ἐκ τραγωδίας ἔχεις

409. Het *ἐκκύλημα* biedt hier aan Euripides een welkome gelegenheid om zich met rustbank en al naarbuiten te laten rollen, zonder zijn gemakkelijke houding en zijn arbeid te laten varen. Op dezelfde wijze wordt Agathon Thesm. 96 ten toneele gevoerd, en verlaat het 265 langs dienzelfden weg, evenals Euripides straks 479.

De hoogdravend-philosophische dichttrant van Euripides wordt zichtbaar voorgesteld door zijne in de lucht zwevende sophā, evenals Sokrates Wolk. 218 bij zijn wijsgeerige bespiegelingen een *κρεμάθρα* gebruikt, waarin hij *ἀεραβαταῖ καὶ περιφρονεῖ τὸν ἥλιον* (225). Aristophanes pleegt Sokrates en Euripides over een kam te scheren, zie Kikv. 1491—1495.

410. *Λέλακας*] dichterlijk perfectum (Hom. X 141, μ 85; Hesiod. Erg. 207; Eur. Hipp. 55, Hekab. 678, 1110). Zie op 589. — Ook verder spreekt Euripides in tragedie-stĳl.

411. *οὐκ ἐτὸς*] geen wonder dat, niet zonder reden, verwant aan het Hom. adiectivum *φετώσιος vruchteloos*. De uitdrukking staat verder 418, Vog. 915, Thesm. 921, Ekkh. 245, Plut. 404, 1166, fr. 116, Philetairos 5(=8), Anaxilas 80, Plat. Polit. III 414 e en VIII 568 a.

— Euripides had minstens drie manke helden ten toneele gebracht; nl. Telephos, wien de speer van Achilles in den voet had gewond (opgevoerd in het jaar 438, tegelijk met de Alkestis), Bellerophon, die van den Pegasos ter aarde was getuimeld (zie 427), en Philoktetes, wien een slangebeet verkreupeld had (opgevoerd anno 431, tegelijk met de Medeia). Vandaar wordt Euripides Kikv. 846 door Aischylos onder meer liefelĳkhelden ook als *χωλοποιός* betiteld. — Van den Bellerophon levert Aristophanes in het begin van de Vrede een vermakelijke parodie; Trygaios, op zijn reuzen-meestever gezeten, onderneemt daar de luchtvaart naar het verblijf der goden, die aan Bellerophon op zijn Pegasos zoo slecht was gekomen; hem wordt dan ook als laatste waarschuwing bij het opstĳgen nog toegeroepen (146): *ἐκείνο τήρει, μὴ σφαλῆς καταρρυῆς | ἐνταῦθεν, εἴτα χωλὸς ὢν Εὐριπίδη | λόγον παράσχης καὶ τραγωδία γένη.*

412. Ook helden in bedelaarsplunje liet Euripides bijzonder gaarne optreden (*τοὺς βασιλεύοντας ῥάκι' ἀπισχῶν. ἢ' ἔλεινοὶ | τοῖς ἀνθρώποις φαίνονται' εἶναι* Kikv. 1068), weshalve Aischylos Kikv. 841 hem de vereerende

ἰσθῆς ἑλευθέρῃ; οὐκ ἐπὶ πτωχῶν; ποιῆ.
 ἀλλ' ἀντιβολῶ πρὸς τῶν γονάτων σ', Εὐριπίδῃ,
 τίς μοι ἰάκειν τι τοῦ παλαιῦ δαίματος.
 τί γὰρ με λῆξει τῷ χειρὶ ἦσαν μακρῶν
 αὐτῆ δὲ θάνατον, ἢ κακῶς λῆξαι, Φέρει.

ΕΤΡΙΠΙΔΗΣ.

τὰ ποῖα τρύχη; μῶν ἐν οἷς Οἰνεὺς ἔδω
 ὁ δούποτος γεραιὸς ἠγωνίζετο;

benamingen pτωχούς en ἰακούς-
 γαυρούς geeft. Een eerste voorbeeld
 daarvan is de reeds genoemde Tele-
 phos, die als laaidloover vermomd in het
 Achaïsche legerkamp doordrong, πτόχ
 ἀμφίβροττα σώματος λαβὼν ἰάκει |
 ἀντίκτα τρύχης (Eur. fr. 686; zie op
 227); van dezen zullen wij aanstonds
 vermelden Bellerophon, door den
 Pegasus in het slijk geworpen, bij de
 goden gehaat en tot zwarte melan-
 cholie vervallen (Hom. Z 202, Eur. fr.
 297). En ook de derde „hinkebeen”
 Philoktetes werkte op het mede-
 lijden van den toeschouwer niet alleen
 door zijn gewonden voet maar ook door
 zijn armzalige kleeding à la Robinson
 Crusoe: τό τε γὰρ εἶδος ὑπὸ τῆς
 νόσου φοβερὸν ἢ τε στολὴ ἀήθης· δοραὶ
 θηρίων καλύπτουσι αὐτόν, zegt Ody-
 sseus in den aanhet (volgens het uit-
 trekkel in proza dat Dio Chrysostomos
 59 van dit stuk geeft). Oïneus leidde
 een levensinde als Koning Lear; Phoi-
 nix werd door zijn eigen vader geblind
 (sage als die van Bellerophon en Hip-
 polytos, gedeeltelijk in aansluiting aan
 Hom. I 448 volgg.), en kwam als
 arme verstooteling bij Peleus aan,
 waar hij het gezicht terug ontving
 door Cheiron's wonderkunst. Thye-
 stes kwam in de Kressai (tegelijk met
 de Telephos in 438 opgevoerd) als bal-
 katrens, en speelde natuurlijk ook een
 hoofdrol in de naar hem benoemde
 tragedie Thyestes, waarin zijn eigen
 kinderen hem door Atreus ter prijze

werden opgedicht (de Soph. Aiant. pag.
 167, 175 vgg.). In o, wazannig en
 moordenaresse, stortte zich met haar
 zoon in de golven; haar doodshleek
 gelaat dient Wesp. 1414 om de „vleek-
 maistrone” van Chairephon (Vog. 1296)
 mede te vergelijken.

De lijst van helden-vagebonden is
 hiermede nog lang niet gesloten. On-
 getwijfeld zou Aristophanes, indien hij
 gekund had, ook den schipbreukeling
 Menelaos uit de Helena vermeld
 hebben, die in de Thesmothiasussai
 (871 volgg.) zoo lachwekkend wordt
 geparodieerd, en van wien Euripides
 zelf (Helen. 561) getuigt dat hij στο-
 λὴν ἀμορφον ἀμφὶ σώμ' ἔχει (zie ook
 Helena. 1085 en 1220). Deze tragedie
 is echter eerst in het jaar 412 opge-
 voerd. Van ongeveer dienzelfden tijd
 moet ook de Elektra zijn, waarin
 de heldin verschijnt met πικρὰ κόμη
 και πέπλων τρύχη (Elektr. 184, zie
 ook 304); en de Orestes, waarin
 Agamemnon's zoon met verwilderd haar
 en schuimenden mond wordt voorge-
 steld (Or. 219), is in 408 ten toe-
 neele gebracht. — Gelijk Euripides hier
 in bedelaarsgewaad, zoo verschijnt Aga-
 thon Thesm. 136 in een verwijfd
 kostuum, en geeft daarvoor (148) als
 reden op: ἐγὼ δὲ τὴν ἐστῆς' ἄμα γνώμη
 φορῶ.

415. τῷ uit dat oude drama, dat
 hij zich wel levendig herinnert, maar
 waarvan hij ongelukkig den naam ver-
 geten is.

418. τὰ ποῖα τρύχη] op 62.
 — δὲ] op 120.

οὐκ Οἰνέως ἦν, ἀλλ' ἔτ' ἀθλιωτέρου. 420
 ΕΤΡΙΠΙΔΗΣ.

τὰ τοῦ τυφλοῦ Φοῖνικος;
 ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.
 οὐ Φοῖνικος, οὐ,
 ἀλλ' ἕτερος ἦν Φοῖνικος ἀθλιώτερος.

ΕΤΡΙΠΙΔΗΣ.
 ποίας ποθ' ἀνὴρ λακίδας αἰτεῖται πέπλων;
 ἀλλ' ἦ Φιλοκτῆτου τὰ τοῦ πτωχοῦ λέγεις;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.
 οὐκ, ἀλλὰ τούτου πολὺ πολὺ πτωχιστέρου. 425
 ΕΤΡΙΠΙΔΗΣ.

ἀλλ' ἦ τὰ δυσπινῆ θέλεις πεπλώματα
 ἃ Βελλεροφόντης εἶχ' ὁ χωλὸς οὔτοσί;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.
 οὐ Βελλεροφόντης· ἀλλὰ κάκεινος μὲν ἦν
 χωλὸς, προσαιτῶν, στωμύλος, δεινὸς λέγειν.
 ΕΤΡΙΠΙΔΗΣ.

οἷδ' ἀνδρα, Μυσὸν Τηλέφον. 430
 ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

καὶ, Τηλέφον·
 τούτου δὸς ἀντιβολῶ σέ μοι τὰ σπάργανα.
 ΕΤΡΙΠΙΔΗΣ.

ὦ παῖ, δὸς αὐτῷ Τηλέφου βακώματα·
 κεῖται δ' ἀνωθεν τῶν Θεεστειῶν βακῶν,
 μεταξὺ τῶν Ἰνοῦς.

(De slaaf brengt het gevraagde aan Euripides).

ἰδοὺ ταυτὶ λαβέ.

(Werpt hem een ouden bedelaarsmantel vol gaten toe).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

(den mantel tegen het licht houdende:)

ὦ Ζεῦ διόπτα καὶ κατόπτα πανταχῆ. 435

426. θέλεις] niet ἐθέλεις (of ἠθέλεις) omdat Euripides in tragedie-stijl spreekt; zie op 198.

429. στωμύλος] zie 579.

430. De woorden οἷδ' ἄνδρα Μυσὸν

Τηλέφον schijnen letterlijk in de Telephos van Eur. te zijn voorgekomen (Eur. fr. 708); Nauck acht dat zelfs zeker.

435. Een dergelijke woordspeling als

ἔσθ' ἢτ' ἔλειν' ἢν; οὐκ ἔτ' ὁσ πτωχοὺς ποιεῖς.
 ἀλλ' ἀντιβολῶ πρὸς τῶν γονάτων σ', Εὐριπίδη,
 δὸς μοι βράκιόν τι τοῦ παλαιοῦ δράματος.
 δεῖ γάρ με λέξαι τῷ χορῷ ῥῆσιν μακράν.
 αὐτὴ δὲ θάνατον, ἦν κακῶς λέξω, φέρει.

ΕΤΡΙΠΙΔΗΣ.

τὰ ποῖα τρύχη; μῶν ἐν οἷς Οἶνεὺς ὀδὴ
 ὁ δῦσποτμος γεραῖος ἠγωνίζετο;

benamingen *πτωχοποιός* en *βακισυρραπτάδης* geeft. Een eerste voorbeeld daarvan is de reeds genoemde *Telephos*, die als landlooper vermomd in het Achaïsche legerkamp doordrong, *πτῶχ' ἀμφίβληστρα σώματος λαβῶν βράκη | ἀρκτήρια τύχης* (Eur. fr. 698; zie op 327); van dezen zullen wij aanstonds meer hooren. Verder de insgelijks reeds vermelde *Bellerophon*, door den *Pegasos* in het slijk geworpen, bij de goden gehaat en tot zwarte melancholie vervallen (Hom. Z 202, Eur. fr. 287). En ook de derde „hinkebeen” *Philoktetes* werkte op het medelijden van den toeschouwer niet alleen door zijn gewonden voet maar ook door zijn armzalige kleeding à la *Robinson Crusoe*: *τό τε γὰρ εἶδος ὑπὸ τῆς νόσου φοβερόν ἢ τε στολὴ ἀήθης· δαραὶ θηρίων καλύπτουσιν αὐτόν*, zegt *Odysseus* in den aanhef (volgens het uittreksel in proza dat *Dio Chrysostomos* 59 van dit stuk geeft). *Oineus* leide een levenseinde als *Koning Lear*; *Phoinix* werd door zijn eigen vader geblind (sage als die van *Bellerophon* en *Hippolytos*, gedeeltelijk in aansluiting aan Hom. I 448 volg.), en kwam als arme verstooteling bij *Peleus* aan, waar hij het gezicht terug ontving door *Cheiron's* wonderkunst. *Thyestes* kwam in de *Kressai* (tegelijk met de *Telephos* in 438 opgevoerd) als baling op *Kreta* aan het hof van *koning Katreus*, en speelde natuurlijk ook een hoofdrol in de naar hem benoemde tragedie *Thyestes*, waarin zijn eigen kinderen hem door *Atreus* ter spijze

werden opgedischt (*de Soph. Aiace* pag. 167, 175 sqq.). In o, waanzinnig en moordenaressen, stortte zich met haar zoon in de golven; haar doodsbleek gelaat dient *Wesp.* 1414 om de „vleermuistronie” van *Chairephon* (Vog. 1296) mede te vergelijken.

De lijst van helden-vagebonden is hiermede nog lang niet gesloten. Ongetwijfeld zou *Aristophanes*, indien hij gekund had, ook den schipbreukeling *Menelaos* uit de *Helena* vermeld hebben, die in de *Thesmophoriazousai* (871 volg.) zoo lachwekkend wordt geparodieerd, en van wien *Euripides* zelf (*Helen.* 561) getuigt dat hij *στολήν ἄμορφον ἀμφὶ σώμ' ἔχει* (zie ook *Helen.* 1085 en 1220). Deze tragedie is echter eerst in het jaar 412 opgevoerd. Van ongeveer dienzelfden tijd moet ook de *Elektra* zijn, waarin de heldin verschijnt met *πινάρῃ κόμη καὶ πέπλων τρύχη* (*Elektr.* 184, zie ook 304); en de *Orestes*, waarin *Agamemnon's* zoon met verwilderd haar en schuimenden mond wordt voorgesteld (*Or.* 219), is in 408 ten toneele gebracht. — Gelijk *Euripides* hier in bedelaarsgewaad, zoo verschijnt *Agathon Thesm.* 136 in een verwijfd kostuum, en geeft daarvoor (148) als reden op: *ἐγὼ δὲ τὴν ἔσθ' ἢτ' ἀμα γνώμη φορῶ*.

415. τῶ] uit dat oude drama, dat hij zich wel levendig herinnert, maar waarvan hij ongelukkig den naam vergeten is.

418. τὰ ποῖα τρύχη] op 62.

— ὀδὴ] op 130.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

οὐκ Οἰνέως ἦν, ἀλλ' ἔτ' ἀθλιωτέρου.

420

ΕΤΡΙΠΙΔΗΣ.

τὰ τοῦ τυφλοῦ Φοίνικος;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

οὐ Φοίνικος, οὐ,

ἀλλ' ἕτερος ἦν Φοίνικος ἀθλιώτερος.

ΕΤΡΙΠΙΔΗΣ.

ποιὰς ποθ' ἀνὴρ λακίδας αἰτεῖται πέπλων;

ἀλλ' ἢ Φιλοκτῆτου τὰ τοῦ πτωχοῦ λέγεις;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

οὐκ, ἀλλὰ τούτου πολὺ πολὺ πτωχιστέρου.

425

ΕΤΡΙΠΙΔΗΣ.

ἀλλ' ἢ τὰ δυσπινῆ θέλεις πεπλώματα

ἂ Βελλεροφόντης εἶχ' ὁ χωλὸς οὐτοσί;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

οὐ Βελλεροφόντης· ἀλλὰ κάκεινος μὲν ἦν
χωλὸς, προσαιτῶν, στωμύλος, δεινὸς λέγειν.

ΕΤΡΙΠΙΔΗΣ.

οἶδ' ἄνδρα, Μυσὸν Τήλεφον.

430

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ναί, Τήλεφον·

τούτου δὲς ἀντιβολῶ σέ μοι τὰ σπάργανα.

ΕΤΡΙΠΙΔΗΣ.

ὦ παῖ, δὲς αὐτῷ Τηλέφου βακώματα·

κεῖται δ' ἄνωθεν τῶν Θεοστειῶν βακῶν,

μεταξὺ τῶν Ἴουῦς.

(De slaaf brengt het gevraagde aan Euripides).

ἰδοὺ ταυτὶ λαβέ.

(Werpt hem een ouden bedelaarsmantel vol gaten toe).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

(den mantel tegen het licht houdende:)

ὦ Ζεῦ διόπτα καὶ κατόπτα πανταχῆ.

435

426. θέλεις] niet ἐθέλεις (of ἰθέλεις) omdat Euripides in tragedie-stijl spreekt; zie op 198.

429. στωμύλος] zie 579.

430. De woorden οἶδ' ἄνδρα Μυσὸν

Τήλεφον schijnen letterlijk in de Telephos van Eur. te zijn voorgekomen (Eur. fr. 703); Nauck acht dat zelfs zeker.

435. Een dergelijke woordspeling als

[ένσκευάσασθαί μ' οἶον ἀθλιώτατον.]

(Trekt het gewaad aan).

Εὐριπίδῃ, ἐπειδήπερ ἐχαρίσω ταδί,
κακείνᾳ μοι δὸς τὰκόλουθα τῶν βακῶν,
τὸ πιλίδιον περὶ τὴν κεφαλὴν τὸ Μύσιον.

440 δεῖ γὰρ με δόξαι πτωχὸν εἶναι τήμερον,
εἶναι μὲν ὅσπερ εἰμι, φαίνεσθαι δὲ μὴ·
τοὺς μὲν θεατὰς εἰδέναι μ' ὅς εἰμ' ἐγὼ,
τοὺς δ' αὖ χορευτὰς ἡλίθιους παρεστάναι,
ὅπως ἂν αὐτοὺς ῥηματίοις σκιμαλίσω.

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ.

445 δῶσω, πυκνῆ γὰρ λεπτὰ μηχανᾷ φρενί.
(Werpt hem [den hoed] toe).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

εὖ σοὶ μὲν εἴη, Τηλέφω δ'... ἀγὼ φρονῶ.

hier met *διόπτῃς* komt Vog. 915 voor: tot een dichter die zichzelf en zijn kunstbroeders den titel van „μουσῶν θεράποντες ὄτρηροί” heeft gegeven, zegt Peithetairos: οὐκ ἔτις ὄτρηρὸν καὶ τὸ ληδάριον ἔχεις (namelijk ὄτρηρός = πολύτρητος opgevat). Voorts zij verwezen naar Plut. 716, waar de slaaf Karion verhaalt wat hij al zoo gezien heeft δὲ τῷ τριβωνίου· ὅπως γὰρ εἶχεν οὐκ ὀλίγας μὲ τὸν Δία.

436. Wordt ook 384 gelezen.

440. Dit en het volgende vers zijn eigen woorden van Telephos bij Euripides (fr. 699) volgens de schol.; het eerste is intusschen in strijd met den regel dat de tragici in den vijfden voet geen spondeüs toelaten gevormd uit een eind-lettergreep en een aanvangslettergreep (de zoogen. *pausa porsoniana*). Aristophanes moet dus het oorspronkelijk eenigermate gewijzigd hebben; vgl. op 593.

443. Dat het koor der stukken van Euripides veelal met de handeling weinig of niets heeft te maken, zelfs dan niet wanneer men verwachten zou dat het zou pogen in te grijpen in den gang der gebeurtenissen (bijv. in de Medea), wordt aangeduid door de woorden ἡλίθιους παρεστάναι: zij moeten er

bijstaan als Joris goedbloed. Aristotel. poët. 18 τὸν χορὸν ἕνα δεῖ ὑπολαβεῖν τῶν ὑποκριτῶν καὶ μόριον εἶναι τοῦ ὄλου, καὶ συναγωνίζεσθαι, μὴ ὡσπερ Εὐριπίδῃ ἀλλ' ὡσπερ Σοφοκλεῖ (bijv. in de Aias, de Antigone, de Philoktetes). Horat. Art. poët. 193 actoris partes chorus officiumque virile | defendat, neu quid medios intercinat actus | quod non proposito conducat et haereat apte.

444. ῥηματίᾳ] vgl. Ridd. 216, Wolk. 943, Vrede 534; hierboven 398 werden zij ἐπόλλια genaamd.

— σκιμαλίω] voor den gek houden, ook Vrede 549.

445. Wellicht is dit een citaat, anders een welgelukte nabootsing der zeggwijze van Euripides, van wiens stijl spitsvondige wendingen, puntige tegenstellingen, woordspelingen, naam-duidingen onafscheidelijk zijn. Evenals daar straks de dorpelwachter met ἐνδον—οὐκ ἐνδον goochelde, zoo speelt nu de meester zelf met πυκνός dicht: schrandler en λεπτός ijl: sijn, welke beide adiectiva letterlijk opgevat elkander tegenspreken maar in overdrachtelijken zin samenstemmen.

446. In het stuk van Euripides wer-

εὖ γ'· οἶον ἤδη ῥηματίων ἐμπίμπλαμαι.
ἀτὰρ δέομαι γε πτωχικοῦ βακτηρίου.

ΕΤΡΙΠΙΔΗΣ.

τουτὶ λαβὼν ἄπελθε λαΐνων σταθμῶν.

(Werpt hem den staf toe).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὦ θύμ', ὄρᾳς γὰρ ὡς ἀπωθοῦμαι δόμων,
πολλῶν δέομενος σκευαρίων· νῦν δὴ γενοῦ
γλισχρός, προσαιτῶν, λιπαρῶν. Εὐριπίδη,
δός μοι σπυρίδιον διακεκαυμένον λύχνῳ.

450

ΕΤΡΙΠΙΔΗΣ.

τί δ', ὦ τάλας, σε τοῦδ' ἔχει πλέκους χρέος;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

χρέος μὲν οὐδὲν, βούλομαι δ' ὅμως λαβεῖν.

455

den deze woorden door Telephos zelf (als bedelaar) gesproken: *U* (o Agamemnon?) *ga het wel, doch Telephos... ontvang zijn loon.* Van dergelijke gevatheid vindt men Soph. Philokt. 324 en 529 duidelijke voorbeelden. De rol van Telephos bood aan Euripides ruime gelegenheid tot het aanbrengen van vernuftige wendingen; vandaar wordt Wolk. 922 de Mysiër Telephos genoemd als type van een advocaat voor kwade zaken.

450. ὦ θυμὲ] vgl. 480, 488, 485, 488, Ridd. 1194. Parodie op Medeia's woorden, als zij, terugbevende voor zichzelf en vergeefs worstelend tegen den storm harer hartstochten, haar ziel toespreekt als ware het een persoon buiten, tegenover haar (Eur. Med. 1056 volg.): *μὴ δῆτα θυμὲ, μὴ σύ γ' ἐργάσῃ τάδε· ἴσασιν αὐτοῦς, ὦ τάλας, φείσαι τέκνων· ἔκει μὲν ἡμῶν ζῶντες εὐφρανοῦσί σε.* Zie ook Hek. 736, waar de heldin tot zichzelf zegt: *δύστην', ἐμαντὴν γὰρ λέγω λέγουσα σε, ἢ Ἐκάβη, τί δράσω;* — Reeds Homeros maakt in het bekende *τέτλαθι δὴ κραδίη* (u 18) van deze wending gebruik.

— Het herhaalde *δόμων, δόμοις, δωμάτων* 450, 456, 460, 479 is een

zinspeling op het zonderlinge zwak van Euripides voor dit woord, dat inderdaad bij hem ieder oogenblik voorkomt, inzonderheid aan het eind der verzen. Evenzoo wordt zijn karakteristieke voorliefde voor het adiectivum *σοφός* (bijv. Med. 299—305) belachelijk gemaakt Thesm. 1180, Kikv. 1413, 1434; zie ook hierboven 401.

453. *σπυρίδιον*] een *korffe* uit teenen vlechtwerk, dat voor lantaarn gediend heeft en daarbij is stuk gebrand. Blijkens 469 moet het den bedelaar tot knapzak dienen; ook de *γύλιος* 1097, waarmede Lamachos zich voorziet alvorens op marsch te gaan, is een *σπυριῶδες πλέγμα* (schol.); zie aldaar. Dat de Telephos van Euripides werkelijk een knapzak bij zich had, blijkt voor zoover noodig uit Wolk. 922 *Τήλεφος Μυσός, ἔκ πυρίδου γνώμας τρώγων.*

454. *τουδ'*] op 180.

— *πλέκους*] volgens de schol. is dit vers parodie op een regel uit de Telephos: *τί δ', ὦ τάλας, σὺ τῆδε πείθεσθαι με λέῃ;* vgl. Vred. 528 (ook in tragedie-stijl, blijkbaar parodie) *ἀπέπτυσ' ἐχθροῦ φωτός ἐχθίστον πλέκος.*

455. De strekking van dit vers is, dat de tragische helden, om ontroering

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ.

λυπηρὸς ἴσθ' ὦν κάποχώρησον δόμων.
(Werpt hem het korfje toe).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

Φεῦ.
εὐδαιμονοίης, ὥσπερ ἡ μήτηρ ποτέ.

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ.

ἄπελθέ νυν μοι.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

μὴ ἀλλά μοι δὸς ἐν μόνον·
κοτυλίσκιον τὸ χεῖλος ἀποκεκρουμένον.

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ.

460 Φθείρου λαβὼν τὸδ' ἴσθ' ὀχληρὸς ὦν δόμοις.
(Werpt hem het kruikje toe).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

(ter zijde:)

οὐπω μὰ Δί' οἴσθ' οἴ' αὐτὸς ἐργάζει κακά.
(luide:)

ἀλλ', ὦ γλυκύτατ' Εὐριπίδη, τοῦτ' ἴσθ' ὦν μόνον,
δὸς μοι χυτρίδιον σφογγίῳ βεβυσμένον.

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ.

ἄνθρωπ', ἀφαιρήσει με τὴν τραγωδίαν.

en ècht medegevoel op te wekken, evenmin behoefte hebben aan groentekorfsjes en bedelaars-mantels, als Dikaiopolis op dit oogenblik.

457. De moeder van Euripides wordt bij Aristophanes herhaaldelijk vermeld als groente-koopvrouw; zie 478, Ridd. 18, Thesm. 387, 456, 910, Kikv. 840, 947. Welke kern van waarheid er eigenlijk in die toespelings ligt, is niet zeker; in elk geval behooren zij met eenige behoedzaamheid te worden opgevat. Uit ποτε schijnt te blijken dat de vrouw nu dood is.

459. De drinkbeker van den bedelaar Telephos is in overeenstemming met zijn verdere uitrusting.

461. Naar de meening van Aristophanes droeg Euripides, de apostel van

het kosmopolitisme, door zijn poëzie veel bij tot ontwrichting der aloude overtuigingen en instellingen op maatschappelijk en godsdienstig gebied. De verklaring der schol. οὐκ οἶσθα ὅπως βαρὺς εἶ ἐν τοῖς δράμασι καὶ ἀποκνησίεις τοὺς θεατὰς is dus veel te zwak. Men vertale: *gij weet niet hoeveel kwaad gij sticht.*

463. Een potje met een sponsje er in, gelijk Telephos bij zich had tot reiniging van zijn gewond been.

464. Euripides, die gewoon is bij zijn redekunstige en wijsgeerige haarkloverijen τὰ μέγιστα παραλιπεῖν τῆς τραγωδικῆς τέχνης (Kikv. 1495), houdt niets over als men hem den nitwendigen tooi zijner treurspelen afhandig maakt; zie ook 470.

ἄπελθε ταυτηνὶ λαβών.

465

(Werpt hem het potje toe).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἀπέρχομαι.

καίτοι τί δράσω; δεῖ γὰρ ἓνός, οὐ μὴ τυχών
ἀπόλωλ'. ἄκουσον, ὦ γλυκύτατ' Εὐριπίδῃ·
τουτὶ λαβών ἄπειμι κού πρόσειμ' ἔτι·
ἐς τὸ σφυρίδιον ἰσχνά μοι φυλλεῖα δός.

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ.

ἀπολεῖς μ'. ἰδοῦ σοι. Φροῦδά μοι τὰ δράματα.

470

(Werpt hem een armvol groente toe).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἀλλ' οὐκέτ', ἀλλ' ἄπειμι. καὶ γὰρ εἰμ' ἄγαν
δ'χληρὸς, οὐ δοκῶν με κοιράνους στυγεῖν.
οἴμοι κακοδαίμων, ὡς ἀπόλωλ'. ἐπελαθόμεν
ἐν ᾧπέρ ἐστι πάντα μοι τὰ πράγματα.
Εὐριπίδιον ὦ γλυκύτατον καὶ φίλτατον,
κάκιστ' ἀπολοίμην, εἴ τί σ' αἰτήσαιμ' ἔτι,
πλὴν ἐν μόνον, τουτὶ μόνον, τουτὶ μόνον,
σκάνδικά μοι δός, μητρὸθεν δεδεγμένους.

475

465. Evenzoo Vog. 948 ἄπελθε τουτονὶ λαβών. — ἀπέρχομαι.

— ταυτηνὶ] nl. τὴν χύτραν.

469 ἰσχνὰ φυλλεῖα] verlorpe groentefaal; zie Plut. 543, waar tot het deel der armen o. a. wordt gerekend σιτῆσθαι ἀντὶ μὲν ἄρτων | μαλάχης πτόρθους, ἀντὶ δὲ μάξης φυλλεῖ' ἰσχνῶν βαφανίδων.

471. Hier en in het volgende vers worden weder woorden van Eur. aangehaald; vermoedelijk zijn zij door Telephos gesproken, met wiens persoonlijkheid Dik. zich gaandeweg (zie 447) vereenzelvigt, sints zijn „profetenmantel” op hem is „neergedaald” Dat zij aan de Oineus zonden ontleend zijn (schol.) is minder waarschijnlijk.

476. Constructie als Ridd. 694, Vred. 1072.

478. σκάνδικα] een of andere in 't wild groeiende schermplant, kervel of rijkkruid of zoo iets: een echt

hongerensnood-voedsel, blijkens een fragment uit Andokides bij Suidas i. v. σκάνδιξ] λάχανα, οὐ τὰ ἐκ κηπίων, ἀλλὰ τὰ αὐτομάτως φυόμενα, ὡς φησιν Ἀνδοκίδης: „μὴ γὰρ ἴδοιμέν ποτε πάλιν ἐκ τῶν ὀρέων τοὺς ἀνθρακωτάς ἤκοντας καὶ πρόβατα καὶ βοῦς καὶ τὰς ἀμάξας εἰς τὸ ἄστν, καὶ γυναῖκα καὶ πρεσβυτέρους ἄνδρας καὶ ἐργάτας ἐξοπλιζομένους: μηδὲ ἄγρια λάχανα καὶ σκάνδικας ἔτι φάγοιμεν” (vgl. Inl. bl. 14, 8). Haec est quae Aristophanes Euripidi poetae odicit ioculariter, matrem eius ne ohus quidem legitimum vendidisse, sed scandicem Plin. H. Nat. XXII 38. — Ridd. 18 vormt Ar. hiervan, ook al weer met toespeling op Eur. en zijne moeder, het werkwoord διασκανδικίσαι, verkeeren in plaats van verkeeren.

— μητρὸθεν δεδεγμένους] tragediestijl (zie Aisch. Choeph. 750 ὄν ἐξέβρεψα μητρὸθεν δεδεγμένη), waardoor

ΕΤΡΙΠΙΔΗΣ.

ἀνὴρ ὑβρίζει· κλῆε πηκτὰ δαμάτων.

(De rustbank wordt naar binnen gerold en het huis gesloten).

Onmiddelijk hierna, gedurende het voordragen van vs. 480—483, verandert het tooneel weder in de boerderij van Dikaiopolis.

TWAALFDE TOONEEL.

Dikaiopolis, Koor.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

- 480 ᾧ θύμ', ἀνευ σκάνδικος ἐμπορευτέα.
 ἄρ' οἴσθ' ὅσον τὸν ἀγῶν' ἀγωνιεῖ τάχα,
 μέλλων ὑπὲρ Λακεδαιμονίαν ἀνδρῶν λέγειν;

(Gedurende het volgende komt Dikaiopolis al weifelend en telkens stilstaande naar den voorgrond terug).

- 485 πρόβαινε νῦν, ᾧ θυμέ· γραμμὴ δ' αὐτή.
 ἔστηκας; οὐκ εἶ καταπίων Εὐριπίδην;
 ἐπήνεσ'· ἄγε νυν, ᾧ τάλαινα καρδία,
 ἄπελθ' ἐκείσε, κᾶτα τὴν κεφαλὴν ἐκεῖ
 παράσχεις, εἰπέ θ' ἄττ' ἂν αὐτῇ σοι δοκῇ.
 τόλμησον, ἴθι, χῶρησον. ἄγαμαι καρδίας.

(Legt zijn hoofd op het blok).

het zotte verzoek des te zotter klinkt; evenzoo 480.

480. ἐμπορευτέα] zie 394.

483. γραμμὴ δ' αὐτή] daarginds ziet gij het uitgangspunt van den wedloop, d. w. z. de plek waar gij u moet plaatsen om den ἀγῶν (392, 481) aan te vangen. Daarmede wordt het *hak-blok* bedoeld, waarheen Dikaiopolis zich schoorvoetend begeeft; eveneens wordt βαλβίς overdrachtelijk gebezigd Ridd. 1159, Wesp. 548.

484. οὐκ εἶ;] *ga dan toch!* — Met καταπίων Εὐριπίδην vergelijkte men 447 en 470.

486. Dat de καρδία wordt aangespoord haar hoofd op het blok te leggen, is geen onwillekeurige maar een opzettelijke stijlfout, om de bij 450

besproken wending nog belachelijker te maken.

488. ἄγαμαι καρδίας] liefkoozende toespraak, zooals men een kind of huisdier prijst: „goed hartje”, „beste ziel”. Constractie evenals Vog. 1746. Een dergelijk tooneel als het nu volgende, waarbij Dikaiopolis zijn hoofd op het blok houdt, of althans, gedurende het pleidooi (496—556), daarnevens blijft staan, vindt men in de Wespen, waar de onde Philokleon, alvorens met zijn zoon een twistgesprek aan te gaan over de waarde van het heliasten-ambt, een zwaard verdert (522) om zich te doorboren als hij overwonnen mocht worden; met dat getrokken lemmer in de hand, blijft hij dan staan tot 714.

491. σιδήρου] Hom. X 357 ἢ γάρ

ΧΟΡΟΣ.

(Zang).

τί δράσεις; τί Φήσεις; ἀλλ' ἴσθι νυν
ἀναίσχυντος ὢν σιδηροῦς τ' ἀνὴρ,
ὅστις παρασχὼν τῇ πόλει τὸν αὐχένα
ἄπασι μέλλεις εἶς λέγειν τάναντία.
ἀνὴρ οὐ τρέμει τὸ πρᾶγμα. εἶά νυν,
ἐπειδήπερ αὐτὸς αἰρεῖ, λέγε.

490

495

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

(Rijst op, en blijft bij het blok staan).

μή μοι Φθονήσητ', ἄνδρες οἱ θεώμενοι,
εἰ πτωχὸς ὢν ἔπειτ' ἐν Ἀθηναίοις λέγειν
μέλλω περὶ τῆς πόλεως, τρυγῶδιαν ποιῶν.
τὸ γὰρ δίκαιον οἶδε καὶ τρυγῶδια.
ἐγὼ δὲ λέξω δεινὰ μὲν, δίκαια δέ.
οὐ γὰρ με νῦν γε διαβαλεῖ Κλέων ὅτι
ξένων παρόντων τὴν πόλιν κακῶς λέγω.
αὐτοὶ γὰρ ἔσμεν κατὰ Ληναίῳ ἔστ' ἀγῶν,

500

σοί γε σιδήρεος ἐν φρεσὶ θυμός, Eur.
Med. 1279 τάλαιν', ὡς ἔρ' ἦσθα πέ-
τρος ἢ σιδάρος. Zie ook Lysias X 20,
Aischines III 166.

496. De echte Telephos ving zijn rede aldus aan (ook door Alexis 62 geparodieerd): μή μοι φθονήσητ', ἄνδρες Ἑλλήνων ἄκροισι, | εἰ πτωχὸς ὢν τέτληκα ἐν ἔσθλοισιν λέγειν.

499. τρυγῶδιαν] = κωμῶδιαν, hier wegens den aan τραγωδία herinnerenden klank gekozen; τρυγῶδοί is een andere naam voor κωμῶδοί (886, Wesp. 650, 1587), en τρυγᾶν is het staande werkwoord voor den *wijmoogst*.

500. τὸ δίκαιον] vgl. 561, 645, 655, 661: toespeling op de aanklacht ἀδικίας εἰς τοὺς πολίτας, het vorig jaar tegen den dichter ingebracht (op 377); ook de naam Δικαιοπολις is vermoedelijk gekozen naar aanleiding van die beschuldiging.

502. Zie 377 volg.

508. Op de groote Dionysia, waarbij de Babylonioi opgevoerd waren, werden de φῆροι door de bond-

genooten ingeleverd en placht dus in Athene een groote menigte buitenlanders tegenwoordig te zijn. Zie Vred. 47 (groote Dionysia van 421), waar een Ionier onder het publiek, dus een der in de stad gekomen ξένοι, sprekende wordt ingevoerd: κἄτ' αὐτῷ γ' ἀνὴρ | Ἴωνικός τις φησι παρακαθήμενος· ἄδοκίμα μὲν, ἐς Κλέωνα τοῦτ' αἰνίσσεται."

504 αὐτοὶ] onder ons; evenzoo Thesm. 472. Ook voor het volgende is de vergelijking met die plaats van belang, omdat daar de als vrouw vermomde Mnesilochos, evenals hier de quasi-bedelaar Dikaiopolis, zijn pleidooi begint met een soort van *captatio benevolentiae*, hierin bestaande, dat hij verklaart de partij, die hij wil gaan verontschuldigen, zelf evenzeer te verfoeien als zijne toehoorders. Uit dat overeenkomstige geval blijkt duidelijk, dat Dikaiopolis evenmin als Mnesilochos in ernst spreekt, maar dat integendeel Aristophanes, door het kiezen van zoo vreeselijk bloedgierige uit-

- 505 κοῦπα ξένοι πάρεισιν· οὔτε γὰρ Φόροι
ἤκουσιν οὔτ' ἐκ τῶν πόλεων οἱ ξυμμαχοί·
ἀλλ' ἐσμὲν αὐτοὶ νῦν γε περιεπτισμένοι.
τοὺς γὰρ μεταίκοις ἄχχουρα τῶν ἀστῶν λέγω.
ἐγὼ δὲ μισῶ μὲν Λακεδαιμονίους σφόδρα,
510 καὐτοῖς Ποσειδῶν, οὐπὶ Ταινάρῳ θεὸς,
σεΐσας ἅπασιν ἐμβάλοι τὰς οἰκίας·
κάμοι γὰρ ἐστὶ τὰμπέλια κεκομμένα.
ἀτὰρ, Φίλοι γὰρ οἱ παρόντες ἐν λόγῳ,
τί ταῦτα τοὺς Λάκωνας αἰτιώμεθα;
515 ἡμῶν γὰρ ἄνδρες, — οὐχὶ τὴν πόλιν λέγω·
μέμνησθε τοῦθ', ὅτι οὐχὶ τὴν πόλιν λέγω, —

drukkingen, de lakonenvreters zijner dagen wil belachelijk maken, en aan de toehoorders den eind-indruk wil geven „de Lakedaïmoniërs zijn toch eigenlijk zoo heel kwaad nog niet.” — De bedoelde verzen (Thesm. 466 volg.) luiden aldus: τὸ μὲν δ' ἑναιέες ὄξυθυμμεῖσθαι σφόδρα | Ἐριπίδῃ, τοιαῦτ' ἀκουούσας κακὰ, | οὐ θαυμάσιόν ἐστ', οὐδ' ἐπιζέειν τὴν χολήν. | καὐτὴ γὰρ ἔγωγ', οὕτως ἑναιέων τῶν τέκνων, | μισῶ τὸν ἄνδρ' ἐκείνον, εἰ μὴ μαίνομαι. | ὅμως δ' ἐν ἀλλήλαισι χρὴ δοῦναι λόγον. | αὐταὶ γὰρ ἐσμὲν, κοῦδεμί' ἐκφορὰ λόγου. | τί ταῦτ' ἔχουσαι ἐκείνον αἰτιώμεθα; enz. Zie ook het slot dier pleitrede, aangehaald op 556.

507. περιεπτισμένοι] uitgewand, van kaf ontdaan. Een dergelijke beeldspraak ook Wesp. 673, waar het „uitvaagsel” der burgerij σύρφαξ wordt genoemd.

508. ἄχχουρα] zemelen (in deze betekenissen ook bij Hippokrates, zie Müller-Strübung Arist. p. 612—615). De zin van 507 volg. is dus: nu althans zijn wij hier koren zonder kaf er onder; want wat de in den schouwburg aanwezige metoiken betreft, die zijn óók wel geen burgers, maar zij behooren toch bij de stedelingen; zij zijn als 't ware de zemelen van het graan, die tot het vormen van goed en voedzaam brood ook het hunne bijbrengen. — Zeer ten onrechte is dit vers door

Valekenaer en Geel in verdenking gebracht.

510. οὐπὶ Ταινάρῳ θεὸς] deze benaming kiest Dikaiopolis, om daarmede Poseidon als 't ware tot een special lakonische godheid te stempelen: *ik wenschte dat hun eigen godheid, die hun in het afgelopen voorjaar reeds het doen van een inval op ons gebied belet heeft* (Inl. bl. 12, 2), *hen maar voor goed begroef onder het ruïn hunner woningen*” Tevens is er nog een bijzondere aanleiding tot het vermelden van Tainaron, namelijk het ταινάριον ἄγος, waaraan de Spartanen zelf de noodlottige aardbeving van het jaar 466 toeschreven (Thuk. I 128). Zie voorts 308, en vgl. Lysistr. 1137 volg.: εἴτ' ὃ Λάκωνες, πρὸς γὰρ ὕμᾶς τρέψομαι, | οὐκ ἴσθ' ἔτ' ἐλθὼν δεῖτρο Περικλείδας ποτὲ | ὃ Λάκων Ἀθηναίων ἐκέτης καθέζετο | ἐπὶ τοῖσι βωμοῖς ὄχρος ἐν Φοινικίδι, | στρατιῶν προσαιτῶν; ἢ δὲ Μεσσήνη τότε | ὅμιν ἐπέκειτο, χῶ θεὸς σείων ἄμα. | ἐλθὼν δὲ σὺν ὀπλίταισι τετρακισχιλίαις | Κίμων ὕλην ἔσωσε τὴν Λακεδαιμόνα. | ταυτὶ παρόντες τῶν Ἀθηναίων ὕπο | δημοῦτε χάραν, ἥς ὕπ' εὐ πεπύνατε;

513. οἱ παρόντες ἐν λόγῳ] ook Vog. 30, Eur. Rhes. 149.

515. οὐχὶ τὴν πόλιν] wegens de aanklacht van het vorig jaar (zie 377, 503, 631, 663) vindt Dikaiopolis-Kal-

ἀλλ' ἀνδράρια μοχθηρὰ, παρακεκομμένα,
 ἄτιμα καὶ παράσημα καὶ παράξενα,
 ἔσυκοφάντει Μεγαρέων τὰ χλανίσκια·
 καὶ που σικυον ἴδοιεν ἢ λαγῶδιον
 ἢ χοιρίδιον ἢ σκόροδον ἢ χόνδρους ἄλας,
 ταῦτ' ἦν Μεγαρικὰ κάπέπρατ' αὐθημερόν.
 καὶ ταῦτα μὲν δὴ σμικρὰ κάπιχώρια,
 πόρνην δὲ Σιμαιθάν ἰόντες Μέγαράδε

520

lustratos het zaak, daarop ironisch maar toch nadrukkelijk te wijzen.

516. ὅτι οὐχί] zie 4.

517. παρακεκομμένα] = τοῦ πανηροῦ κόμματος (Plut. 862, 957), of zooals het aanstonds heet, παράσημα, niet van den goeden stempel; daartegenover staan de ἑρῶς κοπέντες καὶ κευδωνισμένοι, zooals zij genoemd worden in de uitvoerige vergelijking tusschen burgers en munten Kikv. 718—733.

519. Na den afval van Megaris in het jaar 446 werd de handelsgemeenschap tusschen dat landje en Attika verbroken. Kwamen er nu Megariërs in Athene, dan werd er onder hunne χλανίσκια naar smokkelwaren gesnuffeld; en wat bijgeval in hun gewaad werd gevonden, werd meteen verbeurd verklaard. Dat met χλανίσκια een uitvoer-artikel der Megariërs zou bedoeld wezen, gelijk Elmsley op grond van Vred. 1002 en Xenoph. Mem. II 7 § 6 beweert, is onaannemelijk; hoe toch sluit zich dan het vervolg daarbij aan? Om diezelfde reden kan ook Hamaker's gissing κανίσκια (Mnemos. 1853 p. 18) niet juist zijn: een smokkelaar komt niet met een henselmand aan den arm de stad binnen. — Later, in het jaar 432, werden de Megariërs zelve vogelvrij verklaard door het pœphisma van Charinos, waarop 530 volg. wordt gedoeld.

521. χόνδρους ἄλας] grof keukenzout, ook Weap. 738. Tegenovergesteld λεπτοὶ ἄλας sijn tafελζουτ fr. 205. Met de hier gegeven lijst van Megarische koopwaren vergelijkte men 760—764 en op 1006.

524. Het hier volgende, veel besproken verhaal omtrent de aanleidingen tot den peloponnesischen oorlog (vgl. Inl. bl. 5 en 6) is een parodie op den aanhef van het geschiedverhaal van Herodotos. Aan een historische kern er van valt niet te denken. Dikaiopolis laat aan den krijg tusschen Sparta en Athene een soortgelijke reeks van wederzijdsche beleedigingen voorafgaan als volgens Herodotos de bloedige veete had ingeleid tusschen Azië en Europa, die in den Trojaanschen krijg voor 't eerst en in de tochten van Dareios en Xerxes ten tweeden male tot uitbarsting was gekomen. Deze meer epische dan historische voorstelling van den gang der wereldgebeurtenissen brengt Aristophanes als 't ware in het komisch dialect over. De rol, die de vorstinnen Io, Europa, Medeia, Helena bij Herodotos (I 1—5) spelen, wordt hier vervuld door drie deernen van losse zeden; Aspasia wordt genoemd omdat deze, de sijn beschaafde en veel besproken echtgenoot van Perikles „den Olympiër“, de eenige persoon in Athene was die iets geleck op een prins; en dat hare twee geroofde slavinnen πόρναι genoemd worden, sluit natuurlijk niet in dat zij zelve een soort van koppelaressen-rol had gespeeld bij de schaking dier juffertjes (zie Cœbet Prosopogr. Xenoph. p. 80). Het is dus niet eens aan te nemen, dat aan dit dwaze verhaal een of ander stadspraatje ten grondslag ligt (gelijk zelfs de skeptische Müller-Strübing Aristoph. p. 575 gelooft); de dichter heeft het geheel

- 525 νεανίαι κλέπτουσι μευθοσοκότταβοι·
 κᾶθ' οἱ Μεγαρήs δδύναιs πεφυσιγγωμένοι
 ἀντεξέκλεψαν Ἀσπασίας πόρνα δύο·
 κᾶντεῦθεν ἀρχὴ τοῦ πολέμου κατερράγη
 Ἐλλησι πᾶσιν ἐκ τριῶν λαικαστριῶν.
- 530 ἐντεῦθεν ὄργῃ Περικλῆs οὐλύμπιος
 ἤστραπτ', ἐβρόντα, ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα,
 ἐτίθει νόμους ὡσπερ σκόλια γεγραμμένους,

verzonnen, en zijne toehoorders dachten er niet aan, het als ernst of halven ernst op te vatten. In neutcher proza zou de zin deze zijn: *de oorlog is het gevolg van allerlei nietsbeduidende kibbelarijen, evenals immers, volgens de voorstelling van Herodotos, ook de haat tusschen Hellenen en Perzen zijn oorsprong vindt in den roof van een paar trouwtjes die wel zoo wldden.* Een andere reden van den krijg wordt Vred. 605 vermeld, even tastbaar ongerijmd, gelijk Aristophanes zelf als t ware zegt *ibid.* 617. (Toch wordt ook deze door Plutarchos Perikl. 31 en 32 voor goede munt aangenomen, en de Herod. malign. 6 met verontwaardiging weerlegd.) Plaatsen uit het eerste boek van Herodotos worden ook 86 en 108 geparodieerd.

525. μευθοσοκότταβοι] komische uitdrukking; over den κότταβος vergelijkte men Vred. 1244.

526. πεφυσιγγωμένοι] = ἐσκοροδισμένοι, als ten minste de bewering der scholia, dat φύσιγγε de buitenbast der knoflook is, geloof verdient. Zie 166.

527. Ἀσπασίας] geregeerd door ἀντεξέκλεψαν, vgl. Ridd. 1149, Wesp. 1369.

529. λαικαστριῶν] op 79.

530. Over den spotnaam „Olympiër” oordeelt Plutarchos Per. 39 aldus: *καί μοι δοκεῖ τὴν μερικανιδίην καὶ σοβαρὰν ἐκείνην προσωμιμίαν ἐν τούτῳ ποιεῖν ἀνεπίφθονον καὶ πρέπουσαν ὄντως, εὐμενῆs ἦθος, καὶ βίος ἐν ἑξουσίᾳ καθαρὸς καὶ ἀμικαντος, καθάπερ τὸ τῶν θεῶν γένος ἀξιοῦμεν, αἰτίον μὲν ἀγαθῶν, ἀναίτιον δὲ κακῶν πεφυκὸς, ἀρχεῖν καὶ βασιλεύειν τῶν ὄντων.*

531. Zeer fraai is de onweerstaanbare overredingsgave van Perikles door Eupolis 94 geschilderd in de beroemde regels: A. *κράτιστος οὗτος ἐγένετ' ἀνθρώπων λέγειν* | *ὅποτε παρέλθοι δ', ὡσπερ ἀγαθοὶ δραμῆs* | *ἐκ δέκα ποδῶν ἔρει λέγων τοὺς ῥήτορας*. | B. *ταχὺν λέγεις μὲν, πρὸς δὲ γ' αὐτοῦ τῷ τάχει* | *πειθῶ τις ἐπικάδιζεν ἐπὶ τοῖς χεῖλεσιν*. | *οὕτως ἐκίλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων* | *τὸ κέντρον ἐγκατέλειπε τοῖς ἀκροωμένοιs.*

— De ware aanleiding tot den strengen maatregel tegen Megara was de moord, gepleegd op den Atheenschen heraut Anthemokritos, die kwam klagen over het bebooven van een aan Demeter en Kore gewijd stuk grensland (Plut. Perikl. 30, Paus. I 36, 3, Isaios bij Harpokr. i. v. Ἀνθεμόκριτος). Hierna γράφει ψήφισμα κατ' αὐτῶν Χαρίνος, ἕσπονδον μὲν εἶναι καὶ ἀκήρυκτον ἔχθραν, ὅς δ' ἂν ἐπιβῆ τῆs Ἀττικῆs Μεγαρέων, θανάτω ζημιούσθαι· τοὺs δὲ στρατηγούs, ὅταν ὀμνύωσι τὸν πατρικὸν ὄρκον, ἐπομνύναι ὅτι καὶ δις ἀνὰ πᾶν ἔτος εἰς τὴν Μεγαρικὴν ἐμβυαλοῦσι· ταφῆναι δ' Ἀνθεμόκριτον παρὰ τὰς Θριασίους πύλας, αἰ ὅν Δίπυλον δομαζονται (Plut. ll.).

532. Van de toevallige overeenstemming tusschen een bekend liedje en den inhoud van het μεγαρικὸν ψήφισμα maakt de dichter gebruik om dit laatste in een bespottelijk daglicht te stellen. Dat liedje (skolion op god Plutos) luidde: ὠφελὲν σ', ὦ τυφλῆ Πλοῦστε, | μῆτε γῆ μῆτ' ἐν θαλάσῃ | μῆτ' ἐν οὐρανῷ φανῆμεν, | ἀλλὰ Γάρταρόν τε ναίειν | κᾶχέροντα, διὰ σὲ γὰρ πάντ' ἔστ'

ὡς χρῆ Μεγαρέας μήτε γῆ μήτ' ἐν ἀγορᾷ
 μήτ' ἐν θαλάττῃ μήτ' ἐν οὐρανῷ μένειν.
 ἐντεῦθεν οἱ Μεγαρήες, ὅτε δὴ ἐπέινων βᾶδην,
 Λακεδαιμονίων ἐδέοντο τὸ ψήφισμ' ὅπως
 μεταστραφείη τὸ διὰ τὰς λαϊκαστρίας·
 κοῦκ ἠθέλομεν ἡμεῖς δεομένων πολλᾶκις.
 κἀντεῦθεν ἤδη πάταγος ἦν τῶν ἀσπίδων.
 ἔρεϊ τις· „οὐ χρῆν”· ἀλλὰ τί χρῆν εἶπατε. 540
 Φέρ', εἰ Λακεδαιμονίων τις ἐσπλεῦσαν σκάφει

ἐν ἀνθρώποις κακά. Ook Ridd. 609 wordt op dat volksdennetje gezinspeeld, en Wesp. 22 wordt tot bespottling van Kleonymos (op 88) dit raadsel opgegeven: τί ταῦτ' ἐν γῆ τ' ἀπέβαλεν κἀν οὐρανῷ | κἀν τῇ θαλάττῃ θηρίον τὴν ἀσπίδα;

535. Thuk. I 67 οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι προσπαρακαλέσαντες τῶν συμμάχων καὶ εἰ τις τι ἕλλο ἔφθ' ἠδικῆσθαι ὑπ' Ἀθηναίων, ξύλλογον σφῶν αὐτῶν ποιήσαντες τὸν εἰωθότα, λέγειν ἐκέλευον. καὶ ἕλλοι τε παριόντες ἐγκλήματα ἐποιούνητο ὡς ἕκαστοι, καὶ Μεγαρήες, δηλοῦντες μὲν καὶ ἕτερα οὐκ ὀλίγα διάφορα, μάλιστα δὲ λιμένον τε εἰργασθαι τῶν ἐν τῇ Ἀθηναίων ἀρχῇ καὶ τῆς Ἀττικῆς ἀγορᾶς παρὰ τὰς σπουδᾶς. Het naar Athene gezonden gezantschap der Lakedaïmoniers (ibid. 139) eischte daarop vooreerst afstand van Potidaia en Aigina, καὶ μάλιστα γε πάντων καὶ ἐνδηλότατα προύλεγον τὸ περὶ Μεγαρέων ψήφισμα καθελοῦσι μὴ ἂν γενέσθαι πόλεμον, ἐν ᾧ εἴρητο αὐτοῦς μὴ χρῆσθαι τοῖς λιμέσι τοῖς ἐν τῇ Ἀθηναίων ἀρχῇ μηδὲ τῇ Ἀττικῇ ἀγορᾷ. οἱ δ' Ἀθηναῖοι οὐτε τᾶλλα ὑπέκουνον οὐτε τὸ ψήφισμα καθήρουν, ἐπικαλοῦντες ἐπεργασίαν Μεγαρεῦσι τῆς γῆς τῆς ἱερᾶς καὶ τῆς ἀορίστου (?) καὶ ἀνδραπέδων ὑποδοχὴν τῶν ἀφισταμένων.

537. μεταστραφείη] mocht worden omgedraaid, d. w. z. met de blinde kant buiten, en de beschrevene naar den muur gekeerd. Plutarchos Perikl. 30 verhaalt (in aansluiting aan Thuk. II.) dat de gezanten der Spartanen, na veel over en weer praten, zich tevreden

verklaarden indien slechts het besluit tegen de Megariërs werd opgeheven. Toen nu Perikles hierop antwoordde „dat zou in strijd zijn met de wet”, zou een hunner, een grappenmaker, gezegd hebben: „als gij het dan niet kunt opheffen, draai het dan om” (σὺ δὲ μὴ καθέλης, ἀλλὰ στρέψον εἴσω τὸ πινάκιον· οὐ γὰρ ἐστὶ νόμος ὁ τοῦτο καλῶν). — Aristophanes bezigt hier dus, bij wijze van ἀπροσδόκητον, een historische en bij zijn toehoorders natuurlijk welbekende aardigheid. Dat de Peloponnesiërs voor zó ó-iets telkens en telkens weer moeite kwamen doen, klinkt dubbel zot. (Hartman).

539. Vgl. Vred. 608: (Περικλῆς) ἐξέφλεξε τὴν πόλιν· | ἐμβαλὼν σπινθῆρα μικρὴν Μεγαρικοῦ ψήφισματος | ἐξεφύσησεν τοσοῦτον πόλεμον ὥστε τῷ καπνῷ | πάντας Ἑλλήνας δακρῦσαι, τοὺς τ' ἐκεῖ τοὺς τ' ἐνθάδε. | ὡς δ' ἔπαξ τὸ πρῶτον ἔκουσ' ἐψέφησεν ἕμπελος | καὶ πῖθος πληγείς ὑπ' ὀργῆς ἀντελάκτισεν πῖθω, | οὐκέτ' ἦν οὐδεὶς δ' παύσων, ἦδε (nl. de Vrede) δ' ἠφανεῖτο.

540. Woordelijk aan de Telephos ontleend; 543 insgelijks (schol.).

541. φέρε] als tusschenwerpsel staat of bij den 1. persoon subiunct. aor. *kom laai ik* (vooral φέρ' ἴδω), of als inleiding tot een vraag, gelijk hier; evenzoo 898, Wolk. 218, 769, Thesmoph. 261, 768, 788, Plut. 94, 181 enz.

— ἐσπλεῦσαν] op een *schip aangevoerd*, toevalligerwijze in Lakonië beland. Het werkwoord *ἐσπλεῖν* wordt

- ἀπέδοτο Φήνας κυνίδιον Σεριφίων,
καθῆσθ' ἂν ἐν δόμοισιν; ἢ πολλοῦ γε δεῖ·
καὶ κάρτα μέντ' ἀν εὐθέως καθείλετε
- 545 τριακοσίας ναῦς, ἣν δ' ἂν ἡ πόλις πλέα
θορύβου στρατιωτῶν, περὶ τριηράρχου βοῆς,
μισθοῦ διδομένου, παλλαδίων χρυσουμένων,
στοᾶς στεναχούσης, σιτίων μετρούμενων,
ἀσκῶν, τροπωτήρων, κἀδους ὠνουμένων,
- 550 σκορόδων, ἐλαῶν, κρομμύων ἐν δικτύοις,
στεφάνων, τριχίδων, ἀλητριδων, ὑπωπίων,
τύλων ψοφούντων, θαλαμιῶν τροπουμένων,
αὐλῶν κελυστῶν, νιγλάρων, συριγμάτων.
- 555 ταῦτ' οἶδ' ὅτι ἂν ἔδρατε· τὸν δὲ Τήλεφον
οὐκ οἶόμεσθα; νοῦς ἄρ' ὑμῖν οὐκ ἔνι.
(Legt zijn hoofd weder op het blok).

dikwijls als passivum van ἐσάγειν ge-
bezigd; τὰ ἐσπλέοντα = de invoer.

542. φήνας] door middel van φά-
σις aanbrengen; zie op 819.

— De Seriphiers zijn spreekwoor-
delijk voor de alleronbeduidendste onder
de steden der Atheensche symmachie.
Plato Polit. I 329 e τὸ τοῦ Θεμιστο-
κλέους εὖ ἔχει, ὃς τῷ Σεριφίῳ λοι-
δορουμένῳ καὶ λέγοντι ὅτι οὐ δι' αὐτὸν
ἀλλὰ διὰ τὴν πόλιν εὐδοκμοίῃ, ἀπε-
κρίνατο ὅτι οὐτ' ἂν αὐτὸς Σερίφιος
ἂν ὀνομαστὸς ἐγένετο, οὐτ' ἐκεῖνος
Ἰθναῖος (Cic. de Senect. 3, Plut.
Themist 18). „Men kan wel zien“, zei
Kratinos in zijn tooneelstuk *de Seri-
phiërs*, „dat hier eertijds Perseus met
het hoofd der Gorgo is gekomen: het
gansche eiland is nog altijd louter on-
vruchtbare steen.“

545. *Driehonderd schepen*, een op-
zettelijk zeer overdreven cijfer. Dit is
het maximum der geheele zeemacht in
het bloeitijdperk van Athene; volgens
Thuk II 13 waren er zooveel aan-
wezig bij den aanvang van den krijg,
waarvan er blijkens III 17 hoogstens
tweehonderd en vijftig tegelijk in dienst
werden gesteld; zie ook Demosth. 14

p. 181. Nooit werd echter voor één
enkele onderneming de gansche vloot
gebezigd; het grootste aantal oorlogschep-
pen dat tegelijk zee koos was honderd;
daarmede ging Perikles in 430 naar
Epidauros en Nikias in 415 naar Sicilië
(Thuk. VI 31); zie ook Ridd. 1303.

547. *παλλαδίων*] *Pallas-beelden* op
den achtersteven der schepen.

548. In de *στοᾶ ἀλφιτόπωλις*, door
Perikles gebouwd in den Peiraieus, zijn
ook de voor de vloot bestemde graan-
magazijnen van den staat. Deze stoa
wordt ook Ekkl. 686 vermeld.

551. *τριχίδων*] hetzelfde als *ἀφάσι
sardines*, zie Ridd. 662 (vergeleken met
666) en Ekkl. 56.

553. *θαλαμιῶν*] *gaten om de roei-
spanen door te steken*; zie Vred. 1232.

554. *νιγλάρων*] *schrille fluitgeluiden*
zonder bepaalden toon of beteekenis
(Pherektrat. 145, Eupol. 110, Phrynich.
69); de *αὐλοὶ κελυσταὶ* daarentegen
dienen om de maat bij het roeien aan
te geven.

555 ὅτι ἂν] zie 4.

556. Na het deftig klinkende citaat
uit de Telephos van Euripides „τὸν
δὲ Τήλεφον οὐκ οἶόμεσθα;“, hetgeen

ΚΟΡΤΦΑΙΟΣ.

ἄλῃθες, ὧπίτριπτε καὶ μιαιώτατε;
ταυτὶ σὺ τολμᾶς πτωχὸς ὢν ἡμᾶς λέγειν;
[καὶ συκοφάντης εἶ τις ἦν, ἀνείδισας;]

ΗΓΕΜΩΝ ΤΟΤ ΗΜΙΧΟΡΙΟΥ Β.

ἢ τὸν Ποσειδῶ, καὶ λέγει γ' ἄπερ λέγει
δίκαια πάντα κούδεν αὐτῶν ψεύδεται.

560

ΚΟΡΤΦΑΙΟΣ.

εἶτ' εἰ δίκαια, τοῦτον εἰπεῖν αὐτὰ χρῆν;
ἀλλ' οὔτι χαίρων ταῦτα τολμήσει λέγειν.

ΗΓΕΜΩΝ ΤΟΤ ΗΜΙΧΟΡΙΟΥ Β.

οὔτος σὺ ποῖ θεῖς; οὐ μενεῖς; ὡς εἰ θενεῖς
τὸν ἄνδρα τοῦτον, αὐτὸς ἀρθήσει τάχα.

565

(De twee halfkoren geraken in strijd. Mimische dans).

ΗΜΙΧΟΡΙΟΝ Α.

(Zang).

ἰὼ Λάμαχ', ὧ βλέπων ἀστραπὰς,

βοήθησον, ὧ γοργολόφα, Φανείς,

ἰὼ Λάμαχ', ὧ Φίλ', ὧ Φυλέτα·

εἶτ[ε τις] ἔστι ταξίάρχος ἢ στρατηγὸς ἢ

hier beteekent: "hoe kunt gij den Peloponnesiërs euvel duiden wat gij zelf onder soortgelijke omstandigheden óók gedaan zoudt hebben?" klinkt het meer dan gemeenzame slotwoord „jelui lijkt wel niet wijs" dubbel dwaas. (Dat die woorden niet van Euripides zijn. blijkt ten overvloede uit de op 440 besproken vorming van den vijfden voet). — Groote overeenkomst met deze peroratie heeft het, evenzeer aan de Telephos (Eur. fr. 712) ontleende, einde der rede van Mnesilochos Thesm. 517 volg: ταῦτ' οὐ ποιοῦμεν τὰ κακά; ἢ τὴν Ἄρταμιν | ἡμῖς γε· κἄτ' Εὐρηπίδῃ θυμὸς μὲθ' αἰ, | οὐδ' ἄν παθοῦσαι μᾶλ' ἔσον ἢ δεδράκαμεν;

563. ἀλλ' οὔτι χαίρων] dat zal hem romoen; zie op 41. Evenzoo Wesp. 186, Kikv 848, (Plut. 64), Soph. Oid. Tyr. 363, Philokt. 1299, Eur. Or. 1593 enz.

564. οὔτος σὺ ποῖ θεῖς;] evenzoo Wesp. 854, Thesm. 224; zie ook Ekkl.

703 ποῖ θεῖς οὔτος; Ridd. 240, Thesm. 689, Plut. 439.

566. βλέπων ἀστραπὰς] zie op 95.

567. γοργολόφα] met fierom (γοργός) helmetos; epitheton van Athene Ridd. 1181.

568. ὧ φυλέτα] vgl. Vog. 368. Lamachos behoort derhalve tot dezelfde phyle als de Acharniërs, nl. de Oionείs. Vroeger meende men, op grond van een opschrift uit dezen tijd (Boeckh Staatsk II p. 27, 28), dat Lamachos tot den demos Kephale en dus tot de phyle Akamantis zou behooren; het is echter later gebleken dat die inscriptie verkeerd was gelezen; er staat niet στρατηγοῖς Λαμάχο[ς] Κεφαλῆθεν maar Τριστοῖς Τρισιμάχο Κεφαλῆθεν (C. I. A. I 180—183, Dittenberger Delect. n°. 36, 28).

569. Dit vers is corrupt overgeleverd, blijkens de maat; hoogstwaarschijnlijk moeten 568 en 569 iam-bische trimetri zijn, = 492 en 493.

τειχομάχας ἀνὴρ, βοθησάτω
τις ἀνύσας, ἐγὼ γὰρ ἔρχομαι μέσος.

DE TIENDE TOONEEL.

(Lamachos snelt zijn woning uit in volle wapenrusting; een groot schild, waarop het Medusa-hoofd, aan den arm; op het hoofd een helm met drievoudigen vederbos. Voorts met zwaard en speer gewapend).

Dikaiopolis, Koor, Lamachos.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

πόθεν βοῆς ἤκουσα πολεμιστηρίας;
ποῖ χρὴ βοηθεῖν; ποῖ κυδοιμὸν ἐμβαλεῖν;
τίς Γοργόν' ἐξήγειρεν ἐκ τοῦ σάγματος;

571. ἀνύσας] wordt dikwijls aan een verneming toegevoegd, zie Ridd. 71, Wolk. 181, Wesp. 398, 847, 1158, 1162, 1210, Lys. 438, Thesmoph. 255, Kikv. 1171, Ekkles. 1058, Plut. 229, 349, 648, 974; vaak met *τι* er achter: Ridd. 119, Wolk. 506, 635, 1253, Wesp. 30, 202, Vred. 275, 872, Lysistr. 920. Wij: *γαιω* (*wał*). Vgl. *τρέχων* 176. De omgekeerde constructie is zeldzaam: *ἀνύσατε πετόμενα* Vog. 241.

— *ἔρχομαι μέσος*] vgl. Ridd. 388, Wolk. 1047, Kikv. 469, Ekkl. 260.

572. Welke waardigheid bekleedt Lamachos op het oogenblik in de werkelijkheid en dus ook op het tooneel? Zeker niet die van strateeg; zie op 593. Volgens Müller-Strübing is hij lochaag. Ik meen dat hij den rang van taxiarchos bezit. Dat maak ik op uit Vred. 1172 (aangehaald op 112), waar bepaaldelijk een drie-dubbele pluim, gelijk Lamachos (965, 1109) op zijn helm heeft, als kenteeken van een taxiarch wordt vermeld: *θεοῖσιν ἐχθρὸν ταξιάρχον προσβλέπων, | τρεῖς λόφους ἔχοντα καὶ φοινικίδ' ὀξείαν πάνυ*. Zie verder Vred. 444 (Vog. 353, Thesm. 833).

Ook de 602 vermelde drie drachmen zijn te hooge gage voor een lochaag, maar te weinig als bezoldiging

voor een strateeg. De vaste verhouding is, dat de lochaag het dubbele en de strateeg het vierdubbele van een gemeen soldaat ontvangt; en daar wij nu een drachme daags in dezen tijd herhaaldelijk vermeld vinden als soldij voor de troepen (Inl. bl. 19, 3; vs. 159, Thuk. VI 8 en 31, VIII 29, Xen. Hell. I 5 § 4), vloeit daaruit voort dat een lochaag er twee en een strateeg vier ontving; dan is drie drachmen een midden-gage, overeenstemmende met den tusschen lochaag en strateeg inliggenden militairen rang.

Eindelijk pleit voor mijn opvatting, dat 569 van een taxiarchos gesproken wordt, waartoe anders geen bijzondere aanleiding zou bestaan; men vertale slechts de woorden *ἔτε τις ἔστι ταξιάρχος* of *welke andere taxiarch er in de nabijheid mag zijn* (*ἔτ τις=ἕστις*; de tegenwerpen van Elmsley, die er in dat geval *ἄλλος* bij verlangen zou, acht ik ongegrond).— De tien taxiarchen hebben elk een der tien phylai of *τάξεις*, waarin het voetvolk verdeeld is, onder hun bevelen. Hiermede strookt dus goed vs. 1074, volgens hetwelk Lamachos het kommando heeft over meer dan één lochos.

574. Over de Gorgo op het schild van Lamachos zie men 582, 964, 1095, 1181, Vred. 474, 561. Vgl. ook Lys.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὦ Λάμαχ', ἦρωσ τῶν λόφων καὶ τῶν λόχων.

576

ΚΟΡΤΦΑΙΟΣ.

ὦ Λάμαχ', οὐ γὰρ οὗτος ἄνθρωπος πάλαι
ἄπασαν ἡμῶν τὴν πόλιν κακορροθεῖ;

ΛΑΜΑΧΟΣ.

οὗτος σὺ, τολμᾶς πτωχὸς ὦν λέγειν τάδε;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

(Steeds geknield, met geveinsden deemoed. Zoo ook het volgende).

ὦ Λάμαχ' ἦρωσ, ἀλλὰ συγγνώμην ἔχε,
εἰ πτωχὸς ὦν εἶπόν τι κάστωμυλάμην.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

τί δ' εἶπας ἡμᾶς; οὐκ ἔρεῖς;

580

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

οὐκ οἶδ' ἔτι·

ὑπὸ τοῦ δέους γὰρ τῶν ὄπλων ἰλιγγιῶ.

ἀλλ' ἀντιβολῶ σ', ἀπένευγέ μου τὴν μορμόνα.

560 (na den dood van Lamachos, dus niet op hem toepasselijk) ὅταν ἀσπίδ' ἔχων καὶ Γοργόνα τις, κἄτ' ὄνηται κορακίνους.

— *σάγματος*] foudraal van wollen stof (van σάπτω rakken); Eur. Andr. 617 κάλλιστα τεύχη δ' ἐν καλοῖσι σάγμασιν. Vandaar Wesp. 1142 Μορύχου σάγμα van een buitengewoon dik en warm overkleed. Over het bewaren der schilden in een foudraal zie op 279. De ten strijde zich toerustende soldaat neemt dat omhulsel er natuurlijk af; zie 1120 (waar het ἔλυτρον genoemd wordt) en Xen. Anab. I 2 § 16.

575. *O Lamachos, hold der λόφοι* (1 heuvels, 2 helmbossen) *en λόχοι* (1 hinderlagen, 2 compagnieën); Inleid. bl. 20. Vgl. 1074: ταχέως λαβόντα τοὺς λόχους καὶ τοὺς λόφους, Vred. 395 εἰ τι Πισισάνδρου βδελύττει τοὺς λόφους καὶ τὰς ὄφρυς, en 561 ἡμῶν τοὺς λόφους ἀφείλε καὶ τὰς Γοργόνας; zie ook Kikv. 925. — Een woordspeling met de dubbele beteekenis van λόφος komt ook Vog. 291—293 voor.

576. οὐ γὰρ] ook 827, Ridd. 1392,

Wesp. 836, 1299, Kikv. 25, Soph. Ai. 1320.

577. κακορροθεῖ] dit werkwoord behoort tot den tragedie-stijl, evenzoo Thesm. 896. Ongetwijfeld is dus ook deze zijt aan de Telephos ontleend.

578. Wegens de overgroote overeenkomst met 558 en 593 houdt Valcke-naer dit vers voor ingeschoven; ik zou er veeleer een bewijs voor tweevoudige redactie in zien.

579. ἐστωμυλάμην] *babbelen*, Ridd. 1876, Vred. 995, Thesmoph. 1078, Kikv. 1071; vgl. *στάμυμμα* Kikv. 92 en *στωμύλος* hierboven 429.

581. ὑπὸ τοῦ δέους] zie 350.

— *ἰλιγγιῶ*] *duizelen*, ook 1218. Vgl. *σκοτοδιναῖν* 1219. — De uitgang *-ιᾶν* is zeer gebruikelijk bij verba die beteekenen *lijden aan een of andere kwaal*, bijv. *βουλιμιαῖν, ναυτιᾶν, ὀφθαλμιαῖν, λιθιαῖν, ὑδρωπιαῖν* aan *geenuohonger, zeeziekte, oogziekte, graveel, watersucht lijden* enz. Zie ook *σιβυλλιαῖν* Ridd. 61.

582. τὴν μορμόνα] ook Vred. 474 wordt het gorgoneion op het schild van Lamachos aldus betiteld. De μορμόνα

ΛΑΜΑΧΟΣ.

(legt zijn schild af).

ἰδοῦ.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

παράθες νυν ὑπτίαν αὐτὴν ἐμοί.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

(keert het om).

κεῖται.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

Φέρε νυν ἀπὸ τοῦ κράνους μοι τὸ πτερόν.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

585

τουτὶ πτίλον σοι.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τῆς κεφαλῆς νύν μου λαβοῦ,
ἴν' ἐξεμέσω· βδελύττομαι γὰρ τοὺς λόφους.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

οὔτος, τί δράσεις; τῷ πτίλῳ μέλλεις ἐμεῖν;
πτίλον γὰρ ἔστιν —

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

εἰπέ μοι, τίνας ποτὲ

ἄρνιθός ἐστιν; ἄρα κομπολακύθου;

ΛΑΜΑΧΟΣ.

590

οἴμ' ὡς τεθνήξεις.

is een «spook om kinderen mee naar bed te jagen»; zie bijv. Theokrit. 15, 40: οὐκ ἄξῳ τυ, τέκνον· μορμῶ! δάκνει ἴππος! Als tusschenwerpsel gebezigd Ridd. 693: καὶ μὴν ὁ Παφλαγῶν οὐτοσὶ προσέρχεται... | ὡς δὲ καταπιόμενός με· μορμῶ, τοῦ δράσουσ! Vandaar μορμολύττεσθαι *hangetaken* Vog. 1245, Krates 8, μορμολυκεῖα *vogelverschrikkers* Thesmoph. 417, fr. 97 en 187, en in gelijken zin μορμωπά Kikv. 925.

584. τὸ πτερόν] *dien vleugel*. Lamachos plukt er één *veer* (πτίλον) uit en reikt hem die toe. Zie op 1082.

585. τουτὶ] zie 130.

586. Vgl. Wolk. 906: αἰβοὶ τουτὶ καὶ δὴ | χειρεῖ τὸ κακόν, ὅτε μοι λεκάνην. Kratinos 251 μᾶν βδελυγμία

σ' ἔχει; | πτερόν ταχέως τις καὶ λεκάνην ἐνεγκάτω. Eerst nu begrijpt Lamachos dat zijn schild onderstboven gelegd moest worden om voor λεκάνη te dienen, en dat Dikaiopolis de veder gevraagd heeft niet uit bewonderende nieuwsgierigheid maar om ze in zijn keel te steken. — Met een borst-harnas wordt op soortgelijke wijze Vred. 1226 volgg. de spot gedreven.

588. Lamachos wil zeggen: πτίλον γὰρ ἔστι στρόθου (zie 1105), doch Dikaiopolis valt hem in de rede.

589. κομπολάκυθος] = μετὰ κόμπου λακύν schol., zeer juist, gelijk het werkwoord κομπολάκειν Kikv. 961 bewijst. Vergelijk 89. — Den ouden aristos ἔλακον *scheveusem* gebruikt Aristophanes Lys. 356, Kikv. 97, Plut. 39

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

μηδαμῶς, ὦ Λάμαχε·
οὐ γὰρ κατ' ἰσχύν ἐστιν· εἰ δ' ἰσχυρὸς εἶ,
τί μ' οὐκ ἀπεψώλησας; εὐσπλος γὰρ εἶ.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ταυτὶ λέγεις σὺ τὸν στρατηγὸν πτωχὸς ὦν;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

(Rijst plotseling uit zijn deemoedige houding overeind, werpt zijn armoedige plunje af, en stelt zich dreigend tegenover Lamachos. Deze deinst ontroerd en angstig terug.)

ἐγὼ γάρ εἰμι πτωχός;

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ἀλλὰ τίς γὰρ εἶ;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὅστις; πολίτης χρηστὸς, οὐ σπουδαρχίδης,

595

(parodie?); ook het praesens *λάσκω* Ach. 1046, Kidd. 1018, futurum *λακῆσομαι* Vred. 381, 384, zie ook 382; eindelijk *διαλακῆσασα* Wolk. 410 (van *ἔσθ βαρῆσα*). Het perfectum *λέληκα* (*λέλακα*) komt slechts bij de Epici en Tragicen voor, en dus ook in parodie van den tragischen stijl, zie 410.

591. Dit en het volgende vers is onverstaanbaar; *οὐ κατ' ἰσχύν* beteekent *niet met geweld*, Aisch. Prom. 212.

593. Dit vers is in tragischen stijl geschreven en waarschijnlijk in hooftzaak aan de Telephos van Euripides ontleend (de tragicus kon bijv. schrijven: *σὺ τὸν στρατηγὸν πτωχὸς ὦν λέγεις τάδε*): Men wachte zich *στρατηγός* hier door *strateeg* te vertalen; het beteekent eenvoudig *legerhoofd* (zie Soph. Antig. 8, Philokt. 264, Eur. Androm. 696, Phoiniss. 1371, Hiket. 102 enz.), en is dus de deftige benaming waaronder Lamachos zijn waardigheid als *officier* (*taxiarchos*, zie op 572) aanduidt in tragedie-stijl. Daar hij een paar maanden later werkelijk tot strateeg is benoemd, en dus nu reeds door de openbare meening als zoodanig werd gedoodvervd, moet het tweeduidige woord *στρατηγός* uit zijn mond een

bijzonder komischen indruk op de toehoorders gemaakt hebben.

In het hier opgemerkte ligt de weerlegging der door Müller-Strübing Arist. p. 498 volgg. aan dit vers vastgeknoopte beschouwingen, ten gunste van zijn bewering dat de strategen-verkiezingen in den winter vielen. Ware Lamachos, gelijk deze geleerde meent, even vóór de opvoering der Acharniërs tot strateeg benoemd geworden, en was naar aanleiding van die benoeming vers 593—619 door Aristophanes op 't laatste oogenblik in het reeds gereed liggende en ingestudeerde tooneelstuk ingelascht, dan moest vers 1073 aan het publiek als onzin klinken; terwijl dan ook Lamachos eerst met de zichtbare teekenen der strategen-waardigheid en daarna als eenvoudig lochaag (of taxiarch) zou zijn opgekomen, zoodat de tegenstrijdigheid onmogelijk onopgemerkt kon blijven. Bovendien vonden de verkiezingen waarschijnlijk eerst in Mei (einde Munychion) plaats, zie Gilbert Beitrage p. 7.

595. *σπουδαρχίδης*] De gewone naam voor *candidatus* is *σπουδαρχίας* Xen. Symp. 1 § 4, *σπουδαρχίαν* naar een *ambt dingens*. — Vgl. op 609.

ἀλλ' ἐξ ὅτου περ ὁ πόλεμος στρατωνίδης,
 σὺ δ' ἐξ ὅτου περ ὁ πόλεμος μιθαρνίδης.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ἐχειροτόνησαν γὰρ με —

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

κόκκυγές γε τρεῖς.

600 ταῦτ' οὖν ἐγὼ βδελυττόμενος ἐσπείσάμην,
 ὄρων πολιοῦς μὲν ἄνδρας ἐν ταῖς τάξεσιν,
 νεανίας δ', οἷος σὺ διαδεδρακότας,
 τοὺς μὲν ἐπὶ Θράκης μισθοφοροῦντας τρεῖς δραχμᾶς,
 Τισαμενοφαινίππους, Πανουργιππαρχίδας,
 605 ἑτέρους δὲ παρὰ Χάρητι, τοὺς δ' ἐν Χαόσιν,
 Γερητοθεοδώρους, Διομειαλαζόνας,
 τοὺς δ' ἐν Καμαρίνῃ κἄν Γέλα κἄν Καταγέλα.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ἐχειροτονήθησαν γὰρ.

601. διαδεδρακότας] Inl. bl. 20. Kikv. 1014 noemt Aischylos zijn eigen tijdgenooten, in tegenstelling met het nu levend geslacht, γενναίους καὶ τετραπῆχεις καὶ μὴ διαδρασιπολίτας.

602. τρεῖς δραχμᾶς] op 572.

603. Welke personen hier en 605 genoemd of onder verdichte namen aangeduid worden, is onbekend. De gissingen van Müller-Strübing (Arist. p. 529 volgg.) en Gilbert (Beiträge p. 157 volgg.) acht ik onaannemelijk, en de scholia doen er eenvoudig een slag naar. Z e k e r is het intusschen, dat er werkelijke, algemeen bekende Atheners worden bedoeld (hoe Muller en Ribbeek dat twijfelachtig of zelfs onwaarschijnlijk kunnen vinden, begrijp ik niet).

604. De Chaoniërs worden alereerst vermeld wegens hun aan χᾶσκειν herinnerenden naam, evenals Ridd. 78; doch er ligt ook een historische toespeling in; zie Inl. bl. 21. — Wie Chares is weten wij niet; zijn naam moet aan χαρήναι herinneren, maar ongetwijfeld is deze „Jan-plezier” toch ook een geschiedkundig persoon. Zou Χάρητι niet verdraaiing voor Λάχητι (Inl.

bl. 21) zijn? Wesp. 836 wordt diezelfde naam in Λάβης veranderd.

605. Διομειαλαζόνας] snoevers, potsenmakers. In den demos Diomeia, met Kynosarges de noordoostelijke voorstad van Athene, was een vermaard heiligdom van Herakles, waar een vast gezelschap van zestig βιασῶται vrolijke feesten placht te vieren; vgl. Kikv. 650: ἐφρόντισα | ὀπὸν Ἡράκλεια τῶν Διομείοις γίγνεται. Dit tafelgenootschap verkreeg een zoo groote bekendheid wegens den geestigen luim die daar heerschte en de vermakelijke invallen die er ten beste werden gegeven, dat Philippos van Makedonië een verzameling van hunne grappen liet bijbrengen (Ath. XIV, p. 614 d, e en VI p. 260 a).

606. Voor de vermelding van Kamarina zie Inl. bl. 21. Tot het noemen van Gela is geen andere aanleiding dan dat deze sicilische stad een aan γελῶν herinnerenden naam heeft; vgl. fr. 718 ὑπὸ τοῦ γέλωτος ἐς Γέλαν ἀφίξομαι. Met Γέλα καὶ Καταγέλα kan men μαχῶν καὶ Λαμάχων 270 vergelijken.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

αἴτιον δὲ τί

ὕμᾱς μὲν αἰεὶ μισθοφορεῖν ἀμμηγέπη,
τωνδὲ δὲ μηδέν’;

(tot de leden van het vijandige halfkoor:)

ἔτεδον, ᾧ Μαριλάδῃ,

ἤδη πεπρέσβευκας σὺ πολιδὸς ᾶν; ἐνί, 610
ἀνένευσε· καίτοι γ’ ἐστὶ σώφρων κέρυγάτης.

τί δ’ Ἀνθράκυλλος κεύφοριδης ἢ Πρινίδης;
εἶδέν τις ὑμῶν τὰκβάταν’ ἢ τοὺς Χαόνας;
οὐ Φασιν. ἀλλ’ ὁ Κοισύρας καὶ Λάμαχος, 615
οἷς ὑπ’ ἐράνου τε καὶ χρεῶν πρῶν ποτὲ,
ὥσπερ ἀπόνιπτρον ἐκχέοντες ἐσπέρας,
ἅπαντες „ἐξίστω” παρῆνον οἱ Φίλοι.

609. ἔτεδον] zie 822.

— Μαριλάδῃ] deze en de hier volgende eigennamen zijn gekozen met het oog op het kolenbranders-bedrijf. Aristophanes pleegt aan zijn personen kenschetsende namen te geven (vgl. op 220 en 500). Omgekeerd gebruikt hij werkelijk bestaande eigennamen gaarne in hun letterlijke betekenis; zie vs. 595 volg.; evenzoo Amunias Ridd. 570, Nikobulos Ridd. 615, Antileon Ridd. 1044, Phanos Ridd. 1256, Philoxenos Wesp. 84, Diopetithes Wesp. 380, Drakontides Wesp. 438, Lysimache Vred. 992, Lys. 554, Aristokrates Vog. 125, Nausimache, Aristomache, Stratonike, Eubule Thesm. 804—808, Prokrustes Ekkl. 1021.

610. ἐνί] als deze lezing juist is, zal men moeten vertalen: kijk, ziet gewel; een dergelijk tusschenwerpsel is echter van elders onbekend (wel staat Plut. 75 ἦν). Ik denk dat Aristophanes schreef πολιδὸς ᾶν πάλας, daar de ziu anders bij ᾶν in de lucht blijft hangen; waarschijnlijk heeft dus Blaydes terecht vermoed dat in ενη een tusschengevoegd ἀνανεύει; schuilt en dat het oorspronkelijke woord daardoor is verdrongen.

614. Κοισύρα, de gade van Alk-

meon, geldt als type van een trotsche en prachtlievende vrouw; zie Wolk. 48 en 800. — Welke jonge man uit het geslacht der Alkmeoniden hier als de nazaat van Koisyra wordt aangeduid, is niet zeker. Alkibiades, aan wien men in de eerste plaats zou denken, kan niet wel bedoeld zijn, daar deze volstrekt niet onder geldelijke bezwaren gebukt ging. Veel minder kan de dichter het oog hebben op Megakles, gelijk de scholia beweren (waarschijnlijk verlokt door Wolk. 46, 70, 124, 815); deze toch, de moedersvader van Alkibiades en oom van Perikles, was natuurlijk veel te oud om hier met overmoedige jongelieden te zamen te worden genoemd. Müller-Strübing Arist. p. 523 meent dat op Hippokrates wordt gezinspeeld, den zoon van Ariphton en broederszoon van Perikles; hij was dit jaar en de beide volgende strateeg en is bij Delion geneuveld.

615. ἐράνου] zie 1210 volg. met de aant.

616. ἀπόνιπτρον] waschwater; het bekken heet ἀπονιπτήρ; evenzoo ποδάνιπτήρ — ποδάνιπτρον, λούτρον — λούτριον; fr. 290 μήτε ποδάνιπτρον θύραζ’ ἐκχέετε μήτε λούτριον.

617. ἐξίστω] bey u.

ἀλλ' ἐξ ὅτου περ ὁ πόλεμος στρατωνίδης,
 σὺ δ' ἐξ ὅτου περ ὁ πόλεμος μιθαρνίδης.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ἐχειροτόνησαν γάρ με —

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

κόκκυγές γε τρεῖς.

600 ταῦτ' οὖν ἐγὼ βδελυττόμενος ἐσπεισάμην,
 ὄρων πολιούς μὲν ἀνδρας ἐν ταῖς τάξεσιν,
 νεανίας δ', ὅσος σὺ διαδεδρακότας,
 τοὺς μὲν ἐπὶ Θράκης μισθοφοροῦντας τρεῖς δραχμὰς,
 Τισαμενοφαινίππους, Πανουργιππαρχίδας,
 605 ἑτέρους δὲ παρὰ Χάρητι, τοὺς δ' ἐν Χαδίσι,
 Γερητοθεοδώρους, Διομειαλαζόνας,
 τοὺς δ' ἐν Καμαρίνῃ κὰν Γέλα κὰν Καταγέλα.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ἐχειροτονήθησαν γάρ.

601. διαδεδρακότας] Inl. bl. 20. Kikv. 1014 noemt Aischylos zijn eigen tijdgenooten, in tegenstelling met het nu levend geslacht, *γενναίους καὶ τετραπήχεις καὶ μὴ διαδρασιπολίτας*.

602. τρεῖς δραχμὰς] op 572.

603. Welke personen hier en 605 genoemd of onder verdichte namen aangeduid worden, is onbekend. De gissingen van Müller-Strübing (Arist. p. 529 volg.) en Gilbert (Beiträge p. 157 volg.) acht ik onaannemelijk, en de scholia doen er eenvoudig een slag naar. Z e k e r is het intusschen, dat er werkelijke, algemeen bekende Atheners worden bedoeld (hoe Muller en Ribbeck dat twijfelachtig of zelfs onwaarschijnlijk kunnen vinden, begrijp ik niet).

604. De Chaoniërs worden alereerst vermeld wegens hun aan *χάσκειν* herinnerenden naam, evenals Ridd. 78; doch er ligt ook een historische toespeling in; zie Inl. bl. 21. — Wie Chares is weten wij niet; zijn naam moet aan *χαρήναι* herinneren, maar ongetwijfeld is deze „Jan-plezier” toch ook een geschiedkundig persoon. Zou *Χάρητι* niet verdraaiing voor *Λάχητι* (Inl.

bl. 21) zijn? Wesp. 836 wordt diezelfde naam in *Λάβης* veranderd.

605. Διομειαλαζόνας] *spoovers, rot-senmakers*. In den demos Diomeia, met Kynosarges de noordoostelijke voorstad van Athene, was een vermaard heiligdom van Herakles, waar een vast gezelschap van zestig *θιασῶται* vrolijke feesten placht te vieren; vgl. Kikv. 650: *ἐφρόντισα | ὅπόθ' Ἡράκλεια τῶν Διομείους γίγνεται*. Dit tafelgenootschap verkreeg een zoo groote bekendheid wegens den geestigen luim die daar heerschte en de vermakelijke invallen die er ten beste werden gegeven, dat Philippos van Makedonië een verzameling van hunne grappen liet bijéénbrengen (Ath. XIV, p. 614 d, e en VI p. 260 a).

606. Voor de vermelding van *Kamarina* zie Inl. bl. 21. Tot het noemen van *Gela* is geen andere aanleiding dan dat deze sicilische stad een aan *γελᾶν* herinnerenden naam heeft; vgl. fr. 718 *ὑπὸ τοῦ γέλωτος ἐς Γέλαν ἀφίξομαι*. Met *Γέλα καὶ Καταγέλα* kan men *μαχῶν καὶ Λαμάχων* 270 vergelijken.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

αἴτιον δὲ τί

ὕμᾱς μὲν ἀεὶ μισθοφορεῖν ἀμηνόγη, 610
 τῶνδὲ δὲ μηδέν’;

(tot de leden van het vijandige halfkoor:)

ἔτεδν, ὃ Μαριλάδῃ,

ἤδη πεπρέσβευκας σὺ πολιδὸς ὦν; ἐνὶ, 610
 ἀνένευσε· καίτοι γ’ ἐστὶ σῶφρων κἀργάτης.

τί δ’ Ἀνθράκυλλος κεύφοριδῆς ἢ Πρινίδης;

εἶδέν τις ὑμῶν τάκβάταν’ ἢ τοὺς Χαθνας;

οὐ Φασιν. ἀλλ’ ὁ Κοισύρας καὶ Λάμαχος,

οἷς ὑπ’ ἐράνου τε καὶ χρεῶν πρῶην ποτὲ, 615

ὥσπερ ἀπόνιπτρον ἐκχέοντες ἐσπέρας,

ἅπαντες „ἐξίστω” παρήνουν οἱ Φίλοι.

609. ἐτεδν] zie 822.

— Μαριλάδῃ] deze en de hier volgende eigennamen zijn gekozen met het oog op het kolenbranders-bedrijf. Aristophanes pleegt aan zijn personen kenschetsende namen te geven (vgl. op 220 en 500). Omgekeerd gebruikt hij werkelijk bestaande eigennamen gaarne in hun letterlijke beteekenis; zie vs. 595 volg.; evenzoo A m u n i a s Ridd. 570, Nikobulos Ridd. 615, Antileon Ridd. 1044, Phanos Ridd. 1256, Philoxenos Wesp. 84, Diopetithes Wesp. 380, Drakontides Wesp. 438, Lysimache Vred. 992, Lys. 554, Aristokrates Vog. 125, Nausimache, Aristomache, Stratonike, Eubule Thesm. 804—808, Prokrustes Ekkl. 1021.

610. ἐνὶ] als deze lezing juist is, zal men moeten vertalen: kijk, ziet gewel; een dergelijk tusschenwerpsel is echter van elders onbekend (wel staat Plut. 75 ὦν). Ik denk dat Aristophanes schreef πολιδὸς ὦν πάλαι, daar de zin anders bij ὦν in de lucht blijft hangen; waarschijnlijk heeft dus Blaydes terecht vermoed dat in *en* een tusschengevoegd ἀνανέσει snuift en dat het oorspronkelijke woord daardoor is verdrongen.

614. Κοισύρα, de gade van Alk-

meon, geldt als type van een trotsche en prachtlievende vrouw; zie Wolk. 48 en 800. — Welke jonge man uit het geslacht der Alkmeoniden hier als de nazaat van Koisyra wordt aangeduid, is niet zeker. Alkibiades, aan wien men in de eerste plaats zou denken, kan niet wel bedoeld zijn, daar deze volstrekt niet onder geldelijke bezwaren gebukt ging. Veel minder kan de dichter het oog hebben op Megakles, gelijk de scholia beweren (waarschijnlijk verlokt door Wolk. 46, 70, 124, 815); deze toch, de moedersvader van Alkibiades en oom van Perikles, was natuurlijk veel te oud om hier met overmoedige jongelieden te zamen te worden genoemd. Müller-Strübing Arist. p. 523 meent dat op Hippokrates wordt gezinspeeld, den zoon van Ariphron en broederszoon van Perikles; hij was dit jaar en de beide volgende strateeg en is bij Delion gesneuvel.

615. ἐράνου] zie 1210 volg. met de aant.

616. ἀπόνιπτρον] waschwater; het bekken heet ἀπονιπτήρ; evenzoo ποδάνιπτήρ — ποδάνιπτρον, λούτρον — λούτριον; fr. 290 μήτε ποδάνιπτρον θύραζ’ ἐκχέετε μήτε λούτριον.

617. ἐξίστω] *berg u*,

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ᾧ δημοκρατία, ταῦτα δῆτ' ἀνασχετά;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

οὐ δῆτ', ἐὰν μὴ μισθοφορῇ γε Λάμαχος.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

620 ἄλλ' οὖν ἐγὼ μὲν πᾶσι Πελοποννησίοις
ἀεὶ πολεμήσω, καὶ ταράξω πανταχῆ,
καὶ ναυσὶ καὶ πεζοῖσι, κατὰ τὸ καρτερόν.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἔγὼ δὲ κηρύττω γε Πελοποννησίοις
ἅπανσι καὶ Μεγαρεῦσι καὶ Βοιωτίοις
625 πωλεῖν ἀγοράζειν πρὸς ἐμὲ, Λαμάχῳ δὲ μή.

(Beiden af, elk naar zijn woning.)

PARABASIS VAN HET KOOR.

(vs. 626—718).

(Zang).

ΚΟΡΤΦΑΙΟΣ.

Kommation.

ἀνὴρ νικᾷ τοῖσι λόγοισιν, καὶ τὸν δῆμον μεταπέθει
περὶ τῶν σπουδῶν. ἄλλ' ἀποδύντες τοῖς ἀναπαίστοις ἐπίαμεν.

(Het koor maakt een zwenkbeweging, waardoor het naar het publiek gewend komt te staan).

Parabasis.

ἔξ οὗ γε χοροῖσιν ἐφέστηκεν τρυγικοῖς ὁ διδάσκαλος ἡμῶν,
οὕτω παρέβη πρὸς τὸ θέατρον λέξων ὡς δεξιός ἐστιν.

618. Wellicht parodie; het vers heeft althans een eenigzins tragische kleur. Soph. Philokt. 986 ᾧ Λημνία χθῶν καὶ τὸ παγκρατὲς σέλας | Ἠφαιστότευκτον, ταῦτα δῆτ' ἀνασχετά;

623. Vgl. 720—722.

626. Evenals hier, verklaart het koor zich ook Wesp. 726 en Vog. 540 overtuigd.

627. ἀποδύντες] de koorleden leggen dus hun mantels en stokken af. Zie Wesp. 408, Vred. 729, Lys. 615, 662, 686, Thesm. 656.

628. ὁ διδάσκαλος] officieel Ka 1-

listratos (Inl. bl. 8); doch de bedoeling is, dat het publiek deze woorden en al het volgende op Aristophanes zal toepassen; gelijk ook 301 door het koor namens den dichter een belofte is gedaan, die niet door den kwasi-dichter Kallistratos maar door Aristophanes zelf het volgende jaar is vervuld geworden.

629. πρὸς τὸ θέατρον παραβῆναι is de staande uitdrukking voor het tusschenbedrijf in de komedie, dat geheel buiten de handeling staat en waarbij de dichter-zelf, of namens hem de koor-

διαβαλλόμενος δ' ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐν Ἀθηναίοις ταχυβούλοις, 630
 ὡς κωμωδεῖ τὴν πόλιν ἡμῶν καὶ τὸν δῆμον καθυβρίζει,
 ἀποκρίνεσθαι δεῖται νυνὶ πρὸς Ἀθηναίους μεταβούλους.
 Φησὶν δ' εἶναι πολλῶν ἀγαθῶν αἴτιος ὑμῖν ὁ ποιητής,
 παύσας ὑμᾶς ξενικοῖσι λόγοις μὴ λίαν ἐξαπατάσθαι,
 μὴδ' ἤδεσθαι θωπευομένους μὴδ' εἶναι χαυνοπολίτας. 635
 πρότερον δ' ὑμᾶς ἀπὸ τῶν πόλεων οἱ πρέσβεις ἐξαπατῶντες
 πρῶτον μὲν ἰοστεφάνους ἐκάλουν· κα̅πειδὴ τοῦτο τις εἶποι,

leider, zich rechtstreeks tot het publiek wendt. Vgl. Ridd. 508, Vred. 735, Thesm. 785.

— δεξιός] *knar, bruiikbaar*, Ridd. 228, Wolk. 428, Wesp. 1265, 1315, Vred. 190, Kikv. 1370.

630. Van de ταχυβουλία en μεταβουλία der Atheners levert het tweede proces van Perikles (Thuk. II 59 volg.) een sprekend voorbeeld op, insgelijks het ras herroepen vonnis over de Mitylensers (Thuk. III 86—50). Terecht zegt Isokrates 15, 19 τῆ πόλει πολλάκις μετέβλησε τῶν κρίσεων τῶν μετ' ὀργῆς καὶ μὴ μετ' ἐλέγχου γενομένων.

631. τὴν πόλιν] op 515.

632. ἀποκρίνεσθαι] *zich verantwoorden*, zie Wesp. 951, Thesm. 186. Eupol. 219 ἀποκρινούμαι πρὸς τὰ κατηγορούμενα.

633. Vgl. Wesp. 1017 ἀδικεῖσθαι γάρ φησιν πρότερος πόλλ' αὐτοὺς εὖ πεποιηκώς.

635. χαυνοπολίτας] evenals 104 χαυνόπρωκτος, afgeleid van κεχνηέναι (vgl. κέρναγα — κραυγή), dus in beteekenis gelijk staande met Κεχνηαίων πόλις Ridd. 1263. Men kan de samenstelling μικροπολίτης (Ridd. 817) vergelijken, alsook διαδραστοπολίτης Kikv. 1014. — Het adiectivum χαύνος komt Vog. 819 voor (in de beteekenis van wijldgapend, bluffend); zie ook χαύνωσις Wolk. 375 bombast (van het verbum χαυνῶν Eur. Androm. 931).

636. Onder de hier bedoelde gezanten is in de eerste plaats aan Gorgias te denken, den beroemden sophist en rhetor, die namens zijn vaderstad Leontinoi in het jaar 427 naar Athene was

afgevaardigd aan het hoofd van een gezantschap, en, grootendeels door zijn indrukwekkende persoonlijkheid en zijn welbespraaktheid, bewerkt had dat Athene zich in de Siciliaansche aangelegenheden was gaan mengen (Inl. bl. 21, 1). Tijdens zijn verblijf te Athene sleepte hij de jongelingschap mede door zijne voordrachten; Plat. Hipp. mai. 282 b Γοργίας ὁ Λεοντίνιος σοφιστῆς δεῦρο ἀφίκετο δημοσίᾳ οἴκοθεν πρεσβέων, ὡς ἱκανώτατος ἂν Λεοντίνων τὰ κοινὰ πράττειν, καὶ ἔν τε τῷ δήμῳ ἔδοξεν ἄριστα εἶπειν καὶ ἰδίᾳ ἐπιδείξεισι ποιούμενος καὶ συνὼν τοῖς νέοις χρήματα πολλὰ εἰργάσατο ἐκ τῆσδε τῆς πόλεως. Thukydidēs, Isokrates, Agathon worden genoemd onder degenen op wier letterkundige vorming hij grooten invloed heeft uitgeoefend; en zijn onderricht geven bracht hem zoo belangrijke sommen op dat hij een massief (? vgl. Isokr. 15, 155 sq.) gouden standbeeld van zichzelf te Delphoi opstelde als wijsgeschenk.

637. ἰοστεφάνους] Dit adiectivum is, evenals λιπαρός 639, door den beroemden dithyrambos van Pindaros voor Athene typisch geworden; vgl. Ridd. 1329, Wolk. 300, Eur. Alk. 452, Troad. 800, Iphig. Taur. 1130. Van dat gezang, waarvoor den dichter door de Thebanen een zware boete opgelegd werd, die hem echter door de Atheners dubbel werd vergoed (Isokr. 15, 166, *Aischin. Epist. 4), is ons alleen de aanhef bekend (fr. 54): ὦ ται λιπαραὶ καὶ ἰοστέφανοι καὶ ἀσιδίμοι | Ἑλλάδος ἔρσισμα, κλειναὶ Ἀθῆναι, δαιμόνιον πτολίεθρον. Zie verder Nem. 4, 18, Isthm. 2, 20. Ook Pyth. 7

640 εὐθύς διὰ τοὺς στεφάνους ἐπ' ἄκρων τῶν πυγιδίων ἐκάθησθε.
εἰ δέ τις ὑμᾶς ὑποθωπεύσας λιπαρὰς καλέσειεν Ἀθήνας,
ἤυρετο πᾶν ἄν διὰ τὰς λιπαρὰς, ἄφυῶν τιμὴν περιάψας.
ταῦτα ποιήσας πολλῶν ἀγαθῶν αἴτιος ὑμῖν γεγένηται,
καὶ τοὺς δήμους ἐν ταῖς πόλεσιν δείξας ὡς δημοκρατοῦνται.

645 τοιγάρτοι νῦν ἐκ τῶν πόλεων τὸν φόρον ὑμῖν ἀπάγοντες
ἤξουσιν, ἰδεῖν ἐπιθυμοῦντες τὸν ποιητὴν τὸν ἄριστον,
ὅστις παρεκιδύνευσ' εἶπεῖν ἐν Ἀθηναίοις τὰ δίκαια.
οὕτω δ' αὐτοῦ περὶ τῆς τόλμης ἤδη πόρρω κλέος ἦκει,
ὡς καὶ βασιλεὺς, Λακεδαιμονίων τὴν πρεσβείαν βασιανίζων,

heeft Pindaros Athene met indrukwekkende woorden verheerlijkt. — Kransen van viooltjes zijn zeer gebruikelijk; zie op 261. Een landbewoner pleegt in zijn tuin een violen-bed te kweken Vred. 577. Ook bij den ἄνεμα genaamden volksdans worden zij vermeld (Athen. XIV 629 c): *ποῦ μοι τὰ βόδα; ποῦ μοι τὰ ρία; ποῦ μοι τὰ καλὰ σέλινα;* Vandaar noodt Pindaros in een ander fragment (53) de Olympiërs aldus ten reidans: *ἴδετ' ἐς χορὸν, Ὀλύμπιοι, | ἔπι τε κλυτὰν πέμπετε χάριν θεοῖ, | πολύβατον οἴτ' ἄσπεος ὀμφαλῶν ὑδεντα | ἐν ταῖς ἱεραῖς Ἀθάναις | οἰχνεῖτε πανδαίδαλόν τ' εὐκλέ' ἀγοράν. | ἰοδεταιῶν λάχετε στεφάνων | τῶν ἑαριδρέπταν λοιβάν.*

638. Op de teenen loopen, ἐπ' ἄκρων (δακτύλων of ὀνόχων) βαδίζειν, spreekwijze = een hooge borst zetten, door Sophokles Ai. 1229 aldus in dichtertaal overgebracht: *ἢ που τραφεῖς ἄν κητρὸς εὐγένους ἄπο | ὑψηλ' ἐκόμπτεις καὶ π' ἄκρων ὠδοσιπόμεεις,* en hier door Aristophanes op komische wijze nagebootst. (Zie verder Eurip. Elektr. 840 ἄνυχας ἐπ' ἄκρους στάς, Ion 1166 ἐν δ' ἄκροισι βᾶς ποσί, waar echter van overdrachtelijk gebruik geen sprake is).

639. λιπαρὰς op 637. Herod. VIII 77 haalt een spreuk (van Bakis?) aan, waarin van de troepen van Xerxes gezegd wordt: *ἐλπιδι μαινομένη λιπαρὰς πέρσαντες Ἀθήνας.*

640. Wanneer door den indicativus met ἄν wordt aangeduid dat iets placht te geschieden (zoals bijv. Plut. 982 volg.), kan daarmede, gelijk hier, een voorwaarde verbonden worden in den optativus, door εἰ (ὅποτε) ingeleid. Evenzoo Plut. 1139: *καὶ μὴν ὅποτε τι σκευάριον τοῦ δεσπότητος | ὑφέλοισι, ἐγὼ σ' ἄν λαμβάνειν ἐπιούην ἄει.* Men verwarre deze constructie niet met zinnen zoals 136, waarbij de voorwaarde steeds in den indicativus komt te staan.

— ἀφυῶν τιμὴν περιάψας] *ze prijzend alsof het sardines waeren.* Aan dezen scherts ligt een juiste opmerking ten grondslag: *λιπαρὸς* beteekent eigenlijk *vet-glanzig, glimmend*, bijv. Vog. 535; vandaar krijgt het, evenals *nitidus*, de overdrachtelijke beteekenis van *voelvaarend, fraai* (tegenst. *αὐχημῆρος, αὐχημεῖν*); zie Ridd. 536, en op 671. — *περιάπτειν* evenzoo Plut. 590.

642. ὡς δήμη.] *hoe zij bestuurd worden;* nl. in de Babylonioi.

647. Bij den aanvang van den oorlog maakten de Lakedaimoniërs zich gereed een gezantschap tot den koning te zenden (Thuk. II 7); ook in de volgende jaren zijn er ongetwijfeld onderhandelingen tusschen Sparta en Susa gevoerd (vgl. Inl. bl. 21). — Dat de dichter hier niet in ernst spreekt, behoeft voor hedendaagsche lezers wel geen beoog; zie intusschen Inl. bl. 6, 3.

ἠρώτησεν πρῶτα μὲν αὐτοὺς πότεροι ταῖς ναυσὶ κρατοῦσιν·
 εἶτα δὲ τοῦτον τὸν ποιητὴν ποτέρους εἶποι κακὰ πολλὰ·
 τούτους γὰρ ἔφη τοὺς ἀνθρώπους πολλὴ βελτίους τε γενέσθ' ἂν 650
 κἂν τῷ πολέμῳ πολλὴ νικήσειν, τοῦτον ξύμβουλον ἔχοντας.
 διὰ ταῦθ' ὁμᾶς Λακεδαιμόνιοι τὴν εἰρήνην προκαλοῦνται,
 καὶ τὴν Ἀἴγιαν ἀπαιτοῦσιν· καὶ τῆς νήσου μὲν ἐκείνης
 οὐ φροντίζουσ', ἀλλ' ἵνα τοῦτον τὸν ποιητὴν ἀφέλωνται.
 ἀλλ' ὁμῆς τοι μὴ ποτ' ἀφῆθ'· ὡς κωμωδήσει τὰ δίκαια, 655
 [Φησὶν δ' ὁμᾶς πολλὰ διδάξειν ἀγαθ', ὥστ' εὐδαίμονας εἶναι.]

653. Het dorische Aigina, sinds 457 aan de Atheners schatplichtig (Thuk. I 108), was in het eerste jaar van den pelop. oorlog door hen in bezit genomen, de bevolking verjaagd en de grond onder attische burgers (kleruchoi) verdeeld geworden, zoo het heette tot straf dat zij door hun stoken den krijg ten deele veroorzaakt hadden (Thuk. II 27). Toen Athene's macht gebroken was, bracht Lysander dan ook voor alle dingen de Aigineten terug (Xen. Hell. II 2 § 9).

Dat Aristophanes (niet Kallistratos, zie op 628) met Aigina in verband stond, blijkt uit deze woorden duidelijk, doch niet hoe. Onwaarschijnlijk is hetgeen een oude grammaticus (Theogenea, schol. Plat. Apol. p. 19 c) blijkens de scholia beweerde: εἷς ἦν τῶν ἐν τῇ νήσῳ κληρουχισάντων (in het jaar 481). Dit is onaannemelijk, — niet wegens de jeugd van Aristophanes, gelijk men heeft gezegd, immers hoe oud hij bij het begin van den krijg was weten wij niet (Inl. bl. 4, 1), — maar omdat dan de teruggave van Aigina voor hem juist het sein zou moeten wezen om naar Athene terug te keeren. Ik vermoed dat de dichter op dat eiland familiebezittingen had, maar dat of hijzelf of zijn vader te Athene het burgerrecht had verkregen; dit laatste is intusschen bestreden geworden, daar hem (waarschijnlijk na de opvoering der Ridders) een γραφὴ ξενίας is aangedaan geworden op aanstoken van Kleon. Vermoe-

delijk slaat dan ook op hem Eupolis 357: ὅ τι παθόντες τοὺς ξένους μὲν λέγετε ποιητὰς σοφούς, ἢ ἦν δέ τις τῶν ἐνθάδ' αὐτοῦ μὴδ' ἐν χεῖρον φρονῶν | ἐπιτιβῆται τῇ ποιήσει, πάνυ δοκεῖ κακῶς φρονεῖν, en was ook Telekliides 43 (meestal op Perikles betrokken) tegen hem gericht: ὅδ' ἀπ' Ἀλγίνης νήσου χωρεῖ δοθῆνος ἔχων τὸ πρόσωπον. Hij zou dus van de oud-dorische eilands-bevolking afstammen, waardoor zijn sympathie voor de Lakedaïmoniërs en zijn afkeer van de Atheensche demokraten gevoeliglijk worden verklaard. De naam Aristophanes was op Aigina inderdaad inheemsch, blijkens Pindaros Nem. 3, opgesteld ter eere van Aristokleides den zoon van Aristophanes uit Aigina.

Naar ik meen, staat met de betwistbaarheid zijner burgerrechten het zonderlinge feit in verband, dat hij voortdurend zijn stukken aan anderen ter opvoering afstond, zoodat zijn mededingers hem vergeleken met een Arkadisch huursoldaat (Plat. com. 99; διὰ πενίαν Suidas i. v. Ἄρκάδας μιμούμενοι en Eustath. 802: lees διὰ ξενίαν) of, iets eervoller, met Herakles (Plat. com. 100, Aristonymos 4, Ameipsias 28, Sannyrio 5), die zich altijd aftobben voor den roem van anderen. (Vgl. Inl. bl. 4, 1).

656. De dichter kan niet geschreven hebben: φησὶν ὁμᾶς πολλὰ διδάξειν ἀγαθὰ... τὰ βέλτιστα διδάσκων. Vermoedelijk is 656 een overblijfsel uit een andere bewerking.

οὐ θωπεύων, οὐδ' ὑποτείνων μισθοῦς, οὐδ' ἑξαπατύλλων,
οὐδὲ πανουργῶν, οὐδὲ κατάρδων, ἀλλὰ τὰ βέλτιστα διδάσκων.

Pnigos of makron.

- 660 πρὸς ταῦτα Κλέων καὶ παλαμάσθω
καὶ πᾶν ἐπ' ἐμοὶ τεκταινέσθω.
τὸ γὰρ εὔ μετ' ἐμοῦ καὶ τὸ δίκαιον
ξύμμαχον ἔσται, κοῦ μή ποθ' ἄλλῳ
περὶ τὴν πόλιν ὢν ὥσπερ ἐκεῖνος
δειλὸς καὶ λακαταπύγων.

ΧΟΡΟΣ.

Ode of strophe.

- 665 δεῦρο Μοῦσ' ἔλθε Φλεγυρὰ πυρὸς ἔχουσα μένος, ἔντονος
Ἀχαρνική.
οἶον ἐξ ἀνθράκων πρηνίων Φέψαλος ἀνήλατ', ἔρεθίζόμενος
οὐρίξ ριπίδι,
670 ἡνίκ' ἂν ἐπανθρακίδες ὄσι παρακείμεναι,
οἱ δὲ Θασίαν ἀνακυκῶσι λιπαράμπυκα,

658. κατάρδων] letterlijk *drenken*, met *vocht verzadigen*, evenals het simplex (Ridd. 96 enz.); vandaar overdrachtelijk *de stroopkwaast hanteeren*, *honing om den mond meeren*.

659. Deze slot-dimetri zijn nagenoeg onveranderd aan Euripides (fr. 910) ontleend: πρὸς ταῦθ' ὅτι χρὴ καὶ παλαμάσθω | καὶ πᾶν ἐπ' ἐμοὶ τεκταινέσθω | τὸ γὰρ εὔ μετ' ἐμοῦ καὶ τὸ δίκαιον | ξύμμαχον ἔσται. | κοῦ μή ποθ' ἄλλῳ κακὰ πρέσσων.

— πρὸς ταῦτα] bij een *imprecativus* gevoegd, duidt aan dat de spreker voor geen gevolgen meer terugdeinst, dat hij over alles heen is. *Laat hij dan nu maar...* Zie Wolk. 1433, Wesp. 1386, Ekkl. 851, Aisch. Prom. 992, 1043, Soph. Ai. 971, 1115, 1313, Eur. Med. 1358, Phoin. 521, Xen. Kyrop. IV 2 § 26 enz. (Cobet. Nov. Lect. 271).

661. τὸ εὔ] tragische uitdrukking: Aisch. Agam. 159, 349, Soph. Phil. 1140, Eur. Raz. Herakl. 694.

— τὸ δίκαιον ξύμμαχον ἔσται] Iy-

sias 2, 10 τὸ δίκαιον ἔχοντες σύμμαχον ἐνίκων μαχόμενοι.

662. οὐ μή ποθ' ἄλλῳ] *er is geen gevaar dat ik mij ooit als een smeerlap jegens de stad (op 515) zal gedragen, zooals hij.* — Het plechtig klinkende woord λακαταπύγων, van ouderwetsche vorming (gelijk λάρινος, Λάμαχος), en aan het einde van den paroimiakos met vollen nadruk geplaatst, maakt een recht dwazen indruk door de schrille tegenstelling tusschen vorm en betekenis. Hesych. λα] ἐπὶ τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ λίαν ἐτάσσεται.

667. φέψαλος] zie 279.

669. οὐρίος] *gunstig*, epitheton van den wind, hier toegerast op de blaasbalm, ριπίς (888, Kikv. 360, Ekkl. 842).

670. ἐπανθρακίδες] *bak-sardines*; ook Wesp. 1127. Het bijbehoorende verbum is ἀπανθρακίζειν (ἐπανθρακίζειν?) Vog. 1546, Kikv. 506; zie op 86.

671. Θασίαν] nl. *Σλην*, een bekend soort visch-saus („Mayonnaisc”), ook bij Kratin. 6 vermeld. Aristoph. fr. 388 ὦ κακοδαίμων ὅστις ἐν ἄλμῃ πρῶτον

οἱ δὲ μάττωσιν, οὕτω σοβαρὸν ἔλθῃ μέλος εὐτονου,
ἀγροικότερον,
ὧς ἐμὲ λαβοῦσα τὸν δημότην.

675

Epirrhema.

οἱ γέροντες οἱ παλαιοὶ μεμφόμεσθα τῇ πόλει.
οὐ γὰρ ἀξίως ἐκείνων ὧν ἔναυμαχῆσαμεν
γηροβοσκούμεσθ' ὑφ' ὑμῶν, ἀλλὰ δεινὰ πάσχομεν·
οἵτινες γέροντας ἄνδρας ἐμβαλλόντες ἐς γραφὰς
ὑπὸ νεανίσκων ἄτε καταγελαῖσθαι ῥητόραν,
οὐδὲν ὄντας ἀλλὰ κωφούς καὶ παρεξηλημένους,
οἷς Ποσειδῶν ἀσφάλειός ἐστιν ἡ βακτηρία·
τονθορύζοντες δὲ γήρα τῷ λίθῳ προσέσταμεν,
οὐχ ὄρωντες οὐδὲν εἰ μὴ τῆς δίκης τὴν ἡλύγην.
ὁ δὲ, νεανίαν ἑαυτῷ σπουδάσας ξυνηγορεῖν,

680

685

τριχίδων ἀπεράβῃ. Zie ook Wesp. 328—331 en 1515. Het adiectivum *λιπαράμπυξ μετ' γλαυγίγης haarband* is door Pindaros Nem. 7, 22 van de godin Mnemosyne gebezigd, als samenvatting van de homerische uitdrukkingen *λιπαρὰ κρήθευμα* (α 384) en *μοῦσαι χρυσάμπυκες* (Hymn. 6, 12, Hes Theog. 916), *χρυσάμπυκες Ὠραι* (Hymn. 6, 5). De *ἄμπυξ* is een *metalen voorhoofdsband*, en wordt ook aan het hoofdstel der paarden vermeld (E 358, 363, 720, © 382). Hier past Aristophanes dat hoogdichterlijke epitheton op de sardine-saus toe, bij wijze van vervolg op zijne schertsende opmerking van 640, dat het Pindarische *λιπαρός* een beter epitheton voor een *sardine à l'huile* is dan voor een stad.

675. *ἀγροικότερον*] deftige, epische vorming voor *ἀγροίκον*. De comparatief-uitgang moet worden verklaard evenals in *ἀγρότερος, ὀρέστερος, θηλυτέρη* en dergelijke bij Homeros (zie Taaleigen d. hom. ged. § 11 aanm. 6).

676. *μεμφόμεσθα τῇ πόλει*] In de Wolken vangt het epirrhema evenzoo aan, 575: *ὦ σοφώτατο: θεαταί, δεῦρο τὸν νοῦν πρόσσχετε, | ἡδικημέναί γὰρ ὑμῖν μεμφόμεσθ' ἑναντίον*. Zie ook Wesp. 1016.

681. *παρεξηλημένους*] waar het ge-

leid uit is: μετενήνεται ἀπὸ τῶν γλαυσίδων τῶν ἐν τοῖς αὐλοῖς (schol.). Men zie de beschrijving die Aristophanes Ridd. 531 volgg. van zijn bejaarden mededinger Kratinos geeft: *νοῦν δ' ὑμῖς αὐτὸν ὄρωντες παραληροῦντ' οὐκ ἐλεεῖτε, | ἐκπιπτουσῶν τῶν ἡλέκτρων καὶ τοῦ τόνου οὐκέτ' ἐνόντος | τῶν θ' ἄρμονιῶν διαχασκουσῶν· ἀλλὰ γέρον ὧν περιέρρει*. Daar wordt overigens de beeldspraak aan een lier ontleend, hier aan een fluit.

682. De oude mannetjes moeten hun vertrouwen stellen in een stok, als in een soort van Poseidon *ἀσφάλειος* (hier letterlijk opgevat: *degeen die het uitglijden verhindert*; zie bijv. Wesp. 1324 *σφαλλόμενος προσέρχεται* daar komt hij aanwaggeleem).

688. *τονθορύζοντες*] *knorrig mompelen, brommen*, ook Wesp. 614, Kikv. 747.

— *τῷ λίθῳ*] = *τῷ βήματι*; evenzoo Vred. 680, Ekkk. 87. Hierop berust de woordspeling Thesm. 529; zie ook Ridd. 956.

684. *ἡλύγην*] *verduistering*; vandaar het verbum *ἡγλυγάζειν* *beschadigen* (Thuk. VI 36, Plat. Lys. 207 b; Ruhnck ad Tim. 117).

685. *ὁ δὲ*] namelijk de beambte (*γραμ-*

690 ἐς τάχος παίει ξυνάπτων στρογγύλοις τοῖς ῥήμασιν·
 κἄτ' ἀνεγκύσας ἐρωτᾷ, σκανδάληθρ' ἰστάς ἐπῶν,
 ἄνδρα Τιβωνὸν σπαράττων καὶ ταραττων καὶ κυκῶν.
 ὁ δ' ὑπὸ γήρωε μασταρῦζει, κἄτ' ὀφλῶν ἀπέρχεται,
 εἶτα λύζει καὶ δακρύει, καὶ λέγει πρὸς τοὺς Φίλους·
 „οὐ με χρῆν σορὸν πρίασθαι, τοῦτ' ὀφλῶν ἀπέρχομαι.”

Antode of antistrophe.

ταῦτα πῶς εἰκότα, γέροντ' ἀπολέσαι, πολὶν ἄνδρα,
 περὶ κλεψύδραν,

ματεύς of ὑπογραμματεύς, Kikv. 1084) die de vervolging tegen den ouden man instelt wegens achterstallige gelden.

— νεανίαν ἐαυτῷ ξυνηγορεῖν] Hij heeft gezorgd dat de staats-advokaat in dit proces, de ξυνήγορος (715) een jong man is, een zijner tijdgenooten en vrienden. Ξυνήγορος heet degenen die namens den staat de aanklacht doet. Vgl. voor dit en de volgende verzen, Wesp. 691 volg.: αὐτὰς δὲ φέρει τὸ συνηγορικὸν, δραχμῆν, κὲν ὕστερος ἔλθῃ. | καὶ κοινῶν τῶν ἀρχόντων ἐτέρῳ τινὶ τῶν μεθ' ἑαυτοῦ, | ἦν τίς τι διδῶ τῶν φευγόντων, ξυνθέντε τὸ πρῶγμα δὲ ὄντε | ἐσπουδάκατον κἄθ', ὡς πρὶονθ', ὁ μὲν ἔλκει, ὁ δ' ἀντενέδωκεν. Andokid. 4, 22 τῶν νέων αἰ διατριβαὶ οὐκ ἐν τοῖς γυμνασίοις ἀλλ' ἐν τοῖς δικαστηρίοις εἰσὶ, καὶ στρατεύονται μὲν οἱ πρσβύτεροι, δημοηγοροῦσι δ' οἱ νεώτεροι, παραδείγματι τούτῳ (nl. Alkibiades) χρώμενοι.

686. De welbespraakte jonge ambtenaar, gesteund door zijn even woordrijken vriend den staatsaanklager, richt een welonderhouden snelvuur van klinkende volzinnen op zijn overblufte tegenpartij. Met ἐς τάχος παίει vergelijkbare men ἐς τάχος γράφειν snelschrijven (teg. ἐς κάλλος γράφειν schoon-schrijven), ἐς τάχος ἐλαύνει om het hardst rijden.

687. σκανδάληθρον volgens de schol. = βόπτρον (van βέπειν), d. w. z. het pennetje dat een opgezette vogelknip of muizenval openhoudt.

688. Τιβωνὸν] oude ziel; Philonides 15

νυνὶ δὲ Κρόνου καὶ Τιβωνοῦ παππηπί-
 παππος νενομίσται. Ar. Wolk. 929
 οὐχὶ διδάξεις τοῦτον Κρόνος ὢν. Zie
 ook Wolk. 398, 998, 1070, Wesp. 1480,
 Plut. 581. De sage van Tithonos, den
 schoonen trojaanschen prins (broeder
 van Priamos), die door Eos geroofd
 werd en op haar verzoek door Zeus tot
 onsterfelijkheid werd begiftigd, maar die
 helaas daarbij niet de gave der eeuwig-
 jeugd had ontvangen, wordt Hymn.
 Vener. 218—240 verhaald.

— σπαράττων] het eigenlijke werk-
 woord voor dartelen jonge honden;
 Vred. 641 τοῦτον ὡσπερ κυνὶδι' ἐσπα-
 ράττετε. Hetzelfde beeld gebruikt So-
 krates bij Plato Polit. VII 539 b: οἱ
 μειρακίσκοι, ὅταν τὸ πρῶτον λόγων
 γυῖνται, ὡς παιδιᾶ αὐτοῖς κατα-
 χρώνται, ἀεὶ εἰς ἀντιλογίαν χρώμε-
 νοι, καὶ μιμούμενοι τοὺς ἐξελέγχον-
 τας αὐτοὶ ἄλλους ἐλέγχουσι, χλαί-
 ροντες ὡσπερ σκυλάκια τῷ ἔλκειν τε
 καὶ σπαράττειν τῷ λόγῳ τοὺς πλε-
 σίον ἀεὶ. Vgl. ook Wesp. 704 volg.

— ταραττειν en κυκῶν ook Ridd.
 251, 692, Vred. 320, 654 verbonden.

689. μασταρῦζει] smakken; hij kan
 niet uit zijn woorden komen, zoodat zijn
 tijd om is eer hij zich behoorlijk heeft
 kunnen verdedigen.

690. λύζει] smikken.

693. περὶ κλεψύδραν] pars pro toto.
 De waterlooper (een trechtervormig vat
 met enge opening van onderen) volgens
 welken de tijd voor aanklacht en ver-
 dediging werd toegemeten, is een om-
 misbaar meubel ter gerechtszaal. Zoo

πολλὰ δὲ ξυμπούσαντα, καὶ θερμὸν ἀπομορξάμενον 695
 ἀνδρικὸν ἰδρωτὰ δὴ καὶ πολὺν,
 ἄνδρ' ἀγαθὸν ὄντα Μαραθῶνι περὶ τὴν πόλιν;
 εἶτα Μαραθῶνι μὲν ὄτ' ἤμεν, ἐδιώκομεν,
 νῦν δ' ὑπ' ἀνδρῶν πονηρῶν σφόδρα διωκόμεθα, κἄτα 700
 πρὸς ἀλισκόμεθα.

πρὸς τὰδε τί ἀντερεῖ Μαρψίας;

Antepirrhema.

τῷ γὰρ εἰκὸς ἄνδρα κυφόν, ἠλίκον Θουκυδίδην,
 ἐξολέσθαι ξυμπλακέντα τῇ Σκυθῶν ἐρημίᾳ,
 τῷδε τῷ Κηφισοδόμῳ, τῷ λάλῳ ξυνηγόρῳ; 705

wordt van Philokleon Wesp. 93 gezegd
 ὁ νοῦς πέτεται τὴν νόκτα περὶ τὴν
 κλεψύδραν. Zie ook Wesp. 857 en de
 allegorische beschrijving van het syko-
 phant-en-ras Vog. 1694 volg. Ook een
 bron op de Akropolis draagt den naam
 van Klepsydra (Lys. 913); daarop wordt
 Vog. 11. gezinspeeld.

697. Vgl. 181.

699. Met de woordspeling in dit en
 de beide volgende verzen, op de dub-
 bele beteekenis van δῶκεῖν en αἰρεῖν
 (ἀλίσκομαι) berustende, vgl. Wesp. 1206,
 op 215 aangehaald.

701. πρὸς] *dovendien*, ook 1229, Ridd.
 401, 578, Wesp. 1420, Vred. 19, Lys.
 628, 1238, Kikv. 415, 611, Plut. 1001.

702. Marpsias, Grijsvogel
 (van μάρπτειν), waarschijnlijk een ver-
 zonnen naam. Volgens Müller-Strübing
 (Arist. p. 326 volg.) zou Ktesias
 (839) bedoeld zijn.

703. τῷ γὰρ εἰκὸς] evenzoo Thesm.
 839. Wolk. 385 *τοῦτ' ἐπὶ χρῆ πιστεύειν*;
 Plut. 48 *τῷ τοῦτο κρίνειν*;

— De oude Thukydides, die
 bij zijn proces plotseling ἀπόπληκτος
 τὰς γνάθους en dus in het spreken
 verhinderd werd, wordt ook Wesp. 947
 vermeld. Overigens schijnt het een on-
 bekend burger te zijn; althans de wijze
 waarop over hem wordt gesproken, als
 over een onvermogen ond stampertje
 uit de volksklasse, is niet wel vereen-
 ighbaar met de onderstelling dat Thu-
 kydides de zoon van Melesias, de be-

kende aristokraat en politieke tegenstan-
 der van Perikles, zou worden bedoeld.

704. De Σκυθῶν ἐρημία, spreekwoor-
 delijk voor een woestijn, wordt hier
 vermeld met toespeling op den jongen
 staatsadvokaat Euathlos, die Thu-
 kydides had doen veroordeelen tot de
 hierboven bedoelde boete. Deze Euathlos
 gold n.l. — terecht of ten onrechte — voor
 een half-bloed, dus een niet-burger,
 een βάρβαρος, een Σκύθης, een τολότης.
 „Komt het te pas” vraagt het koor dat
 „zoo'n grijze Marathons-held als Thu-
 kydides, die eenmaal de dicht opeen-
 gepakte benden der barbaren als een
 „kudde vee voor zich heenjoeg, nu op
 „zijn ouden dag gevaar loopt in het
 „barre Skythië eenzaam te verongeluk-
 „ken?” (De bij Hesychios gegeven ver-
 klaring van Σκυθῶν ἐρημία = plot-
 selinge machteloosheid acht
 ik onjuist). Over de gedachten-verbinding
 βάρβαρος — δούλος — τολότης —
 Σκύθης zie op 54.

Euathlos wordt ook Wesp. 592 ver-
 meld, en fr. 362 *ἔστι τις ποιητὸς ἡμῶν
 τολότης ξυνηγόρος* | < τοῖς γέρονσιν >
ὥσπερ Εὐαθλος παρ' ἡμῶν τοῖς νέοις.
 Hij was een leerling van Protagoras,
 en als eerste proeve van zijn rhetorische
 bekwaamheid leverde hij, volgens het
 bekende (ook wel aan de namen Korax
 en Tisias geknoopte) verhaal, het bewijs
 aan zijn leermeester niets schuldig
 te zijn (A. Gell. V 10).

705. De vermelding van Keph-

- 730 ἐπόθουν τυ ναὶ τὸν Φίλιον ἄπερ ματέρα.
 ἀλλ', ὦ πονηρὰ κώρι' ἀθλίου πατρός,
 ἄμβρατε ποττὰν μάδδαν, αἶ χ' εὐρητέ πα.
 ἀκούετε δὴ, ποτέχετ' ἐμὶν τὰν γαστέρα·
 πότερα πεπρᾶσθαι χρήδδεται ἢ πεινῆν κακῶς;

ΚΟΡΑ.

- 735 πεπρᾶσθαι, πεπρᾶσθαι.

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

ἐγώνγα καυτός Φαμι. τίς δ' οὕτως ἄνους
 ὃς ὑμέ κα πρίαιτο, Φανερὰν ζαμίαν;
 ἀλλ' ἔστι γάρ μοι μεγαρικά τις μαχανά.
 χοίρους γὰρ ὑμέ σκευάσας Φασῶ Φέρειν.

(Opent een zak, dien hij op den schouder heeft meegebracht).

- 740 περίθεσθε τάσδε τὰς ὀπλὰς τῶν χοιρίων.
 ὅπως δὲ δοξεῖτ' εἶμεν ἐξ ἀγαθῶς ὕος·
 ὡς ναὶ τὸν Ἑρμᾶν, αἶπερ ἰξεῖτ' οἰκαδὶς

den met 267 volgq., waar in duidelijke woorden gezegd wordt dat wij te Acharnai zijn. Ik zie niet hoe die tegenstrijdigheid anders dan uit een dubbele bewerking der komedie kan worden verklaard. Een dichterlijke vrijheid kan het moeilijk heeten, omdat daartoe geen aanleiding is; men verwacht juist dat Dikaiopolis, nu hij eenmaal is teruggekeerd op zijn hoeve waarnaar hij zoo verlangde, daar ook blijven zal, om dáár de zegeningen des vredes te genieten.

730. τὸν φίλιον] nl. Δία. Menander 58 μαρτύρομαι τὸν Φίλιον, ὦ Κράτων, Δία.
 732. ἄμβρατε] vgl. Ridd. 149, Wesp. 1341.

— μάδδαν] ook 835, voor μέζαν (van μάττω, dus = μάδζα). In het plat-dorisch beantwoordt δδ dikwijls aan Attische ζ; zie χρήδδεται 734, φαντάδδομαι 823, γυμνάδδομαι Lys. 82, ποτῶδδαι Lys. 206.

733. τὰν γαστέρα] voor τὸν νοῦν. mistert toe met open paas; Ridd. 1207 τί οὐ διακρίσεις, Δῆμ', ὁπότερός ἐστι νοῦν | ἄνθρ ἀμείνων περὶ σὲ καὶ τὴν γαστέρα. De regelmatige constructie

Ridd. 1014 ἀκούε δὴ νυν καὶ πρόσεχε τὸν νοῦν ἐμοί. Zie verder Wolk. 575, Wesp. 1015, Vog. 688.

737. φανερὰν ζαμίαν] schade voor de hand; Lysistr. 260 γυναικας, ἄς ἐβόσσομεν | κατ' οἶκον ἐμφανὲς κακόν. In denzelfden zin als hier staat ζημία Vred. 1226, Plut. 1124, Antiphanes 267 ἐπεὶ γὰρ ἀποθνῆσκειν ἀναγκὴ γίγνεται, | τὸ προῖκ' ἀποθανεῖν ἐστὶ φανερὰ ζημία. Plato Hipparch. p. 226 e κέρδος λέγεις ἐναντίον τῆ ζημία; — ἔγωγε. Zie ook Alexis 56, Lysias 32 § 21, 25, 29; Isokrat. 3 § 50, Xenoph. de Vectig. 4 § 5; Oikón. 1 § 7; Comment. II 3 § 2 en 7, II 7 § 9; Kyrop. II 2 § 12, III 1 § 15.

738. Een μεγαρική μηχανή is een platte of ruwe boert, in tegenstelling van ἀστεῖα, जोी urdani. Aan Aristophanes werd een paar jaar later door Eupolis (fr. 244) verweten dat een grap van hem (wellicht juist deze Megariër-scène) een σκῶμμ' ἀσελγὲς καὶ μεγαρικόν was; daarop zinspelende laat Ar. Wesp. 56 een akteur tot het publiek zeggen: «waarde toehoorders, «bijzonder hoog moet gij uw verwachting

ἄπρατα, πειρασεῖσθε τᾶς λιμοῦ κακῶς.
 ἀλλ' ἀμφίθεσθε καὶ ταδὶ τὰ βυγχία,
 κῆπειτεν ἐς τὸν σάκκον ὧδ' ἐσβαίνετε.
 ὅπως δὲ γρυλιξεῖτε καὶ κοίξετε
 χῆσεῖτε Φωνᾶν χοιρίων μυστηρικῶν.

745

(Beide meisjes, als biggen verkleed, kruipen ruggelings in den zak,
 waar alleen de snuiten en voorpooten uitsteken).

ἐγὼν δὲ καρυξῶ Δικαιοπόλιν ὄπα.
 Δικαιοπόλις, ἣ λῆς πρίασθαι χοιρία;
 (Dikaiopolis komt naar buiten).

ZESTIENDE TOONEEL.

Megariër, de beide Meisjes, Dikaiopolis.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τί; ἀνὴρ Μεγαρικός;

750

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

ἀγορασοῦντες ἴκομες.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

πῶς ἔχετε;

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

διαπεινᾶμες αἰὶ ποττὸ πῦρ.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἀλλ' ἠδύ τοι νῆ τὸν Δί', ἦν αὐλὸς παρῆ.

„niet spannen, maar aan den anderen kant behoeft gij toch ook niet te vreezen dat wij u strautuinen zullen „ontkhalen”: — μηδὲν παρ' ἡμῶν προσδοκᾶν λίαν μέγα, | μηδ' αὖ γέλωτα Μεγαρόθεν κεκλεμμένον”.

743. τᾶς λιμοῦ] Dorisch, ὁ λιμός Attisch.

744. Uit Pherekrates 102 schijnt te blijken dat deze grap reeds meer was vertoond: ὡς οὐχὶ τοῦτ' ἐβύγχος ἀτεχνῶς ἔσθ' ὕδς.

747. Bij de inwijding in de Eleusische mysteriën (in de maand Boëdromion) werd een speenvarken als offer gebracht; Vred. 374 ἐς χοιριδίον μοί νυν δάνεισον τρεῖς δραχμάς; | δεῖ γὰρ μυθήσθαι με πρὶν τεθνηκέναι. Kikv. 337 treft den slaaf Xanthias bij de feestviering der ingewijden in Elysion vooral de

geur van gebraden varkensvleesch: ὦ πότνια πολυτίμητε Δήμητρος κόρη, | ὡς ἠδύ μοι προσέπνευσε χοιρίων κρεῶν.

749. λῆς] ook 766, 772, 776, 788, 814; evenzoo λῶ Lys. 981, 1174; λῶμας Lys. 1162; λῆτε Lys. 1105; λῆν is Dorisch voor ἐθέλειν: bij Epicharmos b.v. komt het veel voor. De tragici gebruiken den vorm λῆς enkele malen.

751. διαπεινᾶμες] Het toppunt van boeren-geluk is, πρὸς τὸ πῦρ διαπίνοντας καὶ εὐωχουμένους (Plat. Polit. IV 420 e) een winteravond onder gezelligen kout door te brengen met de zijnen (cum famulis operum solutis Hor. Od. III 17, 16). Zie Vred. 1131 πρὸς πῦρ διέλκων enz., en de aardige schildering ibid. 1140. De Megariërs nu zitten aan den huiselijken haard maar altijd door te... verhongerēn.

τί δ' ἄλλο πρᾶττεθ' οἱ Μεγαρῆς νῦν;

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

οἶα δὴ-

755

ὄκα μὲν ἐγὼν τηνῶθεν ἐνεπορευόμενα,
ἄνδρες πρόβουλοι τοῦτ' ἔπρασσον τᾶ πόλι,
ὅπως τάχιστα καὶ κάκιτ' ἀπολοίμεθα.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

αὐτίκ' ἄρ' ἀπηλλάξεσθε πραγμάτων.

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

σά μάν;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τί δ' ἄλλο Μεγαροῖ; πῶς ὁ σῖτος ἄνιος;

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

παρ' ἀμὶ πολυτίματος ἄπερ τοὶ θεοί.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

760

ἄλας οὔν φέρεις;

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

οὐχ ὑμέσ αὐτῶν ἄρχετ;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

οὐδὲ σκόροδα;

753. Hoe gaat het u overigens? — Zoo zoo.

757. πραγμάτων] op 269.

— σά μάν;] = τίνα μὴν; Attisch τί μὴν; ja, niet waar? waarom niet? Zie ook 784. Schol. Hom. A 554 ἄσσα] ἔστι δὲ κατὰ τὸν Ἡρωδιανὸν δύο μέρη λόγου, τὸ ἅ ἄρθρον καὶ τὸ σὰ Μεγαρικὸν δηλοῦν τὸ τίνα. (Deze verklaring is in hoofdzaak juist; ἄσσα of ἄττα staat voor ἅ-τια — ἅ-τῖα).

758. πῶς] hier = πόσου. Ridd. 480 πῶς οὔν ὁ τυρὸς ἐν Βοιωτοῖς ἄνιος;

759. πολυτίματος] gewoonlijk, evenals koopgeslacht, in overdrachtelijke en zin gebezigd, bepaaldelijk van de goden, zie 807, Ridd. 1390, Wolk. 269, Wesp. 1001, enz. Slechts bij uitzondering staat het in zijn letterlijke beteekenis = τίμιος, kostbaar, bijv. fr 344 (Inl. bl. 12, 3) πολυτίμητα ἰχθύδια.

760. De Atheners hielden sints het

jaar 427 Nisaia, de haven van Megara, van uit het eilandje Minoa geblokkeerd (Thuk. III 51), zoodat het ongelukkige staatsje, dat van de landzijde telkens door verwoestende invallen der Atheners werd geteisterd, nu ook geen toevoer van levensmiddelen ter zee kon verkrijgen en zelfs van zijn eigen zoutgroeven was afgesneden.

761. Uien en knoflook werden in Megaris overvloedig geteeld, zoodat zelfs de Μεγαρέων δάκρυα spreekwoordelijk waren (Zenob. V 8) voor krokodillen-tranen (vergelijk Vred. 249, 258, Kikv. 654). Ook de naam Kromyon (een deel van het oude Megaris, Strabo VIII p. 380, IX p. 390, later bij Korinthe getrokken) wijst op overoude aankweeking van κρόμυα uien (reeds bij Homeros vermeld A 630 en τ 233). Vrede 246 is dan ook knoflook het symbool zelf waaronder Megara wordt voorgesteld. Daar wordt

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

ποῖα σκόροδ' ; ὕμεις τῶν ἀει,
ὄκκ' ἐσβάλητε τὰς ἀρωραῖοι μύες,
πάσσακι τὰς ἀγλιθας ἐξορύσσετε.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τί δαι Φέρεις ;

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

χοίρους ἐγώνγα μυστικάς.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

καλῶς λέγεις· ἐπίδειξον.

765

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

ἀλλὰ μὲν καλάι.

ἄντεινον, αἱ λῆς· ὡς παχεῖα καὶ καλά.

(Reikt hem één der »biggen" toe).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τουτὶ τί ἦν τὸ πρᾶγμα ;

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

χοῖρος ναὶ Δία.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τί λέγεις σύ ; ποδαπὴ χοῖρος ἦδε ;

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

μεγαρικά.

ἦ οὐ χοῖρός ἐσθ' ἄδ' ;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

οὐκ ἔμοιγε φαίνεται.

namelijk een soort "hutsput", *μυττω-
τός* (zie 174), door den Krijgs-god ge-
reedgemaakt, bestaande uit prei,
knoflook, kaas, honig. Bij
wijze van prei (*πράσον*) wordt nu de
Lakonische stad Prasiai in het
reuzen-mortier van Polemos geworpen,
als knoflook Megara, in plaats van
kaas Sicilië, en eindelijk Attika
als honig.

— *ποῖα*] zie 62.

762. *ὄκκ' ἐσβάλητε*] zie Inl. bl. 17, 2.

763. *ἀγλιθας*] *knoflook-knollen*; waar-
schijnlijk hetzelfde woord als het lat.
allium. Wesp. 679 *οὐδεις οὐδὲ σκο-*

*ρόδου κεφαλὴν τοῖς ἐψητοῖσι δι-
δωσιν.* | — *μὰ Δι'*, ἀλλὰ παρ' *Εὐχα-
ρίδου καὶ τὸς τρεῖς ἀγλιθας μετέ-
πεμψα.*

767. *τουτὶ τί ἦν τὸ πρᾶγμα*] *wat
is dat voor gekheid?* Evenzoo Kikv. 438
en fr. 178; *τουτὶ τί ἦν* ook 157, Wesp.
183, 1509, Vog. 1030, 1495, Lys. 445,
Kikv. 39, 438, Plut. 1097. Het im-
perfectum wordt vooral veel gebruikt in
verbinding met *ἔρα*; zie op 90. In gelijke
betekenis staat het praesens, zie 156.

— *χοῖρος*] Gedurende het overige van
dit tooneel worden voortdurend woord-
spelingen gemaakt naar aanleiding van

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

770

οὐ δεινά; θᾶσθε, τοῦδε τὰς ἀπιστίας·
οὐ φατι τάνδε χοῖτρον εἶμεν. ἀλλὰ μὰν,
αἰ λῆς, περιδου μοι περι θυμιτίδων ἄλων,
αἰ μὴ ἔστιν οὗτος χοῖρος Ἑλλάνων νόμω.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἀλλ' ἔστιν ἀνθρώπου γε.

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

775

ναὶ τὸν Διοκλέα,
ἐμά γα. τὸ δέ νιν εἶμεναι τίνος δοκεῖς;
ἢ λῆς ἀκοῦσαι Φβεγγομένας;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

νὴ τοὺς θεοὺς

ἔγωγε.

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

Φώνει δὴ τὸ ταχέως, χοῖριον.
οὐ χρῆσθα; σιγῆς, ὧ κάκιστ' ἀπολουμένα;
πάλιν τυ ἀποισῶ ναὶ τὸν Ἑρμαῖν οἰκαδῖς.

de dubbele beteekenis van χοῖρος, nl. 1 *big*, 2 *rudenda mulieria* (Thesm. 289, 538, 540, Ekkl. 724).

770. θᾶσθε] In plaats van het Attische θεᾶσθαι is in het Dorisch en Aeolisch de oudere vorm θᾶσομαι in gebruik, reeds bij Homeros te vinden (θῆσομαι). — Singularis imperat. θᾶσαι Theokrit. 1, 149; 3, 12; 4, 50; 10, 41; 15, 65.

— τὰς ἀπιστίας] zie 64.

772. περιδῶσθαι *wedden*, zie 1115, Ridd. 791, Wolk. 644. Reeds bij Homeros Ψ 485 δεῦρό νυν, ἢ τρίποδος περιδῶμεθα ἢ λέβητος, en Ψ 78 ἐγὼν ἐμέθεν περιδῶσομαι αὐτῆς.

— ἄλες θυμίται, ook 1099, *zout met thym* (Vred 1169, Plut. 253) *gekruid, tritum cum sale thymum* Plin. H. N. 21, 89; *ibid.* 31, 41 *conditur etiam sal odorbibus additis*. In het Dorisch zegt men (αἰ) ἄλες θυμιτίδες.

774. Diokles, Megarische heros, wien ter eere een jaarfeest gevierd werd met een ku-wedstrijd, Theokrit. 12,

30; αἰεὶ οἱ περι τύμβων ἀολλέες εἶαρι πρώτῳ | κοῦροὶ ἐριδμαίνουσι φιλήματος ἄκρα φέρεσθαι, | ὅς δέ κε προσμάξῃ γλυκερώτατα χεῖλεσι χεῖλη, | βριδόμενος στεφάνοισιν ἐὼν ἐς μητέρ' ἀπ-ἤλθεν.

775. εἶμεναι] voor εἶμεν zondigt tegen het dialekt. Een overtuigende verbetering is niet te geven. (Ahrens εἶμεν αὐ, Hamaker εἶμεν οὐτίνος ἐδόκεις: — het eerste is mat, het tweede onmetrisch, daar een trimeter niet met een anapaestisch woord mag eindigen tenzij daaraan een monosyllabon voorafgaat).

778. οὐ χρῆσθα:] = οὐ λῆς, 2e pers. praes. van χρῆν = χρῆζειν.

— ὁ ἀπολούμενος wordt als scheldwoord gebezigd, doorgaans met κάκιστα er voor, zooals hier, zie 924, Vred. 2, Vog. 1467, Ekkl. 1052, Plut. 456, 713; enkele malen (vermoedelijk t. g. v. verschrijving) met κακῶς, nl. 865, 952, Thesm. 879, Ekkl. 1076. In gelijken zin vindt men οἰμωξόμενος Wesp. 1033 = Vred. 756.

ΚΟΡΗ.

κοῖ κοῖ.

780

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

αὐτα ἐστὶ χοῖρος;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

νῦν γε χοῖρος φαίνεται.
ἀτὰρ ἐκτραφεῖς γε κύσθος ἔσται.

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

πέντ' ἐτῶν,
σάφ' ἴσθι, ποττὰν ματέρ' εἰκασθήσεται.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἀλλ' οὐχὶ θύσιμός ἐστιν αὐτηγί.

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

σά μάν;

πᾶ δ' οὐχὶ θύσιμός ἐστι;

785

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

κέρκον οὐκ ἔχει.

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

νέα γὰρ ἐστίν· ἀλλὰ δελφακουμένα
ἔξει μεγάλην τε καὶ παχεῖαν κήρυθράν.
ἀλλ' αἱ τράφειν λῆς, ἄδε τοι χοῖρος καλά.

(Biedt hem de andere big aan).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὡς ξυγγενὴς ὁ χοῖρος οὗτος θατέρῳ.

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

ἰμοματρία γὰρ ἐστὶ κῆκ τωῦτοῦ πατρός.
αἱ κα δὲ παχυνοθῆ κἀναχνοιοανθῆ τριχί,
κἀλλιστος ἔσται χοῖρος Ἀφροδίτῃ θύειν.

790

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἀλλ' οὐχὶ χοῖρος τὰφροδίτῃ θύεται.

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

οὐ χοῖρος Ἀφροδίτῃ; μόνῃ γὰρ δαιμόνων.

785. κέρκον οὐκ ἔχει] het «offerdier»
is dus niet τέλειον.

786. Aristophanes grammaticus bij
Athen. IX p. 375 a: τῶν δὲ συνῶν τὰ
μὲν ἤδη συμπεπλήγῳτα δέλεφακες,

τὰ δ' ἀπαλὰ καὶ ἔνικμα χοῖροι.
Kratinos 3 <ἔμοι μὲν> ἤδη δέλεφα-
κες, χοῖροι δὲ τοῖσιν ἄλλοις.

793. Wegens den moord van Adonis
verafschuwτ Aphrodite het zwijn.

795

καὶ γίνεται γὰ τᾶνδε τᾶν χοίρων τὸ κρῆς
ἄδιστον ἂν τὸν ὀδελὸν ἀμπεπαρμένον.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἤδη δ' ἄνευ τῆς μητρὸς ἐσθίοιεν ἄν;

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

ναὶ τὸν Ποτειδᾶν, καὶ κ' ἄνις γὰ τοῦ πατρός.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τί δ' ἐσθίει μάλιστα;

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

πάνθ' ἃ κα διδῶς.

800

αὐτὸς δ' ἐρώτη.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

χοῖρε χοῖρε.

ΚΟΡΑ.

κοῖ κοῖ.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τρώγεται ἐρεβίνθους; εἰπέ μοι.

ΚΟΡΑ.

κοῖ κοῖ.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τί δαί; Φιβάλεως ἰσχάδας;

ΚΟΡΑ.

κοῖ κοῖ.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὡς δὲ πρὸς τὰς ἰσχάδας κεκράγατον.

805

ἐνεγκάτω τις ἐνδοθεν τῶν ἰσχάδων

τοῖς χοιριδίοισιν.

(Een slaaf brengt een groote mand vol vijgen, en zet die voor de biggen neer. Deze steken er haar snuiten in en eten ze in een oogwenk leeg.)

796. ὀδελὸν] Dorisch voor ὀβελὸν *spri.* Epicharmos bij Athen 862 b (Lorentz Epich. p. 242) λέβητες χάλκαιοι, κρατῆρες, ὀδελοί.

800. In plaats van χοῖρε χοῖρε moet waarschijnlijk (met Bergk) χύρρε χύρρε worden gelezen, volgens Aelius Dionysius (bij Eustathius p. 1762) en Hesychios de gewone uitroep om varkens te lokken (*biek bieek*).

801. ἐρεβίνθους] *erwten* Wolk. 1896,

Vred. 1136, Ekkl. 45, 606; hier tevens met toespeling op de andere beteekenissen van ἐρεβίνθος, = πέος (Kivv. 545).

— εἰπέ μοι] zie 319.

802. Φιβάλεως ἰσχάδας] *gedroogde vijgen*; Φιβάλεω zijn een bijzonder soort van vijgen, ἰσχάδες gedroogde vijgen in het algemeen.

804. κεκράγατον] derde persoon.

805. τῶν ἰσχάδων] zie 184 en op 350.

ἄρα τρώξονται; βαβαί,
οἶον βοθιάζουσι· ὦ πολυτίμηθ' Ἡράκλεισι.
ποδαπὰ τὰ χοίρι'; ὡς τραγασαῖα φαίνεται.

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

(de laatste vijf vertoonende:)

ἄλλ' οὐ τι πάσας κατέτραγον τὰς ἰσχάδας,
ἐγὼν γὰρ αὐτᾶν τάνδε μιαν ἀνειλόμαν.

810

(hapt de vijf zelf op).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

νῆ τὸν ΔΓ' ἀστείω γε τὼ βοσκήματε.
πρόσου πρίωμαι σοι τὰ χοιρίδια; λέγε.

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

τὸ μὲν ἄτερον τούτων σκορδῶν τροπαλίδος,
τὸ δ' ἄτερον, αἰ λῆσι, χοίρικός μόνος ἄλῶν.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἄνῃσομαι σοι· περιμην' αὐτοῦ.

815

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

ταῦτα δῆ.

(Dikaiopolis gaat het huis binnen).

Ἐρμᾶ ἐμπολαῖτε, τὴν γυναῖκα τὴν ἐμὴν
οὕτω μ' ἀποδόσθαι τὴν τ' ἐμαυτοῦ ματέρα.

ZEVENTIENDE TOONEEL.

(Een sykophant komt van de rechterzijde loerend op).

Megariër, Sykophant, later Dikaiopolis.

ΣΤΚΟΦΑΝΤΗΣ.

ὦνθρωπε, ποδαπός;

808. τραγασαῖα] natuurlijk met toepeling op τραγεῖν („diggen uit Honserijs"); 853 wordt hetzelfde gentile tot een geheel andere woordspeling gebruikt (τράγος). Tragasai is een plaats in Troas, bekend door zijn zoutgroeven.

810. Men vergelijkte met dit vers het (blijkbaar aan de λόγοι συβαριτικοὶ ontleende) vertellinkje bij Aelianus Var. Hist. XIV 20: Συβαρίτης ἀνὴρ παιδαγωγός, τοῦ παιδός, ὃν ἤγε διὰ τῆς ὁδοῦ, ἰσχάδι περιτυχόντος καὶ ἀνελο-

μένου, ἐπέπληξεν αὐτῷ ἰσχυρότατα γελοιότατα δὲ αὐτὸς τὸ εὐρημα παρὰ τοῦ παιδός ἀρπάσας κατέφαγεν.

— τάνδε] zie 130.

813. Terecht wijst het scholion er op, dat de Megariër tengevolge van den oorlogstoestand nu gedwongen is tot aankoop van de beide voornaamste uitvoer-artikelen zijner streek, zie 760—763.

815. ταῦτα δῆ] met plezier. Evenzoo Ridd. 111, Wesp. 142, 851, 1008, Vred. 275.

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

χοιροπάλας μεγαρικὸς.

ΣΤΚΟΦΑΝΤΗΣ.

τὰ χοιρίδια τοίνυν ἐγὼ φαίνω ταδὶ
πολέμια καὶ σέ.

820

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

τοῦτ' ἐκεῖν', ἴκει πάλιν

ἄθενπερ ἀρχὰ τῶν κακῶν ἀμῖν ἔφυ.

ΣΤΚΟΦΑΝΤΗΣ.

κλάων μεγαριεῖς. οὐκ ἀφῆσεις τὸν σάκον;

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

Δικαίοπολι Δικαίοπολι, Φαντάδδομαι.

(Dikaiopolis snelt het huis uit, met een bos knoflook en een maat zout bij zich).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὑπὸ τοῦ; τίς ὁ φαίνων σ' ἐστίν;

(Ziet den sykophant en grijpt een zweep).

ἀγορανόμοι,

825

τοὺς συκοφάντας οὐ θύραζ' ἐξείρετε;

τί δὴ παθὼν φαίνεις ἄνευ θρυαλλίδος;

ΣΤΚΟΦΑΝΤΗΣ.

οὐ γὰρ Φανῶ τοὺς πολεμίους;

819. φαίνω] φαίνειν, φάσις heet in de rechtstaal het aandrengen van een vergrijp tegen tol- of handelswetten enz; vgl. 542, 824, 912. Volgde daarop een veroordeeling, dan ontving de aanklager de helft der boete als belooning; geen wonder dus dat het aanklagers- of sykophanten-beroep een winstgevend baantje was (vgl. 726).

820. τοῦτ' ἐκεῖνο] zie 41.

824. ἀγορανόμοι] zie 723 en 968.

826. τί παθὼν] wat scheelt u dat gij...; evenzoo 912, Wolk. 340, 402, 1506, Wesp. 251, Vred. 701, Lys. 599, Plut. 908. De hss. geven hier, gelijk dikwijls, bij vergissing μαθὼν voor παθὼν: een onverdedigbare, hoewel vaak verdedigde, uitdrkking; τί παθὼν stemt overeen met het praesens τί πάσχεις wat scheelt u (Wesp. 1, Wolk. 708, 816, Vog. 1044, Lys. 880) en het

perfectum τί πέπονθας wat is u overkomen (Wesp. 995), maar τί μαυβάνεις of τί μεμάβηκας in dergelijk verband wordt nooit gezegd, en dus evenmin τί μαθὼν (vgl. G. Hermann. praef. Nub. pag. I).

Dat overigens de aardigheid op φαίνειν 917 wederkeert en, eenigzins gewijzigd, ten derden male 938, is een der zekerste bewijsgronden voor het vermoeden dat in de Acharniërs twee bewerkingen doorgeenloopen. Aristophanes was waarlijk niet zóó kort van geheugen of zóó arm aan vernuft, dat hij tweemaal binnen de honderd regels dezelfde (niet eens bijzonder geestige) woordspeling aan zijn publiek kan hebben aangeboden.

827. οὐ γὰρ] zie 576.

— κλάων γε σὺ] evenzoo Ekkl. 1027. Voor het gebruik van γε in dergelijke

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

κλάων γε σὺ,
εἰ μὴ ἐτέρωσε συκοφαντήσεις τρέχων.

(Drijft den sykophant met zweerslagen weg).

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

οἶον τὸ κακὸν ἐν ταῖς Ἀθάναις τοῦτ' ἐνι.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

θάρρει, Μεγαρίκ'· ἀλλ' ἤς ἀπέδου τὰ χοιρία
τιμῆς, λαβὲ ταυτὶ τὰ σκόροδα καὶ τοὺς ἄλλας,
καὶ χαῖρε πόλλ'.

830

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

ἀλλ' ἀμὴν οὐκ ἐπιχώριον.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

πολυπραγμοσύνη νυν ἐς κεφαλὴν τράποιτ' ἐμοί.

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

ὦ χοιρίδια, πειρήσθε κἄνις τοῦ πατρὸς
παίειν ἐφ' ἀλλ' τὰν μάδδαν, αἱ κά τις διδῶ.

835

(Dikaiopolis met de meisjes het huis in, de Megariër met zijn zout en knoflook links af).

EERSTE STASIMON VAN HET KOOR.

(vs. 836—859).

(Zang).

ΧΟΡΟΣ.

εὐδαιμονεῖ γ' ἄνθρωπος. οὐκ ἤκουσας οἱ προβαίνει

elliptische wendingen vergelijk men 176, Ridd. 282, Wolk. 84, 438, Kikv. 1407, 1457, fr. 86 enz.

828. ἐτέρωσε] vgl. Vog. 991 οὐκουν ἐτέρωσε χρησμολογήσεις ἐκτρέχων, en 1260 οὐκουν ἐτέρωσε πετομένη | κατ-αἰθαλώσεις τῶν νεωτέρων τινά;

— τρέχων] zie 176.

832. Op den wensch χαῖρε „woes gegroet” of „vaarwel” antwoordt men in den regel δέχομαι „dank u”, letterlijk „ik neem het voorteeken aan,

in dien goeden wensch gelegen. Zie bijv. Vog. 645 ἀλλὰ χαίρετον | ἔμφοι. — δεχόμεθα, Eupol. 119 χαίρετε πάντες. — δεχόμεθα (zie ook Xen. Kyr. V 3 § 19). De Megariër echter neemt den wensch niet aan, daar bij hem het χαίρειν „geen landsgebruik is”; vgl. 176, Philemon 7 λυπούμενα δ' ἔταν τις ἀκολουθῶν λέγει | „χαῖρ' ἐξ ἀνάγκης οὗτος οἰμῶζειν λέγει. Daarom zegt Dikaiopolis: „nu dan kome het, maar op mijn eigen hoofd neer,” als

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

χοιροπάλας μεγαρικός.

ΣΤΚΟΦΑΝΤΗΣ.

τὰ χοιρίδια τοίνυν ἐγὼ φαίνω ταδὶ
πολέμια καὶ σέ.

820

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

τοῦτ' ἐκεῖν', ἴκει πάλιν
ᾧθενπερ ἀρχὰ τῶν κακῶν ἀμῖν ἔφυ.

ΣΤΚΟΦΑΝΤΗΣ.

κλάων μεγαριεῖς. οὐκ ἀφήσεις τὸν σάκον;

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

Δικαιοπόλι Δικαιοπόλι, Φαντάδδομαι.

(Dikaiopolis snelt het huis uit, met een bos knoflook en een maat zout bij zich).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὑπὸ τοῦ; τίς ὁ φαίνων σ' ἐστίν;

(Ziet den sykophant en grijpt een zweep).

ἀγορανόμοι,

825

τοὺς συκοφάντας οὐ θύραζ' ἐξείρξετε;

τί δὴ παθὼν φαίνεις ἄνευ θρυαλλίδος;

ΣΤΚΟΦΑΝΤΗΣ.

οὐ γὰρ Φανῶ τοὺς πολεμίους;

819. φαίνω] φαίνειν, φάσις heet in de rechtstaal het aanbrenge van een vergrijp tegen tol- of handelswetten enz; vgl. 542, 824, 912. Volgde daarop een veroordeeling, dan ontving de aanklager de helft der boete als belooning; geen wonder dus dat het aanklagers- of sykophanten-beroep een winstgevend baantje was (vgl. 726).

820. τοῦτ' ἐκεῖνο] zie 41.

824. ἀγορανόμοι] zie 723 en 968.

826. τί παθὼν] wat scheelt u dat gij...; evenzoo 912, Wolk. 340, 402, 1506, Wesp. 251, Vred. 701, Lys. 599, Plut. 908. De hss. geven hier, gelijk dikwijls, bij vergissing μαθὼν voor παθὼν: een onverdedigbare, hoewel vaak verdedigde, uitdrukking; τί παθὼν stemt overeen met het praesens τί πάσχεις wat scheelt u (Wesp. I, Wolk. 708, 816, Vog. 1044, Lys. 880) en het

perfectum τί πέπονθας wat is u overkomen (Wesp. 995), maar τί μανθάνεις of τί μεμάθηκας in dergelijk verband wordt nooit gezegd, en dus evenmin τί μαθὼν (vgl. G. Hermann. praef. Nub. pag. L).

Dat overigens de aardigheid op φαίνειν 917 wederkeert en, eenigzins gewijzigd, ten derden male 938, is eender zekerste bewijsgronden voor het vermoeden dat in de Acharniërs twee bewerkingen doorliefden. Aristophanes was waarlijk niet zó kort van geheugen of zó arm aan vernuft, dat hij tweemaal binnen de honderd regels dezelfde (niet eens bijzonder geestige) woordspeling aan zijn publiek kan hebben aangeboden.

827. οὐ γὰρ] zie 576.

— κλάων γε σὺ] evenzoo Ekkl. 1027.

Voor het gebruik van γε in dergelijke

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

κλάων γε σύ,
 εἰ μὴ ἐτέρωσε συκοφαντήσεις τρέχων.

(Drijft den sykophant met zweepslagen weg).

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

οἶον τὸ κακὸν ἐν ταῖς Ἀθάναϊς τοῦτ' ἐνι.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

θάρρει, Μεγαρικ'· ἀλλ' ἤς ἀπέδου τὰ χοιρία
 τιμῆς, λαβὲ ταυτὶ τὰ σκόροδα καὶ τοὺς ἄλας,
 καὶ χαῖρε πόλλ'.

830

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

ἀλλ' ἀμὴν οὐκ ἐπιχώριον.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

πολυπραγμοσύνη νυν ἐς κεφαλὴν τράποιτ' ἐμοί.

ΜΕΓΑΡΕΤΣ.

ὦ χοιρίδια, πειρήσθε κἄνις τοῦ πατρὸς
 παίειν ἐφ' ἀλλ' τὰν μάδδαν, αἶ κά τις διδῶ.

835

(Dikaiopolis met de meisjes het huis in, de Megariër met zijn zout en knoflook links af).

EERSTE STASIMON VAN HET KOOR.

(vs. 836—859).

(Zang).

ΧΟΡΟΣ.

εὐδαιμονεῖ γ' ἄνθρωπος. οὐκ ἤκουσας οἱ προβαίνει

elliptische wendingen vergelijk men 176, Ridd. 282, Wolk. 84, 438, Kikv. 1407, 1457, fr. 86 enz.

828. ἐτέρωσε] vgl. Vog. 991 οὐκουν ἐτέρωσε χρησμολογήσεις ἐκτρέχων, en 1260 οὐκουν ἐτέρωσε πετομένη | καταβαλώσεις τῶν νεωτέρων τινά;
 — τρέχων] zie 176.

832. Op den wensch χαῖρε „wees gegroet" of „vaarwel" antwoordt men in den regel δέχομαι „dank u", letterlijk „ik neem het voorteeken aan,

in dien goeden wensch gelegen. Zie bijv. Vog. 645 ἀλλὰ χαίρετον | ἄμφω. — δεχόμεθα, Eupol. 119 χαίρετε πάντες. — δεχόμεθα (zie ook Xen. Kyr. V 3 § 19). De Megariër echter neemt den wensch niet aan, daar bij hem het χαίρειν „geen landsgebruik is"; vgl. 176, Philemon 7 λυκουμένω δ' ἔταν τις ἀκολουθῶν λέγει | „χαῖρ'", 22 ἀνάγκης οὗτος οἰμῶζειν λέγει. Daarom zegt Dikaiopolis: „nu dan kome het maar op mijn eigen hoofd neer," als

τὸ πρᾶγμα τοῦ βουλευματος; καρπώσεται γὰρ ἀνὴρ
ἐν τάγορᾷ καθήμενος·
κἂν εἰσὶν τις Κτησίας
ἢ συκοφάντης ἄλλος, οἰ-
μώζων καθεδεῖται.

840

οὐδ' ἄλλος ἀνθρώπων ὑποφωγῶν σε πημανεῖ τι·
οὐδ' ἐξομώξεται Πρέπεις τὴν εὐρυπρακτίαν σοι,
οὐδ' ὥστιεῖ Κλεωνύμω·
845 χλαῖναν δ' ἔχων Φανὴν δίει·
κοῦ ξυντυγῶν σ' Ἰπέρβολος
δικῶν ἀναπλήσει.

845

had hij een verwensching geuit. —
ἐς κεφάλην ook Wolk. 40, Vred. 1063,
Plut. 526, 651; zie ook infra 1019 =
Wolk. 1263, Lys. 915. Volgens Herod.
II 39 plegen de Egyptenaars, wanneer
zij een zoenoffer brengen, den kop van
het offerdier aan Grieksche handelaars
te verkoopen of in den Nijl te werpen,
na gebeden te hebben dat alle
kwaad, wat voor henzelve of land en
staat in aantocht mocht zijn, op dien
kop moge nederdalen.

837. τὸ πρᾶγμα τοῦ βουλευματος] een soortgelijke omschrijving als door
χρῆμα, zie 150.

839. Ktesias, op 702.

842. ὑποφωγῶν] bij het koopen in
den weg zitten (door hooger bod). Voor
de betekenis der praepositie vgl. Ridd.
1161 ὑποθεῖν, Ridd. 47 ὑποπίπτειν,
Ridd. 269 ὑπιέναι, en ons onderku-
ren, onderkruipen.

843. ἐξομώξεται] Eur. Bakch. 343
οὐ μὴ προσοίσεις χεῖρα, βακχεύσεις δ'
ἰὼν. | μηδ' ἐξομώξει μαρίαν τὴν σὴν
ἔμοι; en in letterlijken zin Raz. Ho-
rakl. 1399 ἄλλ' αἶμα μὴ σοῖς ἐξο-
μώξωμαι πέπλοισ. Plato gebruikt Gorg.
525 a en Wett. VI 775 d het parti-
cipium ἐξομοργνύμενος, minder nauw-
keurig door Timaeus omschreven als
ἐκματτόμενος καὶ ἀποτυπούμενος: het
werkwoord staat veelmeer gelijk met
ἀναπίμπλημι (vs. 847) bezoedelen, ver-
ontreinigen. Vgl. Wolk. 1022 τῆς Ἀν-
τιμάχου | καταπυγούσης ἀναπλήσει.

844. ὥστιεῖ] zie 24 en 42, en over
Kleonymos 88.

845. φανὴν] schoon, ook Ekkl. 347.

846. Hyperbolos, hier nog slechts
als processen-jager aangeduid (vgl. Wolk.
876, Wesp. 1007), is een partijgenoot
van Kleon, en behoort evenals deze tot
den koopmanstand; hij heeft zich ver-
mogen verworven in den lampenhandel
(Ridd. 739, 1315, Wolk. 1065). Een
jaar na de Acharniërs is hij strateeg
(Ridd. 1300—1315, 1363), en nog een
jaar later hiëromnemon (afgevaardigde
ter Amphiktionen-vergadering,
Wolk. 623). Na den dood van Kleon
werd hij het hoofd der democratische
partij, en als zoodanig het mikpunt
voor de schimpscheuten der comici (Vred.
681, 921, 1319; Wolk. 551—558, 623).
In het jaar 417 werd hij door het ostrakisme
verbannen (Cobet ad Plat. com.
p. 143), als het ware bij vergissing
(Plut. Nik. 11, Alkib. 13, Aristid. 7);
en daar hieruit gebleken was dat die
instelling niet langer aan het doel be-
antwoorde (οὐ γὰρ τοιούτων εἶνεκ'
ἔστραχ' ἠυρέθη Plat. com. 187), is zij
sedert nooit meer toegepast. Hij begaf
zich naar Samos, waar hij in 411 door
Atheensche aristokraten werd vermoord
(Thuk. VIII 73); zijn lijk werd in
een zak genaaid en in zee geworpen
(Theopomp. in schol. Wesp. 1007). Nog
na zijn dood wordt hij en zijn moeder
door Aristophanes gehoond: Thesm. 840,
Kikv. 570.

οὐδ' ἐντυχῶν ἐν τᾶγορᾷ πρόσεισι σοι βαδίζων
 Κρατίνος αὐ κεκαρμένος μοιχὸν μιᾷ μαχαίρᾳ,
 ὁ περιπόνηρος Ἀρτέμων,
 ὁ ταχὺς ἄγαν τὴν μουσικὴν,
 ὄζων κακὸν τῶν μασχαλῶν
 πατρὸς τραγασαίου.

850

849. Welke pronker en prulddichter Kratinos hier en 1173 bedoeld wordt, is onbekend; waarschijnlijk niet de beroemde en — althans volgens de overlevering — reeds zeer bejaarde mededinger van Aristophanes (Bergk. Rel. Com. Att. 202 geloofst het wél).

— μοιχὸν] als een moechus gekapt.

— μιᾷ μαχαίρᾳ] met een scheermes;

διπλὴ μάχαιρα] schar; van μάχαιραι κουρίδες wordt bij Kratin 37 melding gemaakt, zie ook Eupol. 278 Volgens Hesychios τὴν λεγομένην κῆπον κουρὰν μιᾷ μαχαίρᾳ ἐκείροντο. Pollux II 29 noemt nog andere haardrachten op (zie ook Thesm. 838). Overigens vergelijkte men de spotternij op het gladdē gezicht van Kleisthenes 120; fr. 25 καὶ λείος ὡσπερ ἔγγελος, χρυσοῦς ἔχων κικίνουος.

850. ὁ περιπόνηρος Ἀρτέμων] σοῦν Artemon in het akelige. Volgens Ephoros bij Plutarch. Perikl. 27, Diodor. XII 28 was Artemon uit Klazomenai een werktuigkundige, van wiens bekwaamheid Perikles partij trok in den Samischen oorlog (anno 440); ὃν χωλὸν ὄντα καὶ φορεῖα πρὸς τὰ κατεπεύγοντα τῶν ἔργων προσκομιζόμενον ἰνομασθήναι περιφόρητον. Deze bijnaam wordt hier door Aristophanes in περιπόνηρος veranderd Plutarchos (Heraklides Ponticus) voegt er intusschen bij, dat reeds Anakreon een spotvers had gemaakt op een weelderigen leeghoofd uit zijn tijd, met name Artemon, die te vadzig was om te loopen; en bij Athen. XII p. 538 e is dat gedicht bewaard (fr. 21), welks aanhef aldus luidt: ξανθὴ δέ γ' Εὐρυπύλη μέλει | ὁ περιφόρητος Ἀρτέμων. De spotnaam περιφόρητος Ἀρτέμων is dus honderd jaar ouder dan Perikles, en

de werktuigkundige van dien naam zal wel niet mank zijn geweest noch περιφόρητος zijn genoemd. Toch geloof ik dat Aristophanes hier op hēm zinspeelt en niet op den beruchten dwaas uit den voortijd, en dat hij dus Kratinos „een duizendkunstenaar in de muziek” noemt. Immers als men vertaalt „die ijdele pronker”, dan sluiten de volgende woorden ὁ ταχὺς ἄγαν τὴν μουσικὴν er zich niet bij aan. — Kratinos wordt hier derhalve gebrandmerkt als een musicus uit de nieuwere school van Phrynis en Timotheos, naar welke ook Euripides zich meer en meer richtte, die de strenge en eenvoudige toonkunst van vroeger tijden (ἢν οἱ πατέρες παρέδωκαν Wolk. 968) door meer bewegelijke, zinnelijke wijzen verving, waarbij o. a. niet zelden meer dan een noot op eenzelfde lettergreep viel. Aristophanes acht dat kunstemakerij, ἀνὰ τὸ δωδεκαμήχανον μελοποιεῖν (Kikv. 1328, 1314, 1348); om diezelfde reden noemt ook Plato Com. 134 den musicus Xenokles δωδεκαμήχανος; elders heeten de sierselen der nieuwere meliek μύρμηκος ἀτρακοί (Thesm. 100), ἐκτρέπελοι μυρμηκίαι (Pherekr. 145), en wordt κάμπτειν τινὰ καμπῆν (Wolk. 970, Thesm. 68, Pherekr. ibid.) als een soort halsmidsaad besproken. Ook door Plato wordt aan de wijzigen in den muziekalen smaak groot gewicht gehecht: εἶδος γὰρ καινὸν μουσικῆς μεταβάλλειν εὐλαβητέον, ὡς ἐν ἑλω κινδυνεύοντα· οὐδαμοῦ γὰρ κινούνται μουσικῆς τρόποι ἄνευ πολιτικῶν νόμων τῶν μεγίστων, ὡς Φησι Δάμων καὶ ἐγὼ (Sokrates) πείθομαι Polit. IV 424 c. Zie ook Wett. III 700 d—701 a, VI 797 a volg.

853. τραγασαίου] zie 808. — Vred.

οὐδ' αὖθις αὖ σε σκώψεται Παύσων ὁ παμπόνηρος
 Λυσίστρατός τ' ἐν τάγορᾷ, Χολαργέων ὄνειδος,
 ὁ περιαιουργὸς τοῖς κακοῖς,
 βίγῳν τε καὶ πεινῳν ἀεὶ
 πλεῖν ἢ τριάκονθ' ἡμέρας
 τοῦ μηνὸς ἐκάστου.

DERDE EPEISODION.

(vs. 860—970).

ACHTTIENDE TOONEEL.

(Een Boiotiër, door een slaaf gevolgd, beiden zwaar bekapt met gevogelte en andere koopwaren. Achter hen eenige fluitspelers. Links op).

Boiotiër alleen, daarna Dikaiopolis.

ΒΟΙΩΤΟΣ.

860 ἴττω Ἡρακλῆς, ἕκαμόν γα τὰν τύλαν κακῶς.

814 τραγομάσχαλοι. Catull. 69, 5
*laedit te quaedam mala fabula, qua
 tibi fertur | valle sub alarum trux ha-
 bitare caper.* (Ovid. Art. Am. III 193;
 Hor. Epod. 12, 5; Epist. I 5, 29).

854. Pauson, ook Thesm. 949 en
 Plat. 602 vermeld, beide malen als een
 hongerlijder, is denkelyk de karika-
 tuur-schilder van dien naam;
 Aristotel. Poët. II 2 Πολύγνωτος μὲν
 γὰρ κρείττους, Παύσων δὲ χείρους,
 Διονύσιος δὲ ὁμοίους ἤκαζεν. Een grap
 met het penseel verhaalt Aelianus van
 hem Var. Hist. XIV 15 (= *Luc. Dem.
 Encom. 24): Παύσωνα τὸν ζωγράφον
 φασὶν ἐκλαβόντα παρὰ τινος γράψαι
 ἵππον καλινδοῦμενον, τὸν δὲ γράψαι
 πρέχοντα. ἀγανακτοῦντος οὖν τοῦ τὸ
 πινάκιον ἐκδόντος ὡς παρὰ τὰς ὁμο-
 λογίας γράψαντος, ἀποκρίνασθαι τὸν
 ζωγράφον ὅτι· "στρέψον τὸ πινάκιον
 καὶ καλινδοῦμενος ἔσται σοι ὁ πρέχων."

855. Van Lysistratos wordt
 Wesp 787 een practical joke verteld:
*ἀίσχιστα γάρ τοί μ' εἰργάσατο Λυ-
 σίστρατος | ὁ σκαπτόλης, δραχμὴν μετ'*

ἑμοῦ πρόην λαβὼν, | ἐλθὼν διεκερμα-
 τίζετ' ἐν τοῖς ἰχθύσιν, | κάπειτ' ἐπέ-
 θηκε τρεῖς λοπίδας μοι κροστρέων' |
 κἀγὼ ἐνέκαψ', ὀβολοὺς γὰρ ἠόμην λα-
 βεῖν. | κἄτα βδελυχθεὶς ὀσφρόμενος
 ἐξέπτυσά· | κἀθ' εἶλκον αὐτόν. — ὁ δὲ
 τί πρὸς ταῦτ' εἶπ'; — ὅ τι; | ἀλεκ-
 τρούνος μ' ἔφασκε κοιλίαν ἔχειν. | "τα-
 χὺ γοῦν καταπέττεις (vulg. καθέψεις)
 τὰργύριον", ἦ δ' ὅς γε λῶν. Ook Ridd.
 1266, Wesp. 1302, 1308, fr. 1 wordt
 hij genoemd als een grappenmaker.

856. περιαιουργός] door de wol ge-
 verwied. Een kleurstof (purper), die zoo
 wordt aangebracht dat zij tot binnen in
 de vezels doordringt en niet meer is weg
 te wasschen, heet *δευσοποιός* (Plat. Polit.
 IV 429 e, Alexis 141, 9; zie verder
 Ruhn. ad Tim. p. 75—78); vandaar
 spreekt bijv. Deinarchos 2, 4 van een
δευσοποιὸς πονηρία. De aldus
 behandelde stof heet *άλουργός* (*ἀλο-
 εργός*), en een daaruit vervaardigd kleed
άλουργίς (Ridd. 967, = *φοινικίς* Ach.
 320 enz.).

860. τύλαν] *schouder*, evenzoo 954.

κατάθου τὸ τῶν γλάχων' ἀτρέμας, Ἴσμεινία.
 ὑμᾶς δ', ὅσοι Θείβαθεν αὐλείται πάρα,
 τοῖς ὀστίνοις Φυσῆτε τὸν πρωκτὸν κυνός.

(De muziekanten beginnen zeer luid en zeer valsch te blazen).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

(uit zijn woning komende).

παῦ' ἐς κόρακας. οἱ σφῆκες οὐκ ἀπὸ τῶν θυρῶν;
 πόθεν προσέπτουθ' οἱ κακῶς ἀπολούμενοι
 ἐπὶ τὴν θύραν μοι Χαιριδῆς βομβαύλιοι;
 (Muziekanten jlings af).

865

ΒΟΙΩΤΟΣ.

νεὶ τὸν Ἰόλαον, ἐπιχαρίττω γ', ὦ Ξένε.
 Θείβαθε γὰρ Φυσᾶντες ἐξύπισθ' ἐμοῦς

861. γλάχωνα] *ρολοι*, Attisch βλήχων Lys. 89, Vred. 712.

862. De Boiotiër wordt gevolgd door eenige straatmuziekanten, fluitspelers die hun kunst plegen te vertoonen waar geofferd en feestgevierd wordt; zij zijn dus als 't ware op de lucht van den voorraad wild en gevogelte, dien de handelaar bij zich heeft, afgekomen. Vgl. Vred. 951 volg.: ἦν Χαίρις (Ach. 16) ὑμᾶς ἴδη, | πρόσσειν αὐλῶν ἄκλη- | τος, κῆτα σάφ' ὀδ' ἔτι | φυσᾶντι καὶ πονομένῃ | προσδώσετε δῆπου.

863. ὀστίνοις] Boiotisch voor αὐλοῖς, omdat de fluiten van herten- of ezelsbeenderen werden gemaakt (zie Plut. Mor. 150 e).

— φυσῆτε] Er schijnt wel verband te bestaan tusschen Herod. IV 2, Ekkles. 255 en deze plaats; maar welk? Mogelijk, ofschoon niet waarschijnlijk is, dat πρωκτὸς κυνός eenvoudig de naam van een volksdeuntje was (vgl. Thesm. 1175, Plut. Mor. 138 b).

864. παῦε] als uitroep, met de beteekenis v. h. medium: *houw op*; ook Ridd. 821, Wesp. 37, 1194, 1208, Vred. 648, Vog. 1504, Kikv. 122, 269, 843, Ekk. 160; παῦ' ἐς κόρακας ook Vog. 889. Slechts zelden met een participium er achter (Ridd. 919, Wesp. 517,

Vred. 326) of met een genitivus (Vog. 1243, Kikv. 580); waar dat het geval is staat doorgaans *παῦσαι* (nooit *παῦον*), zie 1111 enz.

865. οἱ κακῶς ἀπολούμενοι] op 778.
 866. Χαιριδῆς] over Chairis zie 16 en op 862. De uitgang *-ιδεύς*, oorspronkelijk één met *-ίδεος* (*ἀδελφιδεύς* enz.) en *-ίδης* (*Ἀτρείδης* enz.), dient om jongen van dieren aan te duiden: *ἀετιδεύς*, *ἀηδονιδεύς*, *ἀλοπεκιδεύς*, *κορωνιδεύς*, *λαγιδεύς*, *λεοντιδεύς*, *λυκιδεύς*, *πτελαργιδεύς*, *χελιδονιδεύς* enz. (zie Cob. N. L. 154). Ook *-ίνος* wordt daartoe gebezigd (*κορακίνος*), welke uitgang doorgaans voor gentilia dient (*Ἀκραγαντίνος*, *Λεοντίνος*, *Ἐρυκίνος* enz., vooral op Sicilië en in Groot-Griekenland, zie Steph. Byz. in v. Ἄβακαῖνον). — Men herinnere zich dat Chairis met een gemuilbanden raaf wordt vergeleken (op 16).

— βομβαύλιοι] komische verdraaiing voor βομβύλιοι (Wesp. 107) *wilde bijen*.

867. ἐπιχαρίττω] Boiotisch = *ik dank u* (?), zie 884. — Nu de Boiotiër ziet dat Dikaiopolis van de serenade niet gediend is, valt hij zijn landlieden af, en houdt zich alsof hij niets liever wenschd dan van hun gezelschap bevrijd te worden.

τᾶνθεια τᾶς γλάχωνος ἀπέκιξαν χαμαί.
 ἀλλ' εἴ τι βούλει, πρίασο τῶν ἐγὼ Φέρω,
 τῶν ὀρταλίχων ἢ τῶν τετραπτερυλλίδων.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὦ χαῖρε, κολλικοΦάγε Βοιωτῖδιον.
 τί Φέρεις;

ΒΟΙΩΤΟΣ.

ὅσ' ἐστὶν ἀγαθὰ Βοιωτοῖς ἀπλῶς,
 ὀρίανον, γλαχῶ, ψιάθως, θρυαλλίδας,
 νάσσας, κολοῖως, ἀτταγᾶς, Φαλαρίδας,

871. ὀρταλίχων] *hanen*. Een interessante lijst van Boiotische uitdrukkingen geeft Strattis 47: *ξυνίειτ' οὐδὲν πᾶσα Θυβαίῳ πόλις, | οὐδὲν ποτ' ἄλλ'. οἱ πρῶτα μὲν τὴν σηπίαν | ὀπιθοσίαν, ὡς λέγουσ', ὀνομάζετε, | τὸν ἀλεκτρούνα δ' ὀρτάλιχον, | ἱατρὸν δὲ δῆ | σάκταν, βέφυραν τὴν γέφυραν, τῦκα δὲ | τὰ σῦκα, κατιλάδας δὲ τὰς χελιδόνας, | τὴν ἔνθεσιν δ' ἔκκολον, τὸ γελᾶν δὲ κριδόμεν, | νεασπάτων δ' ἦν τι νεοκάττυτον ἦ.*

— *τετραπτερυλλίδων*] = *ἀκρίδων, sprinkhanen* (schol.), armelui'skost (zie 1116); op een beeldwerk uit Orchomenos (Kirchhoff Stud. z. gr. Alf 73) reikt een oud man aan een hond een sprinkhaan toe; dat zal dan wel een meester zijn die zijn middagmaal deelt met zijn huisgenoot — indien althans dat overoude beeldje juist is beschreven. — De handelaar is met het oog op ieders behoeften en beurs voorzien; dit blijkt ook uit de vermelding van *roeken, vossen, mollen, egels, katten, bevers* (F), *otfers*, die, ten deele althans, wel nimmer als voedsel zullen zijn te koop geboden, maar hier voor de grap worden vermeld, tevens met toespeeling op het ongeschikte voedsel waarmee de mindere man in Athene zich thans gedurende den oorlogstijd moest geneeren.

872. *κόλλιξ στοετ*, rond tarwebrood, Thebaansch en Thessalisch voedsel Archestratos bij Athen. III 112a *στρογγυλοδίνητος δὲ τετριμμένος εὖ κατὰ*

χεῖρα | κόλλιξ θεσσαλικός σοι ὑπαρχέτω, ἢν καλέουσι | κείνοι κριματίαν, οἱ δ' ἄλλοι χόνδρινον ἔρτον. Ephippos I spreekt van *Θετταλία κολλικοΦάγος*. — Boiotië is het land der onverzadelijke eters en eindelooze maaltijden; *πίνειν* (= *πίνειν*) μὲν ἄμυς καὶ φαγεῖν μὲγ' ἀνδρικοί, zegt een Boiotiër bij Eubulos 12, zoodat Herakles, de groote veelvraat, ook in dat opzicht zijn vaderstad eer aandoet, en zich nergens behagelijker gevoelt dan daar, waar zij τὴν νύχθ' ἔλγην | τὴν θ' ἡμέραν δειπνοῦσι (ibid. 53, zie ook 34).

873. De omgeving van Thebe was één groote moestuin; *Δικαιαρχος* (p. 143 Fahr) *κάθυδρος πᾶσα, χλωρά τε καὶ γεώλοφος, κηπεύματα ἔχουσα πλεῖστα τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι πόλεων.*

874. Een schier gelijklopende lijst van lekkernijen uit Boiotië ook Vred. 1003 volgq., welke plaats ik hier ter wille van 881—894 geheel aanhaal: *κάκ Βοιωτῶν γε Φέροντας ἰδεῖν | χήνας, νήττας, Φάττας, τροχίλους, καὶ Κωπάδων ἔλθειν σπυρίδας, | καὶ περὶ ταύτας ἡμᾶς ἀθρόους | ὀψωνοῦντας τυρβάζεσθαι | Μορύχω, Τελέα, Γλαυκέτη, ἄλλοις | τένθαις πολλοῖς, κατὰ Μελαμβιον | ἦκει ὕστρον ἐς τὴν ἀγοράν, | τὰς δὲ πεπρᾶσθαι, τὸν δ' ὄτοτύζειν, | εἶτα μονοδεῖν ἐκ Μηδείας (nl. zijn eigen treurspel Medea): | ὀλόμαν ὀλόμαν ἀποχηρωθεῖς | τὰς ἐν τεύτλοισι λοχεομῆνας. | τοὺς δ' ἀνθρώπους ἐπιχαίρειν.*

τροχιλως, κολύμβως.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὡσπερὲι χειμῶν ἄρα
ὀρνιθίας ἐς τὴν ἀγορὰν ἐλήλυθας.

ΒΟΙΩΤΟΣ.

καὶ μὰν Φέρω χᾶνας, λαγῶς, ἀλώπεκας,
σκάλοπας, ἐχίνως, αἰελούρωσ, πικτίδας,
ἰκτίδας, ἐνύδριας, ἐγχείλεισ Κωπαΐδας.

880°

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὦ τερπνύτατον σὺ τέμαχος ἀνθρώποισ Φέρων,
δός μοι προσειπεῖν, εἰ Φέρεισ τὰς ἐγχείλεισ.

ΒΟΙΩΤΟΣ.

πρέσβειρα πεντήκοντα Κωπαΐδων κορᾶν,

876. χειμῶν ὀρνιθίας] een vogelstorm, een wind die (trek-)vogels aanvoert uit het noorden. Aristot. Meteor. II 5 § 9 μετὰ τὰς χειμερινὰς τροπὰς πνέουσιν οἱ ὀρνιθίαί, de Mundo 4 οἱ δὲ ὀρνιθίαί καλούμενοι, ἑάρινοι τινεσ ὄντεσ ἄνεμοι, βορέαι εἰσὶ τῶ γένει. — Vgl. Ridd. 437 ὡσ ὅττοσ ἦδη καικίας ἢ συκοφαντίας πνεῖ.

881. Dit en het volgende vers heeft een tragische kleur en is dus vermoedelijk parodie; ook verder blijft de stijl en woordenkeus van den verrukten Dikaiopolis hoog dichterlijk, tot 894 toe. De paling uit het ondiepe en moerasige Kopais-meer (waar zij ook nu nog in menigte wordt gevangen) behoorde onder de meest uitgezochte lekkernijen der Atheensehe fijnproevers. Zoo zegt bij Anaxandridas 39 een Athener tot een Egyptenaar: τὴν ἔγχελυ μάλιστα ἡγεῖ δαίμονα, | ἡμεῖσ δὲ τῶν ὕψων μέγιστον παρὰ πολὺ. Zij was het bij uitstek Boiotische produkt (Antiphanes 236), en als Lysistr. 34 verwenschingen worden uitgestooten tegen alle Boiotiërs, roept Kalonike smeekend uit: μὴ δῆτα πάντας γ', ἀλλ' ἄρελε τὰς ἐγχείλεισ. Zie ook Antiphanes 217. De Boiotiërs zelve beschouwden de allerdikste hunner palingen als te goed voor stervelingen, en offerden ze daarom bekranst aan de goden (Athen. 297 d); en Eubulos 64

acht het schier heiligschennis den naam van zulk een bovennatuurlijk lekker gedierte uit te spreken: τεῦτλ' ἀμπεχομένησ παρθένου Βοιωτίας | Κωπαΐδοσ ὀνομάζειν γάρ αἰδοῦμαι θεῶν (zie ook Eubul. 35 en 37). Bij Antiphanes 147 gaat zelfs een lekkerbek zoover, de paling hooger te stellen dan de goden: τά τ' ἄλλα δεινούσ φασὶ τοὺσ Αἰγυπτίουσ | εἶναι τὸ νομίσαι τ' ἰσῶθεον τὴν ἔγχελυν | πολὺ τῶν θεῶν γάρ ἐστί τιμιωτέρα. In het Luilekkerland der Elyseesche velden, waar de rivierengolven van krachtige soep voortrollen en de gebraden lijsters zich verdringen voor den mond der gelukzaligen, ontbreken dan ook geen τεύτλοισιν ἐγχείλεια συγκαλυμμένα, paling met speedjes biet bedekt (Pherekrat. 108). Hoe zulk een "kopaische jonkvrouw" (vgl. Lysistr. 702) zelfs een Helena-rol kon spelen tusschen twee lekkerbekken, verhaalt Antiphanes 48: ὁ μὲν Μενέλεωσ ἐπολέμησ' ἔτη δέκα | τοῖσ Τρωσὶ διὰ γυναῖκα τὴν ὕψιν καλλήν, | Φοινικίδησ δὲ Ταυρέα δι' ἔγχελυν.

883. Aischylos liet in de Hoplôn krisis (fr. 175) aldus het woord richten tot Thetis, die met hare gezellinnen aan de zee ontsteeg: πρέσβειρα πενήκοντα Νηρήδων κορῶν (vgl. Eur. Androm. 1267 λαβούσα πενήκοντα Νηρήδων κορῶν).

ἐκβαθὶ τυτθε κήπιχάριττε τῷ ξένῳ.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

- 885 ὦ Φιλτάτη σὺ καὶ πάλαι ποθουμένη,
ἤλθες ποθεινὴ μὲν τρυγωδικοῖς χοροῖς,
Φίλη δὲ Μορύχῳ. δμῶες, ἐξενέγκατε
τὴν ἐσχάραν μοι δεῦρο καὶ τὴν ῥιπίδα.

(De huisgenooten brengen het verlangde, en komen vol bewondering rondom de paling staan).

- 890 σκέψασθε, παῖδες, τὴν ἀρίστην ἔγχελυν,
ἤκουσαν ἕκτω μόλις ἔτει ποθουμένην.
προσείπατ' αὐτὴν, ὦ τέκν'· ἀνθρακας δ' ἐγὼ
ὕμιν παρέξω τῆσδε τῆς ξένης χάριν.
ἀλλ' ἔσφερ' αὐτὴν· μὴ δὲ γὰρ θανῶν ποτε
σοῦ χωρὶς εἶην ἐντετευτλανωμένης.

ΒΟΙΩΤΟΣ.

- 895 ἐμοὶ δὲ τιμὰ τᾶσδε πᾶ γενήσεται;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἀγορᾶς τέλος ταύτην γέ που δώσεις ἐμοί.
ἀλλ' εἴ τι πωλεῖς τῶνδε τῶν ἄλλων λέγε.

884. τυτθε] Aeolisch voor δεῦρο. Sappho 1, 5 ἀλλὰ τυτθ' ἕλθ'.

886. De paling is „aan het koor” welkom, omdat zij op de plaats zelve gebraden en straks na afloop der voorstelling door koristen en acteurs verorberd zal worden; de choreeg is namelijk niet zoo'n vrek als Antimachos (1155), dat hij van bordpapiere taarten en houten visschen zou laten smullen op het tooneel. Vgl. Vred. 1022: *laten wij het offer achter de schermen gaan brengen; dat haalt den choreeg een schaar uit.* (Zie ook Vog. 856, 890, 902, Eupol. 306).

887. Morychos, befaamde lekerbek; zie Wesp. 506, (1142), Vred. 1008, Platon. Com. 106.

888. ἐσχάραν] zie Wesp. 938.

— ῥιπίδα] zie 669.

893. Het slotwoord van Dikaiopolis is een gemakelijke toepassing der woorden van Admetos tot zijn stervende gade Eur. Alk. 365 volg.: ἐν ταῖσιν αὐταῖς γάρ μ' ἐπισκήψω κέρους | σοὶ τοῦσδε

θεῖναι πλευρὰ τ' ἐκτεῖναι πέλας | πλευροῖσι τοῖς σοῖς· μὴ δὲ γὰρ θανῶν ποτε | σοῦ χωρὶς εἶην· τῆς μόνης πιστῆς ἐμοί. Vooral heeft het zwierig gevormde ἐντετευτλανωμένης (waarschijnlijk juister -λιωμένης: Muller) recht komische kracht. Hetzelfde wordt Vred. 1014 (op 873) uitgedrukt door ἐν τεύτλοισι λοχευομένη; zie verder op 881.

— ἔσφερ'] is onverklaarbaar. Immers waarom moeten komfoor en blaasbalg naar buiten worden gedragen, als de paling naar binnen wordt gezonden? En hoe kan Dikaiopolis, terwijl hij zelf buiten blijft, zeggen: „breng haar binnen, want ik kan mij niet van haar scheiden?” — De samenhang vereischt ongeveer: *kom aan mijn boezem: voortaan rukt u zelfs de dood | mij niet van 't hart, — o aal gehuld in bietekroot!* De Rav. geeft ἔκφερ', wat in 't geheel geen zin oplevert. Ik geloof dat Ar. schreef ἔλθ' ὦ φερίστη (ελεθεοφερίστη in plaats van αλαεκφερωντή).

ΒΟΙΩΤΟΣ.

ἰώνγα ταῦτα πάντα.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

Φέρε, πόσου λέγεις;
ἢ Φορτὶ ἕτερ' ἐνθένδ' ἐκεῖσ' ἄξεις;

ΒΟΙΩΤΟΣ.

ἴων,
ὄ τι γ' ἔστ' Ἀθάνας, ἐν Βοιωτοῖσιν δὲ μή.

900

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἀφύας ἄρ' ἄξεις πριάμενος Φαληρικὰς
ἢ κέραμον.

ΒΟΙΩΤΟΣ.

ἀφύας ἢ κέραμον; ἀλλ' ἔντ' ἐκεῖ.
ἀλλ' ὄ τι παρ' ἀμὴν μή ἐστι, τᾶδε δ' αὖ πολὺ.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἐγῴδα τοίνυν· συκοφάντην ἔξαγε
ὥσπερ κέραμον ἐνδησάμενος.

905

ΒΟΙΩΤΟΣ.

νεὶ τῶ θιῶ,
λάβοιμι μένταν κέρδος ἀγαγὼν καὶ πολὺ,
ἄπερ πίθακον ἀλιτρίας πολλᾶς πλέων.

(Een sykophant met name Nikarchos, loerende rechts op; evenals de vorige).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

καὶ μὴν ὀδὶ Νίκαρχος ἔρχεται Φανῶν.

ΒΟΙΩΤΟΣ.

μικκός γα μακρός οὔτος.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἀλλ' ἄπαν κακόν.

898. ἰώνγα] boiotisch voor ἕγωγε (Apoll. Dysk. de Pronom. 64 Bekk.).

— φέρε] zie 541.

901. Sardines uit Phaleron worden ook Vog. 76 genoemd.

905. τῶ θιῶ] beteekent in den mond van een Boiotiër *Amphion en Zethos*;

de Spartanen duiden met τῶ θιῶ de Dioskuren *Kastor en Polydenkes* aan, en de Atheners bedoelen met τῶ θεῶ de beide godinnen *Demeter en Kore*; bij hen gebruiken daarom alleen vrouwen dien uitroep (zie EkkI. 158).

908. ὀδὶ] zie 130.

NEGENTIENDE TOONEEL.

Dikaiopolis, Boiotiër, Nikarchos, Koor.

ΝΙΚΑΡΧΟΣ.

910 ταυτὶ τίνοσ τὰ Φορτί' ἐστί;

ΒΟΙΩΤΟΣ.

τῶδ' ἐμὰ

Θεῖβαθεν, ἴττω Δεύς.

ΝΙΚΑΡΧΟΣ.

ἐγὼ τοίνυν ὀδὶ

Φαίνω πολέμια ταῦτα.

ΒΟΙΩΤΟΣ.

τί δὲ κακὸν παθὼν

δραπετίοισι πόλεμον ἦρα καὶ μάχην;

ΝΙΚΑΡΧΟΣ.

καὶ σέ γε Φανῶ πρὸς τοῖσδε.

ΒΟΙΩΤΟΣ.

τί ἀδικείμενος;

ΝΙΚΑΡΧΟΣ.

915 ἐγὼ Φράσω σοι τῶν περιστώτων χάριν.

ἐκ τῶν πολεμίων εἰσάγεις θρυαλλίδα.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἔπειτα Φαίνεις δῆτα καὶ θρυαλλίδα;

ΝΙΚΑΡΧΟΣ.

αὕτη γὰρ ἐμπρήσειεν ἂν τὸ νεώριον.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

νεώριον θρυαλλίς; οἶμοι, τίνι τρόπῳ;

ΝΙΚΑΡΧΟΣ.

920 ἐνθεῖς ἂν ἐς τίφην ἀνήρ Βοιώτιος

912. φαίνω] zie 819.

— τί παθὼν] zie 826.

914. ἀδικείμενος] = ἀδικούμενος.

916. θρυαλλίδα] zie 874.

917. Zie 826; ook 938 is te verge-
lijken.— ἔπειτα] als inleiding op een v r a g
(= dan) ook Wolk. 226, 1249, Thesm.
637, Plut. 1148.

920. Een τίφη kan, gelijk reeds

Elmsley zag, geen dier (kakkerlak)
zijn, ofschoon de schol. dat beweerde
(wellicht naar aanleiding van Wesp.
352); het moet een halmgewas
wezen; daarin steekt zoo'n Boiotiër
een pit, en laat die brandend van
stapel loopen in de straatgoot. Dat
van een heftigen wind wordt
gesproken, waardoor zulk een vlam-
metje meteen zou worden uitgedoofd,

ἄψας ἂν ἐσπέμψειεν ἐς τὸ νεώριον
 δι' ὑδρορράας, βορέαν ἐπιτηρήσας μέγαν·
 κείπερ λάβοιτο τῶν νεῶν τὸ πῦρ ἅπαξ,
 σελαγοῖντ' ἂν εὐθύς.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὦ κάκιστ' ἀπολούμενε,
 σελαγοῖντ' ἂν ὑπὸ τίφης τε καὶ θρυαλλίδος;
 (grijpt hem beet).

925

ΝΙΚΑΡΧΟΣ.

μαρτύρομαι.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ξυλλάμβαν' αὐτοῦ τὸ στόμα·
 (De Boiotiër houdt hem den mond dicht, en beiden werpen hem op den grond).

δός μοι φορυτὸν, ἴν' αὐτὸν ἐνδήσω Φέρων.
 [ὥσπερ κέραμον, ἵνα μὴ καταγῆ φορούμενος.]

(De slaaf brengt wat stroo.

Gedurende het nu volgende wisselgezag wordt Nikarchos netjes ingepakt).

(Zang).

Strophe.

ΧΟΡΟΣ.

ἐνδησον, ὦ βέλτιστε, τῷ
 ξένῳ καλῶς τὴν ἐμπολὴν
 οὔτως ὅπως
 ἂν μὴ Φέρων κατάξῃ.

930

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἐμοὶ μελήσει ταῦτ', ἐπεὶ
 τοι καὶ ψοφεῖ λάλον τι καὶ

is opzettelijke vermeerdering der onge-
 rijmtheid. De plaats is mij intusschen
 niet recht duidelijk; gaarne zou men
 Thuk. IV 100 er mede in verband
 willen brengen. — Van de ὑδρορράα
 wordt ook 1186 en Wesp. 127 mel-
 ding gemaakt.

924 ἀπολούμενε] zie 778.

926. μαρτύρομαι] zie Wolk. 495,
 Wesp. 1436, Vred. 1119, Vog. 1031,
 Kikv. 528.

927. φορυτὸν] zie 72.

— De akteur die voor Nikarchos
 speelt wordt niet zelf ingepakt, maar
 verdwijnt 926 door een valluik zonder
 dat het publiek het bemerkt, en wordt
 door een zwijgenden medespeler, of
 misschien een pop, vervangen. De tri-
 tagonist moet zoo aanstonds den bode
 van Lamachos voorstellen.

929. Veel overeenkomst met het nu
 volgende tooneel heeft Plut. 926—954.

πυρορραγῆς
καῶλλως θεοῖσιν ἔχθρόν.

ΧΟΡΟΣ.

935

τί χρήσεται ποτ' αὐτῶ;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

πάγχρηστον ἄγγος ἔσται,
κρατῆρ κακῶν, τριπτῆρ δικῶν,
φαίνειν ὑπευθύνους λυχνοῦ-
χος, καὶ κύλιξ
τὰ πράγματ' ἐγκυκᾶσθαι.

Antistrophe.

ΧΟΡΟΣ.

940

πῶς δ' ἂν πεποιοίη τις ἀγ-
γείῳ τοιούτῳ χρώμενος
κατ' οἰκίαν
τοσόνδ' αἰεὶ ψοφοῦντι;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

945

ἰσχυρόν ἐστιν, ὠγάθ', ὥστ'
οὐκ ἂν καταγγείη ποτ', εἴ-
περ ἐκ ποδῶν
κάτω κάρα κρέμαίτο.

ΧΟΡΟΣ.

ἦδη καλῶς ἔχει σοι.

933. πυρορραγῆς] πυρορραγῆ κεράμια
καλεῖται ὅσα ἐν τῷ πυρὶ ῥήγνυται ἐν
τῷ ὀπτᾶσθαι. Κρατῖνος ἐν "Ἐρμῆς (253).
ἴσως πυρορραγῆς κακῶς τ' ὀπτημένον
(Suid.).

934. θεοῖσιν ἔχθρόν] staat met een
schildwoord (godvergeten) gelijk. Zie
Wolk. 581, Vred. 1172, (1186 P), Lys.
283, 371, 397, 623, 635, Kikv. 936.
Ridd. 32 volg. geeft die spreekwijze
aanleiding tot een redeneering, den
besten sophist waardig: ποῖον βρέτας
σύ γ'; ἐτεὸν ἠγεῖ γὰρ θεός; | — ἔγωγε.
— ποῖῳ χρώμενος τεκμηρίῳ; | — ὅτι
θεοῖσιν ἔχθρός εἰμ'. οὐκ εἰκότως; Daar
nu θεοῖς ἔχθρός gebruikt wordt als ware
het één woord, wordt daarvan een nieuw
substantivum θεοῖσεχθρία afgeleid, Wesp.

418 ὦ πόλις καὶ Θεῶρου θεοῖσεχθρία
(ook Archippos fr. 35). Evenzoo καλῶς
καγγαθός — καλοκαγαθία, νοῦν ἔχων —
νοννεχόντως (Isokrat.).

937. κρατῆρ κακῶν] Zoo spreken de
Grieken ook van een κύρβεις, βάλαττα,
Ἰλιάς, Λέρνη κακῶν (Paroimiogr.).

938. ὑπευθύνους] rekenschap-plichti-
gen, vgl. Ridd. 259, Wesp. 102, 571,
587.

944. κατᾶγγείη] zondigt tegen het
metrum, daar de α wel in het perfectum
en in den aoristus indicativi lang
is, maar niet in de augmentlooze vormen
van den aoristus. A. Muller corrigeert
κατάξειας, wellicht juist; alsdan zijn
deze woorden tot den Boiotiër gericht.

945. κάτω κάρα] ook Vred. 153.

ΒΟΙΩΤΟΣ.

μέλλω γέ τοι θεριῖδεν.

ΧΟΡΟΣ.

ἀλλ', ὦ ξένων βέλτιστε, καὶ
θέριζε καὶ τοῦτον λαβῶν
πρόσβαλλ' ὅπου βούλει φέρων
πρὸς πάντα συκοφάντην.

950

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

μόλις γ' ἐνέδησα τὸν κακῶς ἀπολούμενον.
αἴρου λαβῶν τὸν κέραμον, ὦ Βοιώτιε.

ΒΟΙΩΤΟΣ.

ὑπόκυπτε τὰν τύλαν ἰὼν, Ἴσμήνιχε.
(De slaaf neemt het »pak" op zijn rug).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

χῶπως κατοίσεις αὐτὸν εὐλαβούμενος.
πάντως μὲν οἴσεις οὐδὲν ὑγιές, ἀλλ' ὄμως
κἂν τοῦτο κερδάνης ἄγων τὸ φορτίον,
εὐδαιμονήσεις συκοφαντῶν γ' εἵνεκα.

955

(Boiotiër met slaaf en ingepakten sykophant links af. De koopwaren blijven voor de woning van Dikaiopolis liggen.

Een Dienaar komt uit de woning van Lamachos).

TWINTIGSTE TOONEEL.

Dikaiopolis, Dienaar van Lamachos.

ΘΕΡΑΠΩΝ ΛΑΜΑΧΟΥ.

Δικαιόπολι.

947. θεριῖδεν] θερίζειν, den oogst binnenhalen, de schoven orladen; in dit geval: den als breekbare waar verpakten sykophant, van wien men weinig of niets meer ziet en die als 't ware in een bos stroo is omgetooverd, op de schouders van den slaaf leggen.

948. Dit en de volgende verzen zijn corrupt. Vooreerst is de zin niet wel verstaanbaar; men zou verwachten: nu gelukt er mee, en verzuim vooral niet er bij gelegenheid meer te komen halen. Verder heeft vs. 950 niet dezelfde

maat als 938; terwijl eindelijk in strophe en antistrophe de rolverdeeling niet overeenstemt.

952. κακῶς ἀπολούμενον] zie 778.

953. αἴρου] evenzoo 1140, 1142.

954. τύλαν] zie 860.

955. χῶπως κατοίσεις] zie 253.

956. πάντως enz.] evenzoo Vred. 1194 πάντως γὰρ οὐδὲν ὄφελός ἐστ' αὐτῆς ἔτι, EkkI. 604 ἀλλ' οὐδὲν τοι χρήσιμον ἔσται πάντως αὐτῆ. Zie ook op 347.

— ἀλλ' ὄμως] zie 402.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τί ἔστι; τί με βωστρεῖς;

ΘΕΡΑΠΩΝ.

ὁ τι;

- 960 ἐκέλευε Λάμαχος σε ταυτησί δραχμῆς
 ἔς τοὺς Χόας αὐτῷ μεταδοῦναι τῶν κιχλῶν,
 τριῶν δραχμῶν δ' ἐκέλευε Κωπᾶδ' ἔγχελυν.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὁ ποῖος οὗτος Λάμαχος τὴν ἔγχελυν;

ΘΕΡΑΠΩΝ.

- 965 ὁ δεινός, ὁ ταλαύρινος, ὃς τὴν Γοργόνα
 πάλλει, κραδαίνων τρεῖς κατασκίους λόφους.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

οὐκ ἂν μὰ Δί', εἰ δοίη γέ μοι τὴν ἀσπίδα·

959. τί ἔστι] zie 4.

— βωστρεῖς] *rosren*, evenals Vred.
1146, Vog. 274, Lys. 685.960. ἐκέλευε] imperfectum gelijk 962,
1051, 1073, Ridd. 1181 enz. Onze
dienstboden spreken evenzoo.

— ταυτησί] zie 130.

961. De Choë's zijn de middelste
 dag van het driedaagsch Anthes-
 teria-feest. De eerste droeg den naam
 van Pithoigia, de derde dien van
 Chutroi (1076) Gelijk de Apaturia
 (146) met de komst der Neliden, de
 kleine Mystera met die van Herakles,
 zoo werden de Anthesteria met de
 komst van Orestes in Attika in ver-
 band gebracht, en daaruit het eigen-
 aardig gebruik verklaard, dat bij de
 viering van het Choë's feest ieder zijn
 eigen rantsoen wijn bij zich had staan:

Ὁρέστης μετὰ τὸν φόνον εἰς Ἀθήνας
 ἀφικόμενος, ἦν δὲ ἑορτὴ Διονύσου Λη-
 ναίου, ὡς μὴ γένοιτο σφίσιν ἑμ-
 σπονδὸς ἀπεκτονῶς τὴν μητέρα, ἐμη-
 χανήσατο τοιοῦδε τι Πανδίων. χόας
 οἶνον τῶν δαιτυμόνων ἐκάστω παρα-
 στήσας, ἐξ αὐτοῦ πίνειν ἐκέλευτε
 μηδὲν ὑπομιγνύντας ἀλλήλοις, ὡς μήτε
 ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ κρατῆρος πίοι Ὁρέστης
 μήτε ἐκεῖνος ἄχθοιτο καθ' αὐτὸν πί-
 νων μόνος, καὶ ἀπ' ἐκεῖνου Ἀθηναίους

ἑορτὴ ἐνομισθῆ οἱ Χόες (schol.; even-
 zoo op Ridd. 95).

963. ὁ ποῖος οὗτος] evenzoo Wolk.
1270 τὰ ποῖα ταῦτα χρήματα; zie
 verder op 62.

Deze vraag maakt overigens den in-
 druk als ware Lamachos in het stuk
 nog niet genoemd, en pleit dus zeer
 voor de gissing dat de Acharniërs een
 dubbele bewerking hebben ondergaan.

964. Vred 241 wordt evenzoo van
 den Oorlogsgod gezegd: ὁ δεινός, ὁ
 ταλαύρινος, ὁ κατὰ τοῖν σκελοῖν. Het
 bijv. naamw. ταλαύρινος (ταλα-Γρήνος)
schilddrager, bij Homeros epitheton van
 Ares (E 289 enz.), staat gelijk met
 φέρασπις (Hom. Hymn. 7, 2).

965. τρεῖς κατασκ. λ.] op 572. Ty-
 dens bij Aisch. Theb. 384 τοιαῦτ'
 αὐτῶν τρεῖς κατασκίους λόφους | σείει,
 κράνουσ χαίτωμα, ὑπ' ἀσπίδος δὲ τῷ |
 χαλκήλατοι: κλάζουσι κώδωνες φόβον.
 Ook de Eros op Vog. 94 draagt een
 driedubbele kuif.

966 οὐκ ἂν] nl. μεταδοίην. Ellips
 als Wolk. 108: οὐκ ἂν μὰ τὸν Διό-
 νυσον, εἰ δοίης γέ μοι | τοὺς φασιανούς
 οὐς τρέφει Λευγώρας. Wesp. 298 οὐκ
 ἂν μὰ Δί', εἰ κρέμαισθέ γ' ὑμεῖς.
 Plut. 924 οὐδ' ἂν εἰ δοίης γέ μοι | τὸν
 Πλοῦτον αὐτὸν καὶ τὸ Βάττου σίλφιον.

ἀλλ' ἐπὶ ταρίχει τοὺς λόφους κραδαινέτω
ἦν δ' ἀπολιγαίνῃ, τοὺς ἀγορανόμους καλῶ.

(Dienaar af).

ἐγὼ δ' ἐμαυτῷ τῶδε λαβὼν τὸ Φορτίον
ἔσειμ' ὑπαὶ πτερύγων κιχλᾶν καὶ κοψίλων. 970

(Dikaiopolis gaat zijn woning binnen, zwaar beladen met gevogelte.
Zijn dienaren dragen de overige koopwaren naar binnen).

TWEEDE STASIMON VAN HET KOOR.

(vs. 971—999).

(Zang).

ΧΟΡΟΣ.

Strophe.

εἶδες ὦ [εἶδες ὦ] πᾶσα πόλι τὸν Φρόνιμον ἄνδρα, τὸν
ὑπέροσφον,
οἷ' ἔχει σπεισάμενος ἐμπορικὰ χρήματα διεμπολᾶν,
ὣν τὰ μὲν ἐν οἰκίᾳ χρήσιμα, τὰ δ' αὖ πρέπει χλιαρὰ
κατεσθθῆιν. 975

αὐτόματα πάντ' ἀγαθὰ τῶδέ γε πορίζεται.
οὐδέποτε' ἐγὼ Πόλεμον οἰκαδ' ὑποδέξομαι,
οὐδὲ παρ' ἐμοὶ ποτε τὸν Ἀρμόδιον ἄσεται 980
ξυγκατακλινεῖς, ὅτι πάροις ἀνὴρ ἔφυ,
ὅστις ἐπὶ πάντ' ἀγάθ' ἔχοντας ἐπικωμάσας
εἰργάσατο πάντα κακὰ, κἀνέτρεπε κἀξέχει
κἀμάχετο, καὶ προσέτι πολλὰ προκλουμένου

967. *Laat die maar stokvisch eten, en er met zijn rijkthoed over wuiven.*
Vgl. fr. 528.

968. ἀπολιγαίνῃ] volgens de schol. *twisē zoeken*; ik zou er echter eer de betekenis *spoelen* in zoeken, en ben dus geneigd *λείχειν*, *λιχάνος* en *λιγυρίσ* te vergelijken. — Welke ἀγορανόμοι Dik. bedoelt, weten wij uit 723 en 824.

970. ὑπαὶ πτερύγων κιχλᾶν] citaat uit een of ander lied, gelijk ook de

schol. beweerden; ware dat niet het geval, dan zou dit vers een verbazend mat slot voor een akte wezen. — Men vergelijkte Wolk. 339: de gezwollen dithyrambendichters, die de Wolken in hoogdravende bewoordingen plengen te bezingen, εἴτ' ἄντ' αὐτῶν κατέπινον | κεστράν τεμάχῃ μεγαλᾶν ἀγαθᾶν κρέα τ' ὀνύβεια κιχλᾶν.

980. τὸν Ἀρμόδιον] het bekende volksliedje (σκολιόν) ter eere van Harmodios en Aristogeiton, zie Athen. XV p. 695.

- 985 „πίνε, κατάκεισο, λαβὲ τήνδε Φιλοτησίαν”
τὰς χάρακας ἤπτε πολὺ μᾶλλον ἔτι τῷ πυρὶ,
ἐξέχει θ’ ἡμῶν βίᾳ τὸν οἶνον ἐκ τῶν ἀμπέλων.

Antistrophe.

- 988 — — [— —] ταί τ’ ἐπὶ τὸ δαίπνον ἄμα καὶ μεγάλα
δὴ Φρονεῖ,
τοῦ βίου δ’ ἐξέβαλε δαῖγμα τάδε τὰ πτερὰ πρὸ
τῶν θυρῶν.
ὦ Κύπριδι τῇ καλῇ καὶ Χάρισι ταῖς Φίλαις ξύντροφε
Διαλλαγῇ,
990 ὡς καλὸν ἔχουσα τὸ πρόσωπον ἄρ’ ἐλάνθανες.
πῶς ἂν ἐμὲ καὶ σέ τις Ἔρωσ ξυναγάγοι λαβῶν,
ὥσπερ ὁ γεγραμμένος, ἔχων στέφανον ἀνθέμων;
ἢ πάνυ γερόντιον ἴσως νενόμικας με σύ;
ἀλλὰ σε λαβῶν τρία δοκῶ γ’ ἂν ἔτι προσλαβεῖν.
995 πρῶτα μὲν ἂν ἀμπελίδος ὄρχον ἐλάσαι μακρὸν,
εἶτα παρὰ τόνδε νέα μοσχίδια συκίδων,
καὶ τὸ τρίτον ἡμερίδος ὄζον, ὃ γέρων ὀδῖ,

985. τήνδε] zie 130.

— φιλοτησίαν] nl. κύλικα, vriend-
schapsdronk (voor φιλοτήτ-ιος, evenals
πλούσιος, Μιλῆσιος enz.). Lysistr. 203
δέσποινα Πειθοῖ καὶ κύλιξ φιλοτησία.
Zie verder Theopompos 32, Alexis 58,
291; Aristoph. fr. 564 χόρος φιλο-
τήσιος.

986. χάρακας] de staken waarlangs
de wijnstok opgroeit; ook 1178, Wesp.
1201, Vred. 1263. Vandaar Wesp. 1291
het spreekwoord ἡ χάραξ τὴν ἀμπελον
ἐξηπάτησεν.

987. Het beeld van gestoorde tafel-
vreugde zou eigenlijk vereischen dat
niet van ἀμπέλων gesproken werd maar
van κρατήρων of κυλικῶν.

— Men verbinde: ἡμῶν τὸν οἶνον
ἐξέχει βίᾳ.

989. Als het nog eenmaal tot wapen-
rust komt, zeggen de reeds bejaarde
koolleden, dan ga ik als een jonge
kerel weer aan 't planten (vgl. Vred.
556—559), zonder te vragen of ik van
de olijven- en vijgen- en wijn-stekjes,

waardoor ik mijn verwoeste boomgaar-
den tracht te vervangen, wel ooit nog
veel vruchten zal zien.

Dit drukt de spreker uit in beeld-
spraak, door van een huwelijk tus-
schen zich en Diallage te gewagen, als
zweefde den dichter het onderwerp der
Vrede reeds voor; evenals Polemos
in de strophe als een dronken woeste-
ling is beschreven — insgelijks een
beeld dat in de Vrede belichaamd is
geworden. Diallage wordt ook Lysistr.
1114 verpersoonlijkt.

992. ὁ γεγραμμένος] Ζεῦξις ὁ Ζω-
γράφος ἐν τῷ κατὰ τῆς Ἀφροδίτης ἐν
ταῖς Ἀθήναις ἔγραψεν Ἔρωτα ἀραι-
ότατον ἐστειμένον ῥόδοις (schol.).

996. μοσχίδια] Reeds bij Homeros
Λ 105 wordt μόσχος van planten
gebezigd, en wel als adiectivum: ἐδίδει
μόσχοισι λύγοιαι hij bond hen met
jonge wilgetwijgen.

997. ἡμερίς wijnstok reeds Hom. ε
69. Doch waarom wordt hier tweemaal
van wijnstokken gesproken? Als ik wel

καὶ περὶ τὸ χωρίον ἐλαῖδας ἄπαν ἐν κύκλῳ,
ὥστ' ἀλείφεσθαι σ' ἀπ' αὐτῶν κἀμὲ ταῖς νομμηναῖς.

VIERDE EPEISODION.

(vs. 1000—1149).

EEN-EN-TWINTIGSTE TOONEEL.

(Een Heraut, met volk achter zich, rechts op).

Heraut, Koor, daarna Dikaiopolis.

ΚΗΡΤΞ.

ἀκούετε λεῷ· κατὰ τὰ πάτρια τοὺς χόρας
πίνειν ὑπὸ τῆς σάλπιγγος· ὃς δ' ἂν ἐκπίη
πρώτιστος, ἀσκὸν Κτησιφῶντος λήψεται. 1000

(af).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

(Komt op het geroep van den heraut uit zijn woning, en geeft aan zijn gezin, dat zich binnenshuis bevindt, allerlei bevelen).

ὦ παῖδες, ὦ γυναῖκες, οὐκ ἤκούσατε;
τί δρᾶτε; τοῦ κήρυκος οὐκ ἀκούετε;
ἀναβράττετ', ἐξοπτᾶτε, τρέπετ', ἀφέλκετε 1005
τὰ λαγῶα ταχέως, τοὺς στεφάνους ἀνείρετε.

zie, zijn 995 en 997 twee redacties van éénzelfden regel; anders zou de oude man, die drie dingen gaat opsommen volgens 994, er inderdaad vier vermelden. Aelianus, die deze plaats (zeer kinderachtig) nabootst Epist. Rustic. 4, schijnt dan ook vs. 997 niet gelezen te hebben: ἐγὼ γὰρ ἀμπελίδος ὕρχον ἐλάσας, εἶτα μοσχίδια συγκίδων παραφυτεύσας ἀπαλλὰ, [καὶ] ἐν κύκλῳ περὶ τὸ αὐλίον κατέπηξα ἐλαῖδας.

1000. ἀκούετε λεῷ] vaste formule, zie op 41; evenzoo Vred. 551, Vog. 448, *Susario 1 (zie ook Wesp. 1015, Vred. 298, Vog. 1275 volg., Plut. Thes. 25).

1002. Volgens Aelianus Var. Hist. II 41, 8 placht de belooning in een k r a n s te bestaan; hier evenwel is

een prijs uitgelooft, meer overeenkomstig den aard van het kunststuk. De vlugste arinker krijgt namelijk een zak fijnen wijn ten geschenke (volgens de schol. zou dat steeds gebeurd zijn). Het merk wordt echter — bij vergissing zoogenaamd — Κτησιφῶν genoemd in plaats van Χίος of Κορίνθιος of eenige andere beroemde wijnsoort, ten einde in het voorbijgaan den dikken Ktesiphon te bespotten, wien, om met Persius (Sat. I 57) te spreken, *pinguis aquaticulus propenso sesquipedale catat*.

1006. τὰ λαγῶα] nl. κρέα. Voor een Atheenschen lekkerbek zijn de hazen onder de viervoeters wat de Boiotische palingen zijn onder de waterbewoners. Een schotel hazepeper dient straks (1110) om Lamachos te doen watertanden, en

Φέρε τοὺς δβελίσκους, ἴν' ἀναπείρω τὰς κίχλας.

(Een slaaf brengt hem de verlangde pennen. Dikaiopolis gaat de lijsters aansteken).

(Zang).

Strophe (vs. 1008—1017).

ΧΟΡΟΣ.

ζηλῶ σε τῆς εὐβουλίας,
μᾶλλον δὲ τῆς εὐωχίας,
ἄνθρωπε, τῆς παρούσης.

1010

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τί δῆτ', ἐπειδὴν τὰς κίχλας
ὀπτωμένας ἴδητε;

ΧΟΡΟΣ.

οἴμαί σε καὶ τοῦτ' εὖ λέγειν.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

(Tot den slaaf:)

τὸ πῦρ ὑποσκάλευε.

ΧΟΡΟΣ.

1015

ἤκουσας ὡς μαγειρικῶς
κομφῶς τε καὶ δειπνητικῶς
αὐτῷ διακονεῖται;

(Een Landman, in diepe droefheid — in de rouw? — links op).

bewerkt in de Ridders zelfs den omzwaai der handeling (1192 volg.). Zich met louter hazevleesch te voeden (ζῆν ἐν πᾶσι λαγύροις), dat ware een ideaal wat slechts in onbereikbare verte kan worden gedacht (Wesp. 709). Zie verder Vred. 1150, 1196, 1312, Ekkles. 843. Hooger dan λαγῶα staat nog slechts één ding in de schatting van den sijn-tong, namelijk *vogel-melk*, ὀρνίθων γάλα (Wesp. 508, Vog. 734 en 1673). — Het kostelijke wild was intusschen slechts uit het buitenland te bekomen, vooral uit Megara (zie 520), maar ook van elders, bijv. uit de Boiotische moestuinen (zie 873). In Attika zelf had een jager niet veel meer kans een haas dan een leeuw te schieten; Nausikrates bij

Athen. 399 f ἐν τῇ γὰρ Ἀττικῇ τίς εἶδε πώποτε | λέοντας ἢ τοιοῦτον ἕτερον θηρίον; | οὗ δατύποδ' εὐρεῖν ἔστιν οὐχί ἰσθδιον.

1011. τί δῆτα] gevolgd door ἐπειδὴν of ὅταν evenzoo Vred. 859, 863, (916 P): *wat zult ge dan wel zeggen als*. Er wordt λέξεις bij gedacht, gelijk bij Pherekrates 108, 23 voluit staat: τί δῆτα λέξεις, τὰπίλοιπ' ἤνπερ πύθρ; *wat zult gij dan wel zeggen als gij de verdere beschrijving van Luilekkerland hoort*. Dezelfde ellips is gebruikelijk in τί δῆτ' ἂν gevolgd door εἰ met optativus: Wolk. 154, 769, Lys. 399, *wat zou udt gij dan wel zeggen als*, sc. εἴποις.

1014. ὑποσκάλευε] *oprakelen*, ook Vred. 440 (Lys. 1028).

TWEË-EN-TWINTIGSTE TOONEEL.

Dikaiopolis, Landman, Koor.

ΓΕΩΡΓΟΣ.

ὄμοι τάλας.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὦ Ἡράκλειε, τίς οὔτοςί;

ΓΕΩΡΓΟΣ.

ἀνὴρ κακοδαίμων.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

κατὰ σεαυτὸν νυν τρέπου.

ΓΕΩΡΓΟΣ.

ὦ Φίλτατε, σπονδαὶ γὰρ εἶσι σοὶ μόνῳ,
μέτρησον εἰρήνης τί μοι, κἄν πέντ' ἔτη.

1020

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τί δ' ἔπαθες;

ΓΕΩΡΓΟΣ.

ἐπετρίβην ἀπολέσας τῷ βέε.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

πόθεν;

ΓΕΩΡΓΟΣ.

ἀπὸ Φυλῆς ἔλαβον οἱ Βοιώτιοι.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὦ τρισκακῶδαιμον, εἶτα λευκὸν ἀμπέχει;

ΓΕΩΡΓΟΣ.

καὶ ταῦτα μέντοι νῆ Δί' ὥπερ μ' ἔτρεφέτην
ἐν πᾶσι βολίτοις.

1025

1019. κατὰ σ. ν. τ.] ook Wolk. 1263. Vgl. op 883.

1021. μέτρησον] toemeten, vandaar te leen geven; μετρίσθαι te leen nemen. Theopomp. 26 ἢ μετᾶδος, ἢ μέτρησον, ἢ τιμὴν λαβέειν of leen of verkoop het mij. Hes. Erg. 349 εὖ μὲν μετρίσθαι παρὰ γείτονος, εὖ δ' ἀποδοῦναι.

— κἄν] vgl. Wesp. 92, Lys. 671, Plut. 126.

1022. ἐπετρίβην] = ἀπωλόμην, vandaar ἐπιτριβεῖς verwensching = ἀπόλοιο, Vog. 1530, Thesm. 557. Zie ver-

der Wolk. 1407, Vred. 246, Vog. 96, Lys. 848, Kikv. 1018, Ekl. 224, Plut. 120 enz.

1023. Over den pas van Phyle zie Inl. bladz. 11.

1024. Vermoedelijk is de boer in de rouw over zijn koetjes, en moet dus dit vers op dezelfde wijze worden opgevat als 120.

1026. ἐν πᾶσι βολίτοις] voor ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς (Pherekrate 108, 2; vgl. πάντ' ἀγάθ' ἔχειν vs 982); evenzoo ἐν πᾶσι λαγῶσις Wesp. 709 (zie op 1006). — Vgl. de spreekwijze βολίτου

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

εἶτα νυὶ τοῦ δέει;

ΓΕΩΡΓΟΣ.

ἀπόλωλα τῷΦθαλμῷ δακρῦων τὰ βδέ.
ἀλλ' εἴ τι κήδει Δερκέτου Φυλασίου,
ὑπάλειψον εἰρήνη με τῷΦθαλμῷ ταχύ.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

1030 ἀλλ', ὦ πονήρ', οὐ δημοσιεύων τυγχάνω.

ΓΕΩΡΓΟΣ.

ἴθ' ἀντιβολῶ σ', ἣν πως κομίσωμαι τῷ βδέ.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ κλᾶε πρὸς τοὺς Πιττάλου.

ΓΕΩΡΓΟΣ.

σὺ δ' ἀλλὰ μοι σταλαγμαδὸν εἰρήνης ἔνα
ἐς τὸν καλαμίσκον ἐνστάλαξον τουτουί.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

1035 οὐδ' ἂν στριβιλικήγξ· ἀλλ' ἀπίων ὀμωζέ ποι.

ΓΕΩΡΓΟΣ.

οἴμοι κακοδαίμων τοῖν γεωργοῖν βοιδίον.

(Jammerend links af).

δίκη (Paroim. Gaisford p. 26), *rixā de lana caprina*; zie ook Ridd 658.

1030. οὐ δημοσιεύων τυγχάνω] ik heb geen armen-dokter (δημόσιος ἰατρός), van staatswege aangesteld om gratis hulp te verleenen aan degenen die ze behoeven. Zie Plato Gorg. 514 d, e, Politik. 259 a, en vergelijk het verhaal omtrent den beroemden arts Demokedes Herod III 131, wien δευτέρῳ ἔτει ταλάντου Ἀλγινῆται δημοσίῳ μισθοῦνται, τρίτῳ δὲ ἔτει Ἀθηναῖοι ἑκατὸν μνέων, τετάρτῳ δὲ ἔτει Πολυκράτης δυῶν ταλάντων. Daarentegen Plut. 407: τίς δὴτ' ἰατρός ἐστι νῦν ἐν τῇ πόλει; | οὔτε γὰρ ὁ μισθὸς οὐδὲν ἔτ' ἔστ' οὐθ' ἡ τέχνη. (Vgl. ook Vog. 584).

1032. De stads-geneesheer Pittalos, ook Wesp. 1432 vermeld, moet straks 1222 aan Lamachos zijn kunst vertoo-

nen, daar deze evenmin een consult kan betalen als het boertje nit Phyle, en dus van den arme' geholpen moet worden. — Onder τοὺς Πιττάλου zijn waarschijnlijk zijn leerlingen te verstaan, vgl. Aischin. 1, 40. Vs. 1222 geven de hss. ἐς τοῦ Πιττάλου en Wesp. 1432 ἐς τὰ Πιττάλου.

1033. σὺ δ' ἀλλᾶ] vgl. 191.

1034. καλαμίσκον] riethalmen bij wijze van apothekers-fleschjes zijn welbekend uit het verhaal bij Xenoph. Hellen. II 1 § 3. In den hollen stengel van een rietgewas had reeds Prometheus het vuur uit den hemel ontvreemd. De meer vermogende bezigde geen rietbuisjes maar een ἀλάβαστος, 1053.

1035. οὐδ' ἂν στριβιλικήγξ] geen sier, geen sikkepit. Soortgelijke uitdrukkingen vindt men Wesp. 91; 92, 541,

(Zang).

Antistrophe (vs. 1037—1046).

ΧΟΡΟΣ.

ἀνὴρ ἐνηύρηκέν τι ταῖς
σπονδαῖσιν ἡδὺ, κοῦκ ἔοικεν
οὔδενι μεταδώσειν.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

κατάχει σὺ τῆς χορδῆς τὸ μέλι.
τὰς σηπίας στάθει.

1040

ΧΟΡΟΣ.

ἤκουσας ὀρθιασμάτων;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὄπτατε τὰ γχέλεια.

ΧΟΡΟΣ.

ἀποκτενεῖς λιμῶ ἔμὲ καὶ
τοὺς γείτονας κνίσῃ τε καὶ
Φωνῇ τοιαῦτα λάσκων.

1045

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ὄπτατε ταυτὶ καὶ καλῶς ξανθίζετε.

(Een Bruidleider en een Speelnoot van de bruid, rechts op).

DRIE-EN-TWINTIGSTE TOONEEL.

Dikaiopolis, Bruidleider.

ΠΑΡΑΝΤΜΦΟΣ.

Δικαιοῖπολι, Δικαιοῖπολι.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τίς οὔτοσί;

ΠΑΡΑΝΤΜΦΟΣ.

ἔπεμψέ τίς σοι νύμφιος ταυτὶ κρέα

Vred. 121, Vog. 1649, Kikv. 614, Ekkl. 284.

1040. κατάχει τὸ μέλι] ook 1130.

— χορδῆς] *worst*, ook 1119 en Wolk. 455; Ridd. 315 in gelijken zin *χόρδευμα*, zie ook Ridd. 214.

1041. Gebakken sepia's, geliefkoosd gerecht, zie op 851; zij worden bij de comici dikwijls vermeld, o. a. Ekkl. 127. — Hoe Dik. aan sepia's komt, sullen wij maar niet vragen; de Boio-

tiër heeft ze hem niet geleverd, zoover wij weten.

1046. λάσκων] op 589.

1047. ξανθίζετε] *druin bakken*, zie 1106. Bij Pherekrates 108 (op 881) wordt ook gesproken van *πλευρὰ δελφάκει' ἔπεξανθισμένα*, *varkensribben met een druin korstje*, en een *ἄνωθεν ἔξανθισμένον ἰχθῶν* vermeldt Philemon 79.

1049. ταυτὶ] zie 130.

1050

ἐκ τῶν γάμων.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

καλῶς γε ποιῶν, ὅστις ἦν.

ΠΑΡΑΝΤΜΦΟΣ.

ἐκέλευε δ' ἐγχεῖαι σε, τῶν κρεῶν χάριν,
ἵνα μὴ στρατεύοιτ', ἀλλὰ βινοίη μένων,
ἐς τὸν ἀλάβαστον κύαθον εἰρήνης ἕνα.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

1055

ἀπόφερ' ἀπόφερε τὰ κρέα καὶ μὴ μοι δίδου,
ὡς οὐκ ἂν ἐγχεάμι χιλίων δραχμῶν.
ἀλλ' αὐτῇ τίς ἔστιν;

ΠΑΡΑΝΤΜΦΟΣ.

ἡ νυμφεύτρια

δεῖται παρὰ τῆς νύμφης τι σοὶ λέξει μόνω.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

Φέρε δὴ, τί σὺ λέγεις;

(De speelnoot fluistert Dikaiopolis iets in).

1060

ὡς γελοῖον, ᾧ θεοί,
τὸ δέγμα τῆς νύμφης, ὃ δεῖται μου σφόδρα,
ὅπως ἂν οἰκουρῇ τὸ πέος τοῦ νυμφίου.

(Tot zijn slaaf:)

Φέρε δεῦρο τὰς σπονδάς, ἴν' αὐτῇ δῶ μόνῃ,
οἷα γυνή ἐστι τοῦ πολέμου τ' οὐκ αἰτία.

(De slaaf brengt de kruik).

Ὑπεχ' ᾧδε δεῦρο τοῦξάλειπτρον, ᾧ γύναι.
οἶσθ' ὡς ποιεῖτε τοῦτο; τῇ νύμφῃ φράσον,

1050. καλῶς γε ποιῶν] dat is braaf van hem; Vred. 271 εὖ γε... ποιῶν ἀπόλωλ' ἐκείνος, Plut. 863 καλῶς τοῖνον ποιῶν ἀπόλλυται. De omgekeerde constructie Ridd. 1180 καλῶς γ' ἐποίησε τοῦ πέπλου μεμνημένη, Vred. 1311 εὖ ποιεῖς δὲ καὶ σὺ φράζων. Zie ook Ekkl. 803 ἦν διαρραγῶ δὲ τί; | — καλῶς ποιήσεις.

1054. Evenzoo Vred. 1221 ἀπόφερ' ἀπόφερ' ἐς κόρακας ἀπὸ τῆς οἰκίας.

1064. ποιεῖτε] De pluralis is onverklaarbaar, en na de vraag *weel gij wat gij doen moet?* is τοῦτο misplaatst. Evenmin kan de lezing *ποιεῖται* juist

wezen, daar *ποιεῖσθαι* voor *γίγνεσθαι* geen Attisch is. Meineke werpt het vers buiten den text, waartoe geen aanleiding bestaat. Ik vermoed dat er verwisseling van twee halve regels heeft plaats gevonden, en dat Aristophanes schreef: οἶσθ' ὡς ποιήσον; τοῦξάλειπτρον ᾧ γύναι | Ὑπεχ' ᾧδε δεῦρο τοῦτο. τῇ νύμφῃ φράσον enz. *Weel ge wat ge doet? Houd uw zelfmeschje eens even zóó hier onder. Zóó is 't genoeg. Zeg nu aan de bruid* enz. Voor οἶσθ' ὡς ποιήσον zie men Soph. Oid. Tyr. 543, evenzoo οἶσθ' ὃ δὲ ῥᾶσον Ridd. 1158, Vred. 1061,

ὅταν στρατιώτας καταλέγωσι, τούτωι
νύκτωρ ἀλειφέτω τὸ πέος τοῦ νυμφίου.

1065

(Tot den slaaf:)

ἀπόφερε τὰς σπονδάς. Φέρε τὴν οἰνήρυσιν,
ἴν' οἶνον ἐγγχεῖω λαβῶν ἐς τοὺς χόδας.

(Bruidleider en speelnoot rechts af. Een Heraut rechts op).

VIER-EN-TWINTIGSTE TOONEEL.

Dikaiopolis, Koor, Heraut, daarna Lamachos.

ΚΟΡΤΦΑΙΟΣ.

καὶ μὴν ὀδί τις τὰς ὀφρῦς ἀνεσπακῶς.
ὥσπερ τι δεινὸν ἀγγελῶν ἐπείγεται.

1070

ΚΗΡΤΞ.

ἰὼ πόνοι τε καὶ μάχαι καὶ Λάμαχοι.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

(Snelt, ongewapend, uit zijn woning).

τίς ἀμφὶ χαλκοφάλαρα δώματα κτυπεῖ;

ΚΗΡΤΞ.

ἴεναι σ' ἐκέλευον οἱ στρατηγοὶ τήμερον
ταχέως λαβόντα τοὺς λόχους καὶ τοὺς λόφους·
κάπειτα τηρεῖν νιφόμενον τὰς ἐσβολάς.

1075

Vog. 54, 80, Eur. Ion 1029, Hel. 315, 1233, Iph. Aul. 725 enz. En voor τοῦτο vgl. Wesp. 142 ταῦτ', ὃ δέσποτα.

1067. τὴν οἰνήρυσιν] op 245.

1069. τὰς ὀφρῦς ἀνεσπακῶς] *met onhoïerpellend gestomat voorhoofd*, ook Alex. 16; Ridd. 631 (de raad) ἄβλεψε νᾶπυ καὶ τὰ μέτωπ' ἀνεσπασεν. In gelijken zin gebruikt men ἐπαίρειν, bijv. Amphis 13 ὃ Πλάταν, | ὡς οὐδὲν οἶσθα πλὴν σκυθρῶπάξιν μόνον, | ὥσπερ κοχλίας σεμνῶς ἐπιρκῶς τὰς ὀφρῦς. Alsmede συναγεῖν, Plat. 756 ὀφρῦς συνήγον ἐσκυθρῶπαξ' ὃν θ' ἄμα, zie ook Wolk. 582. Schilderachtig Iys. 7 μὴ σκυθρῶπαξ' ὃ τέκνον, | οὐ γὰρ πρέπει σοι τοξοποιεῖν τὰς ὀφρῦς. —

Het tegenovergestelde is χαλάσαι τὸ μέτωπον Wesp. 655, of, zooals het Ridd. 646 wordt uitgedrukt, τὰ πρόσωπα διαγαλνίσαι.

1071 μάχαι καὶ Λάμαχοι] vgl. 270.

1072. χαλκοφάλαρα] Daar φάλαρα knorpen of rosetten zijn, ter bescherming en tevens tot versiering op de wangstukken en' den voorhoofsrand van den helm aangebracht, moet χαλκοφάλαρα δώματα in den stijl der tragici, dien Ar. hier nabootst, betekenen een paleis welks deur met bronzen knorpen is bezlagen (Helbig hom. Epos 215). — Vgl. Teleklides 35 τίς ἔδε κραυγὴ καὶ δόμων περιστάσις;

1074. λόχοι en λόφοι verbonden, evenals 575.

ὑπὸ τοῦς Χόας γὰρ καὶ Χύτρος αὐτοῖσί τις
ἤγγειλε ληστὰς ἐμβαλεῖν Βοιωτίους.

(Ilings verder, om meer orders rond te brengen).

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ἰὼ στρατηγὸι πλείονες ἢ βελτίονες.

οὐ δεινὰ μὴ ἐξεῖναι με μὴδ' ἑορτάσαι;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

1080 ἰὼ στράτευμα πολεμολαμαχαϊκόν.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

οἴμοι κακοδαίμων, καταγελαῖς ἤδη σὺ μου.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

βούλει μάχεσθαι Γηρυόνη τετραπτίλω;

1076. ὑπὸ τοῦς Χόας καὶ Χύτρος] vandaag of morgen, zie 961 met de aant.

1077. ἐμβαλεῖν] futurum. Lamachos moet de passen van Phyle en Dekeleia gaan bezetten, om een beraamden inval van Boiotische plunderaars te keeren, waarvoor de strategen door spionnen gewaarschuwd zijn geworden. (Zie over de Boiotische passen Xen. Comm. III 5 § 25—28, Inleid. bladz. 11).

Edoch — hoe komt dan de boer uit Phyle reeds 1018 beroofd, wien blijkens 1023 op dien zelfden plundertocht zijn span ploegstieren door de Boiotiërs is ontnomen? Men zou kunnen gissen dat de strategen slecht of te laat onderricht zijn geworden, en dus nu maatregelen nemen om een inval te voorkomen die reeds heeft plaats gevonden. Maar waarom laat de dichter ons dan daarnaar raden, zoodat wij groot gevaar loopen die hatelijkheid aan het adres der krijgsbevelhebbers niet eens op te merken? Vs. 1080 zou men dienaangaande toch minstens een wenk verwachten, en later bij het boderverhaal 1174 volgg. moest toch ook uitkomen dat Lamachos den vijand, dien hij meende te gaan buitensluiten, feitelijk reeds binnen de passen had aangetroffen. Daar nu van dit alles niets bij den dichter wordt

gevonden, geloof ik dat de tegenstrijdigheid tusschen 1023 en 1077 moet worden beschouwd als een bewijs dat het toneelstuk twee bewerkingen heeft ondergaan.

1079 Ook Lamachos was aan het feestvieren; zie 961.

1082. Dit vers is zóó onverstaanbaar dat de kinderachtigste verklaringen er van zijn beproefd. De scholiast meent in den viervleugeligen Geryones een der sprinkhanen te herkennen, die Dikaiopolis van den Boiotiër heeft gekocht (δείκνυσι δὲ αὐτῷ τι τῶν τετραπτερυλλίδων ἅμα τοῦτο λέγων)! Nieuwere uitleggers (Wieland, Blaydes, Muller, Ribbeck) nemen aan dat Dikaiopolis, met twee vleugels der geslachte vogels in elke hand, zich uitdagend tegenover Lamachos plaatst; en volgens Bothe wordt met den gevleugelden reus de hofhond van Dikaiopolis bedoeld! Zou de dichter niet geschreven hebben βούλει μάχεσθαι, Γηρυόνη τετράπτιλε; zoekt ge ruzie, hanover? Immers Lamachos, die reeds 964 met het epitheton van Ares is aangeduid, kan veel gevoeglijker een gigant worden genoemd dan de allesbehalve strijdlustige Dikaiopolis (vgl. Meineke Hist. Crit. p. 352). De πτίλα van Lamachos — niet met de drie λάφοι; te verwarren — hebben 585 volgg. reeds een rol gespeeld en wor-

ΛΑΜΑΧΟΣ.

αἰαῖ,
οἶαν ὁ κήρυξ ἀγγελίαν ἡγγεῖλέ μοι.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

αἰαῖ, τίνα δ' αὖ μοι προστρέχει τις ἀγγελῶν;
(Een Bode rechts op).

VJF-EN-TWINTIGSTE TOONEEL.

Dikaiopolis, Lamachos, Bode.

ΑΓΓΕΛΟΣ.

Δικαιοῖπολι.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τί ἔστιν;

ΑΓΓΕΛΟΣ.

ἐπὶ δεῖπνον ταχὺ

βάδιζε, τὴν κίστην λαβὼν καὶ τὸν χῶρα.
ὁ τοῦ Διονύσου γὰρ σ' ἱερὺς μεταπέμπεται.
ἀλλ' ἐγκόνει· δειπνεῖν κατακωλύεις πάλαι.
τὰ δ' ἄλλα πάντ' ἔστιν παρεσκευασμένα,
κλίνας, τράπεζαι, προσκεφάλαια, στρώματα,
στέφανοι, μύρον, τραγήμαθ', αἱ πόρραι πάρα,
ἄμυλοι, πλακοῦντες, σησαμοῦντες, ἴτρια,
ὄρχηστρίδες, τὰ φίλταθ' Ἀρμοδίου, καλαί.

1085

1090

den ook 1108 en 1182 weder vermeld. Indien mijne gissing juist is, zou hij dus aan weerszijden van zijn helm een πτέρον hebben met twee lange struisveeren er in (gelijk men bij Guhl en Koner² fig. 266 d afgebeeld kan vinden). — De reus Geryones had niet slechts drie lijven maar werd ook met twee paar vleugels afgebeeld.

1086. τὴν κίστην] *wo korf met ivoersmiddelen*, ook 1098; ter wille van een woordspeling 1137 κιστίς genoemd. Reeds bij Homer. ζ 76 μήτηρ δ' ἐν κίστῃ ἐτίθει μενοεικέ' ἔδωδ' ἄν. Zie verder Ridd. 1211, 1216, Vred. 666, Lys. 1184, Thesmoph. 284, Pherekrat. 52 en 122, Eupol. 76, enz. — Weesp. 529 in eenigzins andere betekenis (*korf of doos met schrijfsbenoodigheden*).

— τὸν χῶρα] op 961.

1087. De Dionysos-priester, (die op de eereplaats de voorstelling bijwoont, zie Ridd. 536, en daarom Kikv. 297 door Dionysos in zijn angst wordt aangeroepen), geeft een feestmaaltijd bij gelegenheid van de verschillende Dionysos-feesten.

1088. ἐγκόνει] = *σπεῦδε*, evenzoo Weesp. 240, Vog. 1324, Ekkles. 489, Plut. 255.

1090. στρώματα] Er bestond ook een soort ἔρανοι (zie op 1210) waarbij elk voor zijn eigen στρώμα zorgde, στρωματίτης ἕρανος genaamd (Hesych. en Phot. i. v.).

1092. ἴτρια] *πεμμάτια λεπτὰ διὰ σησάμου καὶ μέλιτος γιγνώμενα* (Ath. XIV 646 d).

1093. Dit vers schijnt bedorven te zijn.

ἀλλ' ὡς τάχιστα σπεῦδε.

(Illings verder, om meer gasten te nooden).

ΛΑΜΑΧΟΣ.

κακοδαίμων ἐγώ.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

1095 καὶ γὰρ σὺ μεγάλην ἐπεγράφου τὴν Γοργόνα.
σύγκληε, καὶ δεῖπνόν τις ἐνσκευαζέτω.

(Gedurende het volgende loopen de beide slaven voortdurend heen en weer om het gevraagde uit de woningen te halen).

ΛΑΜΑΧΟΣ.

παῖ παῖ, Φέρ' ἔξω δεῦρο τὸν γύλιον ἐμοί.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

παῖ παῖ, Φέρ' ἔξω δεῦρο τὴν κίστην ἐμοί.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ἄλας θυμίτας οἶσε, παῖ, καὶ κρόμμυα.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

1100 ἐμοὶ δὲ τεμάχῃ· κρομμύοις γὰρ ἄχθομαι.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

θρίον ταρίχους οἶσε δεῦρο, παῖ, σαπρού.

1095. ἐπεγράφου] letterlijk: dat komt er van dat gij die reuzen-gorgo als veldtceken op uw schild voert; met de nevenbetekenis: gij hebt u immers de Gorgo (en niet, zooals ik, den vrolijken god Dionysos of zijn priester) tot patroon (προστάτης) gekozen. Vgl. Vred. 684 (de Vredegodin) ἀποστρέφεται τὸν δῆμον ἄχθεσθεῖσ' ὅτι | οὕτω πονηρὸν προστάτην ἐπεγράψατο. Soph. Oid. Tyr. 411 οὐ Κρέοντος προστάτου γεγράψομαι.

1096. σύγκληε] rak samen? maar wat dan eigenlijk? het δεῖπνον moet nog vermeld worden.

1097. γύλιον] een gevlochten korf, een σπυρίδιον zooals Dikaiopolis er een van Euripides heeft afgetroggeld 453; zie Vred. 527 volg.: μᾶν οὖν ὕμοιον καὶ γυλίου στρατιωτικοῦ; | — ἀπέπτυσ' ἔχθρου φωτὸς ἔχθιστον πλέκος (πλέκος tragedie-stijl voor πλέγμα, vergelijk 454).

1099. ἄλας θυμίτας] zie 772.

— οἶσε] onderwetsche imperatiefvorm (aor. mixtus), zie Hom. χ 106 en 481 (οἶσετε Γ 103, Ο 718, υ 154, οἰσέτω Τ 173 en θ 255). Bij Ar. nog 1101, 1122 en Kikv. 482.

1101. θρίον ταρίχους] Een θρίον is een vijfblad, veel gebruikt om een stuk vleesch op te leggen. Vandaar een soort pastijtes die in vijfblad werden gekookt; bij Pollux VI 57 is het recept te vinden: een stijfgeroerd mengsel van gelijke deelen vet, melk, gort, jonge kaas, hersens, eieren; in een vijfblad gewikkeld, daarna in bouillon gekookt, en vervolgens, na van het blad ontdaan te zijn, gebraden in kokenden honig, dus een soort hoofdkaaas. — Volgens Fritzsche ad Ran. vs. 134 zijn hier twee recepten dooreen gemengd: — 't is best mogelijk.

Een reeds gebraden δημοῦ θρίον wordt Ridd. 954 vermeld, en Kikv. 134 zegt Dionysos: „het zou zonde zijn als ik

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

- κάμοι σὺ δημοῦ θρίον· ὀπτήσω δ' ἐκεῖ.
 ΛΑΜΑΧΟΣ.
 τὸ λοφεῖον ἐξένεγκε τῶν τριῶν λόφων. 1109
 ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.
 κάμοι λεκάνιον τῶν λαγῶν δὸς κρεῶν. 1110
 ΛΑΜΑΧΟΣ.
 ἀλλ' ἢ τριχόβρωτες τοὺς λόφους μου κατέφαγον. 1111
 ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.
 ἀλλ' ἢ πρὸ δείπνου τὴν μίμαρκυν κατέδομαι. 1112
 ΛΑΜΑΧΟΣ.
 ἔνεγκε δεῦρο τῷ πτερῷ τῷ ἐκ τοῦ κράνου. 1103
 ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.
 ἐμοὶ δὲ τὰς Φάττας γε φέρε καὶ τὰς κίχλας. 1104
 ΛΑΜΑΧΟΣ.
 καλὸν γε καὶ λευκὸν τὸ τῆς στρούθου πτερὸν. 1105
 ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.
 καλὸν γε καὶ ξανθὸν τὸ τῆς Φάττης κρέας. 1106
 ΛΑΜΑΧΟΣ.
 ἄνθρωπε, παῦσαι καταγελῶν μου τῶν ὄπλων. 1107
 ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.
 ἄνθρωπε, βούλει μὴ βλέπειν ἐς τὰς κίχλας; 1108

mijn hoofd te pletter viel, er zit wel voor twee iheria aan hersenen in." Zie ook Wesp. 436.

1106. ξανθὸν] bruin, zie 1047.

1109. λοφεῖον] ronde doos. Welk. 751 wordt van een λοφεῖον ter bewaring van spiegels gesproken.

— τριῶν λόφων] zie 965 en op 572.

1111. τριχόβρωτες] larven der pelsmot? Ook de beide λόφοι, die Vrede 1214 volg. te koop worden aangeboden door een λοφοποιὸς wien de vrede heeft te gronde gericht, blijken bij nader onderzoek door kleine vijanden te zijn opgegeten: τριχορρυεῖτον, οὐδὲν ἔστων τῷ λόφῳ (1222). — Overigens zal de lezer allicht vragen, of de pelsmot sints het vorig verschijnen van Lamachos (572) wel den tijd heeft gehad zooveel schade aan te richten, en maakt het een vreemden indruk dat de held,

die daarstraks bij het eerste signaal gewapend tevoorschijn sprong, nu zóveel tijd behoeft om de verschillende onderdeelen van zijn zorgvuldig weggeborgen wapenrusting bijéén te krijgen. Ook hierin ligt dunkt mij een aanwijzing dat de beide Lamachos-scènes niet tot eenzelfde bewerking behooren

1112. μίμαρκυν] *hazeroner*: κοιλία καὶ ἔντερα τοῦ ἱερείου μεθ' αἵματος σκευαζόμενα. μάλιστα δὲ καὶ ἐπὶ λαγῶν, ὅτε δὲ καὶ ἐφ' ὕδρ. ὁ δὲ Φερικράτης (221) παίζων καὶ ἐπ' ἄνου φησὶ (Hesych.). Ook bij Diphilos I vermeld; naar het schijnt geeft Athen. XIV 662 d er — doch onder den naam van μύμα — een meer nauwkeurige beschrijving van (een hachis van ōnggehakt vleesch, ingewanden, bloed, azijn, kaas, wien, honig en verschillende toe-kruiden).

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ἄνθρωπε, βούλει μὴ προσαγορεύειν ἐμέ;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

οὐκ, ἀλλ' ἐγὼ χῶ παῖς ἐρίζομεν πάλαι.
βούλει περιδόσθαι, κάπιτρέψαι Λαμάχῳ,
πότερον ἀκρίδες ἢ δῖόν ἐστιν ἢ κίχλαι;

ΛΑΜΑΧΟΣ.

οἴμ' ὡς ὑβρίζεις.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τὰς ἀκρίδας κρίνει πολὺ.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

παῖ παῖ, καβελάν μοι τὸ δόρυ δεῦρ' ἔξω φέρε.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

παῖ παῖ, σὺ δ' ἀφελών δεῦρο τὴν χορδὴν φέρε.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

1120 φέρε, τοῦ δόρατος ἀφελκύσωμαι τοῦλυτρον.
ἔχ', ἀντέχου, παῖ.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

καὶ σὺ, παῖ, τοῦδ' ἀντέχου.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

τοὺς κιλλίβαντας οἶσε, παῖ, τῆς ἀσπίδος.

1113. Dit vers sluit zich niet recht aan bij het vorige. Het schijnt dat 1109—1112 oorspronkelijk vóór 1103 stonden. Herstelt men, gelijk hierboven geschied is, die rangorde, dan volgt de nijldige opmerking van Lamachos „kerel spreek niet tegen mij” zeer gepast op de plagende woorden van Dikaiopolis „kerel kijk zoo niet naar mijn lijsters”, terwijl dan verder Dikaiopolis 1114 beweert, dat zijn „ἄνθρωπε” niet tegen Lamachos gericht was maar tegen zijn slaaf. (Boissonnade en Meineke zetten 1109—1112 vóór 1107; daardoor wordt slechts een deel der bezwaren verholpen.)

1115. περιδόσθαι] zie 772.

1116. ἀκρίδες] zie 871.

1119. ἀφελών] afnemen nl. van het vuur, met spit en al (zie 1121); evenzoo Kikv. 518. Van het spit nemen heet ἀφέλκειν (1005).

— χορδὴν] zie 1040.

1120. ἔλυτρον] hulsel (van γέλλω, εἰλέω). Zie 574, waar het σάγμα genoemd wordt.

1121. ἀντέχου παῖ] namelijk τοῦ δόρατος.

— τοῦδε] nl. τοῦ ὀβελίσκου; dan zal Dik. de χορδὴ er aftrekken.

1122. κιλλίβαντας] drievoetige stelling, als een schilders-ezel, ἐφ' ὧν ἐπιτιθέασι τὰς ἀσπίδας (schol.). Wat er daar echter wordt bijgevoegd „ἐπειδὴν κάμωσι πολεμοῦντες” is belachelijk misverstand; in den strijd sleepten de hopliten of hunne dienaars geen houten schragen mede, en een vermoeid krijger behoeft om uit te rusten evenmin een bank voor zijn schild als een veldstoeltje voor zichzelf. De κιλλίβαντες zijn bestemd om het schild op te zetten (niet te leggen, zie 1130) als het glad gepoetsd moet worden, gelijk hier.

— οἶσε] zie 1099.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

καὶ τῆς ἐμῆς τοὺς κριβανίτας ἐκφέρει.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

Φέρε δεῦρο γοργόντων ἀσπίδος κύκλον.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

κάμοι πλακούντος τυρόνωντων δὲς κύκλον.

1125

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ταῦτ' οὐ κατὰγελῶς ἐστ' ἐν ἀνθρώποις πλατύς;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ταῦτ' οὐ πλακοῦς δῆτ' ἐστ' ἐν ἀνθρώποις γλυκύς;

ΛΑΜΑΧΟΣ.

κατάχει σὺ, παῖ, τοῦλαιον. ἐν τῷ χαλκίῳ
ἐνορῶ γέροντα δειλίας Φευξοῦμενον.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

κατάχει σὺ τὸ μέλι. κἀνθάδ' εὐδῆλος γέρον
κλάειν κελεύων Λάμαχον τὸν Γοργάσου.

1130

ΛΑΜΑΧΟΣ.

Φέρε δεῦρο, παῖ, θώρακα πολεμιστήριον.

1123. κριβανίτας] nl. *kerous*, op 86.
— τῆς ἐμῆς] Wat moet men hierbij
aanvullen? Volgens de schol. γασ-
τρούς. Dit is echter ongerijmd; want
gesteld al dat een dergelijke ellipsa ver-
staanbaar en verdedigbaar was, dan zou
toch de genitief-verbinding *de brood-
jes van mijn maag* moeilijk iets anders
dan onzin kunnen heeten. Zou de
dichter niet geschreven hebben *κακ-
τῆς ἐμῆς* (nl. οἰκίας)?

1124. γοργόντων] gevormd in aan-
sluiting aan de tragische uitdrukkingen
χρυσόνωτος, χαλκόνωτος, σιδηρόνωτος
(Soph. Ai. 847, Eur. Troad. 1136,
Phoin. 1130); zie ook 567.

1126. ἐν ἀνθρώποις] een soort van
superlatief-omschrijving; eveneens ἐξ
ἀνθρώπων, bijv. τὰ ἐξ ἀνθρώπων πρᾶγ-
ματα παρέχουσιν Plat. Theait. 170 e,
γραφῆς τὰς ἐξ ἀνθρώπων ἐγράφετο
Lysias 18, 78, Πιττάλακον ἐμαστῆγουν
τὰς ἐξ ἀνθρώπων πληγὰς Aischin. 1,
59. Meestal echter met πᾶς of een
superlativus verbonden; bijv. (πάντα)

ὑπερ ἔστ' ἐν ἀνθρώποις σοφά Wolk.
841, *πάν τὸ ἐν ἀνθρώποις χρυσίον*
Xenoph. Ages. 8, 6, *πίστιν τὴν ἐν*
ἀνθρώποις ἀπιστοτάτην Andok. 1,
67, *τὸν ἄριστον ἐν ἀνθρώποις ἔργον*
Plat. Lys. 211 e; gelijk de genitivus
ἀνθρώπων steeds (μέλιτ' ἀνθρώπων
Xen. Rep. Laced. 10, 3, Plat. Wett. I
629 a, enz.; evenzoo κάλλιστα, ἄριστα,
δρόβωτα, ἀκριβέστατα, ψυστα, enz.;
vgl. het latijnsche *minime verum*).

1128. In het glimmende koperen
schild wordt het beeld van Dikaiopolis
weerspiegeld. Lamachos zegt, waar-
schijnlijk met toespeling op de gewoonte
om uit olie, gelijk ten onzent uit koff-
fiedik, de toekomst te voorspellen: *ik*
*zie een oud kereltje, dat vroedij ge-
noeg als deserteur voor den krijgsvaad*
zal worden gedaagd. Vgl. Plut. 832
*δρῶ τιν' ἐπὶ τοῦ βήματος καθεδού-
μενον*.

1130. κατάχει τὸ μέλι] nl. τοῦ πλα-
κούντος (1127). Vgl. 1040.

1131. Γοργάσου] verzonnen naam,

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἔξαιρε, παῖ, θώρακα κάμοι τὸν χόα.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ἐν τῷδε πρὸς τοὺς πολεμίους θωρήξομαι.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

1135 ἐν τῷδε πρὸς τοὺς συμπότας θωρήξομαι.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

τὰ στρώματ', ὦ παῖ, δῆσον ἐκ τῆς ἀσπίδος.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τὸ δεῖπνον, ὦ παῖ, δῆσον ἐκ τῆς κιστίδος.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ἐγὼ δ' ἔμαυτῷ τὸν γύλιον οἶσω λαβών.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἐγὼ δὲ θοιμάτιον λαβών ἐξέρχομαι.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

1140 τὴν ἀσπίδ' αἴρου, καὶ βιάδιζ', ὦ παῖ, λαβών.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τὸ δεῖπνον αἴρου, <καὶ βιάδιζ', ὦ παῖ, λαβών.>

ΛΑΜΑΧΟΣ.

νίφει· βαβαιάξ· χειμέρια τὰ πράγματα.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

<νίφει· βαβαιάξ·> συμποτικά τὰ πράγματα.

(Dikaiopolis en slaaf rechts af, Lamachos en slaaf links af).

ΚΟΡΤΦΑΙΟΣ.

ἴτε δὴ χαίροντες ἐπὶ στρατιάν.

ὡς ἀνομοίαν ἔρχεσθον ὁδόν·

1145 τῷ μὲν πίνειν στεφανωσαμένῳ,

σοὶ δὲ ῥιγῶν καὶ προφυλάττειν,

met toespeling op Γοργῶ, de „patronesse” (1095) van Lamachos. Zijn vader heet Xenophanes (Thukyd. VI 8). Vgl. 1150.

1133. θώρακα] en 1135 θωρήξομαι woordspeling; beide woorden hebben nl. een dubbele beteekenis: *harnas* en *roes*, *zich wapenen* en *bedrinken*. Zie Wesp. 1195, Vred. 1286. Reeds bij Theognis 507 δέδοικα δὲ μή τι μάταιον | ἔρξω

θωρηχθεῖς, en 841 οἶνος ἐμοὶ τὰ μὲν ἄλλα χαρίζεται, ἐν δ' ἀχάριστον, | εὐτ' ἐν θωρήξας μ' ἄνδρα πρὸς ἐχθρῶν ἄγγ.

1140. αἴρου] zie 953.

1142. Vgl. fr 142 καὶ ξυννόφε καὶ χ ε ι μ ε ρ ι α βροντᾶ μάλ' αὖ.

1143. ἴτε χαίροντες] *goede reis*, ook Ridd. 498, Wolk. 510, Wesp. 1009, Vred. 729 enz.

τῷ δὲ καθεύδειν
μετὰ παιδίσκης ὠραιότητας,
ἀνατριβομένῳ τε τὸ δεῖνα.

TWEEDE PARABASIS VAN HET KOOR.

(DERDE STASIMON).

(vs. 1150—1173).

(Zang).

ΧΟΡΟΣ.

Strophe.

Ἄντιμαχον τὸν Ψακᾶδος [τὸν Ξυγγραφή, τὸν τῶν 1150
μελέων ποιητὴν,]
ὡς μὲν ἀπλῶ λόγῳ κακῶς ἐξολέσειεν ὁ Ζεὺς·
ὅς γ' ἐμὲ τὸν τλήμονα Λήναια χορηγῶν ἀπέλυσ' 1155
ἄδειπνον.

ὄν ἔτ' ἐπίδοιμι τευθίδος
δεόμενον, ἢ δ' ὠπτημένην
σίζουσα πάραλος, ἐπὶ τραπέζης κειμένη,

1149. τὸ δεῖνα] meestal als tusschen-voegsel: *wat ik zeggen wou, à-propos*, Wesp. 524, Vred. 268, 879, Vog. 648, Lys. 921, 926, 1168. Hier echter in den zin van *dinges, je weet wel*; zoo wordt het masculinum ὁ δεῖνα veel gebruikt, zie Thesm. 620 volg. — Overigens is 1216 en Wesp. 739 te vergelijken.

1150. Over de reden tot ontvreedenheid, die Antimachos als choreeg aan het koor heeft gegeven, zie op 886. De vadersnaam die hier wordt genoemd is evenals 1131 een gefin-geerde; volgens de schol. ἐπειδὴ προσ-ἔρραινε τοὺς συνομιλοῦντας διαλεγόμε-νος, wij zouden zeggen *de spinteraar*. Ook Wolk. 1022 wordt op smadelijke wijze over een zekeren Antimachos gesproken; of daar echter dezelfde wordt bedoeld blijkt niet (de schol. beweerden van neen), en van elders is deze „dichter”

of wat hij geweest mag zijn — de text is corrupt — niet bekend. Stellig onjuist en vermoedelijk uit de lucht gegrepen is hetgeen de schol. verder over hem vertellen: ἔδοκει δὲ δ' Ἀντίμαχος οὗτος ψήφισμα πεποιημέναι μὴ δεῖν κωμω-δεῖν ἐξ ἰνύματος καὶ ἐπὶ τούτῳ πολλοὶ τῶν ποιητῶν οὐ προσήλθον ληψόμενοι τὸν χορὸν καὶ δῆλον ὅτι πολλοὶ τῶν χορευτῶν ἐπέων. Zie over dezen on-zin Cobet in Plat. Com. p. 34.

1157. τευθίδος] een fñje visch of ander zeedier, wellicht aan de σπηῖα verwant, waarmede zij dikwijls te zamen wordt vermeld.

1159. πάραλος] dichterlijk voor παρα-θαλάττιος; vandaar hier = *naburig*. Wegens de betekenis die ἡ πάραλος (nl. τριήρης) als eigennaam heeft, het advies-jacht der Atheensche regering, wordt het werkwoord ἐκέλευεν gebe-zigd: *op de reede liggen*. In plaats van

- 1160 ὀκέλλοι· κᾶτα μέλλοντος λαβεῖν
αὐτοῦ κύων ἀρπάσασα Φεύγοι.

Antistrophe.

- 1162 τοῦτο μὲν αὐτῷ κακὸν ἔν· κᾶθ' ἕτερον νυκτερινὸν
γένοιτο.
- 1165 ἠπιαλῶν γὰρ οἴκαδ' ἐξ Ἰππασίας βαδίζων,
εἶτα πατάξειέ τις αὐτοῦ μεθῶν τὴν κεφαλὴν
Ὀρέστης

μαινόμενος· ὁ δὲ λίθον λαβεῖν
βουλόμενος ἐν σκότῳ λάβοι

τραπέζης vermoedt Bergk waarschijnlijk terecht ταγήνου schotel. Zie Ridd. 929 τὸ μὲν τάγηνον τευθίδων | ἐφαστάναι σίζον. Evenzoo zegt Eubulos 76 ὡς εὖ νευαυάγηκεν ἐπὶ τοῦ τηγάνου, en Nikostratos 7 οὐποτ' αὖθις | σηπῖαν ἀπὸ τηγάνου | τολμήσαιμι φαγεῖν μόνος (τάγηνον is de oudere vorm, τήγανον de jongere).

Hoe een gehate tegenstander zich een lekker hapje voor den neus ziet wegkapen, wordt ook Ridd. 929 volgg. beschreven; zie voorts Vred. 1009 (op 874).

1165. ἠπιαλῶν] letterlijk met de koude koorts, hier eenvoudig rillend, koud (omdat hij zich in 't zweet heeft gereden). Tegenover ἠπιαλος en ἠπιαλεῖν staat πυρετός heete koorts en πυρέττειν; vgl. Wesp. 1038, fr. 315 ἠπιαλος πυρετοῦ πρόδρομος.

1167. Van den „dollen Orestes,” die zich in zijn dronkenschap pleegt te vermaken met 's avonds de voorbijgangers te mishandelen en van hun overkleed te berooven, wordt ook, tien jaar later, gesproken in de Vogels 712: in de winteravonden is het de geschikte tijd om Ὀρέστην χλαῖναν ὑφαίνειν, ἵνα μὴ ἐγγῶν ἀποδύῃ, en 1482 volgg. (tegenstrophe op de beschrijving van den exotischen „wonderboom Kleonymos,” zie op 88): ἔστι δ' αὖ χώρα πρὸς αὐτῷ τῇ σκότῳ πόρρω τις ἐν τῇ λύχων ἐρημία, | ἔνθα τοῖς Ἡρωσιν ἄνθρωποι ξυναριστῶσι καὶ ξύνεισι πλῆν

τῆς ἐσπέρας. | τμηκαῦτα δ' οὐκέτ' ἦν ἀσφαλὲς ξυντυγχάνειν. | εἰ γὰρ ἐντύχοι τις ἦρμ τῶν βροτῶν νύκτωρ Ὀρέστη, | γυμνὸς ἦν πληγείς ὑπ' αὐτοῦ πάντα τάπιδέξια (laatste regel corrupt). Dat hier niet van een krankzinnige, veel minder van een werkelijke straatroover sprake is, gelijk de scholia beweerden, spreekt van zelf; zó iemand zou geen tien jaar op vrije voeten zijn gebleven. Denkelijk is μαινόμενος Ὀρέστης de bijnaam van den een of anderen losbol, die van nachtelijk straatruover hield; het blijft intusschen ook dan nog vreemd dat hij na tien jaren nog altijd dezelfde aardigheid vertoonde. Dat dergelijke grappen niets ongehoords waren, blijkt uit Alexis 107: καὶ γὰρ ἐπὶ κῶμον <πλείστον> ἀνθρώπων ὄρω | πλήθος προσῖδν, ὡς τῶν καλῶν τε κάγαθῶν | ἐνθάδε συνόντων· μὴ γένοιτό μοι μάνη | νύκτωρ ἀπαντῆσαι καλῶς πετραγῶσιν | ὑμῖν περὶ τὸν βαλλισμὸν· οὐ γὰρ ἄν ποτε | θοιμάτιον ἀπενέγκαιμι μὴ φύσας πετρά. En Ath. VI 242 τῶν δὲ τοιοῦτων ἐπιπέτων, ἃ ἐπὶ χλαύῃ Ἀθηναῖοι παίζοντες ἔλεγον, μνημονεύει Ἀναξανδρίδης (84) ἐν Ὀδυσσεῖ οὕτως· „ὕμεις γὰρ ἀλλήλους αἰετὶ χλευάζετε, οἳ δ' ἀκριβῶς enz.; | ὑφεῖλετ' ἄρκα ποιμένος παιζέων, Ἀτρεὺς ἐκλήθη· | ἐν δὲ κριδν, Φρέζος· ἦν δὲ κωδᾶριον, Ἰάσιον.” Zie ook Aelian. Var. Hist. IX 29.

τῆ χειρὶ πέλεθον ἀρτίως κεχρησμένον· 1170
ἐπέξειεν δ' ἔχων τὸν μάρμαρον,
κάπειθ' ἀμαρτῶν βάλοι Κρατῖνον.

EXODOS.

(vs. 1174—1234).

ZES-EN-TWINTIGSTE TOONEEL.

(De Dienaar van Lamachos komt hevig ontsteld van de linkerzijde op, en houdt voor het huis van Lamachos stil).

Dienaar alleen.

ΘΕΡΑΠΩΝ.

ὦ δμῶες οἱ κατ' οἶκόν ἐστε Λαμάχου,
(dienaars komen naar buiten).

ὕδωρ ὕδωρ ἐν χυτρίδιῳ θερμαίνετε· 1175

θόνηια, κηρωτὴν παρασκευάζετε,

ἔρι' οἰσπηρὰ, λαμπάδιον περὶ τὸ σφυρὸν.

ἀνὴρ τέτρωται χάρακι διαπηθῶν τάφρον,

καὶ τὸ σφυρὸν παλίνορρον ἐξεκόκκισεν,

καὶ τῆς κεφαλῆς κατέαγε περὶ λίθον πεσῶν, 1180

καὶ Γοργόν' ἐξήγειρεν ἐκ τῆς ἀσπίδος.

1173. Kratinos, de 849 vermelde modepop.

1174. Dit bodeverhaal is geheel in tragischen stijl geschreven.

1176. De dienaar roept om *swachtels*, *zalf*, *watten* en *pluksel*.

1178. *χάρακι*] zie 986. Ofschoon *χάραξ* dikwijls een *schanzgraaf* beteekent, geloof ik dat hier, evenals boven, een *wijngaard-staak* bedoeld wordt. Het bericht van den dienaar schijnt nl. een nabootsing te zijn der beschrijving van Telephos' verwonding bij Euripides; zie Dictys Cretens. II 3: *infestus* (Telephus) *aciem invadit, atque fugatis quos adavernum ierat, cum obstinate Ulyxem inter vineas quas ei loco adinunctae erant insequeretur, praecipitibus trunco vitis ruit. Id*

ubi Achilles procul animadvertit, telum iaculatus femur sinistrum regi transfigit.

1179. *ἐξεκόκκισεν*] *uit het lid rukken, ontworichten*, ook Vred. 63, Lys. 364, 448.

1180. *τῆς κεφαλῆς*] evenzoo Wesp. 1428, Vred. 71.

1181. Van hier af ontbreekt alle samenhang in het verhaal van den bode. Blijkbaar zijn brokstukken van twee bewerkingen hopeloos doorengemengd; hoe echter *ἐκ τῆς ἀσπίδος* in eenig verband een goeden zin heeft kunnen opleveren begrijp ik niet (vgl. 574). — Er is geen reden een of meer der hier volgende verzen als onecht te brandmerken (gelijk door Blydes, Meineke en anderen geschiedt).

ἀλλ' ὡς τάχιστα σπεῦδε.

(IJlings verder, om meer gasten te nooden).

ΛΑΜΑΧΟΣ.

κακοδαίμων ἐγώ.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

1095 καὶ γὰρ σὺ μεγάλην ἐπεγράφου τὴν Γοργόνα.
σύγκληε, καὶ δεῖπνόν τις ἐνσκευαζέτω.

(Gedurende het volgende loopen de beide slaven voortdurend heen en weer om het gevraagde uit de woningen te halen).

ΛΑΜΑΧΟΣ.

παῖ παῖ, Φέρ' ἔξω δεῦρο τὸν γύλιον ἐμοί.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

παῖ παῖ, Φέρ' ἔξω δεῦρο τὴν κίστην ἐμοί.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ἄλας θυμίτας οἶσε, παῖ, καὶ κρόμμυα.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

1100 ἐμοὶ δὲ τεμάχη· κρομμύοις γὰρ ἄχθομαι.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

θρίον ταρίχους οἶσε δεῦρο, παῖ, σαπρού.

1095. ἐπεγράφου] letterlijk: dat komt er van dat gij die reuzen-gorgo als veld teekenen op uw schild voert; met de nevenbetekenis: gij hebt u immers de Gorgo (en niet, zooals ik, den vrolijken god Dionysos of zijn priester) tot patroon (προστάτης) gekozen. Vgl. Vred. 684 (de Vredegodin) ἀποστρέφεται τὸν δῆμον ἀχθεσθεῖσ' ὅτι | οὕτω πονηρὸν προστάτην ἐπεγράψατο. Soph. Oid. Tyr. 411 οὐ Κρέοντος προστάτου γεγράφομαι.

1096. σύγκληε] rak samen? maar wat dan eigenlijk? het δεῖπνον moet nog vermeld worden.

1097. γύλιον] een gevlochten korf, een σπιρίδιον zooals Dikaiopolis er een van Euripides heeft afgetroggeld 453; zie Vred. 527 volg.: μῶν οὖν ὅμοιον καὶ γυλίου στρατιωτικῶν; | — ἀπέπτυσ' ἐχθροῦ φωτὸς ἐχθιστον πλέκος (πλέκος tragedie-stijl voor πλέγμα, vergelijk 454).

1099. ἄλας θυμίτας] zie 772.

— οἶσε] ouderwetsche imperatiefvorm (aor. mixtus), zie Hom. χ 106 en 481 (δίσετε Γ 103, Ο 718, υ 154, οἰσέτω Τ 173 en θ 255). Bij Ar. nog 1101, 1122 en Kikv. 482.

1101. θρίον ταρίχους] Een θρίον is een vijfgeblad, veel gebruikt om een stuk vleesch op te leggen. Vandaar een soort pastijtjes die in vijfgeblad werden gekookt; bij Pollux VI 57 is het recept te vinden: een stijfgeroerd mengsel van gelijke deelen vet, melk, gort, jonge kaas, hersens, eieren; in een vijfgeblad gewikkeld, daarna in bouillon gekookt, en vervolgens, na van het blad ontdaan te zijn, gebraden in kokenden honig, dus een soort hoofdkaa's. — Volgens Fritzsche ad Ran. vs. 134 zijn hier twee recepten dooreen gemengd: — 't is best mogelijk.

Een reeds gebraden δημόυ θρίον wordt Ridd. 954 vermeld, en Kikv. 134 zegt Dionysos: *het zou zonde zijn als ik*

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

κάμοι σὺ δημοῦ θρίον· ὀπτήσω δ' ἐκεῖ.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

τὸ λοφεῖον ἐξένευκε τῶν τριῶν λόφων.

1109

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

κάμοι λεκάνιον τῶν λαγῶων ὄδς κρεῶν.

1110

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ἄλλ' ἢ τριχόβρωτες τοὺς λόφους μου κατέφαγον.

1111

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἄλλ' ἢ πρὸ δειπνου τὴν μίμαρκυν κατέδομαι.

1112

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ἔνευκε δεῦρο τῷ πτερῷ τῷ ἐκ τοῦ κράνου.

1103

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἐμοὶ δὲ τὰς Φάττας γε φέρε καὶ τὰς κίχλας.

1104

ΛΑΜΑΧΟΣ.

καλὸν γε καὶ λευκὸν τὸ τῆς στρούθου πτερὸν.

1105

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

καλὸν γε καὶ ξανθὸν τὸ τῆς Φάττης κρέας.

1106

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ἄνθρωπε, παῦσαι καταγελῶν μου τῶν ὄπλων.

1107

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἄνθρωπε, βούλει μὴ βλέπειν ἐς τὰς κίχλας;

1108

mijn hoofd te pletter viel, er zit wel voor twee iehria aan hersenen in." Zie ook Weesp. 436.

1106. ξανθὸν] bruin, zie 1047.

1109. λοφεῖον] ronde doos. Welk. 751 wordt van een λοφεῖον ter bewaring van spiegels gesproken.

— τριῶν λόφων] zie 965 en op 572.

1111. τριχόβρωτες] larven der pelsmot? Ook de beide λόφοι, die Vrede 1214 volg. te koop worden aangeboden door een λοφοποιὸς wien de vrede heeft te gronde gericht, blijken bij nader onderzoek door kleine vijanden te zijn opgegeten: τριχορρυεῖτον, οὐδὲν ἔστων τῷ λόφῳ (1222). — Overigens zal de lezer allicht vragen, of de pels-mot sints het vorig verschijnen van Lamachos (572) wel den tijd heeft gehad zooveel schade aan te richten, en maakt het een vreemden indruk dat de held,

die daarstraks bij het eerste signaal gewapend tevoorschijn sprong, nu zóoveel tijd behoeft om de verschillende onderdeelen van zijn zorgvuldig weggeborgen wapenrusting bijéén te krijgen. Ook hierin ligt dunkt mij een aanwijzing dat de beide Lamachos-scènes niet tot eenzelfde bewerking behooren

1112. μίμαρκυς] hazeroper: κοιλία καὶ ἔντερα τοῦ ἱεραίου μεθ' αἵματος σκευαζόμενα. μάλιστα δὲ καὶ ἐπὶ λαγῶων, ὅτε δὲ καὶ ἐφ' ὄδς. ὁ δὲ φερεκράτης (221) παίζων καὶ ἐπ' ἔνου φησὶ (Hesych.). Ook bij Diphilos 1 vermeld; naar het schijnt geeft Athen. XIV 662 d er — doch onder den naam van μόμα — een meer nauwkeurige beschrijving van (een hachis van bijgehakt vleesch, ingewanden, bloed, azijn, kaas, uien, honig en verschillende toe-kruiden).

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ἄνθρωπε, βούλει μὴ προσαγορεύειν ἐμέ;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

1115 οὐκ, ἀλλ' ἐγὼ χῶ παῖς ἐρίζομεν πάλαι.
βούλει περιδόσθαι, κάπιτρέψαι Λαμάχῳ,
πότερον ἀκριδες ἢ διόν ἐστιν ἢ κίχλαι;

ΛΑΜΑΧΟΣ.

οἴμ' ὡς ὑβρίζεις.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τὰς ἀκριδας κρίνει πολῦ.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

παῖ παῖ, καθελῶν μοι τὸ δόρυ δεῦρ' ἔξω φέρε.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

παῖ παῖ, σὺ δ' ἀφελῶν δεῦρο τὴν χορδὴν φέρε.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

1120 φέρε, τοῦ δόρατος ἀφελκύσωμαι τοῦ λυτρον.
ἔχ', ἀντέχου, παῖ.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

καὶ σὺ, παῖ, τοῦδ' ἀντέχου.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

τοὺς κιλλίβαντας οἶσε, παῖ, τῆς ἀσπίδος.

1113. Dit vers sluit zich niet recht aan bij het vorige. Het schijnt dat 1109—1112 oorspronkelijk vóór 1103 stonden. Herstelt men, gelijk hierboven geschied is, die rangorde, dan volgt de nijldige opmerking van Lamachos „kerel spreek niet tegen mij” zeer gepast op de plagende woorden van Dikaiopolis „kerel kijk zoo niet naar mijn lijdsters”, terwijl dan verder Dikaiopolis 1114 beweert, dat zijn „ἄνθρωπε” niet tegen Lamachos gericht was maar tegen zijn slaaf. (Boissonnade en Meineke zetten 1109—1112 vóór 1107: daardoor wordt slechts een deel der bezwaren verholpen.)

1115. περιδόσθαι] zie 772.

1116. ἀκριδες] zie 871.

1119. ἀφελῶν] afnemen nl. van het vuur, met spit en al (zie 1121); evenzoo Kikv. 518. Van het spit nemen heet ἀφέλειν (1005).

— χορδὴν] zie 1040.

1120. ἔλυτρον] hulsel (van γέλλω, εἰλέω). Zie 574, waar het σάγμα genoemd wordt.

1121. ἀντέχου παῖ] namelijk τοῦ δόρατος.

— τοῦδε] nl. τοῦ ὀβελίσκου; dan zal Dik. de χορδὴν er aftrekken.

1122. κιλλίβαντας] driehoekige stelling, als een schilders-ezel, ἐφ' ᾧν ἐπιτιθέασι τὰς ἀσπίδας (schol.). Wat er daar echter wordt bijgevoegd „ἐπειδὴν κάμωσι πολεμοῦντες” is belachelijk misverstand; in den strijd sleepten de hopliten of hunne dienaars geen houten schragen mede, en een vermoed krijger behoeft om uit te rusten evenmin een bank voor zijn schild als een veldstoeltje voor zichzelf. De κιλλίβαντες zijn bestemd om het schild op te zetten (niet te leggen, zie 1130) als het glad gepoetst moet worden, gelijk hier.

— οἶσε] zie 1099.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

καὶ τῆς ἐμῆς τοὺς κριβανίτας ἐκφέρει.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

Φέρε δεῦρο γοργόνωτον ἀσπίδος κύκλον.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

κάμοι πλακοῦντος τυρόνωντων δὲς κύκλον.

1125

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ταῦτ' οὐ κατὰγελάς ἐστ' ἐν ἀνθρώποις πλατύς;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ταῦτ' οὐ πλακοῦς δῆτ' ἐστ' ἐν ἀνθρώποις γλυκύς;

ΛΑΜΑΧΟΣ.

κατάχει σὺ, παῖ, τοῦλαιον. ἐν τῷ χαλκίῳ
ἐνορῶ γέροντα δειλίας Φευξοῦμενον.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

κατάχει σὺ τὸ μέλι. κἀνθάδ' εὐδηλος γέρον
κλάειν κελεύων Λάμαχον τὸν Γοργάσου.

1130

ΛΑΜΑΧΟΣ.

Φέρε δεῦρο, παῖ, θώρακα πολεμιστήριον.

1123. κριβανίτας] nl. *kerous*, op 86.
— τῆς ἐμῆς] Wat moet men hierbij
aanvullen? Volgens de schol. γασ-
στρός. Dit is echter ongerijmd; want
gesteld al dat een dergelijke ellips ver-
staanbaar en verdedigbaar was, dan zou
toch de genitief-verbinding *de brood-
jes van mijn maag* moeilijk iets anders
dan onzin kunnen heeten. Zou de
dichter niet geschreven hebben *κακ-
τῆς ἐμῆς* (nl. *ολικίας*)?

1124. γοργόνωτον] gevormd in aan-
sluiting aan de tragische uitdrukkingen
χρυσόνωτος, χαλκόνωτος, σιδηρόνωτος
(Soph. Ai. 847, Eur. Troad. 1136,
Phoin. 1130); zie ook 567.

1126. ἐν ἀνθρώποις] een soort van
superlatief-omschrijving; eveneens *ἐξ*
ἀνθρώπων, bijv. *τὰ ἐξ ἀνθρώπων πρᾶγ-
ματα παρέχουσιν* Plat. Theait. 170 e,
γραφέας τὰς ἐξ ἀνθρώπων ἐγράφετο
Lysias 18, 78, *Πιττάλακον ἑμαστίγουν*
τὰς ἐξ ἀνθρώπων πληγὰς Aischin. 1,
59. Meestal echter met *πᾶς* of een
superlativus verbonden; bijv. *(πάντα)*

ὑπερ ἕστ' ἐν ἀνθρώποις σοφά Wolk.
841, *πάν τὸ ἐν ἀνθρώποις χρυσίον*
Xenoph. Ages. 8, 6, *πίστιν τὴν ἐν*
ἀνθρώποις ἀπιστοτάτην Andok. 1,
67, *τὸν ἄριστον ἐν ἀνθρώποις ἔργον*
Plat. Iys. 211 e; gelijk de genitivus
ἀνθρώπων steeds (*μέλιστ' ἀνθρώπων*
Xen. Rep. Laced. 10, 8, Plat. Wett. I
629 a, enz.; evenzoo *κάλλιστα, ἄριστα,*
δρόβωτα, ἀκριβέστατα, ἤμιστα, enz.;
vgl. het latijnsche *minime certum*).

1128. In het glimmende koperen
schild wordt het beeld van Dikaiopolis
weerspiegeld. Lamachos zegt, waar-
schijnlijk met toespeling op de gewoonte
om uit olie, gelijk ten onzent uit koff-
fiedik, de toekomst te voorspellen: *ὡς*
*ἂν εἰς ἐν ὄνδ κερκίτῃ, dat spoedig ge-
noeg als deserteur voor den krijgsvaard*
zal worden gedaagd. Vgl. Plat. 383
*ὄνδ τιν' ἐπὶ τοῦ βήματος καθισθού-
μενον*.

1130. *κατάχει τὸ μέλι*] nl. *τοῦ πλα-
κοῦντος* (1127). Vgl. 1040.

1131. *Γοργάσου*] verzonnen naam,

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἔξαιρε, παῖ, θώρακα κάμοι τὸν χόρα.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ἐν τῷδε πρὸς τοὺς πολεμίους θωρήσομαι.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

1135 ἐν τῷδε πρὸς τοὺς συμπότας θωρήσομαι.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

τὰ στρώματ', ὦ παῖ, δῆσον ἐκ τῆς ἀσπίδος.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τὸ δεῖπνον, ὦ παῖ, δῆσον ἐκ τῆς κιστίδος.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ἐγὼ δ' ἐμαυτῷ τὸν γύλιον οἶσω λαβών.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἐγὼ δὲ θοιμάτιον λαβών ἐξέρχομαι.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

1140 τὴν ἀσπίδ' αἴρου, καὶ βιάδιζ', ὦ παῖ, λαβών.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τὸ δεῖπνον αἴρου, <καὶ βιάδιζ', ὦ παῖ, λαβών.>

ΛΑΜΑΧΟΣ.

νίφει· βαβαιάξ· χειμέρια τὰ πράγματα.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

<νίφει· βαβαιάξ·> συμποτικὰ τὰ πράγματα.

(Dikaiopolis en slaaf rechts af, Lamachos en slaaf links af).

ΚΟΡΤΦΑΙΟΣ.

ἴτε δὴ χαίροντες ἐπὶ στρατιάν.

ὡς ἀνομοίαν ἔρχεσθον ὁδόν·

1145 τῷ μὲν πίνειν στεφανωσαμένω,
σοὶ δὲ ῥιγῶν καὶ προφυλάττειν,

met toespeling op Γοργώ, de „patronesse” (1095) van Lamachos. Zijn vader heet Xenophanes (Thukyd. VI 8). Vgl. 1150.

1133. θώρακα] en 1135 θωρήσομαι woordspeling; beide woorden hebben nl. een dubbele betekenis: *harnas* en *roes*, *zich wapenen* en *bedrinken*. Zie Wesp. 1195, Vred. 1286. Reeds bij Theognis 507 δέδοικα δὲ μὴ τι μάταιον | ἔρξω

θωρηχθεῖς, en 841 οἶνος ἔμοι τὰ μὲν ἄλλα χαρίζεται, ἐν δ' ἀχάριστον, | εὐτ' ἂν θωρήξας μ' ἄνδρα πρὸς ἐχθρὸν ἔγγ.

1140. αἴρου] zie 953.

1142. Vgl. fr 142 καὶ ξυννέοφε καὶ χ ε ι μ ε ρ ι α βροντᾶ μάλ' αὐ.

1143. ἴτε χαίροντες] *goodo reis*, ook Ridd. 408, Wolk. 510, Wesp. 1009, Vred. 729 enz.

τῷ δὲ καθεύδειν
μετὰ παιδίσκης ἄραισιότητος,
ἀνατριβομένη τε τὸ δεῖνα.

TWEEDE PARABASIS VAN HET KOOR.

(DERDE STASIMON).

(vs. 1150—1173).

(Zang).

ΧΟΡΟΣ.

Strophe.

Ἄντιμαχον τὸν Ψακάδος [τὸν ξυγγραφή, τὸν τῶν 1150
μελέων ποιητὴν.]

ὡς μὲν ἀπλῶ λόγῳ κακῶς ἐξολέσειεν ὁ Ζεὺς·
ὃς γ' ἐμὲ τὸν τλήμονα Λήναια χορηγῶν ἀπέλυσ' 1155
ἄδειπνον.

ὄν ἔτ' ἐπίδοιμι τευθίδος
δεόμενον, ἢ δ' ὠπτημένη
σίζουσα πάραλος, ἐπὶ τραπέζης κειμένη,

1149. τὸ δεῖνα] meestal als tusschen-voegsel: *wat ik zeggen wou, à-propos*, Weap. 524, Vred. 268, 879, Vog. 648, Lys. 921, 926, 1168. Hier echter in den zin van *dinges, je weet wel*; zoo wordt het masculinum ὁ δεῖνα veel gebruikt, zie Thesm. 620 volg. — Overigens is 1216 en Weap. 739 te vergelijken.

1150. Over de reden tot ontevredenheid, die Antimachos als choreeg aan het koor heeft gegeven, zie op 886. De vaderanaam die hier wordt genoemd is evenals 1131 een gefin-geerde; volgens de schol. *ἐπειδὴ προσ-ἔρραινε τοὺς συνομιλοῦντας διαλεγόμε-νος*, wij zouden zeggen *de spintestaar*. Ook Wolk. 1022 wordt op smadelijke wijze over een zekeren Antimachos gesproken; of daar echter dezelfde wordt bedoeld blijkt niet (de schol. beweerden van neen), en van elders is deze „dichter”

of wat hij geweest mag zijn — de text is corrupt — niet bekend. Stellig onjuist en vermoedelijk uit de lucht gegrepen is hetgeen de schol. verder over hem vertellen: *ἔδοκει δὲ ὁ Ἄντιμαχος οὗτος ψήφισμα πεποικέναι μὴ δεῖν κωμω-δεῖν ἐξ ὀνόματος καὶ ἐπὶ τούτῳ πολλοὶ τῶν ποιητῶν οὐ προσήθην ληψόμενοι τὸν χορὸν καὶ δῆλον ὅτι πολλοὶ τῶν χορευτῶν ἐπέινων*. Zie over dezen on-zin Cobet in Plat. Com. p. 34.

1157. *τευθίδος*] een bĳne visch of ander zeedier, wellicht aan de *σημία* verwant, waarmede zij dikwijls te zamen wordt vermeld.

1159. *πάραλος*] dichterlijk voor *παρ-θαλάττιος*; vandaar hier = *naburig*. Wegens de betekenis die ἡ *πάραλος* (nl. *τριήρης*) als eigennaam heeft, het advies-jacht der Atheensche regeering, wordt het werkwoord *δέλλειν* gebezigd: *op de reede liggen*. In plaats van

- 1160 ὀκέλλοι· κᾶτα μέλλοντος λαβεῖν
αὐτοῦ κύων ἀρπάσασα Φεύγοι.

Antistrophe.

- 1162 τοῦτο μὲν αὐτῶ κακὸν ἔν· κᾶθ' ἕτερον νυκτερινὸν
γένοιτο.
- 1165 ἠπιαλῶν γὰρ οἴκαδ' ἐξ ἰππασίας βαδίζων,
εἶτα πατάξειέ τις αὐτοῦ μεθῦαν τὴν κεΦαλήν
ἽΟρέστης
μαινόμενος· ὁ δὲ λίθον λαβεῖν
βουλόμενος ἐν σκότῳ λάβοι

τραπέζης vermoedt Bergk waarschijnlijk terecht ταγήνου schotel. Zie Ridd. 929 τὸ μὲν τάγγνον τευβίδων | ἐφεστάναι σίζον. Evenzoo zegt Eubulos 76 ὡς εὖ νεναυάγηκεν ἐπὶ τοῦ τηγάνου, en Nikostratos 7 οὐποτ' αὐθις | σηκίαν ἀπὸ τηγάνου | τολμήσαιμι φαγεῖν μόνος (τάγγνον is de oudere vorm, τηγανον de jongere).

Hoe een gehate tegenstander zich een lekker hapje voor den neus ziet wegkapen, wordt ook Ridd. 929 volgg. beschreven; zie voorts Vred. 1009 (op 874).

1165. ἠπιαλῶν] letterlijk met de koude koorts, hier eenvoudig rillend, koud (omdat hij zich in 't zweet heeft gereden). Tegenover ἠπιαλος en ἠπιαλεῖν staat πυρετός heete koorts en πυρέττειν; vgl. Wesp. 1038, fr. 315 ἠπιαλος πυρετοῦ πρόδρομος.

1167. Van den „dollen Orestes,” die zich in zijn dronkenschap pleegt te vermaken met 's avonds de voorbijgangers te mishandelen en van hun overkleed te berooven, wordt ook, tien jaar later, gesproken in de Vogels 712: in de winteravonden is het de geschikte tijd om ἽΟρέστην χλαῖναν ὑφαίνειν, ἵνα μὴ βίγαν ἀποδύγῃ, en 1482 volgg. (tegenstrophe op de beschrijving van den exotischen „wonderboom Kleonymos,” zie op 88): ἔστι δ' αὖ χώρα πρὸς αὐτῶ τῶ σκότῳ πόρρω τις ἐν τῇ λύχων ἔρημῳ, | ἔνθα τοῖς ἥρωσιν ἀνθρωποι ξυκαριστῶσι καὶ ζῦνεισι πλὴν

τῆς ἐσπέρας. | τμηκαῦτα δ' οὐκέτ' ἦν ἀσφαλὲς ξυντυγχανεῖν | εἰ γὰρ ἐντύχοι τις ἤρω τῶν βροτῶν νύκτωρ ἽΟρέστη, | γυμνὸς ἦν πληγείς ὑπ' αὐτοῦ πάντα τάπιδέξια (laatste regel corrupt). Dat hier niet van een krankzinnige, veel minder van een werkelijken straatroover sprake is, gelijk de scholia beweerden, spreekt van zelf; zóó iemand zou geen tien jaar op vrije voeten zijn gebleven. Denkelijk is μαινόμενος ἽΟρέστης de bij naam van den een of anderen losbol, die van nachtelijk straatrumoer hield; het blijft intusschen ook dan nog vreemd dat hij na tien jaren nog altijd de zelfde aardigheid vertoonde. Dat dergelijke grappen niets ongehoords waren, blijkt uit Alexis 107: καὶ γὰρ ἐπὶ κᾶμον <πλείστον> ἀνθρώπων ὄρω | πλήθος προσῖόν, ὡς τῶν καλῶν τε κἀγαθῶν | ἐνθάδε συνόντων· μὴ γένοιτό μοι μόνω | νύκτωρ ἀπαντήσαι καλῶς πεπραγῶσιν | ὑμῖν περὶ τὸν βαλλισμὸν· οὐ γὰρ ἂν ποτε | βοιμάτιον ἀπενέγκαιμι μὴ φύσας πτερά. En Ath. VI 242 τῶν δὲ τοιοῦτων ἐπιπέτων, ἃ ἐπὶ χλευῆ Ἀθηναῖοι παίζοντες ἔλεγον, μνημονεύει Ἀναξανδρίδης (34) ἐν Ὀδυσσεῖ οὕτως· ὑμεῖς γὰρ ἀλλήλους ἀεὶ χλευάζετε, οἷδ' ἀκριβῶς enz.; | ὑφέιλετ' ἄρνα ποιόμενος παῖζων. Ἀτρεὺς ἐκλήθη· | ἐὰν δὲ κριόν, Φρέζος· ἦν δὲ κωδᾶριον, Ἵάσων.” Zie ook Aelian. Var. Hist. IX 29.

τῇ χειρὶ πέλεθον ἀρτίως κεχεσμένον· 1170
 ἐπ' ἄξειεν δ' ἔχων τὸν μάρμαρον,
 κἄπειθ' ἀμαρτῶν βάλαι Κρατῖνον.

EXODOS.

(vs. 1174—1234).

ZES-EN-TWINTIGSTE TOONEEL.

(De Dienaar van Lamachos komt hevig ontsteld van de linkerzijde op, en houdt voor het huis van Lamachos stil).

Dienaar alleen.

ΘΕΡΑΠΩΝ.

ὦ δμῶες οἱ κατ' οἶκόν ἐστε Λαμάχου,
 (dienaars komen naar buiten).

ὕδωρ ὕδωρ ἐν χυτρίδιφ θερμαίνετε· 1175

ὀθόνια, κηρωτὴν παρασκευάζετε,
 ἔρι' οἰσυπηρὰ, λαμπάδιον περὶ τὸ σφυρὸν.

ἀνὴρ τέτρωται χάρακι διαπηδῶν τάφρον,
 καὶ τὸ σφυρὸν παλιννορρον ἐξεκόκκισεν,
 καὶ τῆς κεφαλῆς κατέαγε περὶ λίθον πεσῶν, 1180

καὶ Γοργόν' ἐξήγειρεν ἐκ τῆς ἀσπίδος.

1173. Kratinos, de 849 vermelde modepop.

1174. Dit bodeverhaal is geheel in tragischen stijl geschreven.

1176. De dienaar roept om *swachtels*, *zalf*, *watten* en *pluksel*.

1178. *χάρακι*] zie 986. Ofschoon *χάραξ* dikwijls een *schanepaal* beteekent, geloof ik dat hier, evenals boven, een *wijngaard-staak* bedoeld wordt. Het bericht van den dienaar schijnt nl. een nabootsing te zijn der beschrijving van Telephos' verwonding bij Euripides; zie Dictys Cretens. II 8: *infestus* (Telephus) *aciem invadit, atque fugatis quos adversum ierat, cum obstinate Ulysem inter vineas quas ei loco adiunctae erant insequeretur, praepeditus trunco vitisruit. Id*

ubi Achilles procul animadvertit, telum iaculatus femur sinistrum regi transfigit.

1179. *ἐξεκόκκισεν*] *uit het lid rukken, ontworichten*, ook Vred. 63, Lys. 364, 448.

1180. *τῆς κεφαλῆς*] evenzoo Wesp. 1428, Vred. 71.

1181. Van hier af ontbreekt alle samenhang in het verhaal van den bode. Blijkbaar zijn brokstukken van twee bewerkingen hopeloos dooreengemengd; hoe echter *ἐκ τῆς ἀσπίδος* in eenig verband een goeden zin heeft kunnen opleveren begrijp ik niet (vgl. 574). — Er is geen reden een of meer der hier volgende verzen als onecht te brandmerken (gelijk door Blaydes, Meineke en anderen geschiedt).

πτίλον δὲ τὸ μέγα κομπολακύθου [πεσὸν]

πρὸς ταῖς πέτραισι δεινὸν ἐξηύδα μέλος·
ᾧ κλεινὸν ὄμμα, νῦν πανύστατόν σ' ἰδὼν

1185 λείπω Φάος [γε τοῦμόν], οὐκέτ' εἶμ' ἐγώ.

τοσαῦτα λέξας εἰς ὑδρορρόαν πεσὼν
ἀνίσταται τε καὶ ξυναντᾶ δραπεταῖς
ληστὰς ἐλαύνων καὶ κατασπέρχων δορί.
ὄδῃ δὲ καὶ αὐτός· ἀλλ' ἄνοιγε τὴν θύραν.

ZEVEN-EN-TWINTIGSTE TOONEEL.

(Lamachos, zwaar gewond, op een draagbaar; links op. Kort daarna Dikaiopolis tusschen twee meisjes, een ledige bokaal zwenkende, rechts op.)

Lamachos, Dikaiopolis.

(Zang).

ΛΑΜΑΧΟΣ.

1190 ἀτταταῖ ἀτταταῖ,
στυγερὰ τὰδε κρυερὰ πάθεα. τάλας ἐγώ.
διόλλυμαι δορὸς ὑπὸ πολεμίου τυπείς.

1195 ἐκεῖνο δ' αἰακτὸν ἄν γένοιτο,
Δικαιοπόλις εἰ <νῦν> μ' ἴδοι τετραωμένον,
κᾶτ' ἐγχανοὶ ταῖς ἐμαῖς τύχαισιν.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

1200 ἀτταταῖ ἀτταταῖ
τῶν τιθίων, ὡς σκληρὰ καὶ κυδῶνια.
Φιλήστατόν με μαλθακῶς ᾧ χρυσίω,
τὸ περιπεταστὸν, τὸ μανδαλωτὸν.

1186. Aan dit vers moet een *exhortatio ad milites* of iets dergelijks zijn voorafgegaan; en degen die bij 't overspringen van een greppel zich aan een paal heeft verwond zoodat hij er bij neerstortte, kan niet terstond daarna in de goot vallen, en tevens een afdeeling (vijandelijke of bevriende?) vluchtelingen tegenkomen, waarbij hij blijkens 1192 en 1226 door een lansstoot wordt geveld.

1189. ὄδῃ δὲ καὶ αὐτός] evenzoo Wesp. 1360, Vog. 1718; zie ook Ekkl. 934, 951.

1190. Dit en het volgende is in den trant der tragische kommoi (jammerklachten in den vorm van een wisselgezang) gedicht.

1201. μανδαλωτὸν] zie Thesm. 131 καὶ θηλυδριῶδες καὶ κατεγλωττισμένον | καὶ μανδαλωτὸν. Hesych. i. v.: φίλημα ποιὸν αὐτῷ καλεῖται.

ὁ συμφορὰ τάλαινα τῶν ἐμῶν κακῶν,
τὸν γὰρ χῶρα πρῶτος ἐκπέτακα.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ἰὼ ἰὼ τραυμάτων ἐπωδύνων.

1205

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

(Lamachos gewaar wordende).

ἰὴ ἰὴ χαῖρε Λαμαχίσκιον.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

στυγερός ἐγώ.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

μογερός ἐγώ.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

τί με σὺ κυνεῖς;

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τί με σὺ δάκνεις;

ΛΑΜΑΧΟΣ.

τάλας ἐγὼ ξυμβολῆς βαρείας.

1210

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

τοῖς Χουσι γὰρ τις ξυμβολὰς ἐπράττετο;

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ἰὼ ἰὼ Παιὰν Παιάν.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἄλλ' οὐχ) νυνὶ τήμερον Παιώνια.

1208. τί με σὺ κυνεῖς;] Vermakelijk is de aantekening van Elmsley: „Male vertit Brunckius: *Blande compellas*. Dicaeopolis Lamachum osculatur, qui eum indignabundus remordet.” Als Dikaiopolis Lamachos ging kussen, zou men mogen vragen of 't hem in het hoofd was geslagen. De eenige persoon tot wien het woord *κυνεῖν* door Lamachos gericht kan worden, is een zijner dienaren (vgl. Kikv. 755, 788); en δάκνεις zegt Dikaiopolis natuurlijk tegen een der beide *χρύσται*, die het hem lastig maken (*μογερός ἐγώ*) uit overgroote genegenheid; vgl. Vog. 442.

1210. *ξυμβολῆς*] *ongeval*. Dikaiopolis echter vat het woord op in zijn andere beteekenis, als had Lamachos geklaagd dat hij zulk een zware bijdrage in een *ἔρανος*, een maaltijd

ἐκ συμβολῶν, moest betalen. Wie een feest gaf liet zijn gasten natuurlijk hun couvert niet zelf betalen; daarom vraagt Dikaiopolis kwasi-verwonderd: *Heeft dan iemand getracht op het Choësfest bijdragen te innem van zijn gasten?* Terecht citeert Brunck Eubulos 72: *ὁ πρῶτος εὐρῶν τὰλλότρια δειπνεῖν ἀνὴρ | δημοτικὸς ἦν τις, ὡς ἔοικε, τοὺς τρόπους. | ὅστις δ' ἐπὶ δειπνον ἢ φίλον τιν' ἢ ξένον | καλῶς, ἔπειτα συμβολὰς ἐπράξατο.* | Φυγὰς γένοιτο μηδὲν δίκουθεν λαβῶν. Dat Lamachos schier te arm was om een aandeel in een *ἔρανος* te kunnen dragen, is ook 615 gezegd. Een raadsel op dergelijke kwade betalens geeft Antiphanes 124 (bij Athen. X 448 e) ten beste.

1218. Omtrent het hier vermelde Paionia-feest is niets naders bekend.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

- 1215 λάβεσθέ μου, λάβεσθε τοῦ σκέλους· παπαῖ,
προσλάβεσθ', ὦ Φίλοι.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἐμοῦ δέ γε σφῶ τοῦ πέους ἄμφω μέσου
προσλάβεσθ', ὦ Φίλοι.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

ἰλιγγίῳ κᾶρα λίθῳ πεπληγμένος,
καὶ σκοτοδινίῳ.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

- 1220 κἀγὼ καθεύδειν βούλομαι καὶ στύομαι
καὶ σκοτοβινίῳ.

ΛΑΜΑΧΟΣ.

θύραζέ μ' ἐξενέγκατ' ἐς τοῦ Πιττάλου
παιωνίαισι χερσίν.

(Wordt weggedragen, rechts af).

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

- 1225 ὡς τοὺς κριτάς μ' ἐκφέρετε· ποῦ ἐστὶν ὁ βασιλεύς;
ἀπόδοτέ μοι τὸν ἄσκόν.

(Voor Dik. wordt een reusachtige en feestelijk bekransde zak met wijn neergezet door eenige stadsdienaren).

ΛΑΜΑΧΟΣ.

[λόγῃ τις ἐμπέπηγέ μοι δι' ὀστέων ὀδυρά.

1216. Wesp. 1342.

1218. ἰλιγγίῳ] zie 581.

1222. θύραζέ μ' ἐξενέγκατε] Hoe kan iemand, die van buiten komt en niet binnen geweest is, verlangen naar buiten te worden gebracht? Dat zou goed gaan als Lamachos werkelijk binnenshuis zijn enkel in de gootleiding had verstuikt. Is dat soms de eene redaktie geweest?

— Πιττάλου] zie 1032.

1224. κριτάς] *arbitros rei potatoriae in hoc festo τῶν Χοῶν. Sed subindicantur etiam iudices certaminis dramatici, quorum favorem hic occulte sibi conciliare studet comicus* (Blaydes).

De ἄρχων βασιλεύς heeft de leiding van het Lenaia-feest, waarop de Acharniërs zijn opgevoerd; uit dit vers blijkt

dat ook bij de Χῆες de feestviering door hem werd geregeld. Aan den *rex bibendi* te denken met Lenting, is verkeerd; tegenover den stads-geneesheer Pittalos wordt hier blijkbaar een andere beambte gesteld, niet een denkbeeldige waardigheid; bovendien zou de *arbiter* dien Lenting op het oog heeft juist in het lokaal, waar Dikaiopolis uitkomt, hebben aangezeten: waar anders?

1225. τὸν ἄσκόν] zie 1002.

1226. Dit en de drie volgende versen schijnen tot een andere bewerking te behooren; zij zijn slechts herhaling van hetgeen wij reeds weten, en het toneel begint daarbij als 't ware van voren af aan; bovendien is de zesvoudige herhaling van τήνελλα verdacht.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

δρᾶτε τούτων ἰ κενόν. τήνελλα καλλίνικος.

ΧΟΡΟΣ.

τήνελλα δῆτ', εἴπερ καλεῖς, ὦ πρέσβυ, καλλίνικος.

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

καὶ πρὸς γ' ἄκρατον ἐγχεῖας ἄμυστιν ἐξέλαψα.]

ΧΟΡΟΣ.

τήνελλά νυν, ὦ γεννάδα· χῶρει λαβῶν τὸν ἀσκόν.

1230

ΔΙΚΑΙΟΠΟΛΙΣ.

ἔπεσθέ νυν ἄδοντες ὦ τήνελλα καλλίνικος.

ΧΟΡΟΣ.

ἄλλ' ἐψόμεσθα σὴν χάριν

τήνελλα καλλίνικον ἄ-

δοντες σὲ καὶ τὸν ἀσκόν.

(Dikaiopolis laadt zijn zak wijn op de schouders, het Koor stijgt op het tooneel, en allen stellen zich ten feestelijken optocht op en marcheeren zoo rechts af).

1227. τήνελλα] ook Ridd. 276, Vog. 1766, nabootsing van den klank der cithar-snaren, door Archilochos gebruikt als aanhef van een hymne op Herakles: τήνελλα. καλλίνικα χαῖρ' ἄναξ Ἡράκλεος. Vgl. het evenzeer zinledige θρέττε Ridd. 17, φλαττοθράτ Kikv. 1286—1296, θρεττανελό Plut. 290, 296, Ennius *at tuba terribili sonitu tarantulara dicit*.

1229. πρὸς] zie 701.

— ἄμυστιν] Van het adverbium

ἄμυστι (*zonder de lippen te sluiten: μένειν, dus = χανδόν, gevormd als ἀπνευστί*) komt een nomen ἄμυστις, een grooter beker die in één teug wordt geleëdig, Eur. Rhes. 419, 438, Kykl. 417, Ameipsias 22, Philyllios 6, Kalimachos (bij Athen. X 442 f) καὶ γὰρ δ θρηκίην μὲν ἀπέστρυγε χανδὸν ἄμυστιν | οἰνοποτεῖν, ἐλίγω δ' ἤδετο κισσυβίῳ, Hor. Od. I 86, 13 *non multū Damalis meri | Bassum thrœcia vincat amystide*.

OBSERVATIONES CRITICAE.

2. Scripsi ἤσθην γε βαιὰ, vulgo δὲ. Vocabulum τέτταρα corruptum est, aperte enim pugnat cum iis quae proxime sequuntur, neque audiendus est A. Muellerus, pro parvo quovis numero id poni de suo asseverans. Quem qui merito vituperavit Naberus (Mnemos. 1882 p. 355), minus felicem tamen ipse protulit coniecturam πώμαλα, quod vix graecum est nisi praemittatur negatio, neque huic contextui aptum videtur. Equidem poetam dedisse puto: ἤσθην γε βαιὰ, πάνυ δὲ βαλ' ἄττ', sed quid in fine sit addendum nescio. Minus probabile iam duco ἦν ἄρα, in quam coniecturam propter Ran. 74 et Anecd. Bekk. p. 5 olim incideram. Fortasse excidit versus; mirum certe quod non sic fere loquendi initium facit rusticus: *ut taedet me harum rerum! grati vix quidquam sum perpessus ex quo rure in urbem migravi, molesta vero sexcenta.*

4. τί [δ'] ἤσθην] Cobet. Mnemos. 1874 p. 411.

25. πρώτων ξύλον] pro πρώτου ξύλου Naberus Mnemos. 1882 p. 356; quam certam esse emendationem, ostendit fragmentum Teleclidis quod ille attulit, nec non Alexidis locus in adnot. exeg. a me laudatus.

34. Immerito, si quid video, hic versus et sequentes improbantur et tentantur a Nabero ll. p. 357 sq.

45. Contra Bergkium et Hamakerum (Mnemos. 1853 p. 1) hunc versum defendit Meineke Philolog. 1859; mire ab ingenio poetae et comoediae atticae aberrat id quod Bergk proponebat: *Αἰαντὶς εἶπε.*

46. Pro ieiuna vocula οὐκ ἄνθρωπος; suspicor legendum esse οὐκ ἄρ' ἄστος; (ἄνος—ἄτος). Videatur Thesm. 541: οὔτης παρρησίας κάξον λέγειν ὅσαι πάρεσμεν ἄσταί. — »Non civis igitur es?» praeco interrogat semideum illum ad rostra advolantem; homo vero fastu elatus et male sanus cum indignatione id negat: »minime rerum, olympius sum equidem!» — et statim igitur detrahitur de suggesto, unde verba facere solis civibus licitum.

52 et 58. ποιῆσαι] Libri ποιῆσθαι.

68. παρὰ Καῦστριον πεδίου] pro -ἴων -ἴων Dindorf. Num tamen παρὰ hic recte dicatur dubito.

71. τᾶρ'] pro γὰρ Mehler Mnemos. 1852 p. 414.

78. Φαγεῖν] pro καταφαγεῖν Morellius ad Libanium p. 317; vide Theophili comici fr. 3 apud Athen. X 417 a.

79. Pro τε Elmsleius et Cobetus Mnemos. 1857 p. 368 γε requirunt; ipse quoque in hanc suspicionem incideram; non tamen in textum recepi, quia in versu praecedenti, quem Dicaeopolis quam maxime imitatur, τε καὶ legitur.

80. Propter versum sequentem scripsi ἐς βασιλίῳς ἤλθομεν. Libri εἰς τὰ βασιλεί.

84. Vere observavit Elmsleius, legatum non confabulari cum rustico; nec tamen recte ille verba τῆ πανσελήνω Dicaeopolidi continuavit. Nam roganti πόσου χρόνου; *intra quantum spatium temporis?* non respondetur unum temporis punctum indicando, sed aliquot dierum, mensium, annorum intervallum. Itaque dicere poterat legatus vel quisquis loquitur: *ante mensis sequentis initium*, vel: *per totum qui sequebatur mensem*, vel eiusmodi aliquid; non potest dicere *ipso plenilunio*. Latet igitur in hoc versu vitium nondum correctum.

85. Cobet. Mnemos. 1874 p. 411 παρατιθείς ἡμῖν legendum censet.

101. Libri ξυνήκαθ' ὃ λέγει. Non proba est forma ξυνήκατε neque alibi apud Atticos poetas obvia. Cobet. Mnemos. 1874 p. 411 correxit ξυνίεθ', idque in textum recepi; poterat etiam scribere poeta ξυνεῖθ' ὃ τι λέγει, quod proposuit anonymus in Mnemos. 1852 p. 414.

105. τί οὖν] pro τί δ' αὖ Cobet. Mnemos. 1874 p. 412.

111. τουτουί] Reiske pro τουτουί.

115 sq. ἐπένευσεν, ἄνδρες, οὐτοσί, κοῦκ ἔσθ' ὅπως οὐκ ἔστιν] Libri ἐπένευσαν ἄνδρες οὐτοσί et εἰσίν, quae vitiosa esse inter omnes constat. Post Elmsleium corrigi solet ἄνδρες, sed sic grammatica salva est, plectitur sententia; nam unum Pseudartaban Dicaeopolis interrogat, nec plures igitur respondere credibile est. Quapropter non sine fiducia scripsi quod vides, idque legit grammaticus cui scholii ad hunc versum priorem partem debemus: »ἐπένευσε" δὲ μετὰ τὸ περιάγειν τὴν κεφαλὴν, id est *verbum* »annuit" Dicaeopolis dicit ad spectatores conversus.

127. Incerta huius versus est emendatio. Rav. οὐδέποτε ἴσχει θύρα. Vide an praestet haec lectio: ταῦτα δῆτ' οὐκ ἀγχόνη, (127) τοῦσδε ξενίζειν κούδ' ἐνα ποτ' ἴσχειν θύραν; (126) κάπειτ' ἐγὼ δῆτ' ἐνθαδὶ στραγγεύομαι; ἀλλ' ἐργάσομαι τι δεινὸν ἔργον καὶ μέγα. Sic saltem infinitivus ille ξενίζειν potest explicari. Per τοῦσδε senatores significat. Transponendos esse versus 126 et 127, Schuetzii quoque et Blaydesii opinionem esse video.

131. Etiam hoc loco, ut vs. 52 et 58, libri formam mediū exhibent, cum activi requiratur: ποίησαι pro ποίησον.

136. οὐκ ἔμειν' ἂν] pro ἂν ἤμεν certissima est Elmsleii emendatio, quam cur Meinekius addubitet non perspicio. Requiritur enim aoristus, requiritur verbum μένειν, requiritur denique numerus singularis, nam nullos praeter se ipsum legatos Theorus commemorat sed solus huc venit et de se loquitur solo.

143. ὡς ἀληθῶς] iubente Dobraeo dedi; Rav. ἦν ἀληθῆς.

153. Nolim cum Nabero Mnemos. 1882 p. 358 ὅπερ in ὅτιπερ mutare. Nam in locutionibus, ad quas provocat vir doctus, ὅτιπερ ὄφελος, κεφάλαιον, δυνατώτατον et similibus (Cobet. V. L. 312 et Hyperid. 71), mente supplendum est πᾶν, quemadmodum constanter dicitur πᾶς ὅστις, πᾶν ὅτι. Itaque aut hoc loco recte dici potest πᾶν ὅτιπερ μαχημώτατόν ἐστιν ἔθνος, *ferocissimum quemque populum* — quod nemo contendet cum de una tribu agatur — aut ὅτιπερ damnandum est.

173. Perperam Mueller Struebing (Aristoph. p. 694) statuit post hunc versum scenam mutari. Poeta agricolam in suum pagum remittere nondum potest, cum nondum

foedus sit factum cum Peloponnesiis; sic enim ipse suae fabulae argumentum pessumdaret.

176. μήπω γε πρὶν ἂν ἔστω] Libri στῶ. Correxerit Meineke, item Cobet. Mnemos. 1874 p. 412.

192. Ne καὶ particula in hoc versu inutiliter locum oppleret et in proxime sequenti aegre desideraretur, inter se permutavi horum versuum initia. Libri enim, male ut iudico, exhibent: ὄζουσι χαῦται πρέσβειων ἐς τὰς πόλεις δξύτατον, ὥσπερ διατριβῆς τῶν συμμάχων. Quamquam ut manum poetae restituerim vereor. Nam obscurum manet vocabulum διατριβῆς, pro quo aliud nomen expectes, quo indicetur omnes machinas a Peloponnesiis admotum iri ut urbes foederatas ab Atheniensium symmachia in suas ipsorum partes pertrahant.

194. τοί σοι] sic Dobraeus pro vulgato σπονδαί, quod contra metrum peccat.

198. Cur Aristophani abiudicanda sit forma bisyllaba θέλειν, in adnot. exegetica exposui.

256. ἤττους] pro ἤττον Elmsleius.

278. ῥοφήσει] Elmsleius, libri -σεις.

282. παῖε πᾶς] Bergk, vulgo παῖε παῖε metro invito.

291. ἔτι βλέπειν] vulgo ἀποβλέπειν, quod ab hac sententia alienum est; significat enim *eminus adspicere, intueri*. Sic supra 32 ἀποβλέπων ἐς τὸν ἀγρόν, Eccl. 726 ἴν' ἀποβλέπωμαι καὶ λέγωσί μου ταδί, Nub. 91 δεῦρό νυν ἀπόβλεπε, Ran. 1171 σὺ δ' ἐς τὸ κακὸν ἀπόβλεπε. Id vero quod hoc loco requiritur, *imperterritum, rectis oculis adspicere*, simplici verbo βλέπειν indicatur; e. g. Equit. 292 βλέψον ἐς μ' ἀσκαρδαμυκτί, vel ibid. 1239 κλέπτων ἐπιορκεῖν καὶ βλέπειν ἐναντίον, Aeschin. 1 § 121 τόλμησον εἰς τοὺς δικαστὰς βλέψας εἰπεῖν ἂ προσήκει λέγειν ἀνδρὶ σώφρονι etc. Quapropter versiculum, in mss. turpiter interpolatum (hi enim exhibent ἔπειτα δύνασαι νῦν πρὸς ἔμ' ἀποβλέπειν), ad communem loquendi usum refinxī.

293. ἀκούσατ'] Rav. οὐκ ἴσατ'. Elmsleius οὐκ ἴστ' ἔτ', pessime, nam οὐπω dicendum erat, non οὐκέτι. Veram lectionem indicavit Hamakerus in Mnemos. 1853 p. 11.

301. Libri ἐγὼ [κατα]τεμῶ τοῖσιν ἰππεῦσι[ν ποτ' ἐς] κατ-
τόματα. Emblemata deleverunt schol. et Elmsleius.

307. πῶς δ' ἔτ' ἂν καλῶς, Λάκωσιν] Libri πῶς δέ γ' ἂν καλῶς λέγοις ἂν, Elmsleius correxit ἔτι, coll. Av. 829, Eur. Suppl. 447; Bergkiius Λάκωσιν restituit.

314. De hoc versu conferantur quae in adnot. exeg. observavi.

324. Huius versus prior pars et initium sequentis in libris sunt permutata; rectum ordinem indicavit Ribbeck.

327. Mueller et Ribbeck male intellexerunt hunc versum et sequentes, nec bene igitur exposuerunt quae in scena geruntur. Non potest Dicaeopolis, quod putant illi philologi, choreutarum alicui cophinum eripere, ut qui nullis cophinis onusti Amphitheum persecuti fuerint; neque stricto ense mox mortem minitari poterit misellae isti corbi, nisi prius ense sibi procuraverit. Denique delirantis foret, versu 327 aperire suum consilium, ut versu 331 demum, omnium oculis in se conversis, id perpetraret. Certum igitur est, post versum 327 Dicaeopolin necopinato in suam domum se proripere, et mirari subit quod unquam de hac re potuerit dubitari. Erroris fons fuit scholion ad 326.

328. Uncinis quadratis inclusi emblema, partim inutile, partim absurdum, quo et sententia corrumpitur et metrum; distichis enim aut hemistichiis per totum hoc colloquium certatur, non trinis versiculis.

338. νῦν πᾶν] scripsi pro νῦν. Elmsleius νυνί, soli metro consulens.

347. Rav. ἐμέλλετ' ἄρ' ἅπαντες ἀνασειεῖν βοήν, caeteri libri βοῆς. Dobraeus egregie correxit ἄρα πάντως ἀνήσειν τῆς βοῆς.

391. Cum Meinekio praetuli lectionem ἀλλ', quam Suidas exhibet, vulgatae εἶτ'.

392. οὐχὶ δέξεται] Cobet., libri οὐκ εἰσδέξεται.

396. οὐκ ἔνδον ἔνδον τ' ἐστὶν] τ', quod deest in libris, adiecit Dindorf. Fortasse tamen gravius vitium latet; ex Alcestidis loco simillimo, in adn. exeg. allato, efficias, poetam dedisse ἔνδον τε κούκέρ' ἔνδον. Cobeti correctionem οὐκ ἔνδον ἂν ἐστ' ἔνδον in textum recepissem, nisi negatio minus apto loco sic collocata videretur; nam non id dicere debet inanitor, domi esse Euripidem, sed, licet domi sit, revera tamen non domi esse. Itaque οὐκ ἔνδον ἐστ' ἂν ἔνδον potius

expectares, si credibile esset Aristophanem tam invenuste verba composuisse.

404. Hic versus et seqq. in libris sic leguntur: 404 Εὐριπίδῃ. Εὐριπίδιον, (405) ὑπάκουσον, εἴπερ πάποτ' ἀνθρώπων τινί. (406) Δικαιοπόλις καλεῖ σε Χωλίδης ἐγώ. (407) — ἀλλ' οὐ σχολή. (408) — ἀλλ' ἐκκυκλήθητ'. — ἀλλ' ἀδύνατον — ἀλλ' ὅμως. (409) — ἀλλ' ἐκκυκλήσομαι καταβαίνειν δ' οὐ σχολή. Quae manifestis gravissimisque incommodis laborant. Primo enim dipodia ἀλλ' οὐ σχολή extra metrum est posita, nec causa idonea afferri potest cur id placuerit poetae. Deinde, quod gravius est, verba ἀλλ' ἀδύνατον. — ἀλλ' ὅμως iam quinto versu ante lecta sunt. Denique, idque mihi quidem longe videtur gravissimum, consilium illud eccyclemate utendi non excogitatur ab Euripide πολυμηχάνῳ, quo unice dignum est, sed suggeritur ei ab homine rustico, quem dixeris vix scire posse quid sit machina scenica. Praeunte igitur Dobraeo delevi versum 408, simul usus Bentleyi acuta observatione, bina hemistichia 404 et 407 in unum eumque integrum trimetrum coniungi posse. Sic vero, ut hiatus vitaretur, scribendum erat Εὐριπίδης. Nunc optime omnia cohaerent. Ut ad spectu dignetur homuncionem, Euripidem movet vocula illa Χωλίδης, mire sibi dilecta.

406. καλῶ σ' ὀ] libri καλεῖ σε. Correxit Cobetus Mnemos. 1854 p. 287.

— Χωλίδης] libri Χολλίδης. Cur mutaverim, in adnot. exeg. exposui.

446. εὖ σοὶ μὲν εἶη, Τηλέφῳ δ' ἀγὰ Φρονῶ] libri εὐδαιμονοίης, Τηλέφῳ δ' ἀγὰ Φρονῶ, quae sensu carent, dativus enim Τηλέφῳ non habet unde pendeat; idem valet de verbis Euripideis quae comicus hoc loco imitari dicitur: καλῶς ἔχοιμι, Τηλέφῳ δ' ἀγὰ Φρονῶ (vel νοῶ); Dobraeus καλῶς ἔχοι μοι, parum probabiliter. Praeterea εὐδαιμονοίης vitiosum esse argumento est versus vicinus 457 ab eodem vocabulo incipiens. Correxī quod poscit sententia. Athenaeus IV p. 186, hunc versum afferens, εὖ σοὶ γένοιτο scribit; quod si in codd. Aristophaneis legeretur, a nemine tentaretur, et dubitavi an id reciperem in textum; lenior tamen, ni fallor, a me medela est adhibita.

487. Pro εἰποῦσα, quod libri praebent, potius futurum,

ἐροῦσα igitur, expectaveris; quapropter secutus sum Hamakerum, Mnemos. 1853 p. 16 εἰπέ θ' corrigentem.

504. κἀπὶ Ληναίῳ ἐστ' ἀγών] sic scripsi pro verbis codicum οὐπὶ Ληναίῳ τ' ἀγών, quae arenam sine calce appellare licet; neque enim articulo ὁ locus est neque copulae τε.

512. ἐστι τὰμπέλια] Meineke, vulg. ἐστὶν ἀμπέλια.

534. οὐρανῶ] Schneidewin pro ἠπείρῳ, item in Timocreonis scholio quod in adn. exeg. est allatum.

541 sq. In his versibus ni fallor unum ἐκπλεύσας vitiosum erat, pro quo scripsi ἐσπλεῦσαν, navi advectum, forte fortuna in Laconicae oras delatum. Quod Hamakerus proposuit δήσας Κύθνισιν ἢ Σερίφιον, id ab ingenio Aristophanis longe abhorrere mihi videtur; sic enim nihil iocosi vel absurdi inesset huic versui, cum tamen requiratur belli causa non minus ludicra quam raptae istae meretriculae et cucumeres proscripti. Recte enim observatur in scholiis ὡς χλευάζων τὸ πρᾶγμα Φησιν, pro quo nimis ridicule editur hodie γυμνάζων.

549. Bergkii suspicatur legendum esse κάδων δονουμένων (conf. Av. 1183).

556. ἡμῖν sanum est me iudice et perperam ab editoribus in ἡμῖν mutatur, quod quo magis urbanum eo minus huic scenae accommodatum; vid. adnot. exeg.

559. Uncinis sepsi versum qui metri sententiaeque concinnitatem corrumpit. Unde tamen natus sit frustra quaero.

569. Huius loci textum, manifesto corruptum, qualem libri praebent exhibere quam incertis coniecturis vexare malui. Elmsleius εἴτε τις ἐστὶ ταξίλαρχός τις ἢ, putans iteratum illud τις defendi posse versibus Ran. 912, Eur. Hecub. 1178, Orest. 1218, Soph. Trach. 943; sed neque lectio quam proposuit per se placet, neque metrum dochmiacum hoc loco restituendum erat. Nam verissime me iudice ab H. Schmidtio observatum est, versuum 490—495 et 566—571 metra respondere sibi debere, itaque versum 568 et sequentem olim senarios fuisse iambicos.

580. οὐκ οἶδ' ἔτι] sic scripsi cum Blaydesio pro vitiosa lectione οὐκ οἶδά πω, quae significant nondum novi, cum dicendum sit non amplius novi, oblitus sum. Alii fortasse praeferent οὐκ οἶδ' ἐγώ, quod propius etiam accedit ad

ductus literarum quae in codd. leguntur. Parum placet Bergkianum οὐκ οἶδα. — πῶς;

592. Pro οὐκ ἀπεψάλησας ingeniose Hamakerus Mnemos. 1853 p. 27 οὐ κατεσπόμεσας, laudato Thesmoph. 560. Sed ne sic quidem intelligo quid Dicaeopolis dicat, neque igitur in textum recepi coniecturam quantumvis arridentem, et Bergkiano ἀπεψίλωσας longe praeferendam.

593. De hoc versu, quem Keck quaest. Aristoph. p. 22 obelo notavit, quid sentiam in adnot. exeg. ostendi.

597. μισθαρινίδης] Meineke ingeniose pro μισθαρχίδης.

610. De hoc versu vid. adnot. exeg.

612. τί δ' Ἀνθράκυλλος] Reiske pro τί δαὶ Δράκυλλος, sine dubio recte, nam requiritur nomen ad rem carbonariam spectans.

613. εἶδεν] Bergk.; libri, noto errore, οἶδεν.

616. Pro ἐκχέοντες malim ἐκχέων τις.

633. αἴτιος] Bentleius, vulgo ἀξιος; recurrit vitium versu 1062.

647. ὡς] scripsi pro ὅτε, quod nullum praebet sensum, neque ad Nub. 34 provocare debebat Elmsleius.

650. τε γενέσθ' ἄν] pro γεγενῆσθαι optime A. Muellerus. Minus recte Blaydes et Hamaker Mnemos. 1853 p. 154 τε γενέσθαι, nam non de rebus peractis sed de veri similibus, futuris igitur, loquitur rex, neque igitur deesse potest particula ἄν.

651. κἄν] Blaydes pro καί.

656. Cur hic versus in contextu ferri non possit, exposui in adnot. exeg.

685. νεανίαν] Dindorf, libri νεανίας.

705. Pro ΚηΦισοδήμῳ recte, ni fallor, Hamakerus Mnemos. 1853 p. 163 ΚηΦισοδήμου proposuit.

712. ὑπερετόξευσεν] libri περιετ. Correxit Blaydes.

717. Versus corruptus, cf. adnot. exeg.

733. ἀκούετε δὴ, ποτέχετ' ἐμὴν] Bentleius, unice vere; libri ἀκούετον δὴ.

743. ἄπρατα] Ahrens pro τὰ πρᾶτα.

757. ἀπηλλάξεσθε] libri ἀπαλλάξεσθε, correxit Cobet. Mnemos. 1856 p. 395.

775. εἴμεναι vitiosum; vid. adnot. exeg.

778. οὐ χρῆσθα; σιγῆς] Ahrens, praesente Fritzsche Thesmoph. p. 201. Libri οὐ χρῆσθα σιγῆς.

789. ὁ χοῖρος οὗτος θατέρῳ] Hamaker Mnemos. 1853 p. 171. Vulgo ὁ κύσθος αὐτῆς θατέρῳ, quod vitiosum esse apparet ex vs. 782.

791. αἰ κα δὲ] pro ἀλλ' ἄν Hamaker Mnemos. 1853 p. 172.

802. Scriptura huius senarii incerta est. Rav. τρώοις ἄν ἐρεβίνθους; κοῖ κοῖ. Exeidisse εἶπέ μοι Klotzius probavit ex Schol. Clem. Alexandr. IV, p. 109; sed quid pro τρώοις ἄν sit scribendum non constat. Pluralem numerum iure poscit Muellnerus; parum tamen placet quod ille dedit τρώ-ξισθ', nam aut requiritur praesens (ut ego scripsi) sensu *edere solitae estis* (sic tamen ἤδεσθ' ἐρεβίνθοις vel φιλεῖτ' ἐρεβίνθους potius dicendum erat), aut optativus cum ἄν (ut libri praebent metro invito) sensu *edere vultis*.

804. κεκράγατον] rectissime Brunckius pro -τε, tertia enim persona requiritur.

809. Hunc versum Megarensi dedi cum Hirschigio et Bergkio. Nam si Dicaeopolidis esset, cum interrogationis signo esset proferendus; sic vero significaret: *nonne omnes caricas comederunt?* quae non stupentis essent verba sed id quod expectari poterat cernentis. Dicaeopolis autem dicere deberet potius: *numquid cunctas comederunt*, id est μῶν vel μὴ κατέφαγον.

830. ἀπέδου τὰ χοιρία] Elmsleius pro vulgato τὰ χοιρίδι' ἀπέδου quod contra metrum peccat.

833. Lectionem a Boissonadio aliisque commendatam, πολυπραγμοσύνης· νῦν, mihi quoque magnopere arridentem, non tamen ausus sum in textum recipere, quia vere Reiske observavit, sic deesse non posse articulum τῆς; ab Aristophane certe in eiusmodi exclamationibus nunquam omittitur. Neque consimilis est Platonis locus Protag. 341 b, quem unum video afferri ad Boissonadii interpretationem tutandam, nam ibi adiectiva saltem adduntur (δεινῆς νόσου et sim.) Theocritus denique quid dixerit (XV 75), id nihil ad nos dum in Attico scriptore versamur.

842. πημανεῖ τι] Dindorf pro πημανεῖται.

865. προσέπτουθ'] vulgo προσέπτανθ', quem pervulgatum

codicum errorem, dudum a Dawesio notatum, nimis patienter editores tolerant. Meinekius poeticam formam appellat, praestabat vitio natam dicere, nec in ullo scriptore classico tolerandam. Praeterea pro *κακῶς* h. l. et similibus *κάκιστ'* legendum videri, in adnotatione exeg. ad vs. 778 significavi.

868. *Θείβαθε*] Bergkii, vulg. *Θείβαθι*.

884. *τυῖδε*] egregie Blaydesius pro *τῶδε* quod libri exhibent. Assentitur Cobet. Mnemos. 1874 p. 414.

893. Quid de huius versiculi initio censeam, in adnot. exeg. exposui.

917. *καὶ θρυαλλίδα*] Elmsleius; libri *δῆτα θρυαλλίδας*. Bentleius *δῆτα διὰ θρυαλλίδος*. Lectio incerta, cum praesertim recurat hic iocus vs. 826.

919. *οἴμοι*] Elmsleius pro *οἶμαι*.

924. Libri *σελαγοῖντ' ἄν αἰ νῆες*, unde Fritzschiis omnibus musis iratis effecit *σελαγοῖντ' ἄν*. — *αἰ νῆς*: indignam sane lectionem quae a Meinekio probaretur! Pierisoni correctionem paene certam (ad Moerin p. 266) in textum recepi. Caeterum verisimile duco, *αἰ νῆες* non interpretamentum esse — quod quis appicturus erat verbis minime obscuris? — sed ex vicino versu huc irrepsisse; Aristophanem enim dedisse: *σελαγοῖντ' ἄν εὐθύς*. — ὦ *κάκιστ' ἀπολούμενε, αἰ νῆες ὑπὸ τίφης τε καὶ θρυαλλίδος*;

927. *ἐνδήσας Φέρω*] sanum esse non potest, quoniam non Dicaeopolis sed Boeotus secum absportaturus est sycophantam.

928. Spurious versum merito notavit Bothe.

944 et 948 sqq. vitiosos esse unde appareat, in adn. exeg. indicavi.

981. *πάροις ἀνὴρ ἔφω*] certa est Cobeti (Mnemos. 1874 p. 414) emendatio vulgati *παροίνιος ἀνὴρ ἔφω*. Vera adiectivi forma superest apud Suidam i. v. *πάροις*.

986. *ἔτι*] pro *ἐν* G. Hermannus.

994. *προσλαβεῖν*] pro *προσβαλεῖν* scripsi cum Reiskio; item Naberus Mnemos. 1882 p. 359, qui verissime monet nihil obscoeni latitare in hoc versu et vicinis, quamquam id summopere probatum eunt scholiastae. — Versum 997 abundare censeo, et ex Aeliano id tantum non probari posse in adnot. exeg. ostendi.

1048. Δικαιοῖπολι, Δικαιοῖπολι. — τίς οὔτος;] optime Do-
braeus; libri Δικαιοῖπολι. — τίς οὔτος; τίς οὔτος;

1062. αἰτία] pro ἀξία restituit Blaydes; item Cobet.
Mnemos. 1855 p. 264. Vide versum 633.

1064. De hoc versu quid suspicer in adnot. exeg. exposui.

1072. κτυπεῖ] nescio an praestet κτύπος.

1082. In adnot. exeg. proposui Γηρύνη τετράπτιλε pro
vulgato -νη -λω quod nullum sensum praebet.

1102. δημοῦ] egregie Elmsleius pro δὴ παῖ quod libri
praebent.

1109. Cur turbatum censeam h. l. ordinem versuum, in
adn. exeg. dixi.

1123. Pro καὶ conieci legendum esse κάκ, vid. adnot. exeg.

1126. ἐστ' ἐν] scripsi pro ἐστιν, quod verti posse nego;
vid. adnot. exeg.

1140. Post hunc versum aliquot verba supplevi et trans-
posui, Klotzio, Meinekio, Muellero Struebing (Arist. p. 512)
praeceuntibus. Libri dant: τὴν ἀσπίδ' αἵρου, καὶ βάδιζ'
ὦ παῖ λαβών. νίφει· βαβαιάξ· χειμέρια τὰ πράγματα. —
αἵρου τὸ δεῖπνον· συμποτικὰ τὰ πράγματα.

1151. Ingeniosam magis quam probabilem Elmsleii con-
iecturam τὸν μέλεον τῶν μελέων ποιητὴν nolui in textum
recipere, quia minime persuasum est poëtam fuisse par-
cum istum choregum, de quo nihil omnino nobis cognitum
est aliunde. Donec igitur verisimiliora fuerint prolata, verba
τὸν μελέων ποιητὴν haud secus atque illud τὸν ξυγγραφεῖ
pro glossemate habuerim, quod in versiculi aliquam spe-
ciem redigere parum prosit.

1156 sqq. Graviter corruptos esse hos versus non credo;
neque igitur assentior Hamakero, ingeniose sane rescri-
benti Mnemos. 1853 p. 178: ὃν ἔτ' ἐπίδοιμι τευθίδα κατε-
δόμενον, ἢ δ' ὠπτημένη σίζουσα λιπαρά τ' ἐπὶ τραπέζης
κειμένη ἐσέλθοι. Bergkium vero, pro τραπέζης corrigentem
ταγήνου, rem acu tetigisse arbitror.

1184. Si crederem nexu iungi posse divulsa haec sen-
tentiariam membra, reciperem Cobeti emendationem Mne-
mos. 1855 p. 243 et 1874 p. 415: λείπω Φάος τὸ δ',
οὐκέτ' οὐδὲν εἰμ' ἐγώ.

1195 sqq. Vexatissima est horum versuum scriptura.

Dobraeus, cui Cobet, *Mnemos.* 1874 p. 415 adstipulatur, ἐγχαῖνοι restituit pro ἐγχανεῖται, metro et grammatica ducibus. In versu 1196 poeta poterat certe scribere, quod dedi, Δικαιοπόλις εἰ <νῦν> μ' ἴδοι τετραμένον, nam aliquid exidisse constat e metro, cui respondere debent laeti qui sequuntur clamores Dicaeopolidis. Hac de causa vs. 1201 τὸ μανδαλωτόν pro κἀπιμανδαλωτόν gratus accepi a Bergkio, vel potius a scholiasta atque ab ipso adeo Aristophane *Thesm.* 132. Minus firmiter persuasum est mihi, Bergkium versum ἃ συμφορὰ etc. iure loco movisse et Dicaeopolidi tribuisse. Denique plane improbanda mihi visa est eiusdem viri docti suspicio de versus 1207 exitu cum sequentis initio permutando, sic enim periret responsio.

1206. Λαμαχ[σκιον] Meineke, Rav. -ιππίδιον.

1222. ἐς τοῦ Πιττάλου] Vere observavit Elmsleius, mo-
leste abundare articulum; quamquam fateor, etiam τὰ, quod
ille malebat, mihi sensu orbem videri. Notatu haud in-
dignum duco, quod omnibus locis quibus medici huius
nomen reperitur, praefixum legitur monosyllabum difficile
intellectu (τοῦς, τοῦ, τὰ); unum τοῦς fortasse potest
explicari, si de discipulis medici, qui ei in ἰατρείῳ ad
manum sunt, accipias.

ERRATA.

Bl. 22 aant. 2 regel 2 staat: III 59, lees III 9, 59.

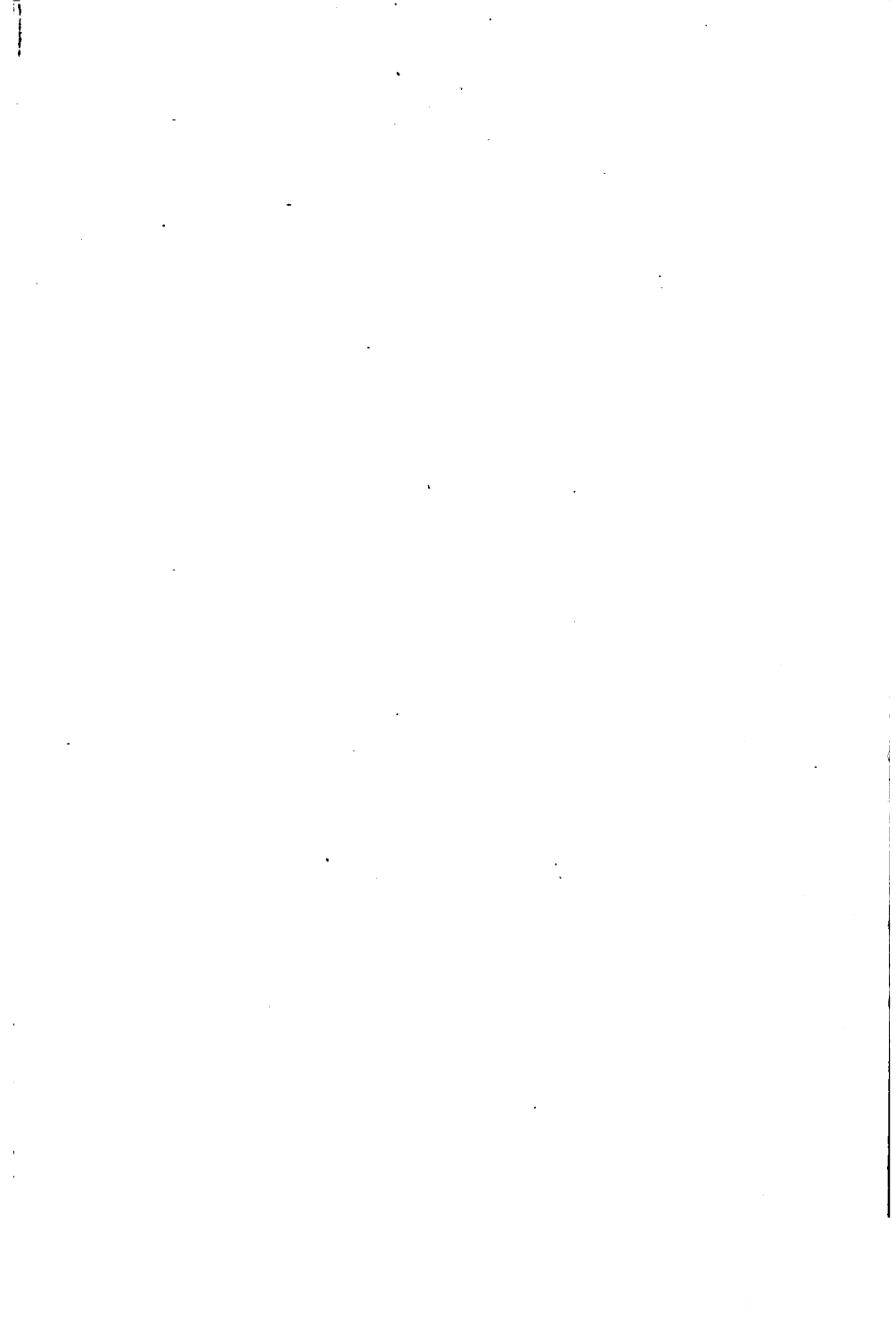
Bl. 99 is op vs. 767 tweemaal Kikv. 438 geciteerd.

Bl. 106 leze men in de aant. op vs. 843: Plato gebruikt Gorg. 525a den aoristus *ἔξωμόρξατο* en Wett. enz.

Bl. 109 aant. op vs. 866 staat *ἀλοπκιδεύς* lees *ἀλωπκιδεύς* en 154 lees 151.

Bl. 124 leze men in de aant. op vs. 1032 tweemaal Wesp. 1440 in plaats van 1432.

This book should be returned to
the Library on or before the last date
stamped below.

A fine of five cents a day is incurred
by retaining it beyond the specified
time.

Please return promptly.

DUE DEC - 6 49

Ga 110.332.9
De Acharniers.
Widener Library

002798635

3 2044 085 090 546